

**DZIAŁALNOŚĆ
PAŃSTWOWEJ KOMISJI AKREDYTACYJNEJ
W 2009 ROKU**

PAŃSTWOWA KOMISJA AKREDYTACYJNA

**DZIAŁALNOŚĆ
PAŃSTWOWEJ KOMISJI AKREDYTACYJNEJ
W 2009 ROKU**

Warszawa 2010

Opracowanie koncepcji i redakcja publikacji
Barbara Wojciechowska

Wstęp i podsumowanie
Barbara Bryzek

Projekt okładki
Barbara Kuropiejska-Przybyszewska

Skład i łamanie
OFI, Warszawa

© Copyright by Państwowa Komisja Akredytacyjna, Warszawa 2010

ISBN 978-83-????????????

Na zlecenie Państwowej Komisji Akredytacyjnej
Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR
www.aspra.pl

Spis treści

Wstęp	7
-------------	---

Rozdział I

Podstawowe informacje o Państwowej Komisji Akredytacyjnej	9
--	----------

Autor: mgr Karolina Martyniak

1. Zadania Komisji
2. Skład i organizacja pracy Komisji
3. Biuro Państwowej Komisji Akredytacyjnej

Rozdział II

Działalność Zespołów Kierunków Studiów PKA w 2009 roku. Analiza, ocena wyników, wnioski	17
--	-----------

1. Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych
2. Zespół Kierunków Studiów Przyrodniczych
3. Zespół Kierunków Studiów Matematyczno – Fizyczno – Chemicznych ..
4. Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych ..
5. Zespół Kierunków Studiów Medycznych
6. Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego
7. Zespół Kierunków Studiów Technicznych
8. Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych
9. Zespół Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych
10. Zespół Kierunków Studiów Artystycznych
11. Zespół Kierunków Studiów Wojskowych
12. Podsumowanie wyników wydanych ocen

12.1. Informacje ogólne	152
12.2. Analiza merytoryczna wydanych ocen	155
13. Podsumowanie wyników ocenionych wniosków	162
<i>Autor: mgr Karolina Martyniak</i>	
13.1. Informacje ogólne	162
13.2. Analiza merytoryczna wydanych opinii	171

Rozdział III

Sprawy studenckie	177
<i>Autor: mgr inż. Maciej Markowski</i>	
1. Zakres działania eksperta PKA ds. studenckich	177
2. Wnioski płynące z raportów ekspertów studenckich	178
3. I Studenckie Forum Jakości.	181

Rozdział IV

Działalność innych stałych zespołów Państwowej Komisji Akredytacyjnej	185
1. Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia	185
<i>Autor: mgr Karolina Martyniak</i>	
2. Zespół ds. Polityki Informacyjnej i Relacji z Otoczeniem.	186
<i>Autor: mgr inż. Maciej Markowski</i>	
3. Zespół ds. Etyki	187
<i>Autor: mgr Grzegorz Laskowski</i>	

Rozdział V

Analiza wyników ankiet	189
1. Pytania zamknięte: analiza, wnioski, statystyka	189
<i>Autor: mgr Karolina Martyniak</i>	
2. Pytania otwarte: analiza, wnioski, statystyka	192
<i>Autor: mgr inż. Maciej Markowski</i>	

Rozdział VI

Współpraca krajowa Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Opiniowanie aktów prawnych	195
<i>Autorzy: mgr Łukasz Łukomski, mgr inż. Maciej Markowski</i>	
1. Współpraca krajowa	195
2. Opiniowanie aktów prawnych	199

Rozdział VII

Międzynarodowa działalność Państwowej Komisji Akredytacyjnej . .	201
<i>Autor: mgr Wojciech Wrona</i>	

Podsumowanie	207
ZAŁĄCZNIK NR 1.	216
ZAŁĄCZNIK NR 2.	218

Wstęp

Zakończenie kolejnego roku pracy Państwowej Komisji Akredytacyjnej skłania do podsumowania efektów jej działalności w szerszym kontekście realizacji celów określonych strategią Komisji przyjętą na lata 2007–2011.

Należy pamiętać, że PKA jest instytucją działającą w szczególnych warunkach:

- rozpoznaje nadal szczegółowo jeden z najbardziej rozbudowanych systemów szkolnictwa wyższego w Europie, diagnozując zmiany, jakim podlega w długotrwałym procesie transformacji rozpoczętym szybkim i znacznym wzrostem liczby szkół wyższych (tworzenie uczelni niepublicznych oraz państwowych wyższych szkół zawodowych), jednocześnie promując działania zmierzające do ustanowienia efektywnego sprzężenia zwrotnego: szkolnictwo wyższe (wysoka jakość i efektywność kształcenia) – nowoczesna, innowacyjna gospodarka (rozwój społeczno-ekonomiczny),
- bierze udział w budowie nowych ram prawnych, dając ich twórcom wiedzę na temat faktycznego stanu szkolnictwa wyższego i efektów wprowadzanych prawem zamian, a także konsekwentnie przypominając, iż nowe rozwiązania nie powinny pozostawać w sprzeczności z założeniami Procesu Bolońskiego, a raczej twórczo je wykorzystywać w kształtowaniu rynku edukacyjnego i rynku pracy w Polsce,
- podlega permanentnym, koniecznym procesom doskonalenia stosowanych procedur i kryteriów, a także jakości własnej pracy.

Powyższe uwarunkowania znalazły odzwierciedlenie w Misji PKA oraz w strategii jej działania do 2011 roku.

Zapoznając się z zawartym w niniejszym opracowaniu podsumowaniem efektów pracy Komisji w roku 2009 i realizacji założeń określonych w jej strategii należy pamiętać, iż skala zadań stojących przed Komisją jest nie tylko funkcją diagnozowanego przez nią stanu szkolnictwa wyższego, ale również trwającego nadal, choć już nieco mniej intensywnego, stałego rozszerzania oferty edukacyjnej.

W latach 2002–2009 Komisja rozpatrzyła ogółem ponad 3800 wniosków o nadanie lub przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na określonych kierunkach i poziomach studiów, z czego ponad 1900 zapiniowała pozytywnie (w latach 2008–2009 łącznie oceniono 751 wniosków, w tym pozytywnie – 397). Oznacza to stały i znaczny wzrost liczby jednostek i kierunków podlegających ocenie: w pierwszej kadencji Komisja przeprowadziła 980 ocen, w drugiej – 1341, a w pierwszych dwóch latach trzeciej kadencji – 1027 (w 2008 r. – 407, a w 2009 r. – 622). Wzrost liczby jednostek do oceny nie wynika jedynie ze zwiększającej się liczby tych, w których zakończono pierwszy cykl kształcenia. Jest spowodowany

także koniecznością dokonywania kolejnych ocen, w tym w jednostkach prowadzących kształcenie, którego jakość budziła zastrzeżenia (oceny warunkowe lub pozytywne wydane na okres krótszy od maksymalnego, określonego w Statucie PKA).

Komisja przeprowadziła już pierwszą turę ocen na niemal wszystkich kierunkach studiów, na których zakończono co najmniej pierwszy cykl kształcenia. Obecnie na większości z tych kierunków trwa kolejna ocena.

Należy zwrócić uwagę, że dynamice wzrostu zadań Komisji związanych ze wzrostem liczby opiniowanych wniosków i znacznym zwiększeniem liczby jednostek do oceny nie towarzyszy proporcjonalny wzrost środków finansowych przeznaczonych w budżecie państwa na jej funkcjonowanie. Pomimo to, dzięki zaangażowaniu członków i ekspertów Komisji, oraz pracowników jej Biura, a przede wszystkim dobrej organizacji i racjonalności wykorzystywania tych środków, mogły zostać zrealizowane zadania przedstawione w niniejszym opracowaniu.

Rozdział I

Podstawowe informacje o Państwowej Komisji Akredytacyjnej

Autor: mgr Karolina Martyniak

1. Zadania Komisji

Zadania Państwowej Komisji Akredytacyjnej określa ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.). Najważniejszym z nich jest dokonywanie oceny jakości kształcenia na danym kierunku, w tym kształcenia nauczycieli oraz przestrzegania warunków prowadzenia studiów. Ponadto Komisja przedstawia ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego opinie i wnioski w innych sprawach takich, jak:

- 1) utworzenie uczelni i nadanie jej uprawnień do prowadzenia kształcenia,
- 2) nadanie uczelni uprawnień do prowadzenia kształcenia:
 - a) na danym kierunku studiów i określonym poziomie kształcenia,
 - b) w ramach makrokierunku,
 - c) w ramach studiów międzykierunkowych,
- 3) przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia,
- 4) przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej,
- 5) przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na danym kierunku,
- 6) utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej,
- 7) utworzenie przez uczelnię zagraniczną szkoły wyższej z siedzibą na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Komisja opiniuje również projekty aktów prawnych dotyczących nauki i edukacji oraz regulujących funkcjonowanie sfery szkolnictwa wyższego, a także przedstawiane przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego projekty rozwiązań systemowych w tym obszarze.

2. Skład i organizacja pracy Komisji

Członków Państwowej Komisji Akredytacyjnej – zgodnie z wyżej wymienioną ustawą – powołuje minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego spośród kandydatów zgłoszonych przez senaty uczelni, Radę Główną Szkolnictwa Wyższego, Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencję Rektorów Zawodowych Szkół Polskich, Parlament

Studentów Rzeczypospolitej Polskiej, senaty uczelni oraz ogólnokrajowe stowarzyszenia naukowe i organizacje pracodawców. Członkiem Komisji może być nauczyciel akademicki posiadający co najmniej stopień naukowy doktora, zatrudniony w uczelni jako podstawowym miejscu pracy. Jej członkiem jest także, z mocy prawa, Przewodniczący Parlamentu Studentów RP. Członek Komisji może zostać odwołany przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego jedynie na wniosek Prezydium Komisji.

W składzie Komisji działa 11 Zespołów Kierunków Studiów:

- 1) Humanistycznych,
- 2) Przyrodniczych,
- 3) Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych,
- 4) Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych,
- 5) Medycznych,
- 6) Wychowania Fizycznego,
- 7) Technicznych,
- 8) Ekonomicznych,
- 9) Społecznych i Prawnych,
- 10) Artystycznych,
- 11) Wojskowych.

Zespoły liczą od pięciu do jedenastu członków posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego albo doktora w dziedzinach lub dyscyplinach naukowych albo artystycznych związanych z daną grupą kierunków studiów. W składzie Komisji w kadencji 2008–2011 profesorowie stanowią 52,5%, doktorzy habilitowani 32%, doktorzy – 11,25%.

Zespoły Kierunków Studiów formułują sprawozdania zawierające opinie i wnioski w sprawach należących do zakresu działania Komisji, stanowiące podstawę do podjęcia przez Prezydium Komisji stosownych uchwał. Wykaz kierunków studiów pozostających w kompetencjach poszczególnych Zespołów został ustalony przez Przewodniczącego Państwową Komisję Akredytacyjną po zasięgnięciu opinii Prezydium PKA.

Tabela 1. Skład Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2009 roku.

Przewodniczący	dr hab. Marek Rocki
Wiceprzewodniczące	prof. dr hab. Danuta Strahl prof. dr hab. Anna Zielińska-Głębocka (do 11.02.2010 r.)
Sekretarz	dr hab. Mieczysław Waclaw Socha
Przewodniczący Parlamentu Studentów RP	Leszek Cieśla (do 10.01.2009 r.) Bartłomiej Banaszak (od 10.01.2009 r.)
Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych	Przewodniczący – prof. dr hab. Andrzej Staniszewski Członkowie: prof. dr hab. Wojciech Bałus prof. dr hab. Bohdan Krzysztof Bogacki prof. dr hab. Krzysztof Mikulski prof. dr hab. Joanna Pyszny ks. prof. dr hab. Stanisław Rabiej dr hab. Marek Cieszkowski

<p>Zespół Kierunków Studiów Przyrodniczych</p>	<p>Przewodniczący – prof. dr hab. Andrzej Stefan Górniak Członkowie: prof. dr hab. Grzegorz Gabrys dr hab. Katarzyna Potyrała dr hab. Bożena Witek dr Maria Młot</p>
<p>Zespół Kierunków Studiów Matematyczno-Fizyczno- -Chemicznych</p>	<p>Przewodniczący – prof. dr hab. Zenon Łukaszewski Członkowie: prof. dr hab. Sławomir Kołodziej prof. dr hab. inż. Zbigniew Lonc dr hab. Jarosław Górnicki dr hab. Jerzy Marcinkowski dr Zofia Muzyczka</p>
<p>Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych</p>	<p>Przewodniczący – prof. dr hab. Bogdan Józef Wosiewicz Członkowie: prof. dr hab. Stanisław Kondracki prof. dr hab. Janusz Pała prof. dr hab. inż. Franciszek Rudnicki dr hab. Renata Dobromilska dr inż. Karol Krajewski</p>
<p>Zespół Kierunków Studiów Medycznych</p>	<p>Przewodniczący – prof. dr hab. Tadeusz Laudański Członkowie: prof. dr hab. Jacek Szepietowski prof. dr hab. Hubert Wanyura dr hab. Zbigniew Celewicz dr hab. Maciej Wilczak dr Tomasz Dawiskiba dr Iwona Maciąg-Tymecka</p>
<p>Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego</p>	<p>Przewodniczący – prof. dr hab. Sławomir Drozdowski Członkowie: prof. dr hab. Czesław Urbanik dr hab. Krystyna Dwucet dr hab. Janusz Iskra dr hab. Krzysztof Prusik dr Maria Długosielska</p>
<p>Zespół Kierunków Studiów Technicznych</p>	<p>Przewodniczący – prof. dr hab. inż. Krzysztof Kędzior Członkowie: prof. dr hab. inż. Marian Chudy prof. dr hab. inż. Leszek Kiełtyka prof. dr hab. inż. Krzysztof Kozłowski prof. dr hab. inż. Andrzej Królikowski prof. dr hab. Jerzy Świątek dr hab. Tadeusz Chrzan dr hab. inż. Zbigniew Kierzkowski dr hab. inż. Adam Marciniak dr hab. Jarosław Stepaniuk dr inż. Waldemar Mironiuk</p>

Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych	Przewodnicząca – prof. dr hab. Danuta Strahl Członkowie: prof. dr hab. Eugeniusz Gatnar prof. dr hab. Ryszard Janikowski prof. dr hab. Marek Lisiński prof. dr hab. Łucja Tomaszewicz prof. dr hab. Wojciech Wiszniewski prof. dr hab. Anna Zielińska-Głębocka (do 11.02.2010) dr hab. Wojciech Popławski dr hab. Józef Rogowski
Zespół Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych	Przewodniczący – dr hab. Tadeusz Bodio Członkowie: prof. dr hab. Janusz Mucha prof. dr hab. Wojciech Witkowski prof. dr hab. Andrzej Wójtowicz ks. dr hab. Jerzy Kułaczkowski dr hab. Wawrzyniec Konarski dr hab. Stanisław Leszek Stadniczeńko dr hab. Krzysztof Szewior dr Piotr Sitniewski
Zespół Kierunków Studiów Artystycznych	Przewodniczący – prof. Joachim Pichura Członkowie: prof. Andrzej Banachowicz prof. Andrzej Godek prof. Stanisław Górka prof. Adam Romaniuk dr hab. Paulina Komorowska-Birger
Zespół Kierunków Studiów Wojskowych	Przewodniczący – prof. dr hab. Czesław Flanek Członkowie: dr hab. Janusz Karpowicz dr hab. inż. Włodzimierz Miszalski dr hab. Stanisław Sirko dr inż. Andrzej Urban

Komisja działa na posiedzeniach plenarnych i poprzez swoje organy. W roku 2009 odbyło się 1 posiedzenie plenarne, 20 posiedzeń Prezydium PKA (w tym 4 posiedzenia z udziałem ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego, spośród których 2 stanowiły wspólne posiedzenia z Prezydium Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów) oraz 128 posiedzeń Zespołów Kierunków Studiów.

Porządek obrad posiedzenia plenarnego obejmował – dokonane przez Przewodniczącego Komisji dr hab. Marka Rockiego, Wiceprzewodniczącą Komisji prof. dr hab. Danutę Strahl oraz Sekretarza Komisji dr hab. Mieczysława Sochę – podsumowanie działalności Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2008 r., w tym wyników zewnętrznej oceny pracy Komisji oraz przedstawienie planów Komisji na najbliższą przyszłość, wystąpienie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz zaproszonych gości.

Ważnym punktem posiedzenia był referat dr hab. Ewy Chmieleckiej pt. „Krajowa struktura/ramy kwalifikacji: nowe narzędzie tworzenia programów studiów” i towarzysząca mu dyskusja. Ponadto rozpatrzono projekt zmian Statutu Państwowej Komisji Akredytacyjnej i podjęto uchwałę

w tej sprawie, ustanawiając możliwość prawną powołania: Zespołu ds. Etyki, Rady Konsultacyjnej oraz Zespołu ds. Polityki Informacyjnej i Relacji z Otoczeniem.

Tabela nr 2. Liczba posiedzeń Zespołów Kierunków Studiów w 2009 r.

Zespół Kierunków Studiów	Liczba posiedzeń
Humanistycznych	11
Przyrodniczych	7
Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych	11
Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	10
Medycznych	10
Wychowania Fizycznego	13
Technicznych	12
Ekonomicznych	18
Społecznych i Prawnych	19
Artystycznych	9
Wojskowych	8

Państwowa Komisja Akredytacyjna w swoich pracach wspierana jest przez grupę niemal 1000 ekspertów krajowych i zagranicznych powoływanych przez Przewodniczącego Komisji zgodnie z ustaloną procedurą, określającą warunki wstępne jakie musi spełniać kandydat na eksperta, sposób ich wyłaniania, przebieg postępowania kwalifikacyjnego, odrębny dla każdej grupy ekspertów oraz zasady udziału ekspertów w postępowaniu opiniodawczym. Eksperti uczestniczą zarówno w procesie opiniowania wniosków, jak i w ocenie jakości kształcenia jako członkowie zespołów wizytujących.

Wdrożenie tej procedury umożliwiło włączenie do prac Komisji osób o wysokich kwalifikacjach oraz zapewnienie obiektywizmu i bezstronności w postępowaniu oceniającym i opiniodawczym.

3. Biuro Państwowej Komisji Akredytacyjnej

Obsługę administracyjną i finansową Komisji wykonuje Biuro Państwowej Komisji Akredytacyjnej, będące państwową jednostką budżetową, finansowaną ze środków ustalonych w części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy ds. szkolnictwa wyższego. Strukturę organizacyjną i szczegółowy zakres działania Biura określa regulamin organizacyjny nadany Zarządzeniem nr 1/2005 Przewodniczącego Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 25 listopada 2005 r.

Tabela nr 3. Zadania Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Do zadań Biura należy:
1. organizowanie i protokołowanie posiedzeń plenarnych, Prezydium Komisji oraz zespołów kierunków studiów, a także udział w posiedzeniach zespołów kierunków studiów;
2. zapewnianie warunków organizacyjnych przeprowadzania wizytacji i dokonywania przez Komisję ocen jakości kształcenia;
3. prowadzenie dokumentacji związanej z realizacją ustaleń podjętych przez organy Komisji oraz na posiedzeniach plenarnych i zespołów kierunków studiów;
4. zapewnianie warunków organizacyjnych oraz współudział w prowadzonej przez Komisję współpracy międzynarodowej;
5. współpraca z urzędem obsługującym ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego oraz urzędami obsługującymi innych właściwych ministrów, w tym nadzorujących szkoły wyższe;
6. prowadzenie spraw związanych z powoływaniem ekspertów Komisji oraz organizowanie ich pracy na rzecz Komisji;
7. opracowywanie materiałów statystycznych oraz promocyjno-informacyjnych o działalności Komisji, w tym prowadzenie strony internetowej Komisji;
8. prowadzenie archiwum dokumentacji związanej z działalnością Komisji;
9. prowadzenie bieżących spraw kierowanych do Komisji.

W celu zapewnienia prawidłowej realizacji ustawowych zadań, tj. właściwej obsługi administracyjnej i finansowej Państwowej Komisji Akredytacyjnej, a także umożliwienia identyfikacji ryzyka działań podejmowanych przez pracowników Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej oraz monitorowania skuteczności ich realizacji, dyrektor Biura wydał zarządzenie w sprawie zarządzania ryzykiem w Biurze Państwowej Komisji Akredytacyjnej, w którym określonych zostało 6 procedur postępowania obowiązujących pracowników Biura, tj.:

- 1) procedura oceny jakości kształcenia,
- 2) procedura powtórnej oceny jakości kształcenia w związku z dokonaną uprzednio oceną warunkową,
- 3) procedura opiniowania wniosków,
- 4) procedura opiniowania wniosków o ponowne rozpatrzenie sprawy,
- 5) procedura obiegu dokumentów w Biurze Państwowej Komisji Akredytacyjnej w przypadku oceny jakości kształcenia i opiniowania wniosków przez Państwową Komisję Akredytacyjną,
- 6) procedura obiegu umów i delegacji w Biurze Państwowej Komisji Akredytacyjnej oraz zasady odbywania podróży służbowych za granicę przez członków Państwowej Komisji Akredytacyjnej oraz pracowników Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Procedury te są skorelowane z procedurami stosowanymi przez Komisję, co umożliwia poprawne merytorycznie i terminowe wykonywanie jej zadań. Przyjęte procedury umożliwiają również bieżącą ocenę czynności związanych z realizacją poszczególnych etapów postępowania opiniodawczego i oceniającego oraz szybką ich korektę.

Każdy z pracowników odpowiadający za sprawy pozostające w kompetencjach danego zespołu kierunków studiów prowadzi bazę wniosków i bazę ocen dotyczących tych kierunków, na podstawie których możliwe jest dokładne określenie stopnia zaawansowania, bądź wyniku realizacji określonej sprawy. Ponadto centralnie prowadzone są arkusze terminów ocen oraz arkusze terminów wniosków, służące pracownikom do bieżącej kontroli prowadzonych przez zespoły spraw i ich monitorowania przez kierownictwo Komisji i Biura, a także internetowa baza ocen, stanowiąca dla wszystkich zainteresowanych źródło informacji o wynikach dokonywanych przez Komisję ocen.

Niezależnie od zadań wynikających z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym do zakresu działania Biura należą także zagadnienia związane z jego funkcjonowaniem jako państwowej jednostki budżetowej, w tym m.in. sprawy pracownicze określone w Kodeksie pracy i przepisach innych ustaw, sprawy finansowe wynikające z ustawy o finansach publicznych i rachunkowości, czy dotyczące zamówień publicznych uregulowane ustawą Prawo zamówień publicznych. Biuro, podobnie jak Komisja, finansowane jest ze środków części 38 działu 803 budżetu państwa. Środki finansowe przekazywane są przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, będące dysponentem II stopnia, a ich wysokość ustalana jest na podstawie sporządzanych corocznie przez Biuro planów finansowych. W 2009 r. Biuro i Komisja dysponowały środkami w wysokości 7 980 000,00 zł.

Pracownicy Biura prowadzą rozliczenia finansowe zgodnie z procedurą obiegu dokumentów finansowych, sporządzają zewnętrzne i wewnętrzne sprawozdania finansowe oraz dokonują analizy wykorzystania środków budżetowych.

Pracownicy Biura czuwają także nad archiwizacją wytworzonych dokumentów, zgodnie z instrukcją kancelaryjną, instrukcją archiwalną oraz jednolitym rzeczowym wykazem akt, które to dokumenty zostały zatwierdzone przez Dyrektora Archiwum Akt Nowych. Dokumentacja spraw, które prowadzone były w Komisji, jest archiwizowana w archiwum zakładowym Biura.

Aktualnie w Biurze Państwowej Komisji Akredytacyjnej zatrudnionych jest 27 pracowników, w tym 5 osób w niepełnym wymiarze czasu pracy i jedna na zastępstwo.

Tabela 4. Skład Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Dyrektor Biura	mgr Barbara Wojciechowska
I Zastępca Dyrektora Biura	mgr inż. Barbara Bryzek
II Zastępca Dyrektora Biura	mgr Izabela Kwiatkowska-Sujka
Sekretariat	inż. Anna Trojak-Żurawska
Stanowisko ds. zamówień publicznych	mgr Bogumiła Bernatowicz
Stanowisko ds. współpracy międzynarodowej, organizacji i informatyzacji	mgr Wojciech Wrona
Stanowisko ds. studenckich, organizacji, współpracy międzynarodowej, analizy i sprawozdań	mgr inż. Maciej Markowski
Stanowisko ds. publikacji, sprawozdań i współpracy międzynarodowej	mgr Karolina Martyniak
Stanowisko ds. obsługi administracyjnej organów Komisji i jej Wiceprzewodniczących oraz prowadzenia sprawozdawczości statystycznej	mgr Łukasz Łukomski
Sekretarz Zespołu Kierunków Studiów Humanistycznych	mgr Ludmiła Grudniak-Wal
Sekretarz Zespołu Kierunków Studiów Przyrodniczych oraz Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	mgr Agnieszka Socha-Woźniak
Sekretarz Zespołu Kierunków Studiów Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych oraz Zespołu Kierunków Studiów Wojskowych	mgr Izabela Sadurska
Sekretarz Zespołu Kierunków Studiów Medycznych	mgr Jakub Kozieł
Sekretarz Zespołu Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego	mgr Edyta Lasota-Bełżek
Sekretarze Zespołu Kierunków Studiów Technicznych	mgr Monika Stachowiak-Kudła mgr Agnieszka Zagórska <i>(w zastępstwie mgr inż. Katarzyny Nowak)</i>
Sekretarze Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych	mgr Hanna Chrobak-Marszał Artur Gawryszewski
Sekretarze Zespołu Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych	mgr Grzegorz Laskowski mgr Monika Sularzycka
Sekretarz Zespołu Kierunków Studiów Artystycznych	mgr inż. Bożena Wasilewska
Główna Księgowa	mgr Jolanta Janas
Samodzielne księgowe	Mirosława Kurowska mgr Beata Sejda
Księgowa	Teresa Kryszyłowicz
Archiwum zakładowe	dr Stanisław Stasiaczek

Rozdział II

Działalność Zespołów Kierunków Studiów PKA w 2009 roku. Analiza, ocena wyników, wnioski

Podsumowanie działalności 11 Zespołów Kierunków Studiów PKA w 2009 roku zawiera informacje ogólne o pracy danego Zespołu, analizę statystyczną i merytoryczną wyników ocen jakości kształcenia przeprowadzonych na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu, w tym informacje dotyczące jakości raportów samooceny, a także analizę statystyczną i merytoryczną opiniowanych wniosków oraz ocenę terminowości realizacji czynności przewidzianych procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków. Poszczególne Zespoły Kierunków Studiów opracowały sprawozdania ze swej działalności, zgodnie ze wzorem przyjętym przez Prezydium Komisji.

1. Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych

Autorzy: prof. dr hab. Andrzej Staniszewski,
mgr Ludmiła Grudniak-Wal

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu

W skład Zespołu wchodzi 7 członków Komisji.

W 2009 r. Zespół odbył 11 posiedzeń.

W kompetencjach Zespołu pozostają następujące kierunki studiów: „archeologia”, „informacja naukowa i bibliotekoznawstwo”, „filologia”, „filologia polska”, „filozofia”, „historia”, „historia sztuki”, „teologia”, „etnologia”, „kulturoznawstwo”, „ochrona dóbr kultury”. Sprawy dotyczące kierunków „muzykologia” oraz „wiedza o teatrze” rozpatrywane są wspólnie z Zespołem Kierunków Studiów Artystycznych (nazwy kierunków, które podlegały ocenie lub których dotyczyły wnioski zostały podkreślone).

II. Ocena jakości kształcenia na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu. Uwagi ogólne, w tym dotyczące jakości raportów samooceny

1. Analiza statystyczna, uwzględniająca: liczbę i rodzaj sformułowanych ocen, rodzaje i grupy uczelni, poziomów kształcenia i kierunków studiów, w których przeprowadzono oceny.

Tabela nr 1.

Rodzaje wydanych ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Oceny pozytywne	94	84	14		70	20	10	3		7	1
Oceny warunkowe	4	2	1		1		2	1		1	
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	6	4			4	3	2	1		1	
Razem	104	90	15		75	26	14	5		9	1

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje wydanych ocen				Razem
			Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Odstąpienie/ zawieszenie/ wydania oceny	
			Ogółem	Z tego ze skróconym okresem			
Uniwersytety ^a	70	filologia	35		1	1	37
		filologia polska	12				12
		etnologia	4		1		5
		archeologia	6				6
		informacja naukowa i bibliotekoznawstwo	1				1
		filozofia	2			1	3
		ochrona dóbr kultury	1				1
		wiedza o teatrze	1				1
		historia sztuki	3	1			3
teologia	1				1		
Uczelnie Pedagogiczne	9	filologia	5				5
		filologia polska	4	1			4
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	11	filologia	4	1		1	5
		filologia polska	3			1	4
		historia	2				2
Uczelnie niepubliczne	14	filologia	6	2			6
		filologia polska	3		1	1	5
		kulturoznawstwo	1		1	1	3

^a Dotyczy uniwersytetów, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

2. Analiza wyników ocen jakości kształcenia.

W roku 2009 Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych dokonał 104 oceny jakości kształcenia na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu, z tego 79 ocen dotyczyło kierunków studiów w uniwersytetach i uczelniach pedagogicznych, 11 w państwowych wyższych szkołach zawodowych, 14 w uczelniach niepublicznych. Bez względu na rodzaj szkół dominowały oceny pozytywne – 94, sześciokrotnie odstąpiono bądź zawieszono wydanie ocen, czterokrotnie wydano oceny warunkowe, nie było podstaw do wystawienia ocen negatywnych. Dwie oceny warunkowe dotyczyły kierunków „filologia” i „etnologia” realizowanych w uniwersytetach, a dwie następne dotyczyły kierunków realizowanych w uczelniach niepublicznych („filologia polska”, „kulturoznawstwo”). Podstawy do wystawienia ocen warunkowych zarówno w uczelniach publicznych (uniwersytety), jak i w uczelniach niepublicznych były następujące:

- niewypełnienie wymagań dotyczących minimum kadrowego,
- wadliwie skonstruowane plany studiów i programy nauczania,
- brak odpowiedniego zaplecza bibliotecznego niezbędnego do realizacji specjalności na danym kierunku.

Spośród ocen pozytywnych 5 wydano na skrócony okres, w tym 3 w uczelniach publicznych i 2 w uczelniach niepublicznych. W uczelniach publicznych następną ocenę jakości kształcenia wyznaczono na lata 2012–2013, a w uczelniach niepublicznych – w 2012 roku.

W uczelniach publicznych oceny te dotyczyły takich kierunków, jak „filologia polska”, „historia sztuki”, „filologia” i uzasadnione były koniecznością:

- korekty planów studiów na specjalności nauczycielskiej, oraz
- rozszerzenia współpracy międzynarodowej, zarówno przez wykładowców, jak i przez studentów.

W uczelniach niepublicznych podstawą skrócenia oceny pozytywnej były niedociągnięcia dotyczące:

- planów studiów,
- zaplecza bibliotecznego,
- punktacji ECTS i sylabusów, oraz
- minimum kadrowego.

W raportach samooceny, prezentowanych przez Uczelnie, znajdujemy coraz bardziej rozbudowane i merytorycznie uzasadnione **struktury sylwetek absolwentów** humanistycznych kierunków studiów. Sylwetka absolwenta odpowiada strukturze kwalifikacji absolwenta określonej w standardach kształcenia. Jednocześnie uczelnie starają się w opisie sylwetki absolwenta zwrócić uwagę na specyfikę regionu, w którym jest ona usytuowana, kładąc nacisk na umiejętności „dostrzegania złożoności kulturowej obszarów pogranicznych oraz praktyczne umiejętności podejmowania działań animacyjnych oraz menedżerskich w warunkach różnorodności i złożoności kulturowej”. Jest to walor o charakterze pragmatycznym, szczególnie ważny dziś dla studiów humanistycznych.

O **ile plany studiów i programy nauczania** na takich kierunkach, jak „filologia polska” czy „teologia”, są w miarę stabilne i merytorycznie poprawne, to na kierunku „filologia” wciąż ewoluują i starają się dostosować do potrzeb rynku. Specyfika nauczania języków obcych, i to odpowiednio sprofilowanych (pod kątem obsługi biznesu, handlu, turystyki, etc.), skłania do tworzenia specjalności takich jak np.: „język(i) biznesu”, przy czym pracodawcy nie oczekują od absolwenta tej specjalności przewidzianej przez standardy znajomości literatury powszechnej czy języka staro-cerkiewno-słowiańskiego, a umiejętności przydatnych w obsłudze biznesu, czy innych formach aktywności zawodowej.

W przypadku kierunków humanistycznych (szczególnie „filologii”, „filologii polskiej”, „archeologii”, „historii sztuki”) **efekty kształcenia** oceniane są m.in. poprzez etapową weryfikację osiągnięć studentów związaną głównie z oceną jakości i skuteczności kształcenia i przeprowadzaną w formie pisemnych sprawdzianów, ustnych i pisemnych zaliczeń oraz egzaminów, kolokwiów i testów, a także punktowanego panelu dyskusyjnego. Niewątpliwie rzadszą formą weryfikacji etapowej jest aktywny udział studentów w przygotowaniu i przeprowadzaniu konferencji naukowych (także międzynarodowych) organizowanych na danym kierunku studiów. O poziomie zdobytej wiedzy świadczą też publikacje studentów zamieszczane na łamach redagowanych przez nich czasopism lub w wydanych drukiem materiałach pokonferencyjnych.

Zgodnie z przyjętym w uczelniach **wewnętrznym systemem zapewnienia jakości kształcenia:**

- w zakresie oceniania jakości kształcenia stosowane są najczęściej metody obiektywizujące oceny na różnych etapach realizacji cyklu dydaktycznego (międzysemestralne, semestralne, roczne, dyplomowe),
- w zakresie planowania i realizacji programów nauczania coraz częściej wydziały humanistyczne, historyczne, filologiczne, na których znajdują się oceniane kierunki studiów, uwzględniają różnorodne kryteria wynikające z obowiązujących przepisów prawa o szkolnictwie wyższym, jak również korzystają z opinii lokalnych pracodawców i instytucji zainteresowanych zatrudnieniem absolwentów. Ten mechanizm uwzględnia podmiotowy udział zarówno kadry, jak i studentów reprezentowanych przez samorząd i przedstawicieli innych organizacji studenckich. Informacje o programach i planach są dostępne zarówno w formie ogłoszeń wywieszonych na odpowiednich tablicach, jak też omawiane na wstępnych zajęciach.

Kadra naukowo-dydaktyczna zatrudniona w wizytowanych uczelniach (uniwersytety, uczelnie pedagogiczne, państwowe wyższe szkoły zawodowe, uczelnie niepubliczne) posiadała bogaty i znaczący dorobek naukowy. Wyniki badań mieściły się w obszarze nauk humanistycznych Stan i strukturę zatrudnienia kształtowały potrzeby merytoryczne w zakresie dydaktyki oraz badań naukowych i organizacji studiów.

Niewątpliwie wartościowym zjawiskiem zaobserwowanym podczas wizytacji w minionym roku jest to, że profil naukowy pracowników wydziałów humanistycznych, filologicznych czy historycznych ma bezpośrednie odniesienie do procesu dydaktycznego. Przydzielając zajęcia dydaktyczne poszczególnym pracownikom kierownicy jednostek organizacyjnych starają się uwzględniać ich zainteresowania, specjalności naukowe oraz kompetencje, tak aby były w możliwie najlepszy sposób wykorzystane w dydaktyce. Obsada zajęć dydaktycznych (w tym przedmioty i tematy prowadzonych wykładów i ćwiczeń) pozostawała w zgodzie z kwalifikacjami poszczególnych nauczycieli i była udokumentowana odpowiednimi dyplomami i dorobkiem naukowym oraz zawodowym. Studentom stworzono warunki swobodnego, odpowiadającego ich zainteresowaniom, wyboru seminariów magisterskich i licencjackich, także prowadzonych na poszczególnych kierunkach studiów licznych wykładów fakultatywnych, na których wykładowcy prezentują zagadnienia związane z ich zainteresowaniami badawczymi i będące owocem ich badań.

Wizytowane kierunki najczęściej posiadały dobrą **bazę dydaktyczną**, sale wykładowe były dobrze wyposażone, także ich zaplecze techniczne nie budziło zastrzeżeń. Natomiast krytycznie należy odnieść się do niedoboru bazy komputerowej dla celów dydaktycznych, w tym np. zbyt małej liczby stanowisk z dostępem do Internetu zlokalizowanych w czytelnicy, czy braku dostępu do szerokopasmowego Internetu w salach wykładowych, co uniemożliwia wykorzystanie dydaktycznych zasobów sieci lub własnych baz danych wykładowców.

Wciąż do rzadkości należy – jak wynika z analizy dokonań wizytowanych kierunków – współpraca **studentów** z władzami wydziałów ujawniająca się w formie wspólnych inicjatyw konferencyjnych, wydawniczych oraz na polu formacji intelektualnej w szerokim tego określenia pojęciu (np. organizacja współpracy międzynarodowej wspólnie przez wykładowców i studentów).

Najczęstsze uwagi krytyczne pojawiające się podczas bezpośrednich spotkań i rozmów ze studentami dotyczyły:

- malejącej aktywności studenckich kół naukowych,
- zbyt wąskiego wykorzystania wymiany studenckiej w ramach programu Sokrates-Erasmus,
- nieatrakcyjności niektórych wykładów i ćwiczeń (zbyt ograniczona liczba wykładów z prezentacją).

Zdecydowaną przewagę w nawiązywaniu i rozwijaniu **współpracy międzynarodowej** mają uniwersytety. Na wielokrotnie wizytowanych kierunkach humanistycznych w tego typu uczelniach dominują uprofilowane wieloletnie plany współpracy międzynarodowej realizowane przez wykładowców. Bardziej intensywna jest też wymiana zagraniczna studentów. Często o aktywności w dziedzinie współpracy międzynarodowej decyduje przygraniczne położenie danej uczelni (np. w Rzeszowie, Wrocławiu, Szczecinie) i naturalna możliwość rozwoju badań interdyscyplinarnych z sąsiadami. Natomiast w pozostałych uczelniach przeważają od lat kontakty indywidualne, sporadyczne wyjazdy, rzadkością są także pozycje wydawnicze o charakterze międzynarodowym. Podobna sytuacja panuje także w środowisku studenckim.

Z analizy materiałów zebranych podczas wizytacji dosyć wyraźnie wynika, że **kontakty uczelni ze środowiskiem**, w którym się znajdują i funkcjonują maleją w ostatnich latach, tak jak zmniejsza się liczba studentów na poszczególnych latach studiów. Wydaje się, że jest to zjawisko nieodwracalne. Drugim niekorzystnym zjawiskiem, też zaobserwowanym w wizytowanych uczelniach jest swoiste zamykanie się społeczności akademickiej w swoim środowisku, kampusach, miasteczkach akademickich itd. Tworzy się poza miastem swoiste getto kulturalne, mentalne, językowe.

3. W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy i jaki wpływ miały wprowadzone zmiany na jakość kształcenia?

Oceny przeprowadzone po upływie okresu na jaki zostały wydane poprzednie oceny, pozwalają na stwierdzenie, iż uzupełniono minima kadrowe, zadbano o właściwe proporcje między liczbą nauczycieli akademickich a liczbą studentów, wprowadzono w planach studiów niezbędne korekty, w tym dotyczące dwuprzedmiotowości, w znacznym stopniu poprawiła się infrastruktura i baza techniczna, zmieniły się na lepsze warunki studiowania i pracy.

4. Ile uczelni zlikwidowało prowadzone / ocenione uprzednio kierunki i z jakich przyczyn?

Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych w sześciu przypadkach wniósł o odstąpienie od dokonania oceny jakości kształcenia, ponieważ dwaj rektorzy poinformowali o zawieszeniu prowadzenia kierunku studiów („kulturoznawstwo” i „filologia polska”), w dwóch przypadkach rektorzy uczelni powiadomili ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, w trybie art. 11 ust. 5 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, o zaprzestaniu spełniania warunków kadrowych wpływających na uprawnienie do prowadzenia kształcenia na ocenianym kierunku (dotyczyło to kierunków „filologia” i „filologia polska”). W kolejnym przypadku odstąpiono od oceny w związku z nie wypromowaniem na wyznaczonym do oceny kierunku pierwszych absolwentów, w jeszcze innym postanowiono o przełożeniu oceny i przeprowadzenie jej w roku akademickim 2014/2015, co umożliwiłoby dokonanie łącznej oceny całego procesu kształcenia realizowanego na danym kierunku studiów zarówno na wydziale, jak i w jego zamiejscowym ośrodku dydaktycznym.

III. Opiniowanie wniosków

1. Informacje ogólne.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów								
		filologia	filologia polska	informacja naukowa i bibliotek.	kulturoznawstwo	historia	filozofia	ochrona dóbr kultury	archeologia	etnologia
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	3	2	1							
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	24	10			7	3	1	1	1	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiów magisterskich	6	3	2			1				
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	1	1								
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	7	7								
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia	2	1		1						
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	2	2								
Razem	45	19	3	1	7	4	1	1	1	1

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	3	3			
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	24	15	6		3
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiów magisterskich	6	4	1		1
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	1				1
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	7	3		3	1
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia	2	1			1
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	2		2		
Razem	45	26	9	3	7

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	26	6	20
Negatywne	9	1	8
W toku	7	3	4
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	3		3
Razem	45	10	35

* dotyczy wniosków o przedłużenie pozwolenia działalności uczelni niepublicznej

Tabela nr 6.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Poziom kształcenia	Kryteria ocen									
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne (brak danych dot. naboru)
1	filologia	I	1	2		3	2			2	2	
		II	1	1		3						1
2	kulturoznawstwo	I		3		3			1	1		
		II										
3	historia	I	1		1	1				1	1	
4	filozofia	I				1				1		
	Razem	I	2	5	1	8	2		1	5	3	1
		II	1	1		3						

Wnioski:

Wnioskodawcy reprezentujący zarówno uczelnie publiczne, jak i uczelnie niepubliczne nie ustrzegli się tych samych nieprawidłowości, które były najczęstszym powodem formułowania opinii negatywnych i które ostatecznie zdyskredytowały ich wnioski:

- nie zostały spełnione wymogi dotyczące minimum kadrowego,
- wadliwie skonstruowano plany studiów i programy nauczania, oraz
- dysponowano zbyt skromnym zapleczem bibliotecznym bez publikacji o profilu niezbędnym dla danego kierunku studiów.

Ponadto zastrzeżenia budziła proponowana we wnioskach struktura kwalifikacji absolwenta, rozwiązania dotyczące praktyk i obsady zajęć dydaktycznych, a w pojedynczych przypadkach sylabusy i zbyt skromne zaplecze dydaktyczne.

IV. Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2009 r. oraz ocena współpracy z wizytowanymi uczelniami, ekspertami, a także ocena obowiązujących procedur i kryteriów dokonywania ocen oraz opiniowania wniosków

Plan wizytacji w roku 2009 został zrealizowany. W porównaniu z rokiem 2008 liczba ocenianych kierunków wzrosła ponad dwukrotnie. Tym razem uwaga Zespołu Kierunków Studiów Humanistycznych była skoncentrowana przede wszystkim na ocenie dwóch kierunków „filologia” i „filologia polska”.

Generalnie współpraca z wizytowanymi uczelniami układała się dobrze, na zasadach współpracy i życzliwości, z nielicznymi, mało znaczącymi wyjątkami. Grupa ekspertów spisywała się dobrze (poprawiła się terminowość realizacji raportów powizytacyjnych; tylko w jednym przypadku poważnie zawiódł przedstawiciel Parlamentu Studentów RP). Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych utrzyma zapewne sprawdzony rytm wizytacji i ocen także w roku 2010.

2. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Przyrodniczych

Autor: prof. dr hab. Andrzej Stefan Górniak

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu

W skład Zespołu wchodzi 5 członków Komisji.

W 2009 r. Zespół odbył 7 posiedzeń.

W kompetencjach Zespołu pozostają następujące kierunki studiów: „biologia”, „biotechnologia”, „geografia”, „geologia”, „oceanografia”, „ochrona środowiska” – oceny i wnioski dotyczyły tylko 3 kierunków (podkreślone).

II. Ocena jakości kształcenia na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu. Uwagi ogólne, w tym dotyczące jakości raportów samooceny

1. Analiza statystyczna, uwzględniająca: liczbę i rodzaj sformułowanych ocen, rodzaje i grupy uczelni, poziomów kształcenia i kierunków studiów, w których przeprowadzono oceny.

Tabela nr 1.

Rodzaje wydanych ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem	Ogółem			Z tego ze skróconym okresem						
Oceny pozytywne	30	28	1		27	3	2	1		1	1
Oceny warunkowe	1						1			1	1
Razem	31	28	1		27	3	3	1		2	2

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje wydanych ocen			
			Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Razem
			Ogółem	Z tego ze skróconym okresem		
Uniwersytety ^a	24	biologia	5			5
		geografia	10			10
		ochrona środowiska	9	2		9
Uczelnie Pedagogiczne	3	geografia	2	2		2
		ochrona środowiska	1			1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	1	ochrona środowiska	1			1
Uczelnie niepubliczne	3	ochrona środowiska	1	1	1	2
		geografia	1			1

^a Dotyczy uniwersytetów, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

2. Analiza wyników ocen jakości kształcenia.

Sylwetki absolwenta spełniają wymagania standardu, w niewielkim stopniu wykraczają poza standard i w małym stopniu wskazują na specyfikę kierunków, odróżniającą od innych uczelni. Deklarowane kwalifikacje absolwenta wykazują małe różnice między I i II stopniem kształcenia.

Uczelnie starają się wypełniać **plany studiów i programy nauczania** treściami ze standardów kształcenia, przy generalnie bardzo dużej liczbie specjalności. Nieprawidłowości w programach studiów to:

- nie we wszystkich uczelniach wdrożono standardy studiów II stopnia,
- w uczelniach wdrażających od niedawna system studiów dwustopniowych tworzy się jedynie plan studiów I stopnia, bez uwzględnienia pełnej koncepcji kształcenia na danym kierunku w danej jednostce,
- istnieją duże podobieństwa treści sylabusów różnych przedmiotów,
- powszechne uznawanie przez uczelnie praktyki pedagogicznej lub zajęć terenowych za praktykę zawodową i nie wprowadzanie do planów studiów 3 tygodni praktyki zawodowej,
- nie uwzględnianie w planie studiów przedmiotów typu: BHP, ergonomia, prawo oświatowe, czy ochrona własności intelektualnej, wskazywanych w punkcie V standardów kształcenia,
- powszechny brak konsekwencji przy ustalaniu wartości „punktowej” przedmiotów w systemie ECTS,
- częste przekroczenia liczby godzin w planie studiów I stopnia nawet o 1/3, co może stanowić zbyt duże obciążenie dla studentów, szczególnie w uczelniach pedagogicznych i na specjalnościach nauczycielskich.

Jak podkreślają uczelnie, taka sytuacja wynika z niespójności przepisów prawa dotyczącego kształcenia nauczycieli w warunkach nowego, trójstopniowego systemu kształcenia i braku zbliżonej interpretacji istniejących przepisów,

- zbyt mała lub brak oferty zajęć dydaktycznych w językach obcych,
- na kierunku ochrona środowiska, w zależności od uczelni i wydziału, obserwuje się zjawisko „przechemizowania” lub „niedobiologizowania” – czyli zachwianie proporcji w zakresie treści poszczególnych dyscyplin,
- w planach i programach studiów na kierunkach „biologia” i „geografia” odnotowuje się zbyt duże fragmenty treści typowych dla innych kierunków studiów, np. z „turystyki i rekreacji”, „gospodarki przestrzennej”,
- forma sylabusów rzadko bywa zgodna z przyjętymi standardami, zazwyczaj są bardzo skrócone, niedostępne dla studentów i nie pełnią zakładanej roli (treść przygotowawcza i uzupełniana okresowo – najczęściej dla zespołów oceniających PKA).

Analizując **efekty kształcenia** należy stwierdzić, iż:

- wiedza absolwentów ocenianych kierunków jest w zbyt dużym stopniu encyklopedyczna, a umiejętności zawodowe są małe,
- mimo znacznego upowszechnienia technologii informacyjnych zakres i forma prac dyplomowych nie wskazuje na wysoki poziom umiejętności samodzielnego zdobywania źródeł wiedzy faktograficznej, jej opracowania i wyciągania wniosków opartych o instrumentarium statystyczne,
- na kierunku „geografia” zaznacza się niewielka znajomość komputerowych programów kartograficznych i umiejętność tworzenia map tematycznych,
- na kierunku „biologia” i „ochrona środowiska” absolwenci dysponują zbyt małymi umiejętnościami pracy w terenie, a nieraz także w laboratorium.

W niewielkiej grupie uczelni funkcjonuje spójny, ogólnouczelniany **wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia**, a o jego zasadach i istnieniu dobrze są poinformowane jedynie osoby pełniące odpowiednie funkcje. System ten jest lepiej wdrażany na wydziałach. Studencka, ankietowa ocena nauczycieli jest stosowana najczęściej mało systematycznie, a tam gdzie jest organizowana systematycznie – uczelnie mają problemy w uzyskaniu reprezentatywnej liczby ocen. W większości uczelni nieuregulowane pozostają zasady oceniania i egzaminowania studentów, przy powszechności pisemnej formy egzaminów. W niektórych uczelniach powołane zostały komisje ds. jakości kształcenia, najczęściej wydziałowe, ale często w pracach tych komisji nie uczestniczą ani studenci ani interesariusze zewnętrzni. Mała jest aktywność Biur Karier w zakresie poszukiwania ofert pracy dla absolwentów kierunków przyrodniczych.

Minimum kadrowe na ocenianych kierunkach było zazwyczaj spełnione, często z dużym nadmiarem. Największy dorobek publikacyjny posia-

da bardzo liczna kadra jednostek prowadzących kierunek „biologia”. Dobre publikacyjny pracowników naukowych zgłaszanych do minimum kadrowego na kierunkach „ochrona środowiska” i „geografia” był bardzo zróżnicowany ilościowo i jakościowo. Na kierunku „geografia” odnotowywano w minimum kadrowym zbyt liczną reprezentację adiunktów z ponad 15 letnim lub dłuższym stażem pracy i nie rokującą uzyskania stopnia doktora habilitowanego, oraz wysoki średni wiek kadry z tytułem naukowym profesora lub stopniem naukowym doktora habilitowanego. Dość powszechnym zjawiskiem jest problem zbyt dużego obciążenia dydaktycznym ponad obowiązkowe pensum godzinowe.

We wszystkich uczelniach prowadzących studia II stopnia są prowadzone **badania naukowe**, w zakresie adekwatnym do finansowania z budżetu państwa. Studenci aktywnie włączają się do ich przebiegu na różnych etapach badań, a wyniki są prezentowane w pracach magisterskich oraz publikacjach z udziałem opiekunów prac. Są one wspierane finansowo funduszami przyznawanymi na realizację indywidualnych grantów badawczych, których jest najwięcej na kierunku „biologia”, a zdecydowanie mniej w jednostkach prowadzących kierunek „geografia”.

Uczelnie posiadają odpowiednią **bazę dydaktyczną** i warunki do prowadzenia zajęć na odpowiednim poziomie i zapewniającą uzyskanie przez absolwentów wiedzy i umiejętności deklarowanych w celach kształcenia i w sylwetce absolwenta. Istnieje duża rozpiętość jakości warunków kształcenia, szczególnie na kierunkach „geografia” i „ochrona środowiska”. Szereg uczelni, w tym o wysokim poziomie kształcenia, boryka się z problemami własnościowymi obiektów dydaktycznych i ich rozproszeniem. Na kierunkach „geografia”, „biologia” i „ochrona środowiska” wykorzystuje się w czasie zajęć terenowych uczelniane stacje terenowe. Za zadawalające należy uznać zaopatrzenie studentów w podstawowe podręczniki, literaturę specjalistyczną i czasopisma. Natomiast dostępność do komputerów nie zawsze jest optymalna.

W **sprawach studenckich** poszczególne uczelnie, w różny sposób wiążą się ze swoich powinności. Do najczęstszych i najbardziej dolegliwych dla studentów należą: brak odpowiednio liczebnej ich reprezentacji w organach kolegialnych uczelni, zbyt małe wsparcie materialne. Są również uczelnie, które mogą się poszczycić bogatą, doskonale funkcjonującą bazą socjalno-bytową (akademiki, stołówki, obiekty rekreacyjne, sportowe). Często studenci studiów niestacjonarnych obciążani są dodatkowymi kosztami za usługi dydaktyczne, które powinny być realizowane w ramach podstawowych opłat za studia, np. kształcenie językowe czy wf. Studenci studiów stacjonarnych kierunku „geografia” ponoszą koszty zajęć terenowych, mimo realizacji ich w obiektach uczelnianych.

W większości uczelni doskonale funkcjonuje i rozwija się studencki ruch naukowy. Studenci pod opieką naukową organizują seminaria naukowe, publikują wyniki swoich badań. Samorządy studenckie w sposób bardzo zróżnicowany układają współpracę z władzami wydziałów czy uczelni i nie zawsze uczestniczą w nadzorze rozdziału pomocy material-

nej dla studentów. Mała jest aktywność studentów w pracach rad wydziałów czy komisji socjalnych.

Tylko na niewielu uczelniach proces dydaktyczny jest **umiędzynarodowiony**, jego poziom jest tym bardziej zaawansowany im wyższa jest kategoria naukowa jednostek. Nieliczna jest grupa studentów wyjeżdżających w ramach programu Erasmus/Sokrates, co jest m.in. efektem złej interpretacji przepisów rozporządzenia MNiSW w sprawie przenoszenia osiągnięć studentów. Jako przyczynę małego zainteresowania studiami zagranicznymi studenci wskazują także małe dofinansowanie z uczelni i słabą znajomość języków obcych.

Kontakty z otoczeniem są niewielkie i rzadkie, a uczelnie dopiero po pewnym czasie przekonują się o konieczności ich nawiązania. Mało przyjazny system finansowy i organizacyjny nie sprzyja w publicznych uczelniach większej integracji dydaktyczno-innowacyjnej z praktyką. Zbyt mała jest liczba kadry aktualnie związanej z praktyką, a przy szybkim postępie technologicznym i transferze wiedzy jest to niezbędne dla dobrego przygotowania absolwentów. Jedynie w zakresie kształcenia nauczycieli uczelnie ściślej współpracują ze szkołami w toku zdobywania kwalifikacji dydaktycznych. Na kierunku ochrona środowiska oraz biotechnologia można zaobserwować wzrost kontaktów uczelni z zakładami i instytucjami samorządowymi. W sytuacji zmniejszającego się naboru na studia przyrodnicze wzrasta aktywność uczelni w kontaktach ze szkołami ponad gimnazjalnymi, szczególnie podczas *Dni nauki i techniki*.

Ponadto należy wrócić uwagę na **administracyjne uchybienia** w pracy dziekanatów dotyczące treści wydawanych suplementów do dyplomów czy dokumentacji procedury dyplomowania (protokoły egzaminów dyplomowych, recenzje), a także działów kadr – brak w teczkach osobowych nauczycieli akademickich dyplomów lub ich kopii dokumentujących posiadane stopnie i tytuły naukowe.

3. W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy i jaki wpływ miały wprowadzone zmiany na jakość kształcenia?

Poprzednio zgłoszone uwagi były uwzględniane przez uczelnie. Powszechne jest niezrozumienie zasady określenia w planie studiów liczby godzin zajęć do wyboru oraz błędna interpretacja zapisu punktu V standardów kształcenia.

Odnotowano różnicowane reakcje na uwagi i wnioski zespołów oceniających. Zdecydowanie najwięcej było pozytywnych reakcji jednostek i szybkich działań naprawczych w zakresie planu studiów, treści sylabusów. W odpowiedzi na raporty zespołów oceniających uczelnie przedstawiały wyczerpujące odpowiedzi z prezentacją działań podjętych po wizytacji. Najbardziej ewidentne efekty akredytacji dotyczyły znaczących zmian w planie studiów I stopnia. Skutkowało to znaczną redukcją nadgodzin nauczycieli akademickich. Największe pod względem liczby studentów uczelnie publiczne, podchodziły do uwag i wniosków powizytacyjnych z dużą dozą nieufności, a od-

powiedzi na raporty zespołów oceniających były lakoniczne, a odniesienia się do każdej z uwag wręcz kilkudzaniowe. W części z nich zespół znajdował jedynie zapowiedzi nieokreślonych w czasie i zakresie zmian programowych lub organizacji zajęć.

4. Nie zanotowano likwidacji kierunków uprzednio ocenianych będących w zakresie zainteresowania zespołu.

III. Opiniowanie wniosków

1. Informacje ogólne.

Tabela nr 3.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole		
		Pozytywne	Negatywne	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia na kierunku „ochrona środowiska”	2		1	1
Razem	2		1	1

Tabela nr 4.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Poziom kształcenia	Kryteria ocen									
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne
1	Ochrona środowiska	I			1	1	1		1	1		
	Razem	I			1	1	1		1	1		

Materiały były poprawnie przygotowane przez wnioskodawcę, zawierały wystarczający zakres danych aby przedstawić opinię. Ze względu na brak odpowiedniej bazy dydaktycznej, tzn. odpowiedniego wyposażenia aparaturowego, realizacja zakładanych efektów kształcenia nie byłaby możliwa. Również spektrum specjalności reprezentowanych w zespole nauczycieli akademickich planowanych w większości do zatrudnienia w chwili uruchomienia kierunku było niewystarczające do prowadzenia interdyscyplinarnego kierunku jakim jest „ochrona środowiska”.

IV. Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2009 r. oraz ocena współpracy z wizytowanymi uczelniami, ekspertami, a także ocena obowiązujących procedur i kryteriów dokonywania ocen oraz opiniowania wniosków

Wszystkie zaplanowane wizytacje odbyły się. Jedna z nich odbyła się z udziałem eksperta z Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych. Zakończono akredytację kierunku „geografia”.

Wyznaczeni do zespołów eksperci, w tym przedstawiciele studentów, uczestniczyli z zaangażowaniem w procesie akredytacyjnym. W akredytacji kierunku „geografia” w Uniwersytecie Warszawskim brał udział ekspert zagraniczny z Czech – doc. RNDr. Tadeusz Siwek. Uczelnie najczęściej chętnie współpracowały z zespołami oceniającymi, a szczególnie administracja dziekanatów i instytutów.

Pracownicy dziekanatu zawsze zadawali szereg pytań dotyczących procedur administracyjnych, a pracowników dydaktycznych interesowały interpretacje standardów kształcenia. Odnotowano prawidłowość polegającą na niewielkiej reprezentacji nauczycieli i studentów na spotkaniach dotyczących kierunków bardzo licznych i odwrotnie.

Należy również wspomnieć, iż dwóch członków Zespołu uczestniczyło w wyjazdach studyjnych do instytucji akredytacyjnych w Hiszpanii i Austrii, a w 2010 roku planowany jest udział jednej osoby w wyjeździe studyjnym do Holandii.

V. Analiza terminowości realizacji czynności przewidzianych procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków

Nie było istotnego przekroczenia terminu przeznaczonego na przygotowanie projektu uchwały dla Prezydium PKA. Jedynie niektórzy eksperci zwlekali z przekazaniem raportów cząstkowych, utrudniając przewodniczącym zespołów oceniających sporządzenie pełnego raportu w terminie. Taka sytuacja pojawiała się wśród ekspertów kierunku „geografia” i „ochrona środowiska”. Opiniowanie wniosku przebiegało bez zastrzeżeń.

VI. Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych oraz w jaki sposób zamierza wykorzystać dotychczasowe doświadczenie w planowaniu i realizacji tych zadań?

W 2010 roku Zespół będzie kontynuował ocenę jakości kształcenia na kierunkach „biologia”, „ochrona środowiska” i „biotechnologia”. W ciągu tego roku planowana jest pełna akredytacja kierunku „geologia”. W dotychczasowych akredytacjach członkowie zespołu zyskali nowe doświadczenia w zakresie organizacji wizytacji, prowadzenia spotkań z pracownikami i studentami. Znane są członkom zespołu powtarzające się

uchybień administracyjnych w prowadzeniu dokumentacji toku studiów, dlatego z dużą szczegółowością są weryfikowane suplementy do dyplomów oraz protokoły egzaminów dyplomowych. Ponadto będzie zwracana większa uwaga na sposób finansowania zajęć terenowych obowiązkowych na tych kierunkach studiów. Zbyt duża część kosztów jest przeliczana na studentów, mimo finansowania działalności stacji terenowych przez uczelnie z dotacji państwowych. Podczas wizytacji będzie weryfikowane w szczególności zaawansowanie kształtowania umiejętności zawodowych opisywanych w sylwetce absolwenta.

Zespół zamierza kontynuować realizację aktualnych zadań i osiągnięć PKA w kontekście uzyskania akredytacji międzynarodowych organizacji ewaluacyjnych, a także wdrożenia Krajowych Ram Kwalifikacji.

3. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych

*Autorzy: prof. dr hab. Zenon Łukaszewski,
mgr Izabela Sadurska*

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu

W skład Zespołu wchodzi 6 członków Komisji.

W 2009 r. Zespół odbył 10 posiedzeń.

Kierunki studiów pozostające w kompetencjach Zespołu, w tym kierunki które podlegały ocenie i kierunki, których dotyczyły wnioski.

Kompetencje Zespołu: „matematyka”, „fizyka”, „fizyka techniczna”, „astronomia”, „chemia”, „informatyka”, „edukacja techniczno-informatyczna”, „biofizyka”.

Ocenie podlegały kierunki: „matematyka”, „fizyka”, „fizyka techniczna”, „chemia”, „informatyka”, „edukacja techniczno-informatyczna”.

Oceniano wnioski dotyczące kierunków: „matematyka”, „fizyka techniczna”, „informatyka”, „edukacja techniczno-informatyczna”.

II. Ocena jakości kształcenia na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu. Uwagi ogólne, w tym dotyczące jakości raportów samooceny

1. Analiza statystyczna, uwzględniająca: liczbę i rodzaj sformułowanych ocen, rodzaje i grupy uczelni, poziomów kształcenia i kierunków studiów, w których przeprowadzono oceny.

Tabela nr 1.

Rodzaje wydanych ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Oceny pozytywne	35	33	3		30	7	2	1		1	1
Oceny warunkowe	5	4	1		3		1	1			
Oceny negatywne	2	1			1		1	1			
Razem	42	38	4		34	7	4	3		1	

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje wydanych ocen				Razem
			Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	
			Ogółem	Z tego ze skróconym okresem			
Uniwersytety ^a	28	chemia	2				2
		fizyka	2				2
		informatyka	8	1	2	1	11
		matematyka	12	2			12
		edukacja techniczno-informatyczna	1				1
Politechniki	6	chemia	2				2
		fizyka techniczna	2				2
		edukacja techniczno-informatyczna			1		1
		matematyka	1				1
Uczelnie Pedagogiczne	2	edukacja techniczno-informatyczna	1				1
		matematyka			1		1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	2	matematyka	1	1			1
		edukacja techniczno-informatyczna	1				1
Uczelnie niepubliczne	4	chemia				1	1
		edukacja techniczno-informatyczna	1	1			1
		informatyka	1		1		2

^a Dotyczy uniwersytetów, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

2. Analiza wyników ocen jakości kształcenia.

W większości wizytowanych jednostek **struktura kwalifikacji absolwenta** była minimalnie zmienionym odwzorowaniem struktury opisanej w standardzie kształcenia lub była opisana w bardzo rozbudowanej formie dla każdej ze specjalności kreśląc potencjalne obszary zatrudnienia. W ostatnim przypadku w formułowaniu struktury kwalifikacji nie uczestniczyli potencjalni pracodawcy. W żadnym przypadku nie odwołano się do takich deskryptorów efektów kształcenia, jak umiejętność dokonywania ocen i formułowania sądów, komunikowania się z otoczeniem, kontynuacji kształcenia przez całe życie.

Na wszystkich wizytowanych kierunkach **wymagania programowe** standardów kształcenia są dotrzymywane. Ewentualne stosunkowo niewielkie odstępstwa od standardów były energicznie korygowane przez rady wydziałów. Stosunkowo najwięcej odstępstw programowych wynikało z niedotrzymania warunku 30% treści programowych obieralnych lub rygorów standardu odnoszących się do studiów niestacjonarnych. Uchybienia dotyczące wadliwej sekwencji przedmiotów lub programów nie realizujących wymagań standardu kształcenia pod względem treści stwierdzono tylko w przypadku kilku jednostek prowadzących kierunek „informatyka”.

Należy podkreślić duży wysiłek jednostek związany z wdrażaniem zmian programowych wynikających z przejścia od jednolitych studiów magisterskich do studiów dwustopniowych oraz wprowadzenia wymogu 30% treści programowych do wyboru. Jednocześnie widać wyraźnie rolę PKA w indukowaniu zmian w kierunku dotrzymania standardów kształcenia, a także rolę standardów kształcenia, określających wymagane minimum treści programowych. Zmiany te pociągnęły za sobą głębokie przesunięcia proporcji obciążeń dydaktycznych między poszczególnymi zespołami dydaktycznymi oraz zwiększenie kosztów realizacji dydaktyki. Dziekani wielokrotnie podkreślali, że jednoznaczne zdecydowane stanowisko PKA umożliwi im przeprowadzenie zmian programowych na radach wydziałów oraz ich akceptację przez władze rektorskie (problem zwiększonych kosztów).

Słabą stroną większości analizowanych programów jest minimalny wymiar przedmiotów podstawowych, a zwłaszcza języka obcego i matematyki (ostatnia uwaga nie dotyczy kierunków: „fizyka”, „fizyka techniczna” oraz „astronomia”).

Słabością części ocenianych programów jest niewyraźny podział programowy studiów I i II stopnia. Na I stopniu pojawiają się treści programowe, które według standardów ujęte są w programie studiów II stopnia.

Trzeba dodać, że nie można jeszcze dokonać wyczerpującej analizy programów studiów II stopnia, a co najwyżej zamierzeń programowych. System ECTS został wprawdzie wdrożony nieomal we wszystkich wizytowanych jednostkach, jednak często jest on stosowany wyłącznie jako ekwiwalent dotychczasowego systemu.

Skala i kryteria wystawiania ocen są zazwyczaj dobrze zdefiniowane. Nie ukształtował się jednak zwyczaj, aby wystawiane oceny były analizowane. Przegląd protokołów egzaminacyjnych prowadzi do wniosku, że część nauczycieli akademickich stosuje zawężoną skalę, np. między 4 a 5. Nie stwierdzono przypadku aby zbiory ocen były analizowane przez wizytowane jednostki.

Na wszystkich wizytowanych kierunkach obserwowano znaczący odsiew studentów na pierwszym roku studiów pierwszego stopnia. Skala odsiewu była bardzo zróżnicowana w zależności od kierunku i uczelni. Odsiew był głównie spowodowany rozczarowaniem z wyboru kierunku lub słabym przygotowaniem, głównie z zakresu matematyki.

Wszystkie wizytowane jednostki posiadały sprecyzowane zasady dyplomowania. Merytorycznie na większości kierunków jest wymagana praca magisterska o charakterze projektu badawczego lub obszernego przeglądu literatury oryginalnej. Wyjątek stanowi kierunek „matematyka”, gdzie tego rodzaju wymagania mogą dotyczyć tylko najlepszych studentów. Wynika to ze specyfiki kierunku i jest to potwierdzone przez wszystkie autorytety w tym zakresie. Prace magisterskie prezentowane w wizytowanych jednostkach prowadzących kierunki „fizyka”, „fizyka techniczna”, „chemia” oraz „matematyka” były oceniane przez zespoły jako stojące na dobrym i bardzo dobrym poziomie (oczywiście także zróżnicowanym). Zróżnicowane oceny dotyczyły prac magisterskich wykonanych na kierunkach „informatyka” i „edukacja techniczno-informatyczna”. W przypadku kierun-

ku „informatyka” poziom prac odzwierciedlał poziom naukowy jednostek. Obok prac bardzo dobrych, wśród ocenianych prac stwierdzono obecność prac zawierających obszerne fragmenty dostępne w Internecie. W przypadku kierunku „edukacja techniczno informatyczna” szczególnie niskim poziomem charakteryzowały się liczne prace z zakresu informatyki. Trzeba podkreślić, że w przypadku realizacji pracy magisterskiej w formie projektu badawczego niebezpieczeństwo plagiatu jest znikome. Ewentualne patologie przybierają tutaj inne formy, znacznie trudniejsze do wykrycia.

W przypadku prac licencjackich nie doszło jeszcze do skryształowania się jednolitych tendencji w zakresie poszczególnych kierunków. Obserwuje się tendencję do zastępowania projektu o charakterze badawczym egzaminem licencjackim. Stanowi to regres w stosunku do wymagań jakie stawiano studentom kończącym studia licencjackie na studiach nie-stacjonarnych przed wprowadzeniem systemu bolońskiego.

Egzaminy dyplomowe były przeprowadzane zgodnie z wcześniej ustalonymi warunkami. Pewną często spotykaną ich nieprawidłowością było formułowanie pytań jedynie z zakresu zbliżonego do tematyki pracy dyplomowej oraz zbyt duża liczba ocen maksymalnych.

Ogólną uwagą dotyczącą efektywności kształcenia jest niski poziom opanowania języka obcego. Znikomy procent absolwentów studiów pierwszego stopnia wszystkich ocenianych kierunków osiąga opanowanie języka na poziomie wymaganym przez standard kształcenia. Błędem programowym jest brak języka obcego na drugim stopniu kształcenia.

Wizytowane jednostki nie dysponują ocenami efektów kształcenia uzyskanymi w wyniku ankietowania pracujących absolwentów i ich pracodawców. Oczekiwania w tym względzie są kierowane pod adresem biur karier. Jednak dotychczas nie zostały one spełnione.

We wszystkich wizytowanych uczelniach przyjęte zostały dokumenty określające założenia i funkcjonowanie **wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia**, na który przeważnie składają się: monitorowanie i modyfikacja planów i programów nauczania, hospitacje zajęć, ankietowanie studentów. Nie jest to jeszcze system dobrze zakotwiczony w środowisku. Jego działania jeszcze nie w pełni się ujawniły. Nie dostrzeżono dotychczas żadnego przypadku, w którym wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia wykryłby znaczące uchybienia.

Sytuacja kadrowa jest skrajnie zróżnicowana w zależności od kierunku, kierunki: „fizyka”, „fizyka techniczna”, „astronomia” i „chemia” są prowadzone w warunkach dużych rezerw kadrowych oraz dużego nasycenia kadra o najwyższych kwalifikacjach; sytuacja na kierunkach „matematyka” i „informatyka” jest silnie zróżnicowana – część ośrodków dysponuje doskonałą kadra, natomiast w innych jednostkach minimum kadrowe jest dotrzymywane z trudem. Słabość kadrowa charakterystyczna jest – zwłaszcza w aspekcie utrzymania proporcji między „techniką”, „informatyką” oraz „edukacją” (występuje rażący brak kadry o kwalifikacjach informatycznych) w przypadku kierunku „edukacja techniczno-informatyczna”. W słabych jednostkach prowadzących „matematykę”, „edukację techniczno-informatyczną” oraz „informatykę”, aby spełnić wymagania

minimum kadrowego, zatrudnia się obcokrajowców, głównie z dawnego ZSRR. W wielu przypadkach część kadry stanowiącej minimum kadrowe w takich uczelniach to pracownicy zatrudnieni w nich na drugim etacie. Na przestrzeni kilku ostatnich lat nie widać, by ten trend ulegał zmianie.

W jednostkach, które uzyskały I kategorię (według oceny poziomu naukowego jednostek naukowych dokonywanego poprzednio przez KBN, a aktualnie przez Radę Nauki) na kierunku „matematyka” nie ma kłopotów kadrowych. Natomiast w pozostałych jednostkach prowadzących kształcenie na tym kierunku bardzo często minimum kadrowe „jest na styk”, i w niektórych uczelniach w jego skład wchodzi osoby w bardzo zaawansowanym wieku.

Poziom **badania naukowych** jest ściśle zależny od jakości kadry. Jednostki prowadzące kierunki „fizyka”, „fizyka techniczna”, „astronomia” i „chemia” oraz silne kadrowo jednostki prowadzące kierunki „matematyka” i „informatyka” prowadzą badania na światowym poziomie. Przejawia się to m.in. w bardzo dużej liczbie publikacji z tzw. listy filadelfijskiej o wysokich wartościach Impact Factor. Nawet jednak w tych jednostkach część kadry jest pasywna naukowo, a o wysokiej pozycji naukowej jednostek decyduje aktywna część kadry. W słabszych kadrowo jednostkach prowadzących kierunki „matematyka” i „informatyka” oraz w przypadku jednostek prowadzących kierunek „edukacja techniczno-informatyczna” badania naukowe na wysokim poziomie prowadzą pojedyncze osoby, a reszta kadry koncentruje się na dydaktyce, często w warunkach wysokich obciążeń dydaktycznych.

Baza dydaktyczna wizytowanych jednostek jest bardzo zróżnicowana; przeważnie jednak dydaktyka jest prowadzona w skromnych warunkach, poprawianych najczęściej przez prace remontowe prowadzone w ograniczonym zakresie. W przypadku większości wizytowanych jednostek słabość dotyczy nie tylko pomieszczeń, ale także wyposażenia. Takie kierunki jak „astronomia”, „fizyka”, „fizyka techniczna”, „chemia” oraz „edukacja techniczno-informatyczna” wymagają dużego nasycenia zarówno drogą aparaturą jak i dużą ilością wyposażenia laboratoryjnego. Wyposażenie to bardzo często jest zdekapitalizowane. W zakresie drobnego sprzętu sytuacja jest gorsza niż w przypadku aparatury unikalnej.

Istotną poprawę lokalowej bazy dydaktycznej obserwuje się w ostatnich latach w przypadku kierunku „matematyka”. Kilka wydziałów dysponuje już nowymi budynkami o bardzo wysokim standardzie.

Zadowolający postęp osiągnęły wizytowane jednostki w zakresie wyposażenia informatycznego oraz w zakresie dostępu do baz czasopism pełnotekstowych. Dostęp taki jest obecnie istotniejszy od posiadania obszernej czytelni czasopism naukowych.

Stan księgozbiorów jest w znacznym stopniu funkcją czasu działania jednostki; jednostki o dłuższej historii miały więcej czasu na stopniowe gromadzenie zbiorów. Jednak zbyt dużą część księgozbiorów stanowią książki wydane w ubiegłym wieku.

Uprawnienia **samorządu studenckiego** w wizytowanych jednostkach były respektowane a klimat współpracy z władzami dziekańskimi był dobry. Nieomal we wszystkich działały aktywne koła naukowe. W wizytowanych jednostkach studenci, na ogół, wyrażali dobre opinie o warunkach studiowa-

nia i poziomie kadry. W części wizytowanych jednostek panowało napięcie na linii studenci – obsługa administracyjna studiów; jednak nie stwierdzono żadnego konfliktowego przypadku relacji studenci – władze dziekańskie.

Większość wizytowanych jednostek posiada kadre o wysokiej pozycji naukowej i rozbudowaną **współpracę międzynarodową**. Skutkiem takiego stanu rzeczy jest znacząca liczba wizyt zagranicznych kadry, głównie jednak jednostronna w zakresie stażów długoterminowych, co wynika z braku środków i słabego wyposażenia aparaturowego w stosunku do wiodących światowych ośrodków. Słaby potencjał w zakresie umiędzynarodowienia wykazują prawie wszystkie jednostki prowadzące kierunek „edukacja techniczno-informatyczna” oraz część jednostek prowadzących kierunek „informatyka”.

Większość wizytowanych jednostek posiada potencjał kadrowy i wyraża gotowość prowadzenia studiów w języku angielskim. Nie udało się jednak doprowadzić do rozpoczęcia tego rodzaju kształcenia.

Wymiana studentów w ramach programów Socrates - Erasmus jest prowadzona na umiarkowanie niskim poziomie. Bariernami szerszej wymiany są niskie środki finansowe udzielane studentom oraz bariera językowa. W wymianie tej rzadko uczestniczą studenci kierunku „edukacja techniczno-informatyczna”. Część studentów tego kierunku nie wie o istnieniu takiej możliwości.

Kontakty z otoczeniem są podporządkowane strategii naboru. Prowadzi się akcje „otwartych drzwi”, „nocy naukowców”, itp. oraz szerokich kontaktów z liceami. Dotyczy to zwłaszcza kierunków „fizyka”, „fizyka techniczna” oraz „chemia”.

Niektóre jednostki utrzymują dobre kontakty z jednostkami odpowiedzialnymi za ochronę środowiska. Coraz częstsze są kontakty i umowy o współpracy z firmami, które zainteresowane są pozyskaniem absolwentów z zakresu informatyki i matematyki. Działania w tym zakresie powinny jednak ulec intensyfikacji.

3. W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy i jaki wpływ miały wprowadzone zmiany na jakość kształcenia?

Pod naciskiem uwag dokonanych podczas poprzednich wizytacji poprawił się stan bazy materialnej studiów: zrealizowano kilka nowych inwestycji oraz kapitalnych remontów, zapewniono powszechny dostęp do baz czasopism pełnotekstowych, poprawiono stan wyposażenia laboratoryjnego. W przypadku kierunku „edukacja techniczno-informatyczna” zapewniono udział minimum 1 informatyka w składzie minimum kadrowego.

4. Ile uczelni zlikwidowało prowadzone / ocenione uprzednio kierunki i z jakich przyczyn?

Likwidacji uległ jeden kierunek, oceniany po raz pierwszy. Kierunek został oceniony warunkowo, jednak Uczelnia podjęła decyzję o jego likwidacji „z powodów ekonomicznych i niemożności zapewnienia kadry odpowiadającej kryterium minimum kadrowego”.

III. Opiniowanie wniosków

1. Informacje ogólne

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów				
		chemia	edukacja techniczno-informatyczna	fizyka techniczna	matematyka	informatyka
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	14		6	1	3	4
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	2	1	1			
Razem	16	1	7	1	3	4

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	14	5	9		
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	2		1	1	
Razem	16	5	10	1	

* dotyczy tylko wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni publicznych.

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	5		5
Negatywne	10		10
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	1		1
Razem	16		16

* dotyczy tylko wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni publicznych.

Wnioski o utworzenie kierunku pochodziły wyłącznie z uczelni niepublicznych i dotyczyły głównie kierunków „edukacja techniczno-informatyczna”, „informatyka” i „matematyka” na poziomie studiów pierwszego stop-

nia. Wnioski dotyczyły zatem kierunków o skąpych zasobach kadrowych nie wymagających znaczących nakładów finansowych, mimo to zabezpieczenie bazy materialnej często było niewystarczające, ponieważ wnioskodawcy nie zapewnili bazy laboratoryjnej dla realizacji przedmiotów technicznych.

Tabela nr 6.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Poziom kształcenia	Kryteria ocen									
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne (konceptja kształcenia)
1	edukacja techniczno-informatyczna	I	1	3	1		4		4	2		1
2	informatyka	I	2		1		2		1	3	1	3
3	matematyka	I			1				1	1		1
4	fizyka techniczna	I										
	Razem		3	3	3		6		6	6	1	4

Przeważały opinie negatywne. Podstawą tych opinii były głównie: brak minimum kadrowego, brak odpowiedniej bazy, biblioteki oraz uchybienia programowe. W przypadku minimum kadrowego głównym problemem było wskazywanie nauczycieli akademickich nie posiadających dorobku naukowego w zakresie informatyki. Często wnioskodawca nie zapewniał bazy laboratoryjnej dla realizacji przedmiotów technicznych dla kierunku „edukacja techniczno-informatyczna” oraz minimalnych, koniecznych do kształcenia na tym kierunku księgozbiorów.

IV. Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2009 r. oraz ocena współpracy z wizytowanymi uczelniami, ekspertami, a także ocena obowiązujących procedur i kryteriów dokonywania ocen oraz opiniowania wniosków

Zadania przewidziane do wykonania w 2009 r. zostały wykonane. Współpraca z wizytowanymi uczelniami układała się w dobrze. Uczelnie udostępniały wszystkie konieczne materiały. Bardzo dobrze układała się współpraca z ekspertami, w tym z ekspertami studenckimi oraz formalno-prawnymi. Nie odnotowano żadnego incydentu.

W zakresie procedur odnotowano nieporozumienia związane z oceną procesu naprawczego po ocenie warunkowej lub po ocenie pozytywnej na skrócony okres na podstawie dokumentów. Praktycznym wnioskiem wynikającym z tych nieporozumień jest konieczność wskazywania w uchwałach wszystkich uchybień, a nie tylko kluczowych.

V. Analiza terminowości realizacji czynności przewidzianych procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków

Sprawy ocen jakości kształcenia w znacznej większości były rozpatrywane i zakończone zgodnie z ustalonymi w statucie PKA terminami. Zdarzały się jednak sytuacje, w których terminy ostateczne ulegały przesunięciu. Główną przyczyną były przerwy międzysemestralne, czy przerwa wakacyjna. Zdarzały się także sytuacje, w których termin zakończenia sprawy został przesunięty na skutek prośb rektora danej uczelni o przesunięcie, np. terminu nadesłania raportu samooceny, bądź terminu przesłania odpowiedzi na raport z wizytacji, co miało wpływ na koordynację dalszych działań związanych z przeprowadzeniem oceny jakości kształcenia. Opóźnienia dotyczyły wyłącznie spraw zakończonych oceną pozytywną, w przypadku ocen negatywnych – terminy poszczególnych działań były dotrzymane.

Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia nowych kierunków studiów zostały rozpatrzone terminowo. Większość rozpatrywanych wniosków zakończyło się wydaniem opinii na długo przed określonym przez Statut PKA terminem zakończenia sprawy.

VI. Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych oraz w jaki sposób zamierza wykorzystać dotychczasowe doświadczenie w planowaniu i realizacji tych zadań?

Zespół dokona wizytacji wszystkich jednostek wymagających wizytacji po upływie okresu ważności pozytywnej oceny lub oceny warunkowej, a także podejmie wizytacje jednostek nie objętych dotychczas procesem oceny. Oceny będą dotyczyły wszystkich kierunków z wyjątkiem „astronomii” (w tym przypadku wszystkie jednostki były już wizytowane). Szczegółowe zadania obejmujące bieżący rok akademicki są w stadium realizacji. Zadania na następny rok akademicki zostaną sprecyzowane w II kwartale 2010.

4. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych

*Autorzy: prof. dr hab. Bogdan J. Wosiewicz,
mgr Agnieszka Socha-Woźniak*

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu

Do Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych (dalej także ZKSRLiW, albo wprost Zespół) powołano sześć osób: W poprzednich dwóch kadencjach Zespół liczył tylko pięć osób. Z poprzedniego składu powołano prof. dr hab. Franciszka Rudnickiego oraz prof. dr hab. Bogdana J. Wosiewicza (byli także w składzie pierwszej kadencji). Na pierwszym posiedzeniu Zespołu w tej kadencji prof. dr hab. Bogdan J. Wosiewicz został wybrany jego przewodniczącym.

Zespół w 2009 roku odbył 10 posiedzeń, w których uczestniczyli (w zdecydowanej większości posiedzeń) wszyscy członkowie Zespołu. Posiedzenia odbywały się generalnie raz w miesiącu, w tygodniach pomiędzy posiedzeniami Prezydium PKA. Zespół uczestniczył też w posiedzeniu plenarnym PKA.

Na posiedzeniach Zespołu dokonywano przede wszystkim podsumowania ocen jakości kształcenia (na podstawie raportów z wizytacji oraz odpowiedzi uczelni) z wypracowaniem i uzasadnieniem propozycji ocen akredytacyjnych, opiniowano wnioski uczelni o nadanie uprawnień do prowadzenia kierunków studiów oraz wnioski o przedłużenie pozwolenia na działalność uczelni, a także analizowano szczegółowo kilka wniosków uczelni o powtórne rozpatrzenie spraw. Ponadto zweryfikowano po raz kolejny listę ekspertów (spora część ekspertów objęła bowiem funkcje prorektorów i dziekanów), opiniowano projekty aktów prawnych, dyskutowano przygotowywane nowe zasady i rozwiązania w PKA (np. przygotowania do publikacji podsumowań wizytacji, przydzielenia do akredytacji instytucjonalnej), dyskutowano składy zespołów wizytujących.

Przewodniczący informował o działalności Prezydium (prócz przesyłanych po każdym posiedzeniu notatek z uwagami), o spotkaniach Prezydium z Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego, czy też z Prezydium Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów, o kolejnym Forum Jakości.

W kompetencji Zespołu pozostaje trzynaście kierunków studiów, a mianowicie: „architektura krajobrazu”, „biotechnologia”, „leśnictwo”, „ochrona środowiska”, „ogrodnictwo”, „rolnictwo”, „rybactwo”, „technika rolnicza i leśna”, „technologia drewna”, „technologia żywności i żywienie człowieka”, „weterynaria”, „zootechnika” oraz „towaroznawstwo”.

W kompetencji Zespołu są te studia na kierunku „biotechnologia” oraz „ochrona środowiska”, w wyniku których absolwenci uzyskują tytuły zawodowe inżyniera lub magistra inżyniera. Pozostałe zaś, w wyniku których absolwenci uzyskują tytuły licencjata lub magistra, znajdują się

w kompetencji Zespołu Kierunków Studiów Przyrodniczych. Kierunek „towaroznawstwo” jest natomiast w kompetencji dwóch zespołów: Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych, który koordynuje oceny i opinie dotyczące uczelni ekonomicznych oraz Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych, który koordynuje oceny i opinie dotyczące pozostałych uczelni.

Spośród wymienionych kierunków studiów, kilka to kierunki realizowane w małej liczbie uczelni (prawie unikatowe). Na przykład „technologia drewna” jest realizowana obecnie w trzech jednostkach (w jednej nie ma jeszcze absolwentów), „rybactwo” w trzech, zaś „leśnictwo” i „weterynaria” – każdy tylko w czterech. Dla porównania „ochrona środowiska” prowadzona jest w ponad 50 jednostkach (i to tylko w tych już ocenionych), w tym w 30 nadawany jest tytuł zawodowy inżyniera.

W roku 2009 do Zespołu wpłynęło 16 wniosków (w roku 2008 zaledwie 9). Wszystkie wnioski dotyczyły inżynierskich studiów pierwszego stopnia, większość z nich (6) dotyczyło kierunku „architektura krajobrazu”, pozostałe „ochrony środowiska” (4), „rolnictwa” (3), „leśnictwa” (2) i „ogrodnictwa” (1). Większość zaopiniowano (12 wniosków), pozostałe (4 wnioski) są w toku opiniowania.

II. Ocena jakości kształcenia

Przed przedstawieniem wyników oceny i jej analizy warto przedstawić kilka uwag ogólniejszych. Procedura oceny rozpoczynała się uchwałą Prezydium PKA o wyznaczeniu kierunku do oceny, po czym sukcesywnie kierowano pisma do uczelni o przygotowanie raportów samooceny. Raporty samooceny spływały na ogół terminowo i przygotowane były zgodnie z wymaganiami Uchwały Nr 873/2007 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 8 listopada 2007 roku w sprawie wytycznych do przygotowania raportu samooceny. Wraz z załącznikami zawierały z reguły większość wymaganych danych i informacji. O terminach wizytacji uczelnie były powiadamiane z co najmniej dwutygodniowym wyprzedzeniem. Wizytacje w uczelniach przebiegały zgodnie z wypracowanymi w PKA zasadami, z reguły dość sprawnie, na ogół w dobrej atmosferze. Zespoły wizytujące przygotowywały następnie raporty z wizytacji. Raporty opracowano na podstawie oceny warunków kształcenia dokonanej w uczelni, hospitacji, analizy przedłożonych materiałów, dokumentacji kadrowej oraz z zakresu toku studiów, rozmów przeprowadzonych ze studentami i pracownikami jednostki prowadzącej kierunek, a także wniesionych w czasie wizytacji uzupełnień i ewentualnych korekt do raportu samooceny. Wykorzystano także informacje zawarte w raportach z ewentualnych poprzednich ocen kierunku. Oceny dokonywano według stanu w dniach wizytacji. Raporty z wizytacji nie zawsze jednak były przygotowane w wymaganym terminie. Pewne opóźnienia wynikały głównie z późnego spływania raportów cząstkowych (głównie od ekspertów kierunkowych), obszerności dokumentu i czasu uzgadniania z zespołem. Raporty z wizytacji trafiały do uczelni, które miały moż-

liwość ustosunkowania się do wszystkich zapisów. Większość odpowiedzi uczelni była wyważona, staranna i odnosiła się do większości uwag sformułowanych w raporcie z wizytacji, część jednak była lakoniczna, nawet zdawkowa. Jednakże dopiero oba te dokumenty, raport z wizytacji oraz odpowiedź uczelni, stanowiły punkt wyjścia do przygotowania propozycji oceny kształcenia. Członkowie Zespołu zapoznawali się z pełnym raportem z wizytacji oraz z odpowiedzią uczelni. Przewodniczący zespołu wizytującego dokonywał rekapitulacji najważniejszych faktów i przedstawiał wstępną propozycję oceny. Następnie odbywała się dyskusja zmierzająca do wyjaśnienia wszystkich wątpliwości i maksymalnego zbliżenia poglądów. Propozycja oceny akredytacyjnej w Zespole zapadała w drodze głosowania, z reguły jednomyślnego (czasami z pojedynczymi głosami odmiennymi, wstrzymaniem się od głosu, czy wyłączeniem się z głosowania). Trzeba podkreślić, że w zdecydowanej większości przygotowane przez Zespół propozycje ocen (i ich uzasadnienia dla ocen pozytywnych skróconych, warunkowych czy negatywnych) zostały przyjęte w uchwałach Prezydium PKA. Przy jednej tylko propozycji ocena Prezydium była łagodniejsza dla uczelni (pozytywna skrócona zamiast oceny warunkowej). W roku sprawozdawczym tylko przy dwóch ocenach uczelnie zwróciły się o ponowne rozpatrzenie. Jedną dotyczyła przyznanej oceny negatywnej, drugą dotyczyła oceny pozytywnej na skrócony okres (i to właśnie było przedmiotem wniosku) tylko na studiach drugiego stopnia. Argumentacja nie była jednak wystarczająca do zmiany oceny w pierwszym wypadku ani przyznania oceny na pełen okres w drugim.

1. Analiza statystyczna, uwzględniająca: liczbę i rodzaj sformułowanych ocen, rodzaje i grupy uczelni, poziomów kształcenia i kierunków studiów, w których przeprowadzono oceny.

Zdecydowana większość ocen przeprowadzonych w 2009 roku przez Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych dotyczyła uczelni publicznych (85 % kierunków).

W roku 2009 zakończono trzydzieści trzy oceny jakości kształcenia, a dotyczyły one prawie w połowie kierunku „ochrona środowiska” (16). Pozostałe ocenione kierunki to: „leśnictwo” (3), „rolnictwo” (3), „rybactwo” (3), „architektura krajobrazu” (2), „towaroznawstwo” (2), „biotechnologia” (1), „technologia drewna” (1), „technologia żywności i żywienie człowieka” (1) oraz „technika rolnicza i leśna” (1). Dwadzieścia cztery z nich były to oceny ponowne, dokonane po upływie okresu, na jaki wydano uprzednio ocenę pozytywną (w tym także ocenę na skrócony okres). Zrealizowano także trzy oceny powtórne, po uprzedniej ocenie warunkowej. Po raz pierwszy oceniano tylko sześć kierunków. Wśród przyznanych ocen dominowały zdecydowanie oceny pozytywne, było ich aż trzydzieści jeden, z czego dwadzieścia cztery po uprzedniej ocenie pozytywnej, cztery po raz pierwszy, a trzy po uprzedniej ocenie warunkowej. Zaproponowano trzydzieści jeden ocen pozytywnych, dziewiętnaście na pełny sześcioletni

okres i dwanaście ocen pozytywnych ze skróceniem okresu oceny (zwykle na 4, ale w jednym wypadku tylko na 2 lata). Oceny powtórne (po poprzedniej ocenie warunkowej) przeprowadzono bez wizytacji, po szczegółowym badaniu przedstawionych przez uczelnie programów naprawczych. Materiały przedstawione przez uczelnie były starannie przygotowane i umożliwiły wydanie oceny bez wizytacji. W 2009 r. odstąpiono od sformułowania oceny w jednym przypadku.

W tabeli nr 1 przedstawiono zestawienie ostatecznych ocen akredytacyjnych przyjętych przez Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej (po procedurach odwoławczych dotyczących dwóch spraw) z rozbiem na uczelnie publiczne i niepubliczne, wykonywanych po raz pierwszy, powtórnie (po ocenie warunkowej) lub ponownie (po upływie okresu, na który wydano uprzednio ocenę pozytywną). Nie sformułowano jeszcze ocen wyróżniających (choć zasygnalizowano taką możliwość w dwóch przypadkach).

Tabela nr 1.

Rodzaje wydanych ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Oceny pozytywne	31	27	4	2	21	1	4		1	3	
Oceny negatywne	1						1	1			
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	1	1	1								
Razem	33	28	5	2	21	1	5	1	1	3	

W tabeli nr 2 zestawiono oceny zaproponowane przez Zespół i przyjęte przez Prezydium PKA z rozbiem na uniwersytety, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (6), politechniki, do których zaliczono także uniwersytety technologiczne i technologiczno-przyrodnicze (10), uczelnie przyrodnicze i rolnicze (11), państwowe wyższe szkoły zawodowe (1) oraz uczelnie niepubliczne (5), a w ich obrębie z podziałem na oceniane kierunki studiów. Dla każdego z kierunków wskazano liczbę ocen pozytywnych (w tym na skrócony okres), ocen negatywnych i przypadki odstąpienia lub zawieszenia wydania oceny (ocen wyróżniających i warunkowych nie wydano).

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje wydanych ocen				Razem
			Oceny pozytywne		Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
			Ogółem	Z tego ze skróconym okresem			
Uniwersytety ^a	6	ochrona środowiska	2				2
		rolnictwo	1				1
		rybactwo	1				1
		technologia żywności i żywienie człowieka	1	1			1
		towaroznawstwo	1				1
Politechniki	10	biotechnologia	1	1			1
		ochrona środowiska	7	4			7
		rybactwo	1				1
		towaroznawstwo	1	1			1
Uczelnie Rolnicze	11	architektura krajobrazu	1	1		1	2
		leśnictwo	3				3
		ochrona środowiska	2				2
		rolnictwo	1				1
		rybactwo	1				1
		technika rolnicza i leśna	1				1
		technologia drewna	1				1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	1	rolnictwo	1	1			1
Uczelnie niepubliczne	5	ochrona środowiska	4	3	1		5

^a Dotyczy uniwersytetów, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

2. Analiza wyników ocen jakości kształcenia.

Przeprowadzone w roku sprawozdawczym oceny kierunków studiów poddano analizie w kilku istotnych obszarach, dotyczących: planów studiów i programów nauczania, efektów kształcenia, wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia, kadry naukowo-dydaktycznej, badań naukowych, bazy dydaktycznej, spraw studenckich, poziomu umiędzynarodowienia oraz kontaktów z otoczeniem. W analizie podjęto pewną próbę uwzględnienia grup uczelni, poziomów kształcenia i specyfiki poszczególnych kierunków studiów, a także struktury kwalifikacji absolwenta.

Przed przedstawieniem wyników tej analizy (przeprowadzonej, co trzeba podkreślić, na dużym poziomie uogólnień) warto przede wszystkim zwrócić uwagę, że zdecydowana większość przeprowadzonych przez Zespół w roku 2009 ocen kierunków studiów dotyczyła uczelni publicznych, aż 28 ocen na 33 przeprowadzone (85%). Wśród przeprowadzonych ocen dominował kierunek „ochrona środowiska” (aż 16 ocen), realizowany na studiach pierwszego stopnia, co warto przypomnieć, jako studia inżynierskie, i to zarówno w uniwersytetach (2), politechnikach (6), uczelniach przyrodniczych i rolniczych (3), państwowych wyższych szko-

łach zawodowych (1) i uczelniach niepublicznych (5). Podkreślić trzeba dużą różnorodność tych kierunków, wynikającą właśnie z różnorodności realizujących je uczelni, różnej bazy dydaktycznej, zasobów kadrowych, specyfiki podejścia do kierunku, itd.

Typowe kierunki rolnicze – „rolnictwo”, „leśnictwo” czy „rybactwo” (9 ocen) prowadzone są tradycyjnie, od wielu już lat, o stosunkowo zunifikowanym sposobie kształcenia (choć specyfikę uczelni można i tu dostrzec). Widać wyraźnie, że uniwersytety, politechniki (uczenie techniczne) oraz uczelnie niepubliczne wchodzą coraz wyraźniej także w obszar tradycyjnych kierunków rolniczych oraz kierunków o wyraźnej podbudowie przyrodniczej, prowadzących jednak do tytułu zawodowego inżyniera lub magistra inżyniera.

Warto także zwrócić uwagę, że zdecydowana większość ocenianych kierunków studiów była oceniana ponownie lub powtórnie, a tylko około jedną piątą oceniano po raz pierwszy. Uczelnie oceniane ponownie (po ocenie pozytywnej) znały już dobrze procedury oceny, wagę raportu samooceny i przygotowania wizytacji, oraz z reguły wymagania w poszczególnych obszarach oceniania i poczyniły w tych obszarach stosowne korekty (jeśli oczywiście były potrzebne). Uczelnie oceniane powtórnie znały sformułowane w uchwałach Prezydium PKA zarzuty czy zastrzeżenia i z reguły wykorzystały okres do powtórnej oceny na usunięcie uchybień. Być może właśnie z tych powodów zdecydowana większość wydanych ocen akredytacyjnych to oceny pozytywne (31 na 33 kierunki, to ponad 90%), a tylko jedna ocena negatywna (utrzymana po wniosku o ponowne rozpatrzenie) i jedno odstępianie od formułowania oceny. Co prawda wśród 31 ocen pozytywnych aż 12 ocen (prawie 40%) to oceny na skrócony okres, ale uchybienia były tam zdecydowanie mniejsze, umożliwiające ocenę pozytywną, jednak z wyraźnym wskazaniem obszarów wymagających naprawy.

Uczelnie w opisie **struktury kwalifikacji** nadal ograniczają się głównie do opisu sylwetek absolwenta, czasami formułując oddzielne sylwetki absolwenta dla poszczególnych specjalności. Sylwetki absolwentów były na ogół zgodne ze standardami dla poszczególnych kierunków. Zakładane cele kształcenia oraz tak deklarowane kompetencje absolwentów kierunku mogły zostać osiągnięte. Realizowane specjalności na ogół mieściły się dobrze w obrębie wizytowanych kierunków studiów, choć niekiedy wchodziły w zakres innych kierunków. Uczelnie powinny jednak dla prowadzonych inżynierskich studiów pierwszego stopnia oraz studiów drugiego stopnia opracować sylwetki z precyzyjniejszym określeniem ogólnych i specyficznych kompetencji absolwentów, nabywanych umiejętności i kształtowanych na kierunku postaw, w tym umiejętności stosowania w praktyce zdobytej wiedzy, dokonywania ocen i formułowania sądów, komunikowania się z otoczeniem, kontynuacji kształcenia przez całe życie, itd.

Na niektórych wizytowanych kierunkach realizowane były nadal jeszcze pięcioletnie, jednolite studia magisterskie prowadzone według standardów z 2002 r., z reguły były to ostatnie lata studiów. Prowadzone były także 3,5-letnie inżynierskie studia pierwszego stopnia realizowane według standardów z 2007 r. Na niektórych kierunkach studiów prowadzone były już

tylko studia dwustopniowe, z reguły w pełni oparte na standardach z 2007 roku. Studia niestacjonarne realizowane były z reguły, tradycyjnie, jako studia dwustopniowe (cztery lata studia inżynierskie, półtora lub dwa lata studia magisterskie). Wymagane w standardach praktyki w większości były realizowane we właściwym wymiarze i w odpowiednich instytucjach.

Plany studiów, zwłaszcza dotyczące studiów opartych na nowych standardach skonstruowano z reguły poprawnie, zawierały wymaganą liczbę godzin zajęć ogółem i w poszczególnych grupach (ogólne, podstawowe i kierunkowe), zawierały na ogół wszystkie wymagane treści kształcenia, odpowiedni udział zajęć aktywnych (laboratoriów, ćwiczeń i zajęć terenowych) oraz przedmiotów inżynierskich (rolniczych i technicznych) dla spełnienia wymogów nadawania dyplomu inżynierskiego. Zawierały także odpowiednią liczbę treści programowych do wyboru (w dużej części głównie poprzez oferowane specjalności, czy specjalizacje). Sekwencja przedmiotów była na ogół właściwa, choć tutaj częściej pojawiały się uchybienia. W części planów studiów występowały jednak powtórzenia treści programowych, pewne niezrównoważenie programów (np. duży udział przedmiotów ogólnych kosztem kierunkowych, realizacja pewnych treści kierunkowych tylko w wymiarze minimalnym przy jednoczesnym przesadnym rozbudowaniu innych, itp.).

Programy kierunku „ochrona środowiska” realizowane w kilku jednostkach wymagały jednak mniejszych lub większych korekt, większego zrównoważenia merytorycznego, zwiększenia kształcenia w zakresie podstaw przyrodniczych, rozumienia procesów zachodzących w przyrodzie, znajomości gatunków roślin i zwierząt itp. Większe uchybienia dotyczyły w zasadzie tylko jednej jednostki prowadzącej ten kierunek. Warto ponadto zaznaczyć, że w jednostkach prowadzących więcej niż jeden kierunek studiów pojawiały się częściej sytuacje (a jest to dziś typowe) wychodzenia poza obszar realizowanego kierunku (w stronę głównego dla jednostki obszaru kształcenia).

Efekty kształcenia mierzone były pośrednio, głównie poprzez badanie procesu dyplomowania (wybór pracy, seminaria, egzamin dyplomowy, itp.) oraz szczegółową analizę samych prac dyplomowych, ich poziomu, tematyki, układu pracy i kompletności. Prace dyplomowe magisterskie z reguły były pracami eksperymentalnymi lub opartymi na badaniach (różnego typu). Na ogół były to prace na przyzwoitym poziomie, bardzo często dobre i lepsze niż dobre. Prace dyplomowe inżynierskie z reguły oparte były na ograniczonym eksperymencie lub na literaturze. Jednak nadal w małej części były to prace typowo inżynierskie (projekt, ekspertyza, model, itp.). Oceny ekspertów i sformułowane w uczelni były często, choć nie zawsze zbieżne. Najczęściej odnotowywano nieco wyższe oceny wystawione przez opiekuna i recenzenta (choć także nie zawsze). Egzaminy dyplomowe inżynierskie, co warto podkreślić, nie zawsze wystarczająco sprawdzały wiedzę kierunkową studentów, często wiązały się zdecydowanie zbyt blisko z tematyką pracy. Na egzaminach dyplomowych magisterskich jest to bardziej zrozumiałe, jeśli pełną wiedzę kierunkową zapewniają studia inżynierskie.

We wszystkich wizytowanych uczelniach istnieją formalnie elementy **wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia**. Oparte są głównie na systemie ankiet studenckich i hospitacjach, czasami na ankietach wśród absolwentów, a także wśród kandydatów. W większości wizytowanych kierunków badania ankietowe są prowadzone, choć z analizą ankiet i wyciąganiem wniosków jest znacznie gorzej. Rzadziej działa dobrze system hospitacji. Nie zawsze można było też dostrzec sprzężenie pomiędzy prowadzonymi badaniami ankietowymi i hospitacjami a działaniami poprawiającymi kształcenie. Tam gdzie system zapewnienia jakości kształcenia wymagał wyraźnego dopracowania wnioskowano przy ocenie pozytywnej o skrócenie okresu do następnej oceny. Brak aktywnego systemu oceny i doskonalenia kształcenia był istotnym, choć dodatkowym argumentem przyznania jednej oceny negatywnej. Podkreślić warto, że w niektórych uczelniach podejmowane są także inne niestandardowe procedury nakierowane na poprawę jakości kształcenia (nagradzanie szczególnie wysoko ocenianych nauczycieli, konkursy na prowadzenie przedmiotu, histogramy ocen egzaminacyjnych, publikacja tematów prac egzaminacyjnych, itp.).

Na ocenianych tradycyjnych kierunkach rolniczych (jak „rolnictwo”, „leśnictwo” czy „rybactwo”), w jednostkach od lat prowadzących takie kształcenie **minimum kadrowe** było spełnione na ogół z dużym nadmiarem, było bogate i urozmaicone. Także pozostała kadra nauczająca była odpowiednia i nie była kwestionowana obsada przedmiotów. Na kierunku „ochrona środowiska”, o zdecydowanie krótszej historii i braku odpowiedniej dyscypliny naukowej, w której nadawane są stopnie naukowe, sytuacja jest zdecydowanie odmienna. Zwykle eksperci, na podstawie analizy tematyki publikacji, zaliczali wymaganą liczbę osób do minimum kadrowego. Odnotowywano natomiast problemy dużej jednorodności minimum kadrowego i wyraźnego zawężenia grona specjalistów: z obszaru dyscyplin przyrodniczych i rolniczych w uczelniach rolniczych, czy dyscyplin technicznych lub chemicznych w uczelniach technicznych. Pojawiały się wówczas niekiedy także kłopoty z właściwą obsadą przedmiotów. Zalecenia dotyczyły zatem poszerzenia czy wzbogacenia różnorodności specjalności naukowych osób z minimum kadrowego. W jednym tylko wypadku braki kadrowe były główną przyczyną oceny negatywnej.

Wizytowane w roku sprawozdawczym jednostki, realizujące kształcenie na poziomie studiów drugiego stopnia prowadzą niewątpliwie **badania naukowe** w obszarze prowadzonego kierunku studiów, posiadają odpowiednią bazę i zaplecze badawcze. W wielu jednostkach prowadzone są bardzo zaawansowane badania, realizowane w ramach sporej liczby grantów (także z funduszy unijnych), a jednostki posiadają pełne prawa akademickie do nadawania stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego w dyscyplinie odpowiadającej wprost kierunkowi studiów (lub zbliżonej) oraz wysoką kategorię naukową. Również część jednostek realizujących kształcenie tylko na poziomie studiów pierwszego stopnia także prowadzi badania naukowe. W części jednostek, gdzie kierunek „ochrona

środowiska” jest drugim (czy kolejnym) kierunkiem studiów, badania naukowe koncentrują się przede wszystkim wokół głównych, tradycyjnych obszarów badawczych. W jednej uczelni niepublicznej relatywnie niska i zmniejszająca się aktywność naukowa była powodem skrócenia okresu, na który wydano ocenę pozytywną.

Baza dydaktyczna zdecydowanej większości wizytowanych jednostek była odpowiednia do prowadzenia ocenianych kierunków studiów. W uczelniach była odpowiednia liczba dostępnych sal wykładowych (w części dużych, amfiteatralnych, nowych lub odnowionych z pełnym wyposażeniem audiowizualnym), należycie wyposażonych laboratoriów i pracowni dydaktycznych (ale także pola i ogrody doświadczalne, hale vegetacyjne, itd.), były biblioteki z odpowiednimi zasobami, studenci mieli dostęp do literatury, do komputerów i sieci komputerowych (włącznie z Internetem). Baza zdecydowanej większości wizytowanych jednostek umożliwiała zatem prowadzenie procesu dydaktycznego zarówno na poziomie studiów inżynierskich, jak i studiów drugiego stopnia. Spełniały one w pełni wymagania rozporządzenia w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia. Warto zasygnalizować, że w obu wizytowanych zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych (na kierunku „ochrona środowiska”) baza dydaktyczna była wystarczająco dobra. Przy kilku ocenach wyraźnie jednak zalecono rozbudowę infrastruktury laboratoryjnej, a w jednym przypadku duże braki właściwych pracowni i laboratoriów był ważkim argumentem przyznania oceny negatywnej.

Baza socjalna uczelni publicznych jest na ogół odpowiednia, niekiedy nawet dobra. **Studenci** poprzez samorząd mają na ogół pewien wpływ na opracowanie planów i programów studiów oraz istotny wpływ na rozdział stypendiów i miejsc w domach studenckich. Studenci mogą uczestniczyć w studenckim ruchu naukowym, i w części uczelni uczestniczą aktywnie. Mogą uczestniczyć w życiu kulturalnym uczelni, z czego (w różnym stopniu) korzystają. Mają zwykle dostęp do bazy rekreacyjno-sportowej, w części uczelni nawet bardzo dobrej (hale sportowe, pływanie, stadiony). W części uczelni istnieją pewne udogodnienia dla niepełnosprawnych. W uczelniach niepublicznych baza socjalna nie odgrywa tak istotnej roli z uwagi na dominujące w nich studia niestacjonarne. Sprawy socjalne, w tym opłaty i umowy ze studentami, nie były jednak kwestionowane. W pojedynczej liczbie uczelni procentowy udział studentów w organach kolegialnych uczelni i/lub wydziału nie odpowiadał w pełni wymaganiom ustawowym, co wskazywano, a uczelnie korygowały.

Poziom umiędzynarodowienia w obszarze badawczym w większości wizytowanych uczelni publicznych, należy uznać przynajmniej za dobry. W obszarze studenckim trzeba stwierdzić, że wymiana studentów i wykładowców, zwłaszcza przyjazdów do uczelni nie zaspokaja na ogół aspiracji uczelni.

Wizytowane uczelnie publiczne posiadają w większości dobre i wieloletnie **kontakty z otoczeniem**, zarówno z organami samorządu tery-

torialnego (wojewódzkiego, powiatowego, nawet gminnego), ale także w obszarze samorządów zawodowych oraz organizacji naukowych i technicznych. Część uczelni ulokowanych w mniejszych miejscowościach, także uczelni niepublicznych, stanowi swoiste centrum kulturalne i kulturotwórcze regionu.

3. Inne uwagi dotyczące przeprowadzonych ocen i zamierzenia w tym zakresie.

Zaplanowane na rok akademicki 2008/2009 wizytacje i oceny zostały w pełni zrealizowane. Zrealizowano także zaplanowane na 2009 rok wizytacje dotyczące roku akademickiego 2009/2010. Ponieważ w roku 2008 **zakończono pierwszą ocenę wszystkich kierunków studiów** będących w kompetencjach Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych, zatem w najbliższych latach prowadzone będą wyłącznie oceny ponowne i powtórne, a nowe tylko dla kierunków niedawno uruchomionych, z chwilą pojawienia się absolwentów.

Trzeba podkreślić, że uczelnie w większości dobrze wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy, poprawiły większość uchybień związanych z planami i programami studiów (zwłaszcza na studiach niestacjonarnych, gdzie przy pierwszych ocenach notowano sporo ocen warunkowych), ale także w obszarze minimum kadrowego (choć zmiany w poszerzaniu spektrum specjalności w obrębie niektórych kierunków są dość wolne) czy bazy (nie tylko tam gdzie to wyraźnie sugerowano). Wprowadzone zmiany miały istotnie korzystny wpływ na jakość kształcenia o czym świadczą zaproponowane w roku sprawozdawczym oceny.

W okresie sprawozdawczym zlikwidowano kształcenie na kierunku architektura krajobrazu w jednej spośród dwóch jednostek prowadzących ten kierunek w jednej z uczelni publicznych. Najpierw zawieszono nabór, a następnie zlikwidowano kierunek przenosząc studentów (za ich zgodą) na drugi wydział, co spowodowało wzmocnienie kondycji skonsolidowanego kierunku. Ponadto jedna z uczelni niepublicznych straciła prawo do prowadzenia kierunku „technika rolnicza i leśna” po wszczętym przez Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego postępowaniu (w trybie art. 11 ust. 5 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz. U. nr 164, poz. 1365, z późn. zm.) o zawieszenie uprawnień z uwagi na nieprzedstawienie wykazu minimum kadrowego spełniającego wymagania, po upływie 12 miesięcy od uprzedniego zawiadomienia o jego braku.

Wizytacje odbywały się w ustalonych terminach, przebiegały zgodnie z obowiązującymi procedurami, w zasadzie bez istotniejszych uwag, przy dobrej z reguły współpracy z wizytowanymi uczelniami. Nie wszyscy eksperci, zwłaszcza nowi, byli w pełni świadomi ich zadań i należycie aktywni w czasie jej trwania. Odnotowano niekiedy pewne opóźnienia w terminie przygotowania raportów z wizytacji, wywołane na ogół przedłużającym się okresem opracowania raportów cząstkowych przez ekspertów kierunkowych.

Przeprowadzono już 9 wizytacji i w części przygotowano raporty. Wyślane zostały także prośby o przygotowanie raportów samooceny następujących kierunków prowadzonych w jednostkach, dokumenty już spłynęły i wyznaczane są terminy wizytacji.

III. Opiniowanie wniosków

1. Informacje ogólne.

W 2009 roku do Zespół wpłynęło szesnaście wniosków dotyczących nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na nowym kierunku studiów (w istniejącej lub tworzonej uczelni). Wszystkie wnioski dotyczyły inżynierskich studiów pierwszego stopnia, sześć z nich dotyczyło kierunku „architektura krajobrazu”, trzy kierunku „ochrona środowiska”, trzy „rolnictwa” i jeden „leśnictwa”. Większość z tych wniosków (aż 13) zgłosiły uczelnie niepubliczne, ale pewien udział miały również państwowe wyższe szkoły zawodowe (3 wnioski).

Niektóre składane wnioski zostały przygotowane bez należytej staranności. W części wniosków widać było, że wnioskodawca nie zdaje sobie nawet sprawy według jakich zasad i kryteriów będą oceniane poszczególne elementy wniosku, istotne dla kształcenia na wnioskowanym kierunku studiów, pomimo tego, że wypracowane przez Państwową Komisję Akredytacyjną kryteria są udostępnione na stronie internetowej Komisji. Nawet we wnioskach ponownie składanych, zaopiniowanych uprzednio negatywnie (zawsze ze starannym i obszernym uzasadnieniem) zdarzały się wnioski bardzo słabo przygotowane.

Zakończono procedurę opiniowania dwunastu zgłoszonych wniosków, cztery wnioski są w stadium przygotowywania recenzji. Z wniosków, które opiniowano w 2009 roku połowa (6 wniosków) uzyskała opinię pozytywną, połowę zaopiniowano negatywnie. Zespół w roku sprawozdawczym współuczestniczył w opiniowaniu kilku wniosków o przedłużenie pozwolenia na działalność (opinię przygotowywał inny zespół, z uwagi na większą liczbę prowadzonych w uczelni kierunków, które pozostają w jego kompetencjach). W 2009 r. nie opiniowano w Zespole innych wniosków. W tymże roku w stosunku do dwóch negatywnie zaopiniowanych wniosków wnioskodawca zwrócił się o ich ponowne rozpatrzenie. Przytoczona argumentacja nie była jednak wystarczająca do zmiany wydanych opinii.

W tabeli nr 3 zestawiono opiniowane w Zespole wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach, w uczelniach istniejących lub w zamiejscowym ośrodku dydaktycznym. Zwraca uwagę dominująca w ostatnim roku liczba wniosków dotyczących kierunku „architektura krajobrazu” (6 wniosków) i nadal duża liczba wniosków dotyczących „ochrony środowiska”.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów				
		architektura krajoznawstwa	leśnictwo	ochrona środowiska	ogrodnictwo	rolnictwo
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	4	2		2		
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	11	4	2	1	1	3
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	1			1		
Razem	16	6	2	4	1	3

W tabeli nr 4 przedstawiono zestawienie wszystkich analizowanych i opiniowanych w Zespole wniosków. Dla każdego typu wniosku wyszczególniono liczbę opinii pozytywnych, opinii negatywnych oraz liczbę wniosków w toku. Podano także ogólną liczbę poszczególnych typów wniosków, dla których Zespół przygotowywał opinię.

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole		
		Pozytywne	Negatywne	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	4		2	2
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	11	6	4	1
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	1			1
Razem	16	6	6	4

W tabeli nr 5 zestawiono natomiast wyniki opiniowania wniosków (liczbę opinii pozytywnych, negatywnych oraz liczbę wniosków w toku) w podziale na uczelnie publiczne i niepubliczne.

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	6	2	4
Negatywne	6	1	5
W toku	4		4
Razem	16	3	13

2. Analiza zastrzeżeń merytorycznych w opiniowanych wnioskach.

Przy opiniowaniu wniosków odnoszono się przede wszystkim do wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048, z późn. zm.). Wymagania te dotyczą koncepcji kształcenia (w tym sylwetki absolwenta i struktury kwalifikacji, planów i programów studiów i ich zgodności ze standardami i treściami nauczania), minimum kadrowego (w tym obsady ważnych dla kierunku przedmiotów), infrastruktury dydaktycznej (zwłaszcza laboratoriów i pracowni specjalistycznych), dostępu do piśmiennictwa zalecanego w sylabusach, realizacji praktyk (ich programu, miejsca praktyk właściwych dla kierunku, itd.), a także organizacji procesu dydaktycznego (zwłaszcza na studiach niestacjonarnych).

Połowa wniosków uzyskała opinię pozytywną. Mimo to, w przypadku kilku wskazano potrzebę dokonania pewnych korekt. Sformułowane zalecenia, były mniejszej wagi i nie dyskwalifikowały wniosku. Zastrzeżenia sformułowane do wniosków zaopiniowanych negatywnie miały poważniejszy charakter i z reguły było ich więcej. W tabeli 6 przedstawiono syntetycznie sformułowane zastrzeżenia do opiniowanych wniosków. Najwięcej (w 8 wnioskach) zastrzeżeń sformułowano w odniesieniu do planów studiów i programów nauczania (zdecydowanie mniejszej wagi we wnioskach pozytywnie ocenionych). Dużo zastrzeżeń dotyczyło niewystarczającej bazy dydaktycznej (w 6 wnioskach), organizacji, programu czy miejsc praktyk (w 6 wnioskach) oraz kadry (w 5 wnioskach). Braki kadrowe, co warto uzmysłwić, były jednak często główną przyczyną negatywnej oceny wniosku.

Tabela nr 6.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Poziom kształcenia	Kryteria ocen									
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne (Brak inf. o planowanej organizacji procesu dydaktycznego)
1.	architektura krajobrazu	I	1	4	1	3	3		2	2	3	
2.	leśnictwo	I		1		1			1	1	1	
3.	ochrona środowiska	I		1	1	1			2		1	
4.	ogrodnictwo	I		1			1					
5.	rolnictwo	I	1	1	1				1	1	1	1
	Razem		2	8	3	5	4		6	4	6	1

Wydaje się potrzebne krótkie odniesienie do głównych wymagań określonych w przywołanym rozporządzeniu z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie spełniania warunków do prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia.

Koncepcja kształcenia. We wnioskach o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia uczelnie w opisie struktury kwalifikacji ograniczają się zwykle do opisu sylwetek absolwenta, na ogół bardzo zbliżonych do zawartych w standardach nauczania (prawie kopie zapisów ze standardów), nie precyzując określenia kompetencji ogólnych i specyficznych absolwentów, nabywanych umiejętności i kształtowanych na kierunku postaw. Proponowane specjalności niekiedy nie były dobrze zdefiniowane (np. brak przedmiotów wyraźnie definiujących proponowaną specjalność).

Plany studiów i programy nauczania w większości wniosków miały większe lub mniejsze uchybienia, które dotyczyły braku ważnych przedmiotów lub ważnych treści dotyczących przedmiotów kierunkowych, znikomej możliwości wyboru treści programowych przez studentów (np. tylko 12% zamiast wymaganych 30%), zbyt małej liczby godzin zajęć na studiach niestacjonarnych (np. brak aż 15% ogólnej liczby godzin), itp. Niekiedy źle przygotowane sylabusy uniemożliwiały ocenę możliwości nabycia wiedzy i umiejętności zapisanych w sylwetce absolwenta. W sporej części jednak programy i plany studiów były poprawnie zdefiniowane (liczba godzin, treści nauczania, proporcje wykładów i ćwiczeń, zaplanowane praktyki itd.) i generalnie spełniały wymagania standardów nauczania.

Kadra naukowo-dydaktyczna we wnioskach o uruchomienie tradycyjnych kierunków rolniczych (takich jak „rolnictwo” czy „ogrodnictwo”) była na ogół odpowiednia i wystarczająco urozmaicona (w przypadku „leśnic-

twą” już nie). Większość wniosków dotyczyła „architektury krajobrazu” oraz „ochrony środowiska”. Wnioskodawcy nie proponowali często do minimum kadrowego wymaganej liczby osób posiadających dorobek dotyczący bezpośrednio wnioskowanego kierunku (dotyczyło to zwłaszcza „architektury krajobrazu”, ale także „leśnictwa”). Nawet gdy wymagania merytoryczne były spełnione to z wniosków nie zawsze wynikało, że wnioskodawca rzeczywiście będzie dysponować odpowiednią kadrą (np. z uwagi na nieprecyzyjne oświadczenia, brak dokumentacji potwierdzającej dorobek w zakresie kierunku lub w dziedzinie z nim związanej, brak informacji o zaplanowanej liczbie godzin zajęć i przedmiotach itp.). Niekiedy w proponowanej kadrze brak było osób, które posiadałyby dorobek uzasadniający możliwość wykładania ważnych dla kierunku przedmiotów, co prowadziło do ich wadliwej obsady (np. przydzielenie 6 przedmiotów osobie nie posiadającej dorobku uzasadniającego kompetencje w ich zakresie).

Infrastruktura dydaktyczna w dużej części wniosków była opisana niewłaściwie lub zdawkowo. Uczelnia zwykle przedstawiała jakimi budynkami (powierzchnia i kubatura) oraz pomieszczeniami dysponuje (sale wykładowe, sale seminaryjne i do ćwiczeń audytoryjnych, ewentualnie pracownie komputerowe), choć niekiedy i takich informacji brakowało. Często nie podawano jednak liczby studentów, którzy z tej bazy korzystają, nie można było zatem ocenić, czy po dodatkowym naborze na nowy kierunek baza będzie wystarczająca. Ponadto dla zdecydowanej większości kierunków będących w gestii Zespołu, a wszystkich których dotyczyły wnioski, potrzebna jest (i to już na pierwszych latach) specjalistyczna baza laboratoryjna, pracownie specjalistyczne, pracownie projektowe, czy kolekcje roślin, itp. Uczelnie (zarówno publiczne jak i niepubliczne) często ograniczały się we wniosku do zapewnienia, że sukcesywnie taką bazę utworzą i będą uzupełniać. Nie precyzowały jednak jakie pracownie, kiedy i w jakiej kolejności, gdzie i z jakim wyposażeniem utworzą, czy mają lub skąd wezmą środki (w jakiej wysokości), itd. Niekiedy wskazywały wyłącznie na korzystanie z bazy szkół średnich, które oczywiście na ogół nie zapewniały możliwości odbycia ćwiczeń i nabycia umiejętności odpowiednich dla studiów wyższych. Zastrzeżenia dotyczące braku bazy dydaktycznej lub niewłaściwego (niejasnego czy niejednoznacznego) jej opisu były istotną przyczyną negatywnego zaopiniowania kilku wniosków.

Praktyki. Główne zastrzeżenia dotyczyły zarówno braku odpowiedniego programu (np. cele praktyk oderwane od kierunku), opisu systemu organizacji oraz zaliczania praktyk lub/i braku umów czy porozumień z przedsiębiorstwami i instytucjami odpowiednimi dla kierunku i to w odpowiedniej do planowanej liczby studentów liczbie miejsc.

Biblioteka. Wnioskująca uczelnia powinna zapewnić dostęp do zbiorów związanych z uruchamianym kierunkiem studiów, zwłaszcza publikacji polecanych w sylabusach. Wskazanie, że uczelnia zamierza skorzystać z dobrej biblioteki zespołu szkół średnich, biblioteki publicznej (miejskiej czy powiatowej) jest daleko niewystarczające bez opisu zbiorów (tytułów i liczby egzemplarzy podręczników, prenumerowanych czasopism i zbiorów specjalnych itd.) oraz stosownych i wiarygodnych umów o udostępnienie

niu. Nie wystarczają także same deklaracje o sukcesywnym uruchomieniu biblioteki lub poszerzeniu zbiorów, bez zdefiniowania jakie podręczniki zostaną zakupione i wskazaniu środków przeznaczonych na ten cel.

IV. Analiza wykonania zaplanowanych zadań

Oceny jakości kształcenia. Wszystkie zaplanowane na rok akademicki 2008/2009 oceny jakości zostały zrealizowane. Rozpoczęto już także wizytacje kierunków zaplanowanych do oceny w roku 2009/2010.

Opiniowanie wniosków uczelni. W roku sprawozdawczym wnioski opiniowane były w Zespole generalnie bez opóźnień. Jeśli tylko było to możliwe były one recenzowane bezpośrednio przez jednego z członków Zespołu. Jeśli brak było odpowiedniego specjalisty wśród członków Zespołu wówczas opinię opracowywał ekspert właściwy dla danego kierunku, a członek Zespołu przygotowywał recenzję wewnętrzną i propozycję uzasadnienia opinii.

V. Analiza terminowości realizacji

Oceny jakości kształcenia. O potrzebie przygotowania raportów samooceny uczelnie były proszone z wystarczającym wyprzedzeniem. Wysyłało je sukcesywnie. Raporty spływały terminowo, czasami z pewnym, niewielkim opóźnieniem. Terminy wizytacji przeprowadzane w roku sprawozdawczym ustalane były z wystarczającym wyprzedzeniem, a wizytacje odbywały się w wyznaczonych terminach. Pewnym problemem jest nadal dotrzymanie terminu przygotowania raportu z wizytacji. W ocenie przewodniczących zespołów wizytujących jest to przede wszystkim spowodowane rosnącą ciągle obszernością raportu (typowy raport to ok. 50 stron tekstu), i niekiedy trudnościami z terminowym przygotowaniem raportów cząstkowych przez ekspertów (zwłaszcza kierunkowych) oraz z koordynacją i uzgadnianiem tekstu (dwóch recenzentów merytorycznych, formalno-prawny oraz studencki). Dotrzymanie terminów utrudniają niekiedy także bliskie terminy kolejnych wizytacji oraz niekiedy sytuacje losowe. Dalsza procedura zmierzająca do wypracowania propozycji oceny przebiegała zwykle bez opóźnień, na posiedzeniu Zespołu ustalonym w możliwym najbliższym terminie. Nie zawsze jednak propozycje uzasadnienia uchwał były redagowane wystarczająco sprawnie jak by się tego oczekiwało (liczne poprawki i czelowanie tekstu). Doświadczenia związane z przeprowadzonymi w tym roku akademickim wizytacjami Zespół zamierza wykorzystać głównie przy planowaniu terminów następnych wizytacji, do skrócenia terminów przygotowania raportów z wizytacji i efektywniejszego wykorzystania ekspertów, w trakcie wizytacji i przy przygotowaniu raportów.

Opiniowanie wniosków uczelni o uprawnienia do prowadzenia kierunku studiów przebiegało zgodnie z terminami. Jeżeli przygotowywana była zarówno recenzja zewnętrzna i wewnętrzna wydłużało to niekiedy (zwykle nieznacznie) procedurę oceniania wniosków.

Wnioski o ponowne rozpatrzenie opiniowane i analizowane były przez Zespół terminowo.

VI. Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych?

W 2009 r. rozpoczęto procedurę oceny jakości kształcenia kierunków wyznaczonych do oceny na rok akademicki 2009/2010. Oceny te będą dotyczyły następujących kierunków studiów: „leśnictwo”, „ochrona środowiska”, „ogrodnictwo”, „rolnictwo”, „technika rolnicza i leśna”, „technologia żywności i żywienie człowieka”, „towaroznawstwo” oraz „zooteknika”. Cztery wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kierunków studiów są w toku przygotowywania opinii przez recenzentów zewnętrznych i zakończenie procedowania w ich sprawie nastąpi już w 2010 r.

5. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Medycznych

Autor: prof. dr hab. Tadeusz Laudański

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu

W skład Zespołu wchodzi 7 członków Komisji.

W 2009 r. Zespół odbył 10 posiedzeń.

W kompetencjach Zespołu pozostają następujące kierunki studiów: „analityka medyczna”, „dietetyka”, „farmacja”, „fizjoterapia” (wspólnie z Zespołem Kierunków Wychowania Fizycznego), „inżynieria biomedyczna” (wspólnie z Zespołem Kierunków Studiów Technicznych), „kierunek lekarski”, „kierunek lekarsko-dentystyczny”, „kosmetologia”, „pielęgniarstwo”, „położnictwo”, „ratownictwo medyczne”, „techniki dentystyczne”, „zdrowie publiczne”.

Kierunki podlegające ocenie w 2009 r. to: „kierunek lekarsko-dentystyczny”, „fizjoterapia”, „kosmetologia”, „pielęgniarstwo”, „zdrowie publiczne”. Natomiast wnioski dotyczyły takich kierunków, jak: „dietetyka”, „farmacja”, „fizjoterapia”, „kosmetologia”, „pielęgniarstwo”, „położnictwo”, „ratownictwo medyczne”, „techniki dentystyczne”, „zdrowie publiczne”.

II. Ocena jakości kształcenia

1. Analiza statystyczna, uwzględniająca: liczbę i rodzaj sformułowanych ocen, rodzaje i grupy uczelni, poziomów kształcenia i kierunków studiów, w których przeprowadzono oceny.

Tabela nr 1.

Rodzaje wydanych ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Oceny pozytywne	30	21	7	2	12	3	9	6		3	1
Oceny warunkowe	5	1			1		4	4			
Odstąpienie/zawieszenie wydania oceny	2						2	2			
Razem	37	22	7	2	13	3	15	12		3	1

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje wydanych ocen				Razem
			Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
			Ogółem	Z tego ze skróconym okresem			
Uniwersytety ^a	3	fizjoterapia	3				3
Uczelnie techniczne	2	fizjoterapia	1				1
		pielęgniarstwo	1				1
Uczelnie Medyczne	8	lekarsko -dentystyczny	3				3
		pielęgniarstwo	3				3
		kosmetologia	1				1
		fizjoterapia	1				1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	11	pielęgniarstwo	5				5
		fizjoterapia	2		1		3
		kosmetologia	2	2			2
		zdrowie publiczne	1				1
Uczelnie niepubliczne	13	fizjoterapia	3		2		5
		pielęgniarstwo	3	1		1	4
		zdrowie publiczne	1		2	1	4

^a Dotyczy uniwersytetów, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

2. Analiza wyników ocen jakości kształcenia.

• Kierunek „lekarsko-dentystyczny”

Oceniono 3 jednostki prowadzące kierunek „lekarsko – dentystyczny”. We wszystkich jednostkach prezentowana sylwetka absolwenta zgodna była ze standardem kształcenia. Zastrzeżeń nie budziły plany i programy nauczania oraz deklarowane efekty kształcenia, poza jednym przypadkiem, gdzie stwierdzono niekompletne sylabusy (po wizytacji zostały one skorygowane).

We wszystkich Uczelniach prowadzących oceniany kierunek działał wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia właściwie spełniający swoje zadanie.

Oceniane jednostki przedstawiły bardzo liczną, wysoko wykwalifikowaną kadrę dydaktyczną, głównie z dorobkiem naukowym w zakresie ocenianego kierunku.

Baza dydaktyczna we wszystkich trzech wizytowanych jednostkach oceniona została bardzo wysoko, szczególnie pod względem powierzchni, liczności sal dydaktycznych, nowoczesnego wyposażenia, zasobów materialno-technicznych oraz bibliotecznych, a także dostępu do komputerów i Internetu.

Oceniane jednostki prowadzą **badania naukowe** ściśle związane z realizowanym procesem dydaktycznym oraz rozwijają współpracę międzynarodową w tym zakresie. W dwóch przypadkach działalność naukową oceniono wysoko z uwagi na: aktywny udział w organizowaniu konferencji naukowych o zasięgu krajowym i zagranicznym, prowadzenie współpracy naukowo-badawczej i wymianę międzynarodową. W stosunku do jednej jednostki Zespół oceniający jakość kształcenia, w składzie poszerzonym o eksperta zagranicznego (Uniwersytet w Lund, Szwecja) uznał, że działalność naukowa uczelni jest niewystarczająca. Zdecydowała o tym zbyt mała jak na liczbę kadry naukowo – dydaktycznej, liczba publikacji w czasopiśmie międzynarodowych oraz zbyt słabo rozwinięta współpraca z liczącymi się ośrodkami zagranicznymi.

Sprawy studenckie w wizytowanych Uczelniach nie budziły zastrzeżeń, studenci wyrażali zadowolenie z warunków w jakich prowadzone jest kształcenie. Oceniane zasady przyznawania świadczeń z funduszy pomocy materialnej były jasne i przejrzyste. We wszystkich jednostkach zwrócono uwagę na bardzo aktywny udział studentów w działalności studenckich kół naukowych.

- **Kierunek „pielęgniarstwo”**

W roku 2009 dokonanych zostało 13 ocen jakości kształcenia na kierunku „pielęgniarstwo”, przy czym 9 dotyczyło uczelni publicznych, natomiast 4 – niepublicznych. W 3 z wizytowanych placówek studia prowadzone były na obu poziomach kształcenia (były to uczelnie publiczne). Wynik ogólny przeprowadzonych wizytacji należy uznać za bardzo dobry, bowiem oceny pozytywne (na okres 6 lat) uzyskało 11 z wizytowanych jednostek, w 1 przypadku wydano ocenę warunkową i w 1 odstąpiono od wydania oceny (po otrzymaniu raportu z wizytacji, w podsumowaniu którego wskazano zastrzeżenia zespołu oceniającego, uczelnia podjęła decyzję o likwidacji kierunku).

Przeprowadzone w bieżącym roku wizytacje i dokonane na ich podstawie oceny pozwalają sformułować wnioski, które wydają się korelować z poziomem jakości kształcenia pielęgniarzek w większości uczelni w kraju.

Regułą jest ograniczanie opisu **struktury kwalifikacji** do przedstawienia sylwetki absolwenta, będącej niemal zawsze kopią zapisów zawartych we właściwym standardzie kształcenia. Świadczy to o powszechnym bagatelizowaniu znaczenia tego zagadnienia.

Plany studiów pierwszego stopnia, skonstruowane były niemal zawsze poprawnie, tj. zawierały wymaganą liczbę godzin zajęć z poszczególnych przedmiotów oraz na ogół wszystkie wymagane treści kształcenia, odpowiedni udział zajęć aktywnych (ćwiczeń, zajęć praktycznych, praktyk zawodowych) oraz właściwą sekwencję przedmiotów. Jedyne nieliczne zastrzeżenia dotyczyły planów studiów tzw. „pomostowych” skierowanych do osób posiadających już prawo wykonywania zawodu pielęgniarstwa i będących absolwentami liceów medycznych lub medycznych szkół zawodowych. Zdecydowanie zbyt małą liczbę godzin dydaktycznych przeznaczano na realizację zajęć praktycznych (4 uczelnie).

W przeciwieństwie do powyższego w **planach studiów drugiego stopnia**, konstrukcja standardów kształcenia pozostawiała uczelniom znaczny margines swobody. W efekcie zwracał tu uwagę brak treści kształcenia

tw. „do wyboru” i wynikający z tego fakt, iż nie zakładano kształtowania określonych profili programowych. Ponadto szczegółowa analiza programów nauczania studiów drugiego stopnia wykazywała często pojawiające się powtórzenia treści programowych (w odniesieniu do przedmiotów zrealizowanych wcześniej na pierwszym poziomie kształcenia), wskazując na brak wewnętrznej koordynacji w tym zakresie. Jednocześnie należy stwierdzić, iż z reguły sama konstrukcja **programów nauczania** wskazywała na ich staranne opracowanie respektujące stosowne zalecenia.

Obowiązujące praktycznie we wszystkich ocenionych uczelniach rozwiązania zorientowane na osiąganie założonych **efektów kształcenia** zasługują na wyróżnienie. Należy do nich powszechne przyjęcie formuły egzaminu dyplomowego składającego się z części teoretycznej, praktycznej („próba pracy”) i z obrony pracy licencjackiej, a także ogólne ukierunkowanie procesu dydaktycznego na kształcenie praktyczne. To ostatnie znajduje odzwierciedlenie w powszechności stosowania indywidualnych dzienniczków (lub kart) z wykazami nabywanych umiejętności. Zwraça uwagę fakt, iż w każdym przypadku opracowane były w uczelniach szczegółowe regulaminy prowadzenia tych dzienników, zadowolający był również poziom prac dyplomowych. Pomimo tego ostatniego, członkowie ZKSM zgadzają się z uchwałą Kolegium Dziekanów Wydziałów Nauk o Zdrowiu oraz Wydziałów Ochrony Zdrowia Uniwersytetów i Akademii Medycznych z dnia 12 grudnia 2008 r., zgodnie z którą preferowaną formą pracy licencjackiej na kierunkach „pielęgniarstwo” i „położnictwo” powinna być praca o charakterze tzw. studium przypadku – uwaga ta przekazywana była kierownikom wizytowanych jednostek.

Pomimo, iż elementy **wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia** istnieją we wszystkich wizytowanych uczelniach, jednak ich funkcjonowanie jest w przeważającej większości przypadków niespójne oraz nieefektywne. Krytyczne oceny dotyczą tu zwłaszcza uczelni niepublicznych, ale również (choć w nieco mniejszym stopniu) publicznych – w tym uważanych za najbardziej prestiżowe. Na ogół jednostki prowadzące kierunek ograniczają się do dokonywanej w okresach czteroletnich oceny wykładowców, sporadycznych (o ile w ogóle) hospitacji zajęć dydaktycznych oraz ankiet studenckich, przy czym te ostatnie są stosowane zbyt rzadko, a studenci, a nieraz także pracownicy, nie są informowani o ich wynikach. Wyjątkowo sporządzane są ogólnie dostępne listy rankingowe ocenianych nauczycieli. Podobnie rzadkością jest współpraca prowadzona z pracodawcami w zakresie ewaluacji treści i programu kształcenia, a także zbierane są opinie dotyczące absolwentów (w obu ostatnich przypadkach – Pomorska Akademia Medyczna w Szczecinie). Brak jest logicznej analizy przeprowadzanych ocen i ich wpływu na jakość dalszego kształcenia, w tym na obsadę zajęć dydaktycznych, nie jest prowadzona ankietyzacja absolwentów, nie są wdrażane profesjonalne systemy zarządzania jakością (zgodne z normą ISO 9001:2008) – certyfikowane przez niezależne instytucje zewnętrzne. Podobnie rzadko dostrzegane są efekty działalności komisji dydaktycznych dokonujących m.in. okresowych przeglądów planów studiów i programów nauczania.

Oceniając spełnianie wymagań dotyczących **minimum kadrowego**, zarysowuje się wyraźny podział pomiędzy uczelniami publicznymi i niepublicznymi, z kolei w tej pierwszej kategorii pomiędzy uczelniami akademickimi i zawodowymi. I tak w uczelniach niepublicznych są problemy ze spełnieniem warunku posiadania właściwego minimum kadrowego. Zatrudniani w tych uczelniach nauczyciele bywają bardzo zaawansowani wiekowo, co uniemożliwia im nierzadko realizację narzuconego właściwymi aktami normatywnymi pensum dydaktycznego. Dużo mniejsze problemy z kadrą dydaktyczną mają z reguły publiczne uczelnie zawodowe, natomiast problem ten w ogóle nie dotyczy uczelni akademickich, gdzie liczba osób zaliczanych do minimum kadrowego bardzo wyraźnie przekracza tę minimalną. Regułą w odniesieniu do uczelni akademickich jest to, iż stanowią one podstawowe miejsca pracy dla zatrudnionych w nich nauczycieli. W odniesieniu do pozostałych uczelni zjawisko to ma charakter incydentalny i praktycznie nigdy nie dotyczy samodzielnych pracowników naukowych. Prowadzenie poszczególnych zajęć dydaktycznych powierzane jest nauczycielom akademickim w większości przypadków w sposób prawidłowy. Tym niemniej wobec mnogości przedmiotów oraz form kształcenia niemal w każdej uczelni dostrzeżone zostały w tym zakresie uchybienia dotyczące zwłaszcza sytuacji, w których lekarze realizowali części pielęgniarские przedmiotów kierunkowych lub odwrotnie, tzn. pielęgniarki prowadziły części kliniczne przedmiotów kierunkowych.

Aktywność na polu **działalności naukowej** wizytowanych jednostek korelowała w każdym przypadku z rodzajem uczelni. I tak w uczelniach niepublicznych oraz publicznych uczelniach zawodowych (które jak wspomniano powyżej stanowią dla większości kadry dodatkowe miejsca pracy) badania naukowe, albo nie są w ogóle prowadzone, albo realizowane są na z reguły niskim poziomie – w większości przez osoby nie posiadające jeszcze stopni naukowych, rozpoczynające w ten sposób swoją karierę naukową. Niespotykane są tu publikacje samodzielnych pracowników naukowych. Przyczyną tego stanu rzeczy jest również dostępność do specjalistycznych pracowni i laboratoriów (ograniczona w przypadku uczelni zawodowych). Znacznie bardziej intensywna działalność naukowa prowadzona jest w uczelniach akademickich, jednak również tu trudno określić ją jako w pełni zadowalającą. Zwraca uwagę rozdrobnienie tematyki badawczej oraz brak dużych projektów (międzynarodowych, zespołowych). Brak jest powiązań nauki z przemysłem innowacyjnym. Jednocześnie liczba realizowanych grantów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego jest znikoma. Dostrzeganim w uczelniach publicznych (zarówno zawodowych jak i akademickich) i ocenianym bardzo pozytywnie zjawiskiem jest funkcjonowanie systemów wspierania naukowego rozwoju kadry dydaktycznej (możliwość ubiegania się o obniżenie pensum dydaktycznego w związku z przygotowawaną rozprawą doktorską, możliwość finansowania otwarcia przewodu doktorskiego, pokrywanie kosztów związanych z uczestnictwem w konferencjach naukowych) oraz angażowanie w działalność naukową studentów – biorą oni udział w ba-

daniach w stopniu, na jaki pozwalają ich kompetencje. Dwie z wizytowanych jednostek organizacyjnych posiadały uprawnienia do nadawania stopni naukowych, a nie posiadał ich natomiast wydział największej uczelni, prowadzącej kształcenie w tym zakresie.

Mocną stroną wszystkich wizytowanych w bieżącym roku uczelni jest posiadana **baza dydaktyczna** zapewniająca prawidłową realizację celów kształcenia. Poza właściwie wyposażonymi pracowniami umiejętności pielęgniarских, pracowniami anatomiczno – fizjologicznymi oraz rzadziej pracowniami mikrobiologicznymi i biochemicznymi, uczelnie dysponują możliwościami pełnej realizacji zajęć praktycznych oraz praktyk zawodowych na terenie m.in. placówek ochrony zdrowia.

W opinii **studentów** wszystkich wizytowanych jednostek, uczelnie zapewniają im dobre warunki studiowania, a niewielkie niedociągnięcia nie miały tu wpływu na ogólną ocenę. Uprawnienia samorządu studenckiego są respektowane. Nie obserwuje się istotnych nieprawidłowości w reprezentowaniu studentów w ciałach kolegialnych. Baza socjalna jest na ogół wystarczająca, podobnie dostęp do bazy sportowo – rekreacyjnej. Jedyne, jednak nieliczne, zastrzeżenia dotyczyły sposobu przyznawania oraz wypłaty stypendiów – np. na jednym z uniwersytetów wypłata stypendiów socjalnych odbywała z 3 miesięcznym opóźnieniem. Dostrzegana jest również odwrotna zależność pomiędzy wielkością uczelni, a poziomem zadowolenia z funkcjonowania obsługi administracyjnej (dziekanatów). W części uczelni, zwłaszcza niepublicznych, nie funkcjonują w ogóle studenckie koła naukowe.

Poziom umiędzynarodowienia uczelni jest zróżnicowany, jednak w ogólnej ocenie – zdecydowanie najczęściej niski i to zarówno w zakresie wymiany studentów, jak i wymiany kadry oraz realizacji projektów badawczych. Rzadkością są sprofilowane wieloletnie plany współpracy międzynarodowej realizowane przez uczelnie, ich substytutem są raczej kontakty indywidualne. Jedyne w uczelniach akademickich obserwowane są symptomy dążenia do zmiany tej postaci rzeczy, jednak i w ich przypadku zdecydowanie lepiej wyglądają zapisy zawarte w raportach samooceny niż rzeczywistość dnia codziennego. Na kierunku „pielęgniarstwo” żadna z wizytowanych uczelni nie ma w ofercie prowadzonych regularnie zajęć w języku obcym, rzadkością są wizyty obcojęzycznych wykładowców.

Szczególnie dobre **kontakty z otoczeniem** posiadają jednostki zlokalizowane w mniejszych ośrodkach. Dotyczy to współpracy zarówno z organami samorządu terytorialnego, jak i w obszarze samorządów zawodowych. Zdecydowanie rzadziej w ich przypadku rozwijane są kontakty z organizacjami naukowymi. Uczelnie te stanowią przy tym nierzadko swoiste centra kulturalne regionu. Przedstawione zależności dotyczą w znacznie większym stopniu uczelni publicznych niż niepublicznych. W tym drugim przypadku kontakty z otoczeniem są często wymuszane, gdy pojawia się konieczność odbycia praktyk studenckich lub pojawia się potrzeba korzystania z lokalnych bibliotek. W przypadku dużych uczelni akademickich znacznie częściej zauważalne są działania na rzecz współpracy z instytucjami naukowymi, przy czym jednak nawet tu nie obserwuje się dążenia do zwiększenia integracji dydaktyczno-innowacyjnej z praktyką.

- **Kierunek „zdrowie publiczne”**

W roku 2009 Zespół Kierunków Studiów Medycznych PKA przeprowadził ocenę jakości kształcenia na kierunku „zdrowie publiczne” w 5 uczelniach, w tym jednej uczelni państwowej i czterech uczelniach niepublicznych. Wydano 2 oceny pozytywne, dwie warunkowe, a w jednym przypadku (w uczelni niepublicznej) odstąpiono od wydania oceny z przyczyn formalno-prawnych.

- **Kierunek „fizjoterapia”**

W roku 2009 dokonanych zostało 13 ocen jakości kształcenia na kierunku „fizjoterapia”, w wyniku których sformułowano 10 ocen pozytywnych (7 w uczelniach publicznych i 3 w niepublicznych) oraz 3 oceny warunkowe (1 w państwowej wyższej szkole zawodowej i 2 w uczelniach niepublicznych).

Koncepcja kształcenia w wizytowanych uczelniach, oparta na realizacji 3820 godzin dydaktycznych i praktyk zawodowych łącznie w minimalnym obowiązującym wg standardów kształcenia okresie 6 semestrów, stwarza konieczność zrealizowania ok. 633 godzin zajęć w każdym semestrze. W przypadku studiów niestacjonarnych na poziomie I stopnia stanowi to duży problem organizacyjny. Dotyczy on przede wszystkim trudności w realizacji zajęć praktycznych odbywających się w placówkach medycznych. Utrudnienia wynikają z niepokrywających się godzin pracy pracowników placówek z czasem odbywania się zjazdów studentów niestacjonarnych (sobota, niedziela). Przyczyną jednej z ocen warunkowych był brak ćwiczeń klinicznych, na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, w grupach klinicznych prowadzonych w placówkach medycznych (szpitale, poradnie). Realizacja takiego programu kształcenia nie pozwoli absolwentom na zdobycie wiedzy niezbędnej do odpowiedzialnego i samodzielnego pełnienia roli zawodowej w placówkach służby zdrowia i innych pokrewnych instytucjach.

Przedstawiana przez uczelnie **sylwetka absolwenta** i struktura jego kwalifikacji zgodna była z uregulowaniami zawartymi w standardach. Koncepcja kształcenia uwzględniała potrzeby dostosowania kwalifikacji absolwenta do oczekiwań rynku pracy, a także w większości przypadków przewidywała udział pracodawców w jej kształtowaniu.

Plany studiów i programy nauczania dostosowane były do standardów kształcenia. Jedyne zastrzeżenia budzi realizacja godzin zajęć do wyboru, które powinny być przeznaczone na dodatkowe przedmioty związane z kierunkiem, a nie jak to najczęściej bywa na zwiększenie liczby godzin przedmiotów podstawowych i zawodowych określonych w standardach kształcenia.

Minimum kadrowe zabezpieczone było we wszystkich przypadkach z wyjątkiem dwóch uczelni (zadecydowało to o ocenie warunkowej). W wielu uczelniach spotkano się z błędną interpretacją zapisu dotyczące reprezentantów kierunków medycznych posiadających kompetencje w zakresie fizjoterapii. Podczas kwalifikowania pracowników do minimum kadrowego nie zawsze stosowano zasadę, iż osoby te winny posiadać dorobek naukowy tematycznie związany z kierunkiem – „fizjoterapia”.

Powszechnie przyjęta formuła egzaminu dyplomowego w wizytowanych uczelniach obejmowała pracę licencjacką i magisterską. Poddane ocenie prace mieściły się w szeroko rozumianej problematyce fizjoterapii.

peutycznej, jednak nie zawsze ich tematyka była zgodna z kierunkiem kształcenia. W wielu uczelniach odbyła się dyskusja dotycząca zmiany formy sprawdzającej osiągnięte **efekty kształcenia** i wprowadzenia egzaminu praktycznego zawodowego (w miejsce pracy licencjackiej) uzupełnionego egzaminem teoretycznym.

Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia prowadzony jest we wszystkich uczelniach i umożliwia, w większym czy mniejszym stopniu, ocenę różnych aspektów jakości kształcenia i wprowadzanie niezbędnych zmian i modyfikacji w tym zakresie.

Posiadana własna **baza dydaktyczna** uczelni – pracownie nauki zawodu (fizykoterapii, kinezyterapii i masażu) pozwala na zapewnienie prawidłowej realizacji celów kształcenia i dostosowana jest do specyfiki wnioskowanego kierunku. W niektórych uczelniach, zwłaszcza niepublicznych, stwierdzano trudności dotyczące realizacji głównie zajęć praktycznych na terenie bazy obcej (placówek ochrony zdrowia).

Działalność naukowa w jednostkach kształcących studentów na poziomie II stopnia prowadzona jest na średnim poziomie. W uczelniach niepublicznych wiąże się to z brakiem właściwej bazy specjalistycznej umożliwiającej prowadzenie badań naukowych i ograniczoną liczbą pracowników, dla których uczelnia stanowi podstawowe miejsce pracy. W uczelniach publicznych na wyróżnienie zasługuje duża aktywność związana z wymianą międzynarodową studentów i kadry naukowo – dydaktycznej i dążenie do poszerzania doświadczeń w zagranicznych ośrodkach naukowych i leczniczych.

• **Kierunek „kosmetologia”**

W 2009 roku dokonano 2 wizytacji na kierunku „kosmetologia”. Obie zakończyły się wydaniem oceny pozytywnej ze skróconym do 3 lat okresem jej obowiązywania z powodu: niewystarczającej bazy dydaktycznej (wyposażenia poszczególnych pracowni), niskiego poziomu prac licencjackich (niekiedy z błędami merytorycznymi) oraz spraw natury formalno-prawnej.

3. W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy i jaki wpływ miały wprowadzone zmiany na jakość kształcenia?

Ogólnie, uczelnie chętnie korzystają ze zgłoszonych uwag. Znajduje to swój wyraz w nieformalnych rozmowach oraz spotkaniach po przeprowadzonych wizytacjach. Postulaty PKA, zwłaszcza w jednostkach, które dotychczas akredytowano, znajdują swój wyraz w uzgodnieniach i planach uczelni dotyczących ich dalszej działalności dydaktyczno-naukowej i organizacyjnej.

4. Ile uczelni zlikwidowało prowadzone / ocenione uprzednio kierunki i z jakich przyczyn?

W 2009 roku jedna uczelnia zlikwidowała kierunek studiów „pielęgniarstwo” z powodu problemów ze skompletowaniem minimum kadrowego oraz ze względu na zbyt małą liczbę potencjalnych studentów.

III. Opiniowanie wniosków

1. Informacje ogólne.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów								
		fizjoterapia	kosmetologia	farmacja	zdrowie publiczne	pielęgniarstwo	położnictwo	ratownictwo medyczne	dietetyka	techniki dentystyczne
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	11	3	3		1	2		2		
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	49	9	15		8	3	1	8	3	2
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich	13	1	2	1	1	8				
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	3	2			1					
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia	2	2								
Wnioski o przedłużeniu pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	11	11								
Razem	89	17	20	1	11	13	1	10	3	2

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	11	3	8		
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	49	26	16		7
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiów magisterskich	13	2	5		6
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	3	1	2		
Wnioski o przedłużeniu pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	11	6		4	1
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	2	1	1		
Razem	89	39	32	4	14

* dotyczy tylko wniosków o przedłużeniu pozwolenia na funkcjonowanie uczelni publicznych.

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	39	12	27
Negatywne	32	4	28
W toku	14	2	12
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	4		4
Razem	89	18	71

* dotyczy tylko wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni publicznych.

Tabela nr 6.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Poziom kształcenia	Kryteria ocen									
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne
1.	pielęgniarstwo	I	1	1					1	1		
		II		3	2		3	4		2	3	
2.	fizjoterapia	I	2	7	5	6	3		8	4	6	
		II			1			1				
3.	kosmetologia	I		1	3		2		5	4	2	
4.	zdrowie publiczne	I	2	4		5	1		4		1	
5.	ratownictwo medyczne	I		2	2	3			3	1	3	
6.	dietetyka	I			1	1			1		1	
7.	techniki dentystyczne	I							1	1		
	Razem	I	5	15	11	15	6		23	11	13	
		II		3	3		3	5		2	3	

2. Analiza merytoryczna wydanych opinii.

• Kierunek „kosmetologia”

W okresie sprawozdawczym dokonano oceny 17 wniosków dotyczących wydania pozwolenia na kształcenie na kierunku „kosmetologia”: 3 wnioski w nowo tworzonych jednostkach oraz 14 w istniejących już uczelniach.

W porównaniu z wnioskami ocenianymi w ubiegłym roku – 2008 nasuwają się następujące przemyślenia:

- wnioski (przynajmniej część) wydają się być przygotowywane przez wyspecjalizowane firmy, w poszczególnych wnioskach widnieją identyczne,

powielane błędy, jednak poziom przygotowywanych wniosków jest wyższy w porównaniu z rokiem ubiegłym. Z jednej strony jest to zjawisko pozytywne, z drugiej jednak może napawać niepokojem. Wydawane bowiem opinie co do otwarcia kierunku przez PKA oparte są jedynie na dokumentacji bez możliwości jej rzeczywistego zweryfikowania, wobec sześciomiesięcznego okresu od uruchomienia kierunku przewidzianego na dostosowanie warunków określonych standardami. Opisane powyżej wnioski z wizytacji uczelni sugerują, że procedura oceny wniosków i wydawania pozwoleń powinna ulec zmianie, bowiem jest w dużym stopniu wirtualna.

- opinie negatywne zostały wydane głównie z następujących powodów: brak odpowiedniej kadry naukowej (znacznie rzadziej niż w 2008 roku), brak odpowiedniej bazy dydaktycznej (najważniejszy argument w 2009 roku, szczególnie jeżeli chodzi o pracownię specjalistyczne do odbywania zajęć z chemii kosmetycznej i kosmetyologii). Inne powody, jak brak odpowiednich zbiorów bibliotecznych, zaplanowania prawidłowego praktyk zawodowych oraz rzetelnego przygotowania sylabusów, odgrywały marginalną rolę w ocenach negatywnych wniosków z zakresu kierunku „kosmetyologia”.

Należy zaznaczyć, że do PKA wpłynął jeden wniosek o nadanie uprawnień do prowadzenia na kierunku „kosmetyologia” studiów drugiego stopnia. Dziwi jednak fakt, że uczelnia, która otrzymała w 2009 roku ocenę pozytywną na skrócony okres od razu występuje z wnioskiem o studia drugiego stopnia. Fakt ten podkreśla istotność roli PKA w weryfikacji poziomu kształcenia i kształtowaniu wymagań edukacyjnych na danym kierunku studiów.

- **Kierunek „fizjoterapia”**

W roku 2009 zaopiniowano 14 wniosków dotyczących wydania pozwolenia na prowadzenie kształcenia na poziomie studiów I stopnia oraz 1 wniosek dotyczący studiów II stopnia. W przeważającej części dotyczyły one uczelni niepublicznych (13 wniosków). W porównaniu z wnioskami z dwóch poprzednich lat, obecnie składane wnioski, w większości są bardziej niestaranne i zawierają bardzo dużo poważnych błędów świadczących o braku znajomości specyfiki kierunku „fizjoterapia” przez wnioskujących. Wyraźnie widoczne jest to w tabeli nr 6 przedstawiającej kryteria opiniowania wniosków, gdzie kierunek „fizjoterapia” wyróżnia się jako ten, na którym zastrzeżenia dotyczą największej liczby ocenianych we wniosku aspektów będących składowymi oceny końcowej.

Najczęściej występujące nieprawidłowości to:

- nie spełnianie wymagań dotyczących minimum kadrowego;
- nie spełnianie wymagań dotyczących minimalnej liczby godzin zajęć (7 wniosków). Proponowano zmniejszoną liczbę godzin przeznaczonych na realizację procesu dydaktycznego o 30% w wyniku złej interpretacji standardów kształcenia. Brakowało również pełnej oferty zajęć do wyboru;
- brak lub niewystarczające informacje dotyczącej własnej i obcej bazy dydaktycznej (8 wniosków). Nie wszystkie uczelnie planowały stworzenie własnego, niezbędnego do prowadzenia kształcenia na kie-

runku fizjoterapia zaplecza, tj. odpowiednio wyposażonych pracowni specjalistycznych, bądź też nie przedstawiano kalkulacji finansowej związanej z kosztami zakupu wyposażenia pracowni. Jeden z najtrudniejszych problemów stanowi baza obca – placówki medyczne będące podstawą kształcenia zawodowego – prowadzenia zajęć praktycznych i praktyk zawodowych. Przedstawiane porozumienia przedwstępne są bardzo ogólne, nie zawierają informacji o strukturze organizacyjnej placówek i liczbie studentów jaką mogą przyjąć na kształcenie. Od możliwości tych placówek uzależnione są limity rekrutacyjne. Budzi także niepokój fakt składania wniosku przez, np. szóstą czy siódmą uczelnię w danym mieście o pozwolenie na kształcenie na kierunku „fizjoterapia”, przy niewielkiej bazie medycznej;

- nie spełniane są wymagania dotyczące biblioteki (4 wnioski). Brak wykazów planowanych do zakupu książek obejmujących co najmniej aktualne pozycje wskazane jako literatura podstawowa i uzupełniająca dla poszczególnych przedmiotów realizowanych w ramach wnioskowanego kierunku studiów, w liczbie egzemplarzy zapewniającej studentom swobodny dostęp do podręczników niezbędnych w procesie kształcenia. Uczelnie nie przedstawiają umów zawartych z innymi bibliotekami oraz niezbędnych informacji o zasobach bibliotecznych przez nie posiadanych, związanych tematycznie z wnioskowanym kierunkiem studiów;
- bardzo ogólne informacje dotyczące praktyk zawodowych (6 wniosków). Brak w prezentowanych wnioskach regulaminów praktyk, systemu zaliczania, kontroli i tych nadzoru praktyk.

Ocena negatywna dotyczyła jedynego wniosku o wyrażenie zgody na prowadzenie kształcenia na poziomie II stopnia. Złożony wniosek, bardzo niestaranny i nieuporządkowany, nie zawierał wielu podstawowych informacji koniecznych do przeprowadzenia oceny. O negatywnej ocenie w szczególności zdecydował brak minimum kadrowego i działalności naukowej.

• **Kierunek „pielęgniarstwo”**

Istnienie dużej liczby uczelni (ponad 60) posiadających już uprawnienia do kształcenia na kierunku „pielęgniarstwo” było jedną z przyczyn, które spowodowały, że w bieżącym roku jedynie cztery nowe jednostki wystąpiły do PKA z inicjatywą uruchomienia tego typu studiów (siedem w roku poprzednim), jednocześnie zaś utrzymana została zeszłoroczna tendencja wzrostowa w odniesieniu do liczby wniosków dotyczących kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia (wnioski pięciu uczelni – tyłu co w roku 2008).

W odniesieniu do pierwszej grupy, dwa wnioski zostały zaopiniowane pozytywnie (uczelnia publiczna i niepubliczna), kolejne dwa negatywnie (uczelnia publiczna i niepubliczna). Podstawy wydania obu opinii negatywnych były podobne i dotyczyły jednocześnie kilku fundamentalnych kwestii: błędnego opracowania koncepcji kształcenia (niezgodna ze standardem liczba godzin przeznaczonych na realizację poszczególnych treści kształcenia, niewłaściwa sekwencja zajęć dydaktycznych, zamysł realizacji studiów w systemie niestacjonarnym w okresie 6 semestrów) oraz braków w zakresie posiadanej bazy dydaktycznej.

Z pięciu wniosków dotyczących nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia, cztery zostały zaopiniowane negatywnie, jeden zaś pozytywnie (uczelnia niepubliczna). Przyczyny wydanych opinii negatywnych były zbliżone i dotyczyły głównie zastrzeżeń do poziomu i zakresu prowadzonej działalności naukowej (niewielka ilość publikacji posiadających afiliację wnioskującej jednostki, brak odpowiedniej bazy naukowej), ale również opracowanej koncepcji kształcenia (brak oferty zajęć do wyboru, brak wymaganych standardem treści kształcenia, zwłaszcza w odniesieniu do pielęgniarstwa specjalistycznego) oraz kadry dydaktycznej (niespełnienie wymagań dotyczących minimum kadrowego, brak właściwych kwalifikacji nauczycieli akademickich do prowadzenia powierzonych im przedmiotów).

- **Kierunek „ratownictwo medyczne”**

W bieżącym roku dziewięć uczelni składało wnioski dotyczące nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku „ratownictwo medyczne” na poziomie studiów pierwszego stopnia (obowiązujące przepisy nie przewidują możliwości realizacji studiów drugiego stopnia na tym kierunku). Opinie negatywne zostały wydane czterokrotnie, jednakże dwie uczelnie, w efekcie złożenia poprawionych wniosków, ostatecznie uprawnienia te uzyskało. Z siedmiu uczelni, których wnioski zaopiniowane zostały pozytywnie, pięć to uczelnie publiczne, dwie natomiast to uczelnie niepubliczne.

Najczęściej powtarzającym się we wnioskach błędem, podobnie zresztą jak w roku poprzednim, był brak określenia w planach studiów i programach nauczania treści kształcenia do wyboru. Wnioski, w których jedyne zastrzeżenie dotyczyło powyższego, ocenione zostały pozytywnie, a wnioskującym uczelniom przekazano szczegółową informację o konieczności wprowadzenia stosownych korekt. Jednocześnie powszechność tego zjawiska znajdująca swoje odzwierciedlenie tak w składanych do PKA wnioskach, jak i w programach studiów realizowanych na wiodących uniwersytetach medycznych kraju oraz przede wszystkim specyfika kształcenia zawodowego ratowników medycznych, skłania do głębszej refleksji nad celowością egzekwowania tego wymogu.

Przyczynami wydawanych opinii negatywnych były we wszystkich przypadkach braki w zakresie minimum kadrowego, zastrzeżenia dotyczyły również niemożności zapewnienia właściwej realizacji praktycznej nauki zawodu. W tym drugim przypadku znajdowało to odzwierciedlenie w braku jakichkolwiek umów dotyczących prowadzenia części praktyk zawodowych, zdarzały się jednak również sytuacje, w których z uwagi na plany dużych ilościowo rekrutacji, liczba podpisanych porozumień okazywała się być niewystarczająca. Ponadto, w dwóch przypadkach przyczyną negatywnych opinii były dodatkowo stwierdzone nieprawidłowości w planach studiów i / lub w programach nauczania (np. brak określonych standardem wybranych treści kształcenia czy brak właściwej liczby poszczególnych zajęć dydaktycznych) oraz niespełnienie wymagań dotyczących posiadanej bazy dydaktycznej.

Sygnalizowany w odniesieniu do kierunków medycznych problem zbyt dużych ilościowo rekrutacji, których zamiar przedstawiany jest często w składanych do PKA wnioskach (choć częściej odwrotnie – tj. realizowanie dużych naborów, pomimo rozsądnych, wstępnych deklaracji), w opinii członków ZKSM powinien być rozwiązany systemowo m.in. poprzez wprowadzenie narzędzi umożliwiających egzekwowanie wydawanego rokrocznie rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie limitów przyjęć na studia medyczne.

- **Kierunek „zdrowie publiczne”**

W 2009 roku przedstawiono osiem wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia na kierunku „zdrowie publiczne” w odniesieniu do których wydano cztery opinie pozytywne i pięć opinii negatywnych (w tym jeden wniosek dotyczył nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonej uczelni).

Zaopiniowano także – pozytywnie – jeden wniosek, o nadanie uprawnień do prowadzenia na kierunku „zdrowie publiczne” kształcenia na poziomie studiów II stopnia.

Zaopiniowano również – negatywnie – jeden wniosek o przyznanie zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku „zdrowie publiczne”.

- **Kierunek „techniki dentystyczne”**

O nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku „techniki dentystyczne” wnioskowała w 2009 r. jedna uczelnia. Wniosek stanowił kontynuację wcześniej składanego w 2007 r. wniosku, który został zaopiniowany negatywnie przez Prezydium PKA. Uczelnia poprawiła kwestionowane plany i programy studiów, natomiast przedstawione informacje na temat bazy dydaktycznej (w szczególności pracowni specjalistycznych) i księgozbioru do wnioskowanego kierunku nadal były niewystarczające. W kolejnym wniosku Uczelnia przedstawiła szczegółowy plan doposażenia pracowni specjalistycznych w sprzęt protetyczny oraz zwiększoną liczbę pozycji książkowych, które zamierza zakupić po otwarciu kierunku, co pozwoliło na wydanie pozytywnej opinii.

- **Kierunek „dietetyka”**

O nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku „dietetyka” wnioskowała w 2009 r. jedna uczelnia. Wniosek stanowił kontynuację wcześniej składanego w 2008 r. wniosku, który został zaopiniowany negatywnie przez Prezydium PKA. Uczelnia uzupełniła minimum kadrowe o brakującego jednego samodzielnego nauczyciela akademickiego posiadającego dorobek naukowy z dziedziny nauki związanej z „dietetyką” oraz jednego doktora posiadającego dorobek naukowy w zakresie wnioskowanego kierunku. Przetawiła informację na temat pracowni, w których studenci mieliby odbywać ćwiczenia z takich przedmiotów, jak: technologia żywności, chemia ogólna i żywności oraz biochemia ogólna i żywności. Zamieściła we wniosku szczegółowy wykaz literatury planowej do zakupu wraz ze wskazaniem środków finansowych przeznaczonych na ten cel. Zwiększyła także liczbę placówek, w których studenci mają odbywać praktyki zawodowe. W związku z powyższym wniosek spełniał kryteria umożliwiające jego akceptację.

IV. Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2009 r. oraz ocena współpracy z wizytowanymi uczelniami, ekspertami, a także ocena obowiązujących procedur i kryteriów dokonywania ocen oraz opiniowania wniosków

Poza zgłoszonymi wcześniej uwagami, Zespół pozytywnie ocenia realizację zaplanowanych na rok 2009 zadań. Współpraca z wizytowanymi uczelniami oraz z ekspertami biorącymi udział w wizytacjach przebiegała dobrze .

V. Analiza terminowości realizacji czynności przewidzianych procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków

Wszystkie czynności przewidziane procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków przebiegły zgodnie z wcześniej zaplanowanym harmonogramem.

VI. Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych oraz w jaki sposób zamierza wykorzystać dotychczasowe doświadczenie w planowaniu i realizacji tych zadań?

W kolejnych latach przewiduje się dokonanie ocen jakości kształcenia w uczelniach nieobjętych dotychczas tą procedurą oraz w jednostkach, w których mija okres na jaki została wydana ocena. Przewidujemy wykorzystanie nie tylko dotychczasowego doświadczenia zespołów oceniających, ale także wniosków wynikających z udziału ekspertów zagranicznych oraz wizyt członków Zespołu Kierunków Studiów Medycznych w innych komisjach akredytacyjnych krajów UE.

6. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego

Autor: prof. dr hab. Sławomir Drozdowski

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu

W skład Zespołu wchodzi 6 członków Komisji.

W 2009 r. Zespół odbył 13 posiedzeń.

W kompetencjach Zespołu pozostają 4 kierunki studiów: „fizjoterapia”, „sport”, „turystyka i rekreacja” oraz „wychowanie fizyczne”, z tym że sprawy dotyczące kierunku „fizjoterapia” rozpatrywane są wspólnie z Zespołem Kierunków Studiów Medycznych.

W 2009 r. ocenie podlegały dwa kierunki: „wychowanie fizyczne” oraz „turystyka i rekreacja”, natomiast wnioski kierunków: „fizjoterapia”, „wychowanie fizyczne”, „turystyka i rekreacja” oraz „sport”.

II. Ocena jakości kształcenia na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu. Uwagi ogólne, w tym dotyczące jakości raportów samooceny

1. Analiza statystyczna, uwzględniająca: liczbę i rodzaj sformułowanych ocen, rodzaje uczelni, poziomów kształcenia i kierunki studiów.

Tabela nr 1.

Rodzaje wydanych ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Oceny dokonywane					Oceny dokonywane				
		Razem	Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej		Razem	Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Oceny pozytywne	13	4	1		3	1	9	6		3	1
Oceny warunkowe	9						9	7	1	1	
Oceny negatywne	1						1	1			
Razem	23	4	1		3	1	19	14	1	4	1

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje wydanych ocen				
			Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Razem
			Ogółem	Z tego ze skróconym okresem			
Uniwersytety ^a	1	wychowanie fizyczne	1				1
Politechniki	1	wychowanie fizyczne	1				1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	2	wychowanie fizyczne	1	1			1
		turystyka i rekreacja	1				1
Uczelnie niepubliczne	19	wychowanie fizyczne	2		2		4
		turystyka i rekreacja	8	1	6	1	15

^a Dotyczy uniwersytetów, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

2. Analiza wyników ocen jakości kształcenia

• Kierunek „turystyka i rekreacja”

Sylwetka absolwenta i struktura jego kwalifikacji były ogólnie zgodne z wymogami zawartymi w standardach i uwzględniały potrzebę dostosowania kwalifikacji absolwenta do oczekiwań rynku pracy. Jednak częstym zjawiskiem było ograniczanie programu studiów kierunku „turystyka i rekreacja” tylko do aspektów turystycznych, a nie mówiono nic o rekreacji.

Zmiany w programach nauczania podyktowane były koniecznością dostosowania ich do nowych standardów kształcenia, a w niektórych uczelniach wynikały także ze zmieniających się oczekiwań lokalnego rynku pracy. Taki tok postępowania doprowadził do chaosu w obszarze proponowanych specjalności, przejawiającego się zasadniczymi różnicami programowymi specjalności o tej samej nazwie. Dotyczy to takich specjalności, jak hotelarstwo i gastronomia, obsługa ruchu turystycznego i innych.

Niewielka część uczelni proponuje studentom oferty swobodnego wyboru przedmiotów, wykraczających poza standardy nauczania. Niewielka jest liczba przedmiotów wykładanych w językach obcych, i to jedynie w nielicznych uczelniach.

W ocenianych uczelniach stwierdzono zbyt niski udział zajęć o charakterze aktywizującym, w szczególności ćwiczeń. Za podstawową formę kształcenia przyjmuje się powszechnie wykład, który dominuje nad wszystkimi pozostałymi formami – ćwiczeniami, zajęciami praktycznymi i terenowymi, w tym także w zakresie przedmiotów *stricte* zawodowych. Przewaga zajęć w formie wykładu nad innymi formami kształcenia do-

tyczy całych studiów. Nie jest to formalnie sprzeczne ze standardami, jednak nie jest możliwe nauczanie w formie wykładów i konwersatoriów praktycznego działania, którym posiłkować się mają przyszli absolwenci kierunku „turystyka i rekreacja”. Trudno sobie wyobrazić zachowanie akademickiego poziomu kształcenia w przypadku, gdy kluczowe dla kierunku „turystyka i rekreacja” przedmioty są realizowane głównie w formie wykładów i studenci nie mają w ogóle możliwości weryfikacji rozumienia przedstawionych zjawisk. Ponadto takie przedmioty podstawowe i kierunkowe jak ekologia, ochrona środowiska czy psychologia oraz tzw. treści humanistyczne (zawarte w tzw. innych wymaganiach standardów kształcenia) jak filozofia, etyka, socjologia, prowadzone są tylko w formie wykładów i nie kończą się egzaminem.

Niepokojące jest także eliminowanie z programów studiów ćwiczeń terenowych, obozów, wędrowek i wycieczek naukowych, które dla poprawnego wykształcenia przyszłych organizatorów turystyki i rekreacji mają znaczenie podstawowe. Zajęcia praktyczne z turystyki kwalifikowanej i rekreacji mają szczególne znaczenie w kształceniu specjalistów z zakresu turystyki i rekreacji.

Przedstawiane sylabusy były względnie ujednoczone. Słabą ich stroną jest lakoniczność określania treści kształcenia, często powielanie treści ze standardów, bez podziału na jednostki dydaktyczne.

System punktowy ECTS jest formalnie wprowadzony we wszystkich programach nauczania. Istotne uchybienia występują w sposobie wprowadzania systemu punktów ECTS (zróżnicowanie punktowania przedmiotów realizujących identyczne treści programowe, niekiedy także w identycznym wymiarze) na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Dość częstym zjawiskiem jest nie respektowanie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta (Dz. U. Nr 187 poz. 1385), które wprowadza jednolity system punktowania osiągnięć studenta, wymaganych dla zaliczenia semestru i ich przeniesienia w przypadku podejmowania studiów w innych uczelniach.

Prace licencjackie i magisterskie prezentują dobry lub co najmniej zadawalający poziom merytoryczny. Ich tematyka jest zgodna z kanonem wiedzy ocenianego kierunku studiów. W niektórych przypadkach zastrzeżenia budziły formułowane oceny prac. Tylko kilka uczelni przedstawiło regulaminy i zasady dyplomowania. Niewielki odsetek uczelni, i to jest pocieszające, zrezygnował z przygotowywania pracy licencjackiej.

W większości uczelni **wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia** jest dopiero formułowany. W niektórych uczelniach, obok już wdrożonych elementów – procedur tworzenia planów studiów, możliwości oceny przez studentów programów zajęć i wykładowców, pozostaje obszar systematycznego gromadzenia i opracowywania opinii o procesie kształcenia. Wewnętrzny system zapewnienia oceny jakości kształcenia w wielu przypadkach jest mało precyzyjny i nieskuteczny.

Wiele uczelni, szczególnie niepublicznych, proponuje zaliczenie do **minimum kadrowego** osób, które nie posiadają dorobku naukowego z zakresu turystyki lub rekreacji. Z reguły są to osoby, dla których dana uczelnia nie jest podstawowym miejscem pracy, lub są to osoby będące już na emeryturze. Należy podkreślić, że problem kadry tworzącej minimum na kierunku „turystyka i rekreacja” jest bardzo poważny. Uczelnie zgłaszają do tej grupy nauczycieli, którzy w ogóle nie mają żadnych związków z obszarem turystyki i rekreacji.

Zarówno w uczelniach publicznych, jak i niepublicznych prowadzone są **badania naukowe**. Szczególnie dotyczy to uczelni prowadzących studia drugiego stopnia. Wiele uczelni organizuje lub współorganizuje konferencje naukowe związane z turystyką i rekreacją. W nielicznych uczelniach realizowane są wyjazdy studentów na praktyki zagraniczne, m.in. w ramach programów Socrates-Erasmus. Niestety udział studentów w wymianie międzynarodowej nie jest zadawalający, z powodu małej liczby osób udających się do zagranicznych uczelni na studia wymienne. Z ubolewaniem należy też stwierdzić, że niejednokrotnie znacząca część dorobku nauczycieli akademickich stanowiących minima kadrowe nie ma charakteru naukowego.

W wizytowanych uczelniach **baza dydaktyczna** w zasadzie jest dobra lub bardzo dobra. Tylko w jednym przypadku została oceniona jako dostateczna. W uczelniach działają systemy biblioteczno-informacyjne zapewniające studentom dostęp do niezbędnych źródeł pisanych. Księgozbiory są na bieżąco uzupełniane o najnowsze opracowania.

Stwierdza się również, że często **studenci** w bardzo małym stopniu biorą udział w tworzeniu planów i programów kształcenia. Działalność samorządu studenckiego ogranicza się głównie do organizacji imprez sportowych i kulturalnych. Za pozytywną stronę należy uznać zaangażowanie studentów w pracach kół naukowych.

Niektóre uczelnie, prowadzące kierunek „turystyka i rekreacja”, organizują z tego zakresu konferencje naukowe o zasięgu **międzynarodowym**. W pojedynczych przypadkach współpraca obejmuje wspólne badania naukowe. Jednak generalnie poziom umiędzynarodowienia zarówno szkół publicznych, jak i niepublicznych, należy uznać jako niski, będący na etapie początkowego rozwoju.

W większości uczelni zaznacza się aktywna **współpraca z władzami samorządowymi**, instytucjami i administracją państwową. Wyraża się to, m.in. dostosowaniem oferty edukacyjnej do lokalnych oczekiwań, wspólnymi pracami projektowymi oraz opracowaniem strategii rozwoju turystyki dla samorządów terytorialnych. Warto jednak w takich poczynaniach, pamiętać również o drugim członie kierunku „turystyka i rekreacja”, a więc „rekreacji”, co w sposób istotny łączy działania środowiska z możliwością dbania o faktyczną aktywność fizyczną społeczeństwa.

- **Kierunek „wychowanie fizyczne”**

Sylwetka absolwenta obejmuje profil uniwersalnego wykształcenia, łą-

czącego sferę postaw, wiedzy teoretycznej oraz praktycznych umiejętności i sprawności. Absolwenci studiów wychowania fizycznego mogą być zatrudniani w szkołach wszystkich typów, uczelniach realizujących wychowanie fizyczne, instytucjach sportowych, w ośrodkach administracji samorządowej, państwowej oraz organizacjach społecznych. Absolwenci tego kierunku studiów, np. po ukończeniu studiów doktoranckich, mogą pracować w instytucjach badawczych, prowadzić działalność gospodarczą (gimnastyka korekcyjna, menedżer sportu, sport osób niepełnosprawnych). W określaniu kompetencji absolwenta, należy w większym stopniu uwzględniać potrzeby ludzi starszych, niepełnosprawnych i małych dzieci.

W niektórych **planach studiów** przedstawianych przez uczelnie, występowały nieprawidłowości wynikające z mniejszej liczby godzin niż przewidziane w standardach na realizację treści programowych. W wielu uczelniach liczba godzin z przedmiotów realizujących określone w standardach treści programowe stanowiła jedynie niezbędne minimum. Również w wielu uczelniach, głównie niepaństwowych, poważnym mankamentem jest dysproporcja między zajęciami prowadzonymi w formie wykładów oraz ćwiczeń.

Analiza prac licencjackich i magisterskich z dziedziny wychowania fizycznego dowodzi dużej różnorodności form i treści; uczelnie w większości przygotowały już wymagania dotyczące pisania prac dyplomowych. Niektóre uczelnie podjęły decyzję o zrezygnowaniu z pisania prac licencjackich na rzecz egzaminu – co naszym zdaniem jest niewskazane.

W wielu uczelniach działają **Wydziałowe i Uczelniane Komisje ds. Jakości Kształcenia**. Ich pracę zespoły akredytujące kierunek studiów, w większości oceniały pozytywnie, wskazując na zwiększenie dynamiki działalności w tym zakresie. Uczelnie już wykorzystują wyniki prac tych komisji w przypadkach oceny oraz awansów naukowych.

Istotnym problemem oceny kadry naukowo-dydaktycznej zaliczanej do **minimum kadrowego**, jest w dalszym ciągu wielokrotne zmienianie oświadczeń, niestety bez żadnych późniejszych konsekwencji, potwierdzających zatrudnienie nauczyciela akademickiego w kolejnych uczelniach. Zastrzeżenia budzi również, w niektórych przypadkach, wykonanie pensum dydaktycznego przez samodzielnych nauczycieli akademickich, szczególnie w uczelniach niepublicznych, także słabe udokumentowanie dorobku naukowego (w niewielu przypadkach). Zastrzeżenia budziły również (w niektórych przypadkach) niezgodności wykształcenia nauczyciela akademickiego z prowadzonymi przedmiotami przewidzianymi programem nauczania. Coraz rzadziej spotyka się trudności związane z możliwością publikowania prac naukowych w danej uczelni (szczególnie niepublicznej), co warto podkreślić.

Problematyka **badań naukowych** realizowanych w uczelniach na kierunku „wychowanie fizyczne”, boryka się często z trudnościami związanymi z akceptacją przez czasopisma z tzw. listy filadelfijskiej. Dla nauczycieli akademickich z tzw. „katedr praktycznych”, konieczność publikowania w renomowanych czasopismach naukowych stanowi trudność, chociażby ze względu na brak oprzyrządowania badaw-

czego we własnej katedrze. Kolejnym problemem jest również adaptacja problematyki badań z zakresu nauk podstawowych, takich jak: fizjologia, biochemia, anatomia, do specyfiki kierunku „wychowanie fizyczne”, bowiem często dorobek naukowy tych nauczycieli akademickich ma mały związek, lub w ogóle nie jest powiązany, z naukami o kulturze fizycznej.

Ocena **bazy dydaktycznej** u uczelniach wychowania fizycznego dokonywana jest z punktu widzenia wzorca, obejmującego kompleks obiektów z salami wykładowymi, i laboratoriami specjalistycznymi, stadionem, halami sportowymi, pływalnią, itp. Ideału tego często nie spełniają mniejsze uczelnie. Baza dydaktyczna dla kierunku wychowanie fizyczne wymaga wielu środków finansowych przeznaczanych nie tylko na obiekty dydaktyczne, bazę socjalną, ale też na obiekty sportowe. Jednym z elementów bazy dydaktycznej uczelni jest wyposażenie sal wykładowych, pracowni naukowych, bibliotek i czytelni. Braki w sprzęcie sportowym, niedostatki stanowisk komputerowych, skąpy księgozbiór, to najczęstsze mankamenty ocenianych uczelni, szczególnie małych i częściej niepublicznych.

Zespoły wizytujące oceniały również działalność samorządów studenckich, uznając tę działalność za właściwą i integrującą studentów. Samorządy organizują imprezy sportowe, rozrywkowe, kulturalne, integrujące środowisko akademickie i środowisko lokalne. Studenci w kołach naukowych łączą działalność ściśle naukową z badaniami w obszarze tzw. przedmiotów sprawnościowych. Działalność akademickiego związku sportowego w uczelniach, gdzie prowadzony jest kierunek „wychowanie fizyczne”, dotyczy zarówno sportu akademickiego, jak i wychynowego.

System pomocy materialnej dla studentów jest zgodny z obowiązującymi przepisami.

Większość wizytowanych uczelni organizuje konferencje naukowe z zakresu kultury fizycznej o zasięgu międzynarodowym. **Współpraca międzynarodowa** dotyczy wymiany studentów i kadry, w ramach programu Socrates-Erasmus oraz zawodów sportowych.

Współpraca ze środowiskiem w ramach studiów wychowania fizycznego wiąże się z działalnością sekcji klubu sportowego AZS, sportu amatorskiego, a także współpracą ze szkołami i instytucjami samorządowymi w ramach szeroko pojętego podnoszenia aktywności ruchowej społeczeństwa. Jest to aktywna współpraca wspólnie z władzami terytorialnymi w realizacji festynów miejskich, regionalnych, zawodów sportowych, itp.

3. W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy i jaki wpływ miały wprowadzone zmiany na jakość kształcenia?

Uwagi i wnioski formułowane w raportach z akredytacji oraz w podejmowanych uchwałach PKA w większości są uwzględniane, co powo-

duje modyfikację procesu kształcenia, usuwanie niedociągnięć i usterek organizacyjnych. Największe jednak rozbieżności między opinią członków komisji i władz uczelni dotyczyły oceny kompetencji zatrudnianej kadry. Problem ten, w chwili obecnej, minimalizowany jest poprzez upublicznienie kryteriów stosowanych przez PKA, w odniesieniu do osób wliczanych do minimum kadrowego.

4. Ile uczelni zlikwidowało prowadzone / ocenione uprzednio kierunki i z jakich przyczyn?

Żadna z uczelni nie zlikwidowała kształcenia na kierunkach pozostających w kompetencjach Zespołu.

III. Opiniowanie wniosków

1. Informacje ogólne.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów			
		fizjoterapia	sport	turystyka i rekreacja	wychowanie fizyczne
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	3		2	1	
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	19		2	13	4
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich	7		1	6	
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	8	2		6	
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	3			3	
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	1			1	
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	2	2			
Razem	43	2	5	32	4

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole		
		Pozytywne	Negatywne	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	3	3		
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	19	9	8	2
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiów magisterskich	7	3	3	1
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	8	6	2	
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	2	2		
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia	3	2	1	
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	1		1	
Razem	43	25	15	3

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	25	7	18
Negatywne	15	2	13
W toku	3		3
Razem	43	9	34

Tabela nr 6.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Poziom kształcenia	Kryteria ocen									
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne
1.	turystyka i rekreacja	I	3	5	4	7				2	1	
		II		3		3		1		1		
2.	fizjoterapia	I	2	8	5	7	3		9	4	6	
		II			1			1				
3.	wychowanie fizyczne	I	2	2			2		2		2	
	Razem	I	7	15	9	14	5		11	6	8	
		II		3	1	3		2		1		

2. Analiza merytoryczna wydanych opinii.

W odniesieniu do wniosków, które zostały zaopiniowane pozytywnie, stwierdzić należy, że spełniały one wszystkie wymogi związane z uruchomieniem kształcenia na określonym kierunku studiów. Prawidłowo została przygotowana sylwetka absolwenta (kwalifikacje absolwenta), plany studiów spełniały wymogi standardów kształcenia. Poprawnie opracowano programy studiów i sylabusy. We wszystkich przypadkach zapewniono minimum kadrowe oraz zabezpieczono bazę dydaktyczną dla potrzeb prowadzenia dydaktyki. Wnioskodawcy przedstawiali też projekty finansowe uruchomienia kierunku oraz zabezpieczenia zasobów bibliotecznych dla uruchomianego kierunku. Przedstawione oświadczenia nauczycieli akademickich zaliczanych do minimum.

W przypadku wniosków zaopiniowanych negatywnie, podstawową przyczyną był brak kadry dydaktycznej i niemożność zaliczenia wielu nauczycieli akademickich do minimum kadrowego wymaganego rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048, z późn. zm.). Zastrzeżenia dotyczyły zarówno przekroczenia liczby uczelni i kierunków, na których proponowane osoby stanowiły już minimum kadrowe, jak i braku dorobku naukowego z zakresu lub związanego z uruchamianym kierunkiem studiów.

Zastrzeżenia budziły mało precyzyjnie określone sylwetki absolwentów (kwalifikacje absolwenta), bowiem nie określano w jednoznaczny sposób jakie kwalifikacje będzie posiadał absolwent wnioskowanego kierunku. Brak było też własnej propozycji związanej, np. z potrzebami regionu.

Uczelnie wnioskujące o utworzenie kierunku studiów, w wielu przypadkach przedstawiały programy nauczania niezgodne ze standardami. Zastrzeżenia budziła też planowana obsada zajęć dydaktycznych niektórych przedmiotów, plany studiów i programy nauczania (nieprawidłowa sekwencja przedmiotów – przedmioty, które powinny stanowić podstawę dla innych planowano realizować równoległe z nimi).

Zastrzeżenia, w wielu przypadkach, budziła również informacja o bazie dydaktycznej, gdzie uczelnia nie informowała o możliwości dostępu do odpowiednio wyposażonych pracowni i laboratoriów, w których mogłyby odbywać się ćwiczenia i laboratoria z przedmiotów objętych planem i programem studiów.

Wnioskodawcy często nie przedstawiali informacji pozwalającej na stwierdzenie, iż zapewnia studentom dostęp do wymaganej literatury niezbędnej w procesie kształcenia.

Zastrzeżenia budziła również organizacja i przebieg praktyk, przewidzianych planem studiów.

IV. Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2009 r. oraz ocena współpracy z wizytowanymi uczelniami, ekspertami, a także ocena obowiązujących procedur i kryteriów dokonywania ocen oraz opiniowania wniosków

Zespół Kierunku Studiów Wychowania Fizycznego przeprowadził wszystkie zaplanowane na 2009 rok oceny. Wizytowane uczelnie przygotowywały materiały niezbędne do wizytacji, Komisja spotykała się zawsze z szacunkiem, a współpraca z osobami odpowiedzialnymi za dany kierunek studiów w uczelni nie budziła zastrzeżeń. Ustalone przez PKA procedury i kryteria dokonywania ocen pozwoliły w pełni ocenić jakość kształcenia na danym kierunku studiów.

V. Analiza terminowości realizacji czynności przewidzianych procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków

Sprawy prowadzone przez Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego realizowane były terminowo i zgodnie z ustalonymi procedurami. Zespół w roku 2009 nie dokonywał oceny jakości kształcenia na kierunku „fizjoterapia” (jako Zespół wiodący), ale uczestniczył w pracach Zespołu Kierunków Studiów Medycznych, oraz na kierunku „sport”, gdyż nie wykształcono jeszcze pierwszych absolwentów.

VI. Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych oraz w jaki sposób zamierza wykorzystać dotychczasowe doświadczenie w planowaniu i realizacji tych zadań?

Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego w roku 2010 będzie dokonywał po raz kolejny oceny jakości kształcenia na wszystkich kierunkach, na których upływa uprzednio wyznaczony termin. Należy podkreślić, że Zespół jest dobrze przygotowany do realizacji postawionych mu zadań, a dobór ekspertów do pracy w Zespole nie budzi zastrzeżeń, bowiem są to osoby o wysokich kwalifikacjach z zakresu poszczególnych kierunków studiów.

7. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Technicznych

*Autorzy: prof. dr hab. inż. Krzysztof Kędzior,
mgr Monika Stachowiak-Kudła*

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu

W skład Zespołu Kierunków Studiów Technicznych wchodzi 11 członków Komisji. W 2009 r. Zespół odbył 12 posiedzeń.

W kompetencji Zespołu pozostają 23 kierunki studiów, tj. ok. 20 % kierunków określonych w powszechnie obowiązujących przepisach prawa, czyli: „architektura i urbanistyka”, „automatyka i robotyka”, „budownictwo”, „elektronika i telekomunikacja”, „elektrotechnika”, „energetyka”, „geodezja i kartografia”, „górnictwo i geologia”, „informatyka” (studia inżynierskie), „inżynieria chemiczna i procesowa”, „inżynieria materiałowa”, „inżynieria środowiska”, „lotnictwo i kosmonautyka”, „mechanika i budowa maszyn”, „mechatronika”, „metalurgia”, „nawigacja”, „oceanotechnika”, „papiernictwo i poligrafia”, „technologia chemiczna”, „transport”, „włókiennictwo” oraz „zarządzanie i inżynieria produkcji”.

Liczba jednostek prowadzących kształcenie na danym kierunku studiów jest różna. Najbardziej popularne są, jak wskazuje poniższa tabela, kierunki „informatyka” o profilu inżynierskim, „zarządzanie i inżynieria produkcji” oraz „mechanika i budowa maszyn”.

Tabela nr 1.

LP.	Kierunki studiów technicznych	Liczba jednostek prowadzących kształcenie	Liczba jednostek ocenionych (stan na 31.12.2009 r.)
1	architektura i urbanistyka	21	13
2	automatyka i robotyka	29	22
3	budownictwo	40	22
4	elektronika i telekomunikacja	27	22
5	elektrotechnika	30	30
6	energetyka	14	
7	geodezja i kartografia	18	11
8	górnictwo i geologia	6	5
9	informatyka (inżynierska)	104	80
10	inżynieria chemiczna i procesowa	9	6
11	inżynieria materiałowa	24	15
12	inżynieria środowiska	42	33
13	lotnictwo i kosmonautyka	5	
14	mechanika i budowa maszyn	47	43

15	mechatronika	18	
16	metalurgia	6	5
17	nawigacja	4	2
18	oceanotechnika	3	2
19	papiernictwo i poligrafia	4	3
20	technologia chemiczna	14	14
21	transport	23	13
22	włókiennictwo	2	2
23	zarządzanie i inżynieria produkcji	55	30
	Razem	545	373

Kierunki studiów technicznych występują, jak wskazuje poniższa tabela, przede wszystkim w uczelniach publicznych (411 jednostek organizacyjnych uczelni). Liczba jednostek organizacyjnych prowadząca kształcenie na kierunkach technicznych w uczelniach niepublicznych jest znacznie mniejsza (134 jednostki).

Tabela nr 2.

Kierunki studiów \ Typ uczelni	Typ uczelni								
	Uniwersytety	Politechniki	Uczelnie Ekonomiczne	Uczelnie Rolnicze	Uczelnie Wojskowe	Akademie Morskie	PWSZ	Uczelnie Niepubliczne	Razem
architektura i urbanistyka	1	11					2	7	21
automatyka i robotyka	2	24			1		2		29
budownictwo	2	18		2	1		7	10	40
elektronika i telekomunikacja	2	17			1	1	3	3	27
elektrotechnika	2	21				1	5	1	30
energetyka	1	11					1	1	14
geodezja i kartografia	1	3		2	1	1	1	9	18
górnictwo i geologia		5						1	6
informatyka inżynierska	5	23			2		13	62	105
inżynieria chemiczna i procesowa	1	8							9
inżynieria materiałowa	1	18		1	1		1	2	24
inżynieria środowiska	6	21		6			5	4	42
lotnictwo i kosmonautyka		2			2			1	5
mechanika i budowa maszyn	2	27		1	2	2	10	3	47
mechatronika	1	8			2	1	1	5	18
metalurgia		5						1	6
nawigacja					1	2		1	4
oceanotechnika		2			1				3
papiernictwo i poligrafia		4							4
technologia chemiczna		13		1					14
transport		11				3	2	7	23
włókiennictwo		2							2
zarządzanie i inżynieria produkcji	1	25	1	3		1	7	16	54
Razem	28	279	1	16	15	12	60	134	545

II. Ocena jakości kształcenia

1. Analiza statystyczna, uwzględniająca: liczbę i rodzaj sformułowanych ocen, rodzaje uczelni, poziomów kształcenia i kierunki studiów.

Tabela nr 3.

Rodzaje wydanych ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Oceny dokonywane					Oceny dokonywane				
		Razem	Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej		Razem	Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Oceny wyróżniające	3	3			3						
Oceny pozytywne	93	71	25, w tym 2 na skrócony okres	2, w tym 2 na skrócony okres	44, w tym 2 na skrócony okres	1, w tym 1 na skrócony okres	22	13	6, w tym 4 na skrócony okres	3	1
Oceny warunkowe	8	4	2		2		4	2	1	1	
Oceny negatywne	8	2	1	1			6	5		1	1
Odstąpienie/zawieszenie wydania oceny	4	2	2				2	1		1	1
Razem	116	82	30	3	49	1	34	21	7	6	3

Tabela nr 4.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje wydanych ocen						
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/zawieszenie wydania oceny	Razem
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety ^a	5	budownictwo		1	1				1
		geodezja i kartografia		1					1
		informatyka		2					2
		inżynieria środowiska				1			1
Politechniki	62	budownictwo		10					10
		elektronika i telekomunikacja	3	5	1				8
		geodezja i kartografia		1					1
		inżynieria chemiczna i procesowa		1					1
		informatyka		10					10
		inżynieria środowiska		13	1			1	14
		nawigacja		2					2
		oceanotechnika		2					2
		papiernictwo i poligrafia		2	2	1		1	4
		technologia chemiczna		6	1				6
transport		2	1				2		
zarządzanie i inżynieria produkcji		1			1		2		

Uczelnie Rolnicze	8	budownictwo	3	1			3	
		geodezja i kartografia	2				2	
		inżynieria środowiska	2				2	
		technologia chemiczna	1				1	
Uczelnie Wojskowe i Służb Państwowych	2	elektronika i telekomunikacja	1				1	
		geodezja i kartografia	1				1	
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	5	informatyka	1		1		2	
		inżynieria środowiska	1			1	2	
		mechanika i budowa maszyn				1	1	
Uczelnie niepubliczne	34	architektura i urbanistyka	2	1			2	
		budownictwo	1				1	
		elektronika i telekomunikacja	1			1	2	
		geodezja i kartografia	4	1			4	
		informatyka	11	3	2	4	17	
		inżynieria materiałowa	1	1			1	
		inżynieria środowiska				1	1	2
		mechanika i budowa maszyn					1	1
		transport	1	1				1
zarządzanie i inżynieria produkcji	1			1	1	3		

^a Dotyczy uniwersytetów, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

2. Analiza wyników ocen jakości kształcenia.

W 2009 r. Zespół Kierunków Studiów Technicznych dokonał oceny 116 jednostek kształcących studentów na 15 kierunkach studiów. Oceny dokonywane były zarówno w uczelniach publicznych (82), jak i niepublicznych (34), na takich kierunkach studiów, jak: „architektura i urbanistyka”, „budownictwo”, „elektronika i telekomunikacja”, „geodezja i kartografia”, „informatyka”, „inżynieria chemiczna i procesowa”, „inżynieria materiałowa”, „inżynieria środowiska”, „mechanika i budowa maszyn”, „nawigacja”, „oceanotechnika”, „papiernictwo i poligrafia”, „technologia chemiczna”, „transport”, „włókiennictwo”, „zarządzanie i inżynieria produkcji”. Wśród rozpatrywanych spraw w 4 przypadkach odstąpiono od oceny jakości (w 2 jednostkach uczelni publicznych i w 2 w uczelniach niepublicznych). W 65 jednostkach ocena została przeprowadzona po raz drugi (w 52 jednostkach uczelni publicznych i 13 uczelniach niepublicznych).

W procesie oceny jakości kształcenia Zespół Kierunków Studiów Technicznych oceniał przede wszystkim: strukturę kwalifikacji absolwenta, plany studiów i programy nauczania, efekty kształcenia, wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia, kadre naukowo-dydaktyczną, badania naukowe, bazę dydaktyczną, sprawy studenckie, poziom umiędzynarodowienia oraz kontakty z otoczeniem. W 3 uczelniach publicznych aspekty te oceniono jako wyróżniające, a w 93 jednostkach uczelni publicznych i niepublicznych – pozytywnie. W pozostałych przypadkach wydano oceny warunkowe lub negatywne.

Zastrzeżenia dotyczące **sylwetki absolwenta** stanowiły podstawę wydania 1 oceny warunkowej w uczelni publicznej kształcącej na kierunku „zarządzanie i inżynieria produkcji” oraz 1 oceny warunkowej i 1 negatywnej w uczelniach niepublicznych kształcących na kierunku „informatyka”. W przypadku kierunku „zarządzanie i inżynieria produkcji” sylwetka absolwenta została zbyt ogólnie sformułowana i nie określała zakresu wiedzy z inżynierii produkcji. Opis sylwetki kształcenia na kierunku „informatyka” był niejednoznaczny. Brakowało informacji o zdobytej wiedzy z zakresu: systemów operacyjnych, sieci komputerowych, baz danych, inżynierii oprogramowania (w stopniu umożliwiającym efektywną pracę w zespołach programistycznych), sztucznej inteligencji, grafiki komputerowej i komunikacji człowiek-komputer. Brakowało nawiązania do zasad prawnych oraz etycznych jakie absolwent powinien znać i stosować, a także informacji o znajomości języka angielskiego na poziomie B2.

Zastrzeżenia do **programów nauczania i planów studiów** stanowiły podstawę wydania 3 ocen warunkowych (2 w uczelniach publicznych i 1 w uczelni niepublicznej) oraz 4 ocen negatywnych (2 w jednej z uczelni publicznych oraz 2 w uczelniach niepublicznych). W przypadku 3 uczelni publicznych i 2 uczelni niepublicznych brakowało niektórych treści kształcenia wymaganych standardem. W 2 uczelniach niepublicznych kształcących na kierunku „informatyka” brakowało niektórych zajęć laboratoryjnych (przede wszystkim z fizyki, elektroniki i miernictwa elektrycznego). W jednej z uczelni niepublicznych kształcącej na kierunku „zarządzanie i inżynieria produkcji” w planach studiów i programach nauczania znaczna część zajęć laboratoryjnych realizowana była jako praca własna studenta wykonywana poza laboratorium. W przypadku jednej z uczelni publicznych brakowało w programie nauczania i planie studiów „Zespołowego przedsięwzięcia informatycznego” przewidzianego w punkcie 8 części V standardu kształcenia dla kierunku „informatyka”, określonego w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. Nr 164, poz. 1166, z późn. zm.). W przypadku 1 uczelni niepublicznej główną formą dydaktyki były wykłady i ćwiczenia audytoryjne. W jednej z uczelni publicznych zaproponowane plany studiów i programy nauczania uniemożliwiały studentowi wybór treści kształcenia, w wymiarze co najmniej 30% godzin zajęć dydaktycznych, z zakresu treści programowych ustalonych przez jednostkę prowadzącą kształcenie. W uzasadnieniu jednej z ocen negatywnych wydanej w przypadku uczelni niepublicznej wskazano na wadliwe przydzielanie punktów ECTS.

Zastrzeżenia dotyczące **realizacji procesu dydaktycznego** i braku należytego nadzoru nad nim stanowiły podstawę wydania oceny warunkowej w sprawie kierunku „papiernictwo i poligrafia” prowadzonego w jednej z uczelni publicznych.

Nieprawidłowości w **organizacji zajęć na studiach niestacjonarnych** stanowiły podstawę wydania dwóch ocen negatywnych w jednej z uczelni publicznych. Liczba godzin zajęć dydaktycznych przypadających na

jeden dzień zjazdowy nie powinna być większa niż 10 godzin, tymczasem wynosiła 12–13 godzin.

Realizacja studiów w trybie **kształcenia na odległość** z naruszeniem przepisów rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2007 r. w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (Dz. U. Nr 188, poz. 1347 i Nr 208, poz. 1506, z późn. zm.) stanowiła podstawę wydania jednej oceny negatywnej w uczelni niepublicznej.

Zastrzeżenia dotyczące **procesu dyplomowania** stanowiły podstawę wydania 4 ocen warunkowych (2 w uczelniach publicznych oraz 2 w uczelniach niepublicznych) oraz 6 ocen negatywnych (2 w jednej z uczelni publicznych oraz 4 w uczelniach niepublicznych). W jednej z uczelni publicznych kształcącej na kierunku „inżynieria środowiska” zadawano dyplomantom zbyt łatwe pytania, a recenzje promotorów i recenzentów były bardzo lakoniczne. W 2 uczelniach (publicznej i niepublicznej) kształcących na kierunku „zarządzanie i inżynieria produkcji” tematyka prac dyplomowych często wykraczała poza profil kierunku kształcenia. Ocena prac dyplomowych była z reguły obiektywna, ale występowały też oceny zawyżone. W kilku spośród analizowanych prac stosunkowo mały nacisk położono na formułowanie wniosków z opisywanych zagadnień. W dwóch uczelniach niepublicznych prowadzących kształcenie na kierunku „informatyka” zdecydowana większość prac dyplomowych miała charakter odtwórczy i literaturowy, który nie gwarantował waloru aplikacyjności. Prace posiadały także poważne uchybienia dotyczące ich struktury (np. numerowane jako rozdział: wstęp, cel, wnioski), poprawności języka (błędy ortograficzne), edycji, odnośników do literatury oraz konstrukcji jej wykazu. W wielu pracach występował całkowity brak odnośników do literatury, a rysunki zostały skopiowane z Internetu bez powołania się na źródło. Tytuły prac w niektórych przypadkach nie określały problemu naukowego bądź technicznego, którego praca dotyczyła. Oceny promotorów i recenzentów były zawyżone, a w protokole z egzaminu dyplomowego brakowało tematu pracy dyplomowej. W innej z uczelni niepublicznych kształcącej na kierunku „zarządzanie i inżynieria produkcji” tematyka znacznej części prac dyplomowych była niezgodna z profilem kierunku, nie były ponadto realizowane tematy, których istotą byłyby: analizy organizacyjne i ekonomiczne procesów inżynierskich, produkcyjnych, przemysłowych, konstrukcyjnych, analizy decyzji kierowniczych podejmowanych w zakładach produkcyjnych, analizy funkcjonowania zakładów produkcyjnych w otoczeniu konkurencyjnym, innowacyjnym itp., problemy wprowadzenia nowych produktów (materialnych), usług na rynek. W jednej uczelni niepublicznej kształcącej na kierunku „informatyka” poziom prac dyplomowych nie gwarantował waloru aplikacyjności. W jednej ze szkół niepublicznych kształcącej na kierunku „elektronika i telekomunikacja” prace dyplomowe miały charakter opisowy i nie nosiły cech projektu inżynierskiego.

Zastrzeżenia dotyczyły również zbyt późnego wydawania tematów prac, zbyt dużej liczby prac dyplomowych przypadających na jednego

nauczyciela akademickiego, nieprawidłowej formy Protokołu Egzaminu Dyplomowego niezawierającego informacji o promotorze i recenzencie oraz niewłaściwego składu Komisji Egzaminu Dyplomowego, w której brakowało osoby z tytułem naukowym profesora lub stopniem naukowym doktora habilitowanego. W jednej z uczelni publicznych kształcącej na kierunku „mechanika i budowa maszyn” pytania egzaminacyjne ograniczały się wyłącznie do tematyki wykonywanej pracy dyplomowej. Oceny za poszczególne pytania nie wykazywały żadnego zróżnicowania, w każdym przypadku były jednakowe i na ogół odpowiadały ocenie pracy. W niektórych przypadkach promotor formułował opinię opisową – nie wyrażał jej w postaci oceny. W tej samej szkole na kierunku „inżynieria środowiska” zastrzeżenia dotyczące procesu dyplomowania odnosiły się do zbyt dużej liczby prac podwójnego autorstwa, w których brakowało określenia wkładu pracy poszczególnych autorów, zdawkowych ocen promotorów i recenzentów oraz składu komisji egzaminacyjnych, w których często nie uczestniczył profesor lub doktor habilitowany. Wątpliwości budził także sposób wyznaczania recenzentów.

Zastrzeżenia dotyczące **wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia** stanowiły podstawę wydania jednej oceny warunkowej oraz 4 ocen negatywnych (2 w jednej z uczelni publicznych i 2 w uczelniach niepublicznych). W jednej ze szkół wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia był na etapie wdrażania i funkcjonował tylko w założeniach, co potwierdziły wyniki ankiet studentów, w trzech innych istniały jego oddzielne elementy, takie jak hospitacja zajęć, czy ich ankietyzacja, które nie stanowiły spójnej całości w postaci systemu z określonymi procedurami, w których funkcjonuje mechanizm sprzężenia zwrotnego.

Brak wymaganej przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048, z późn. zm.) liczby **nauczycieli akademickich** posiadających tytuł lub stopień naukowy oraz dorobek naukowy z zakresu ocenianego kierunku studiów lub z nim związany stanowił podstawę wydania 4 ocen warunkowych (2 w uczelniach publicznych oraz 2 w uczelniach niepublicznych) oraz 7 ocen negatywnych (2 w jednej z uczelni publicznych oraz 5 w uczelniach niepublicznych).

Brak **bazy dydaktycznej** stanowił podstawę wydania 3 ocen warunkowych (1 w uczelni publicznej kształcącej na kierunku „papiernictwo i poligrafia”, 2 w uczelniach niepublicznych kształcących na kierunkach „informatyka” oraz „zarządzanie i inżynieria produkcji”) oraz 4 ocen negatywnych w uczelniach niepublicznych kształcących na kierunkach „informatyka” oraz „zarządzanie i inżynieria produkcji”.

Brak własnej **biblioteki oraz czytelnia** był jednym z elementów stanowiących podstawę wydania jednej oceny negatywnej w uczelni niepublicznej.

Uchybienia formalne w dokumentowaniu prowadzonego przez Uczelnię kształcenia stanowiły podstawę wydania jednej oceny warunkowej oraz jednej oceny negatywnej w uczelniach niepublicznych. Senat jednej z Uczelni nie wywiązał się z obowiązku wynikającego z art. 169 ust.

2 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.) – podjął uchwałę w sprawie zasad rekrutacji na pierwszy rok studiów zbyt późno, tymczasem powinien ją podjąć nie później niż do dnia 31 maja roku poprzedzającego rok akademicki, którego uchwała dotyczy. Uchwała nie zawierała wielu wymaganych elementów, w tym informacji o terminach składania dokumentów, zadaniach komisji rekrutacyjnej. Nie przewidywała trybu postępowania odwoławczego. W uchwale nie określono ponadto z jakim dniem wchodzi ona w życie oraz nie przywołano podstawy prawnej. W tej samej szkole nie było możliwe stwierdzenie, czy Rektor, zgodnie z przepisami art. 72 ust. 2 ustawy, jest zatrudniony w Uczelni jako podstawowym miejscem pracy. Umowa o pracę nie zawierała takiej informacji, brakowało również ewentualnego aneksu. Rektor nie wywiązywał się z obowiązku wynikającego z przepisów art. 35 ust. 3 pkt. 5 oraz art. 161 ust. 3 wyżej wymienionej ustawy i nie przekazywał Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego uchwał Senatu w sprawie zasad i trybu przyjmowania na studia wraz z uchwałą uczelnianego organu uchwałodawczego samorządu studenckiego oraz regulaminu studiów do zatwierdzenia. Dziekan nie wywiązywał się z obowiązku wynikającego z przepisów art. 190 oraz art. 171 ust. 3 wyżej wymienionej ustawy – nie podejmował decyzji w sprawie skreślenia z listy studentów oraz w sprawie przyjęcia na studia w trybie przeniesienia.

Prowadzenie zajęć dydaktycznych bez stosownego zezwolenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego w ośrodkach zamiejscowych stanowiło podstawę wydania 1 oceny negatywnej w uczelni niepublicznej.

Na podstawie analizy przeprowadzonych przez Zespół ocen jakości kształcenia oraz zaopiniowanych wniosków o nadanie uprawnień, można sformułować następujące ważniejsze uwagi ogólne:

- 1) Wynik ogólny przeprowadzonych w 2009 r. 116 ocen jakości kształcenia należy uznać za bardzo dobry: sformułowano tylko 8 ocen negatywnych (2 – w uczelniach publicznych, 6 – w niepublicznych) oraz 4 oceny warunkowe (2 w publicznych i 2 w niepublicznych). Oceny pozytywne uzyskało 96 jednostek (ok. 83%), w tym 3 – ocenę wyróżniającą (uczelnie publiczne). Wynik ten, w ujęciu procentowym, jest bardzo zbliżony do uzyskanego w roku 2008.
- 2) Większość wizytowanych uczelni publicznych bardzo dobrze wykorzystuje możliwość starania się o środki unijne. Powstają nowe budynki, remontowane są stare obiekty, powstają nowe laboratoria i/lub modernizowane są stare. Są to na ogół duże, osiągające wartość kilkudziesięciu milionów złotych, inwestycje. Niektóre programy inwestycyjne obejmują kilku partnerów z uczelni, z sektora nauki (np. instytutów PAN) i/lub z przemysłu. Niekiedy, szczególnie poza Warszawą, uczelnie korzystają z pomocy finansowej lokalnych władz i lokalnego (regionalnego) przemysłu. Efekty realizacji ww. programów i ich pozytywny wpływ na jakość kształcenia są już wyraźnie dostrzegalne, szczególnie podczas powtórnej wizytacji w tym samym ośrodku po kilku latach (w trakcie II cyklu ocen).

- 3) Malejąca liczba kandydatów na studia (początek niżu demograficznego) nie jest na razie odczuwalna w uczelniach publicznych – niektóre z nich notują nawet wzrost liczby kandydatów na studia techniczne, ale tylko w siedzibach głównych uczelni. Znacznie maleje liczba chętnych do studiowania w zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych – młodzież wybiera studiowanie w dużych ośrodkach akademickich. Maleje także gwałtownie liczba kandydatów do szkół niepublicznych, zarówno w dużych jak i w małych ośrodkach. Powyższy trend powoduje zamykanie kształcenia w zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych szkół publicznych z jednej strony oraz podejmowanie prób uruchamiania nowych, bardziej atrakcyjnych (np. „budownictwo”, „mechanika i budowa maszyn”, „mechatronika”) kierunków studiów technicznych przez szkoły niepubliczne – z drugiej strony. Niektóre szkoły niepubliczne, dotychczas o profilu humanistycznym, dążą do uruchomienia kierunków studiów technicznych, mimo iż nie mają odpowiedniej bazy laboratoryjnej.
- 4) Do słabych stron kształcenia w szkołach publicznych i (szczególnie) niepublicznych należy zbyt wolno postępujący proces umiędzynarodawiania uczelni. W uczelniach publicznych notuje się powolny wzrost liczby zajęć oferowanych w językach obcych, korzystają z nich studenci polscy i nieliczni studenci zagraniczni – uczestnicy programów wymiennych. Studenci polscy w bardzo małym stopniu korzystają z możliwości wyjazdów na 1–2 semestry na studia za granicą. Powody są następujące:
- małe stypendia nie dają szansy na utrzymanie się bez pomocy rodziców i/lub pracy zarobkowej w kraju studiowania,
 - sztywne przestrzeganie rygorów programowych przez macierzystą uczelnię wymusza „odrabianie” różnic programowych po powrocie, co na ogół skutkuje przedłużeniem czasu studiowania o 1–2 semestry. Ta sprawa ma dwa aspekty: system punktów ECTS powinien umożliwiać zaliczanie semestrów, nawet w przypadku różnic programowych, ale niekiedy jest to niemożliwe ze względu na uzyskiwane w trakcie studiów uprawnienia zawodowe (np. uprawnienia budowlane na kierunku „budownictwo”), wymuszające konieczność pełnej realizacji programu polskiej uczelni.
- 5) Do słabych stron kształcenia w uczelniach niepublicznych należy zaliczyć:
- Bardzo dużą płynność kadry, na ogół nie związanej na stałe z daną szkołą. Powoduje to znaczne zakłócenia w realizacji zajęć, liczne zmiany wykładowców w trakcie studiów (np. kto inny wykłada, a kto inny egzaminuje), obniża poziom zajęć.
 - Brak laboratoriów, specjalistycznego oprogramowania i bibliotek, bez których kształcenie na studiach technicznych nie jest możliwe. We wniosku o nadanie uprawnień do kształcenia, wnioskodawca na ogół deklaruje, iż studenci – szczególnie w początkowym okresie – korzystać będą z obcych laboratoriów (inne wyższe szkoły publiczne, średnie szkoły zawodowe, laboratoria specjalistyczne jednostek badawczych lub przemysłowych). W praktyce, podczas pierwszej wizytacji (gdy pojawią się pierwsi absolwenci – czyli po ok. 4 latach

od uruchomienia szkoły) deklaracje te często okazują się w znacznej mierze nie spełnione. Publiczne szkoły wyższe, ze względu na konkurencję, odmawiają współpracy, a laboratoria innych jednostek nie spełniają elementarnych wymagań w zakresie wyposażenia i możliwości realizacji podstawowego programu ćwiczeń laboratoryjnych. Niezbędne do realizacji dydaktyki specjalistyczne oprogramowanie, szczególnie typu CAD/CAM, jest dla małych szkół niepublicznych za drogie, to samo dotyczy zakupu książek i czasopism.

Należy więc postulować, aby przed udzieleniem uprawnień do kształcenia na kierunkach technicznych, dokonywać wizytacji w celu sprawdzenia bazy materialnej jednostki wnioskującej i oceny szans na jej uzupełnienie i rozwój.

6) Problemem, na który należy zwrócić uwagę – zarówno w szkołach publicznych, jak i niepublicznych – jest jakość prac dyplomowych inżynierskich i magisterskich. Kilkanaście (średnio) procent tych prac nie spełnia wymogów stawianych pracom na studiach technicznych – nie zawiera bowiem samodzielnego rozwiązania problemu technicznego (projektów, obliczeń) – są to prace opisowe typu „licencjackiego”. Ponadto, prace te ujawniają fakt, iż studenci w większości prac – poza podstawowymi podręcznikami, poradnikami i normami oraz stronami internetowymi firm z danej branży – nie wykorzystują innego piśmiennictwa. W szczególności nie korzystają z czasopism krajowych i zagranicznych, które dla inżyniera powinny być podstawowym źródłem informacji o postępie w danej dziedzinie. Jest to sygnał świadczący m.in. o niewłaściwym prowadzeniu seminariów dyplomowych.

3. W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy i jaki wpływ miały wprowadzone zmiany na jakość kształcenia?

Jednostki, które w pierwszej turze ocen otrzymały oceny pozytywne były na ogół zauważalnie lepiej przygotowane organizacyjnie do drugiej wizytacji. Raporty samooceny zostały lepiej przygotowane, sprawniejszy był też przebieg wizytacji. Efekt ten zauważono także, gdy na danym wydziale wcześniej wizytowany był inny kierunek. Władze jednostki, nauczyciele akademicy, pracownicy naukowcy oraz administracyjni wiedzieli czego się spodziewać i byli lepiej przygotowani. Postępowanie oceniające kończyło się wówczas wydaniem oceny pozytywnej. Wyjątek w tym zakresie stanowiły trzy uczelnie, które w 2004 r. otrzymały oceny pozytywne, natomiast w wyniku drugiej wizytacji, na skutek szeregu uchybień otrzymały ocenę warunkową:

- 1) W jednej z politechnik prowadzącej kształcenie na kierunku „zarządzanie i inżynieria produkcji” druga wizytacja wykazała uchybienia w zakresie: minimum kadrowego, sylwetki absolwenta, przydzielenia zajęć dydaktycznych poszczególnym nauczycielom akademickim, procesu dyplomowania oraz braku możliwości pełnego wyboru nauki języka obcego.
- 2) W jednej z państwowych wyższych szkół zawodowych prowadzącej kształcenie na kierunku „informatyka” druga wizytacja wykazała uchybienia do-

tyczące minimum kadrowego oraz programu nauczania i planów studiów.

- 3) W jednej ze szkół niepublicznych prowadzącej kształcenie na kierunku „informatyka” druga wizytacja wykazała uchybienia dotyczące sylwetki absolwenta, planu studiów i programu nauczania, bazy laboratoryjnej, procesu dyplomowania, wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia oraz prowadzonej dokumentacji.

W dwóch uczelniach wizytowanych po ocenie warunkowej nie usunięto wszystkich poprzednio wskazanych niedociągnięć. W obu tych przypadkach Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej w wyniku drugiej wizytacji sformułowało negatywną ocenę jakości kształcenia:

- 1) W jednej z państwowych wyższych szkół zawodowych prowadzącej kształcenie na kierunku „mechanika i budowa maszyn” warunkową ocenę sformułowaną przez Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2007 r. uzasadniały zastrzeżenia dotyczące programów nauczania, nieprawidłowości w zakresie dyplomowania, nieprawidłowej organizacji zajęć, zwłaszcza na studiach niestacjonarnych, nieprawidłowo funkcjonującego systemu ankietyzacji zajęć oraz wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia. Wyżej wymienione zastrzeżenia i nieprawidłowości nie zostały usunięte, a powtórna wizytacja wykazała kolejne uchybienia, w zakresie minimum kadrowego.
- 2) W jednej z uczelni niepublicznych prowadzącej kształcenie na kierunku „inżynieria środowiska” warunkową ocenę sformułowaną w 2007 r. przez Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej uzasadniały zastrzeżenia dotyczące minimum kadrowego, planu studiów i programów nauczania, realizacji dydaktyki oraz procesu dyplomowania. Powtórna wizytacja wykazała, iż spełnione zostały wymagania dotyczące minimum kadrowego oraz uporządkowany został proces dyplomowania. Pozostałe zastrzeżenia wymagały jednak dalszych działań naprawczych. Nie usunięto wszystkich uchybień dotyczących zajęć dydaktycznych. Wprowadzono ćwiczenia laboratoryjne i projektowe, jednak nadal główną formą dydaktyki były wykłady i ćwiczenia audytoryjne. Nie zlikwidowano ponadto specjalności „bezpieczeństwo i higiena pracy”.

W jednym z uniwersytetów, który w 2005 r. otrzymał pozytywną ocenę jakości kształcenia prowadzonego na kierunku „budownictwo”, wydaną na skrócony okres trzech lat, Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej, mając na uwadze konieczność zwiększenia w programie nauczania i planie studiów pierwszego stopnia liczby godzin zajęć do wyboru do 30 %, zwiększenia w programie nauczania i planie studiów drugiego stopnia liczby godzin zajęć do 900 oraz wprowadzenia do oferty nauczania przedmiotów obieralnych prowadzonych w językach obcych, wydało po raz drugi ocenę pozytywną na skrócony okres.

4. Ile uczelni zlikwidowało prowadzone / ocenione uprzednio kierunki i z jakich przyczyn?

Jedna z uczelni niepublicznych przeniosła kształcenie na kierunku „mechanika i budowa maszyn” z wydziału zamiejscowego do siedziby

uczelnii. Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej w tym przypadku odstąpiło od sformułowania oceny jakości kształcenia.

Jedna z uczelni publicznych podjęła uchwałę w sprawie wygaszenia do roku akademickiego 2010/2011 kształcenia na kierunku „papiernictwo i poligrafia” w dwóch jednostkach organizacyjnych, pozostawiając kształcenie w trzeciej. Natomiast inna z uczelni publicznych wygasi w roku akademickim 2011/2012 kształcenie na kierunku „inżynieria środowiska” w jednej z dwóch jednostek organizacyjnych. W tych przypadkach Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej wydało pozytywne oceny jakości kształcenia na okres do momentu całkowitego wygaszenia kształcenia.

Ponadto w czasie wizytacji w politechnikach zwrócono uwagę na proces rezygnowania przez władze uczelni z prowadzenia kształcenia w zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych oraz z prowadzenia kształcenia na tym samym kierunku studiów w kilku jednostkach organizacyjnych uczelni.

III. Opiniowanie wniosków

1. Informacje ogólne.

Tabela nr 5.

Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Rodzaje wniosków, które wpłynęły do PKA w 2009 r.					
		Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia	Wnioski o przyznaniu lub nowo utworzonego wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej
architektura i urbanistyka	2		1	1			
budownictwo	14	2	11*		1		
elektronika i telekomunikacja	2		2				
energetyka	1		1				
geodezja i kartografia	3		3				
górnictwo i geologia	1		1				
informatyka	16	2	8		4	2	
inżynieria chemiczna i procesowa	1				1		
inżynieria materiałowa	2	2					
inżynieria środowiska	3		2	1			
mechanika i budowa maszyn	4	1	3				
mechatronika	6	1	5				
transport	3		2	1			
zarządzanie i inżynieria produkcji	4		2	1**	1		
	9						9
Razem	71	8	41	4	7	2	9

* w tym jeden wniosek, który wpłynął w 2008 r., a został rozpatrzony w 2009 r.

** wniosek, który wpłynął w 2008 r., a został rozpatrzony w 2009 r.

Tabela nr 6.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	8	1	5		2
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	41	14**	23		4
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiach magisterskich	4	1***	2		1
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	7	3	2		2
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	9	4	1	4	
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	2		2		
Razem	71	23	35	4	9

* dotyczy wniosków o przedłużenie pozwolenie na działalność uczelni publicznej

** w tym jeden wniosek, który wpłynął w 2008 r., a został rozpatrzony w 2009 r.

*** wniosek, który wpłynął w 2008 r., a został rozpatrzony w 2009 r.

Tabela nr 7.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	23	5	18**
Negatywne	35	9	26
W toku	9	3	6
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	4		4
Razem	71	17	54

* dotyczy wniosków o przedłużenie pozwolenie na działalność uczelni niepublicznej

** w tym dwa wnioski, które wpłynęły w 2008 r., a zostały rozpatrzone w 2009 r.

Tabela nr 8.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Poziom kształcenia	Kryteria ocen									
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne (Brak informacji o organizacji zajęć na studiach niestacjonarnych)
1	architektura i urbanistyka	II						1				
2	budownictwo	I	2	8	5	1	5		8	7	4	3
3	elektronika i telekomunikacja	I	1	2	2	1	1		2	1	2	2
4	energetyka	I		1	1	1	1		1			1
5	geodezja i kartografia	I	1		1				1			1
6	górnictwo i geologia	I										
7	informatyka	I	3	6	1		10		5	1	1	3
8	inżynieria chemiczna i procesowa	I										
9	inżynieria materiałowa	I			1		1					
10	inżynieria środowiska	I	1	2	1	1	2		2	2	2	1
11	mechanika i budowa maszyn	I	1	3	2		1		2	1		1
12	mechatronika	I										
13	transport	I										
		II	1	1				1	1	1		1
14	zarządzanie i inżynieria produkcji	I				1	2		1	1		
		II										
	Razem	I	9	22	14	5	23		22	13	9	12
		II							2	1	1	

2. Analiza merytoryczna wydanych opinii.

Rozpatrzone w 2009 r. wnioski dotyczyły 14 kierunków studiów („architektura i urbanistyka”, „budownictwo”, „elektronika i telekomunikacja”, „energetyka”, „geodezja i kartografia”, „górnictwo i geologia”, „informatyka”, „inżynieria chemiczna i procesowa”. „inżynieria materiałowa”, „inżynieria środowiska”, „mechanika i budowa maszyn”, „mechatronika”, „transport” oraz „zarządzanie i inżynieria produkcji”).

Zespół Kierunków Studiów Technicznych wydał 23 opinie pozytywne uznając, iż opiniowane wnioski spełniają wymagania niezbędne albo do uzyskania uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego lub drugiego stopnia albo do przedłużenia pozwolenia na działalność uczelni niepublicznej. Przedstawione w tych wnioskach: struktura kwalifikacji absolwenta, plany studiów i programy nauczania, wewnętrz-

ny system zapewnienia jakości kształcenia, kadra naukowo-dydaktyczna, baza dydaktyczna, szczególnie zaś laboratoria i zasoby biblioteczne oraz w przypadku studiów drugiego stopnia stan prowadzonych badań naukowych zostały ocenione pozytywnie. Tylko 7 opinii pozytywnych dotyczyło wniosków złożonych po raz pierwszy (4 zostały wydane w sprawie wniosków uczelni publicznych, natomiast 3 dotyczyły uczelni niepublicznych). 35 opinii negatywnych uzasadniały nieprawidłowości dotyczące kwalifikacji absolwenta, planów studiów i programów nauczania, kadry naukowo-dydaktycznej, badań naukowych oraz praktyk studenckich.

W przypadku 4 wniosków uczelni publicznych i 3 uczelni niepublicznych zakwestionowano **strukturę kwalifikacji absolwenta**, która została przedstawiona nieprawidłowo i albo nie znajdowała potwierdzenia w programach nauczania i w formach sprawdzania kompetencji studentów, albo nie w pełni odpowiadała strukturze kwalifikacji opisanej w standardzie kształcenia.

W przypadku 7 wniosków uczelni publicznych oraz 16 wniosków uczelni niepublicznych **plany studiów i programy nauczania** nie spełniały standardu kształcenia dla wnioskowanego kierunku studiów. W przypadku 2 uczelni publicznych i 9 uczelni niepublicznych plany studiów i programy nauczania nie zawierały oferty zajęć do wyboru, zawierały ją w zbyt małym wymiarze, albo co prawda przedstawiono ofertę zajęć do wyboru, nie ustalono jednak zasad dokonywania wyboru zajęć przez studentów. 3 wnioski uczelni niepublicznych nie spełniały warunku, by ćwiczenia audytoryjne, laboratoryjne i projektowe stanowiły przynajmniej 50% zajęć. 1 z wniosków uczelni publicznych nie spełniał warunku stanowiącego, iż liczba godzin zajęć na studiach niestacjonarnych nie może być mniejsza niż 60% ogólnej liczby godzin zajęć określonych w standardach kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, przy pełnej realizacji minimalnej liczby godzin zajęć zorganizowanych określonych w standardach kształcenia. Brak w programach nauczania i planach studiów niektórych zajęć laboratoryjnych, uniemożliwił osiągnięcie zakładanych w standardzie kształcenia umiejętności w przypadku 3 wniosków uczelni publicznych oraz 11 wniosków uczelni niepublicznych. W jednym z wniosków uczelni publicznych w planach studiów występowało szereg przedmiotów nie związanych z kierunkiem. Syllabusy przedstawione w 5 wnioskach uczelni publicznych oraz 10 uczelni niepublicznych zostały opracowane bardzo lakonicznie, nie zawierały wielu ważnych informacji, w tym: nazwy jednostki prowadzącej kierunek, nazwy kierunku, a tym bardziej specjalności, określenia przedmiotów wprowadzających wraz z wymaganiami wstępnymi, liczby godzin zajęć dydaktycznych, w tym wykładów, ćwiczeń, laboratoriów, seminariów itp., przewidywanych w systemie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, liczby punktów ECTS, form i warunków zaliczenia przedmiotu, nazwiska osoby (osób) prowadzącej zajęcia.

Jeden wniosek uczelni publicznej oraz 10 wniosków uczelni niepublicznych nie zawierało opisu **systemu punktowego ECTS**, albo system ten nie spełniał wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta (Dz. U. Nr 187, poz. 1385). Wśród najliczniej występują-

cych nieprawidłowości należy wymienić: zaproponowanie różnej liczby punktów ECTS na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych oraz brak punktów ECTS za zaliczenie praktyk i przygotowanie pracy dyplomowej.

W przypadku 7 wniosków uczelni publicznych oraz 14 wniosków uczelni niepublicznych brakowało wymaganej przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048, z późn. zm.) minimalnej liczby **nauczycieli akademickich** posiadających tytuł lub stopień naukowy oraz dorobek naukowy z zakresu wnioskowanego kierunku studiów lub z nim związany. W przypadku 1 wniosku uczelni niepublicznej w składzie minimum kadrowego brakowało osób reprezentujących typowe dla wnioskowanego kierunku specjalności. W przypadku 2 wniosków uczelni publicznych przypisanie prowadzenia niektórych ćwiczeń osobom ujętym w przedstawionym przez uczelnię minimum kadrowym nie znajdowało potwierdzenia w ich kompetencjach wynikających z wykształcenia i działalności naukowej. W 2 wnioskach uczelni publicznych i 6 wnioskach uczelni niepublicznych albo zaproponowano do minimum kadrowego osoby, które nie spełniają warunku określonego w art. 9 pkt. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.) i stanowią minimum kadrowe już dwukrotnie, albo na podstawie przedstawionych we wniosku oświadczeń o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego nie można było stwierdzić czy wyżej wymieniony warunek został spełniony. Dokumentacja 2 wniosków uczelni niepublicznych nie zawierała danych dotyczących sumarycznego, rocznego obciążenia zajęciami poszczególnych osób zgłoszonych do minimum kadrowego lub zawierała je tylko w przypadku części osób. W 1 wniosku uczelni niepublicznej zaplanowane zajęcia nie gwarantowały spełnienia warunku dotyczącego rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych nauczycieli akademickich wliczonych do minimum kadrowego.

W 3 wnioskach uczelni publicznych wśród nauczycieli akademickich, którym wnioskodawca zaplanował powierzyć prowadzenie części zajęć dydaktycznych na wnioskowanym kierunku studiów brakowało specjalistów z zakresu niektórych zagadnień.

Jedna z uczelni niepublicznych, która wystąpiła o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia nie przedstawiła wystarczających informacji potwierdzających prowadzenie **badania naukowych w dyscyplinie lub dziedzinie związanej** z wnioskowanym kierunkiem studiów.

W przypadku 3 wniosków uczelni publicznych oraz 3 wniosków uczelni niepublicznych przedstawione we wniosku firmy, które mogą przyjąć studentów na praktyki studenckie zostały dobrane bez zapewnienia odpowiedniej staranności i tylko część miała związek z wnioskowanym kierunkiem studiów. W 2 wnioskach uczelni publicznych nie przedstawiono pełnej dokumentacji dotyczącej praktyk, brakowało na przykład zasad

organizacji, monitorowania i zaliczania praktyk, ich regulaminu, celu i zakresu, a w 1 wniosku uczelni niepublicznej przedstawiono różniące się wersje planów i harmonogramów praktyk.

W przypadku 7 wniosków uczelni publicznych oraz 16 wniosków uczelni niepublicznych wnioskodawca nie przedstawił informacji świadczących, iż dysponuje **infrastrukturą** zapewniającą prawidłową realizację celów kształcenia lub przedstawił informacje niepełną, bez wskazania na przykład, gdzie będą prowadzone ćwiczenia laboratoryjne z niektórych przedmiotów.

W przypadku 4 wniosków uczelni publicznych oraz 12 wniosków uczelni niepublicznych wnioskodawca nie przedstawił informacji dotyczących **zbiorów bibliotecznych** lub przedstawione przez wnioskodawcę informacje nie gwarantowały, iż zostaną zapewnione odpowiednie warunki do prowadzenia kształcenia na wnioskowanym kierunku studiów.

W 4 wnioskach uczelni publicznych oraz 4 uczelni niepublicznych nie zawarto informacji o **organizacji zajęć na studiach niestacjonarnych**. W 1 wniosku uczelni niepublicznej zawarto informacje sprzeczne, a w 2 wnioskach uczelni publicznych i 2 uczelni niepublicznych organizacja zajęć dydaktycznych na studiach niestacjonarnych została zaplanowana w sposób niewłaściwy.

W przypadku 4 wniosków uczelni niepublicznych o **przedłużenie pozwolenia na działalność uczelni** stwierdzono, iż nie jest możliwe pozytywne zaopiniowanie wniosku, gdyż co najmniej połowa kierunków prowadzonych przez te uczelnie nie otrzymała pozytywnej oceny jakości kształcenia. Jeden z wniosków został zaopiniowany negatywnie, bowiem uczelnia prowadziła kształcenie jedynie na jednym kierunku studiów, który uzyskał negatywną ocenę jakości kształcenia.

Podsumowując należy stwierdzić, że zaopiniowane negatywnie wnioski były bardzo niestarannie przygotowane. Zespół Kierunków Studiów Technicznych w wielu przypadkach odnosił wrażenie, że wnioski składane są „na próbę”, w celu uzyskania krytycznych uwag pomocnych do właściwego sformułowania wniosku. Największą przeszkodą w uzyskaniu uprawnień do prowadzenia kształcenia na danym kierunku i poziomie są brak minimum kadrowego oraz brak odpowiedniej bazy laboratoryjnej. Widoczne jest niekorzystanie przez wnioskodawców z kryteriów oceny Państwowej Komisji Akredytacyjnych opublikowanych na jej stronie internetowej. Głęboka analiza opublikowanych kryteriów oraz staranność w wykonaniu wniosku przejawiająca się chociażby, np. w nie podawaniu sprzecznych informacji, czytelnym przedstawieniu przedmiotów przypisanych danym nauczycielom akademickim czy wyraźnym określeniu wymiaru pensum dydaktycznego spowodowałyby zupełnie inny obrót sprawy. Warto byłoby również zadbać o numerację stron i spis treści. Błędne i niestaranne wykonanie wniosku może również wynikać z braku na stronie internetowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego dokładnego wzoru wniosku. Taki wzór, opublikowany przez ministerstwa do spraw szkolnictwa wyższego lub komisje zajmujące się zewnętrznym systemem zapewnienia jakości kształcenia funkcjonuje w innych państwach europejskich.

IV. Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2009 r. oraz ocena współpracy z wizytowanymi uczelniami, ekspertami, a także ocena obowiązujących procedur i kryteriów dokonywania ocen oraz opiniowania wniosków

W 2009 r. Zespół Kierunków Studiów Technicznych zakończył pierwszy cykl oceny jakości kształcenia na kierunkach „elektronika i telekomunikacja” i „inżynieria środowiska”, a także drugi cykl oceny na kierunkach „geodezja i kartografia”, „nawigacja”, „oceanotechnika” oraz „papiernictwo i poligrafia”.

Zespół Kierunków Studiów Technicznych bardzo pozytywnie ocenia współpracę z władzami uczelni. Zespoły oceniające nie miały zazwyczaj problemów z otrzymaniem dokumentów niezbędnych do dokonania oceny. Dało się też zauważyć bardzo dobre przygotowanie władz uczelni, nauczycieli akademickich oraz pracowników administracji do wizytacji. Należy również podkreślić, co często zaznacza się w czasie wizytacji, iż wielu z rektorów traktuje ocenę jakości kształcenia, jak darmowy audyt, który pozwoli usprawnić funkcjonowanie uczelni.

Zespół Kierunków Studiów Technicznych bardzo pozytywnie ocenia również współpracę z ekspertami, szczególnie zaś ich przygotowanie się do wizytacji oraz terminowość w nadsyłaniu raportów cząstkowych i opinii w sprawie wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na danym kierunku i poziomie studiów. Daje się zauważyć, iż eksperci posiadają bardzo dobrą znajomość systemu szkolnictwa wyższego, doświadczenie w zakresie metod oceny oraz często również doświadczenie w zakresie zarządzania jednostką uczelni. Wszyscy posiadają uznany dorobek w danej dziedzinie nauki oraz bogate doświadczenie dydaktyczne, które pozwala określić na przykład, które elementy funkcjonowania uczelni istotnie wpływają na jakość wykształcenia absolwentów danego kierunku. Nie ulegają ponadto wpływom i naciskom pozamerytorycznym. Wszystkie te cechy pozwalają nadać ocenie jakości kształcenia przeprowadzanej przez Zespół Kierunków Studiów Technicznych intersubiektywny charakter.

Zespół Kierunków Studiów Technicznych bardzo pozytywnie ocenia obowiązujące w Państwowej Komisji Akredytacyjnej procedury oraz kryteria dokonywania ocen i opiniowania wniosków. Znacznie ułatwiają one formułowanie wniosków i opinii.

V. Analiza terminowości realizacji czynności przewidzianych procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków

Realizacja czynności proceduralnych oceny jakości kształcenia oraz opiniowania wniosków przebiega terminowo. Tylko w dwóch przypadkach nastąpiły opóźnienia z przesłaniem raportu powizytacyjnego do uczelni wynikające ze złożoności sprawy.

VI. Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych oraz w jaki sposób zamierza wykorzystać dotychczasowe doświadczenie w planowaniu i realizacji tych zadań?

W roku akademickim 2009/2010 r. Zespół Kierunków Studiów Technicznych zakończy pierwszy cykl oceny jakości kształcenia na kierunkach „energetyka”, „lotnictwo i kosmonautyka” oraz „mechatronika” oraz drugi cykl oceny na kierunkach: „budownictwo”, „inżynieria chemiczna i procesowa”, „metalurgia” oraz „technologia chemiczna”. Dzięki właściwej organizacji i dobremu planowaniu ocena jakości kształcenia została dokonana w 351 z 545 jednostek, w tym w 65 po raz drugi. W 95 jednostkach proces oceny jakości kształcenia trwa (24 jednostki zostaną ocenione po raz pierwszy, natomiast 71 – po raz drugi). W pozostałych jednostkach ocena nie została jeszcze dokonana z uwagi na niezakończony cykl kształcenia.

8. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych

*Autorzy: prof. dr hab. Danuta Strahl,
mgr Hanna Chrobak-Marszał*

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu

Zespół liczy 9 osób. W 2009 r. odbył 18 posiedzeń.

W roku 2009 podobnie jak w latach poprzednich w kompetencji Zespołu pozostawało 6 kierunków studiów, tj. „ekonomia”, „finanse i rachunkowość”, „gospodarka przestrzenna”, „informatyka i ekonometria”, „logistyka” oraz „zarządzanie”.

Kierunku ekonomiczne aktualnie prowadzone są w 249 szkołach wyższych, w tym w 50 uczelniach publicznych.

W roku 2009 dokonano oceny jakości kształcenia na 5 kierunkach studiów, tj. „ekonomia”, „gospodarka przestrzenna”, „finanse i rachunkowość”, „informatyka i ekonometria” oraz „zarządzanie”. Jednostki prowadzące kierunki: „zarządzanie” (46 ocen), „ekonomia” (23 oceny), „informatyka i ekonometria” (5 ocen) oraz „gospodarka przestrzenna” (4 oceny) były oceniane po raz drugi. W 2009 roku zespół rozpoczął ocenę jakości kształcenia na kierunku „finanse i rachunkowość”, który to kierunek został oceniony w 16 jednostkach. Ocenie nie podlegał kierunek „logistyka”, który został włączony do wykazu kierunków studiów w 2006 roku.

Wnioski jakie rozpatrywał Zespół w roku 2009 dotyczyły 5 kierunków, tj. „ekonomii”, „finansów i rachunkowości”, „gospodarki przestrzennej”, „logistyki” oraz „zarządzania”. Brak było wniosków dotyczących kierunku „informatyka i ekonometria”.

II. Ocena jakości kształcenia

1. Analiza statystyczna, uwzględniająca: liczbę i rodzaj sformułowanych ocen, rodzaje uczelni, poziomów kształcenia i kierunki studiów.

Tabela nr 1.

Rodzaje wydanych ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Oceny pozytywne	56	16	1		15	3	40	11	2	27	8
Oceny warunkowe	13						13	3		10	2
Oceny negatywne	10						10	2	2	6	2
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	15	2			2	1	13	4	1	8	2
Razem	94	18	1		17	4	76	20	5	51	14

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje wydanych ocen					Razem
			Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
			Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety ^a	2	ekonomia	1					1
		zarządzanie	1					1
Politechniki	6	ekonomia	1					1
		zarządzanie	5					5
Uczelnie Ekonomiczne	1	zarządzanie	1					1
Uczelnie Rolnicze	4	ekonomia	1					1
		zarządzanie	2	2			1	3
Akademie Wychowania Fizycznego	1	zarządzanie	1					1
Uczelnie Wojskowe i Służb Państwowych	1	ekonomia					1	1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	3	ekonomia	1					1
		finanse i rachunkowość	1					1
		zarządzanie	1					1
Uczelnie niepubliczne	76	ekonomia	7		5	3	3	18
		finanse i rachunkowość	10			2	3	15
		gospodarka przestrzenna	3			1		4
		informatyka i ekonometria					5	5
		zarządzanie	20	1	8	4	2	34

^a Dotyczy uniwersytetów, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

Efekty prac Zespołu pozwoliły na sformułowanie 79 ocen jakości kształcenia, w odniesieniu do 12 jednostek odstąpiono od dokonania oceny jakości kształcenia, a w przypadku 3 kolejnych – oceny zostały zawieszane na okres jednego roku (co stanowi około 16% ogółu ocenianych jednostek). Decyzje dotyczące zawieszenia wydania oceny lub odstąpienia od jej dokonania wynikały z następujących przyczyn:

- a) uczelnie likwidowały kierunki ze względu m. in. na brak naboru kandydatów;
- b) korzystały z możliwości jako strona zapisów art. 11 ust. 5 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, bowiem zgłoszenie Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego niespełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego pozwala tym szkołom wyższym na uzupełnienie składu tego minimum w okresie 12 miesięcy, co z kolei ogranicza możliwość wydania przez Państwową Komisję Akredytacyjną w tym okresie oceny jakości kształcenia, lub
- c) występowały obie przyczyny jednocześnie.

Decyzje dotyczące odstąpienia od dokonania oceny jakości kształcenia lub zawieszenia oceny dotyczyły kierunków takich jak: „ekonomia” (4), „zarządzanie” (3), „informatyka i ekonometria” (5) oraz „finanse i rachunkowość” (3). Warto zauważyć, iż aż w 13 przypadkach, tj. około 86,7% decyzje te dotyczyły uczelni niepublicznych.

Wśród 79 wydanych ocen dotyczących jakości kształcenia:

- a) oceny pozytywne stanowiły 70,9% ogółu wydanych ocen (56 ocen pozytywnych, w tym tylko 3 ze skróconym okresem (co stanowi 5,4% ocen pozytywnych),
- b) oceny warunkowe (13 ocen) stanowiły 16,5% ogółu wydanych ocen, zaś
- c) oceny negatywne (10 ocen) stanowiły 12,6% wszystkich wydanych ocen ogółem.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że udział negatywnych ocen wydanych w okresie poprzednich dwóch kadencji, tj. w okresie dotychczasowej działalności Państwowej Komisji Akredytacyjnej wynosił około 3,7%, zaś ocen warunkowych – 15,4%. Natomiast udział tych ocen łącznie w roku 2009 wyniósł aż 29,1% ogółu wydanych ocen, a więc jest zdecydowanie wyższy w stosunku do lat poprzednich. Szczególnie niepokojący jest wzrost w 2009 r. udziału ocen negatywnych, o 8,2% w porównaniu z rokiem ubiegłym i o 8,9% w stosunku do średniej z 7 lat. Należy przy tym podkreślić, iż wszystkie oceny warunkowe i negatywne dotyczyły uczelni niepublicznych.

W odniesieniu do uczelni publicznych wydano wyłącznie pozytywne oceny jakości kształcenia (16 ocen). W 94% były to oceny dokonywane po raz drugi, po upływie obowiązywania poprzedniej oceny. Można zatem stwierdzić, iż w uczelniach publicznych daje się zauważyć wyraźne utrzymanie dobrego poziomu jakości kształcenia, co znalazło odzwierciedlenie w wydanych pozytywnych ocenach jakości kształcenia.

W uczelniach niepublicznych pozytywne oceny jakości kształcenia przyznane w roku 2009 stanowią 63,5% ogółu wydanych ocen dla tych

uczelnia (40 ocen pozytywnych na 63 oceny ogółem). Oceny warunkowe (13) w tej grupie uczelnia stanowią 20,6% ogółu wydanych ocen, zaś oceny negatywne (10) to 15,9% ogółu tych ocen.

Nie sposób nie wspomnieć, iż w przypadku dwóch jednostek organizacyjnych uczelnia niepublicznej uchybienia, które były podstawą do wydania negatywnej oceny jakości kształcenia były rażące, o niespotykanej dotychczas skali. Jednostki te prowadziły studia pierwszego i drugiego stopnia w jednostkach zamiejscowych bez posiadania zgody ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego na prowadzenia w nich kształcenia, wykazywały ogromne braki w minimum kadrowym, niewłaściwą obsadę zajęć dydaktycznych, a także wprowadzały metody kształcenia na odległość bez odpowiedniego przygotowania dydaktycznego i merytorycznego. Badania naukowe miały charakter śladowy zaś koncepcja kształcenia nie zachowywała właściwej tożsamości prowadzonego kierunku studiów. Ponadto uczelnia wskazywała w dorobku naukowym publikacje, które nie ukazały się i nie były umieszczone w planach wydawniczych. Sformułowanie pozostałych 8 ocen negatywnych spowodowane było: niespełnieniem wymagań dotyczących minimum kadrowego (w 8 jednostkach), brakiem wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia (6), niezgodnością tematów prac dyplomowych z zakresem ocenianego kierunku studiów oraz ich niskim poziomem (6), niewłaściwą koncepcją kształcenia i jakością oferowanych programów (4), w tym studiów eksternistycznych (3), brakiem odpowiednich zbiorów bibliotecznych (3), niewłaściwą obsadą zajęć dydaktycznych (2), niewłaściwym wykorzystaniem w procesie dydaktycznym metod i technik kształcenia na odległość (2), brakiem badań naukowych (1), a także prowadzeniem studiów międzykierunkowych bez posiadania właściwych uprawnień w tym zakresie (1).

Natomiast warunkowe oceny jakości kształcenia wynikały przede wszystkim z trzech zasadniczych powodów: niespełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego (9), niskiego poziomu prac dyplomowych (6), a także braku pełnego wdrożenia wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia (3).

Dokonywane w 2009 r. oceny jakości kształcenia dotyczyły głównie kierunku „zarządzanie” (48,9%), natomiast pozostałych kierunków w mniejszym zakresie: „ekonomia” – (24,5%), „finanse i rachunkowość” (17%), „gospodarka przestrzenna” (4,3%) oraz „informatyka i ekonometria” (5,3%).

Ta dominacja ocen na kierunku „zarządzanie” spowodowana była wpływem terminu na jaki przyznana była poprzednia ocena i rozpoczęciem drugiego cyklu oceny jakości kształcenia na tym kierunku. Analizując poszczególne kierunki studiów trzeba wspomnieć, iż udział ocen negatywnych i warunkowych w uczelniach niepublicznych na kierunku „ekonomia” wyniósł odpowiednio – 16,6% i 27,8%, na kierunku „zarządzanie” odpowiednio – 11,8% i 23,5%, zaś na kierunku „finanse i rachunkowość” oceny negatywne stanowiły – 13,3%, a na kierunku „gospodarka przestrzenna” – 25%. Trzeba też nadmienić, iż negatywną ocenę jakości

kształcenia na kierunku „ekonomia” na poziomie studiów pierwszego stopnia otrzymała uczelnia niepubliczna, której przywrócono uprawnienia do prowadzenia tego kierunku po ocenie negatywnej w pierwszym cyklu procesu oceniającego PKA. Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych, wydając po raz kolejny negatywną ocenę jakości kształcenia stwierdził, iż uczelnia nie dostosowała się w sposób zadawalający do zaleceń Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej po dokonaniu pierwszej oceny jakości kształcenia i w dalszym ciągu: nie wdrożyła systemowych rozwiązań dotyczących etapowej weryfikacji wiedzy studenta, zwłaszcza na studiach niestacjonarnych (eksternistycznych), prowadzono zajęcia dydaktyczne głównie w formie wykładów w systemie EDUSAT, nie wprowadzając przy tym innych aktywnych form zajęć pozwalających na kształtowanie umiejętności studentów, niewłaściwie organizowano sesje egzaminacyjne, nie sformułowano zasad oceny wiedzy i umiejętności studenta, a także nie wdrożono w pełni wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia.

2. Analiza wyników ocen jakości kształcenia.

Przeprowadzone w roku 2009 oceny pozwalają stwierdzić, iż uczelnie coraz lepiej określają **strukturę kwalifikacji swoich absolwentów**, przy czym bardziej precyzyjnie opisują zakres deklarowanej wiedzy, skromniej zaś umiejętności absolwenta utożsamiając je czasami ze stanowiskami pracy. Natomiast pomijano deskryptory odnoszące się do postaw absolwenta czy też innych kompetencji. Niezwykle rzadko można było spotkać ujęcie mówiące o kształtowaniu krytycznego, samodzielnego myślenia, otwartości na inne tradycje i kulturę. Uczelnie nie korzystają z tzw. macierzy kompetencji, która pozwala określić relacje między procesem dydaktycznym i możliwością kształtowania kwalifikacji absolwentów. W kilku uczelniach przy określaniu kwalifikacji absolwenta widać wyraźne nawiązanie do misji uczelni, sprecyzowanie umiejętności i miejsca na rynku pracy (np. Wydział Zarządzania UE w Poznaniu, Wydział Zarządzania Politechniki Poznańskiej). Obserwuje się także brak wyraźnego zróżnicowania kwalifikacji absolwenta studiów pierwszego i drugiego stopnia.

Plany studiów i programy nauczania realizowane w ocenianych jednostkach w zasadzie są zgodne z wymaganiami określonymi w standardach kształcenia. Zdarzają się jeszcze, choć zdecydowanie rzadziej aniżeli w latach poprzednich przypadki słabego osadzenia proponowanych specjalności w kanonie prowadzonego kierunku studiów. Wciąż kierunek „ekonomia” staje się swoistym workiem, do którego można wprowadzić specjalności wyraźnie ciężące na przykład do kierunku „zarządzanie” lub „finanse i rachunkowość” (np. zarządzanie przedsiębiorstwem, rachunkowość, itp.). Słabością programów nauczania jest nadal oferta zajęć do wyboru na ogół ograniczająca się tylko do proponowanych w ramach kierunku specjalności. Ma ona bowiem charakter nieco ograniczonego wyboru sprowadzającego się najczęściej do sztywnego bloku przedmiotów. Brak jest natomiast szerokiej oferty kształcenia pozwalającej, poprzez swobod-

ny wybór określonych przedmiotów na rozwój zainteresowań studenta, a także wzbogacenie ogólnego wykształcenia. Nie ma też, lub są bardzo ograniczone próby rozszerzenia, względem standardów kształcenia, wiedzy kierunkowej i podstawowej. Tylko bardzo nieliczne uczelnie zwiększają liczbę godzin zajęć dydaktycznych przewidzianych w standardach kształcenia z niektórych przedmiotów kierunkowych lub podstawowych, czy też z języków obcych. Zwiększenie liczby godzin w zbyt małym stopniu związane jest z celami i efektami kształcenia, misją kierunku, a także z misją uczelni. Natomiast zdecydowanej poprawie uległa oferta programowa dla studiów niestacjonarnych zawierająca właściwą liczbę godzin zajęć dydaktycznych i będąca na ogół kopią programu nauczania określonego dla studiów stacjonarnych. Również obserwuje się staranniejszą redakcję sylabusów, co niewątpliwie poprzez określanie efektów kształcenia wzbogaca jakość kształcenia w szkołach wyższych. W jednostkach uczelni, które otrzymały warunkowe lub negatywne oceny jakości kształcenia, wystąpił brak spójności między kanonem wiedzy danego kierunku, oferowanymi specjalnościami i strukturą kwalifikacji absolwenta. Mylnie interpretowano możliwość tworzenia programu studiów międzykierunkowych (Wyższa Szkoła Handlowa w Kielcach).

W roku 2009 zaobserwowano powolny zwrot w kierunku określania **efektów kształcenia**. Ogranicza się to na ogół do utożsamiania z systemem punktów ECTS, ale spotyka się też powiązanie efektów kształcenia ze stopniem przygotowania absolwenta do rynku pracy, wymaganiami egzaminacyjnymi, jakością prac dyplomowych, itp. System punktów ECTS wciąż w zbyt słabym stopniu akcentuje nakład pracy własnej studenta. Uczelnie powinny podejmować próby pozwalające na przejrzysty pomiar efektów kształcenia.

Rok 2009 był z pewnością rokiem, który pokazał, że uczelnie opracowywały **wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia**, powoływały pełnomocników nadzorujących wprowadzenie tego systemu w życie, monitorujących proces jego wdrożenia. Trudno jeszcze, z uwagi na relatywnie krótki okres, ocenić efektywność tych systemów. Niektóre systemy były zbyt ubogie, ograniczające się do ewaluacji i hospitacji zajęć, ale można było spotkać także systemy już bardzo rozwinięte i wdrożone kompleksowo.

Kadra naukowo-dydaktyczna stanowi wielki potencjał w uczelniach publicznych. Najsilniejsze zespoły znajdują się w publicznych uczelniach o profilu ekonomicznym, a więc w uniwersytetach i akademiach ekonomicznych (np. bardzo duży potencjał kadrowy o szerokim spektrum specjalności wykazuje Wydział Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu). Nadal również w wielu uczelniach kadra akademicka jest na ogół na poziomie nie przekraczającym minimalnych wymogów określonych w przepisach prawa, bądź też wyraźnie jednorodnie profilowana (np. uczelnie o profilu rolniczym czy też politechniki). Uczelnie niepubliczne realizują swoje zadania głównie w oparciu o kadre zatrudnioną w drugim miejscu pracy, natomiast w przypadku prowadzenia studiów drugiego stopnia w znaczącej części bazują na kadrze w wieku emerytalnym.

Również **badania naukowe** stanowią bardzo silną stronę uczelni publicznych, w szczególności zaś uczelni o profilu ekonomicznym. Efekty tych badań mają wymiar międzynarodowy, a kadra je realizująca posiada wysoki prestiż międzynarodowy. W uczelniach niepublicznych badania prowadzone są raczej indywidualnie. Brak jest zespołów badawczych oraz perspektywicznych planów rozwojowych. Prestiżowe konferencje odbywają się w uczelniach publicznych. Natomiast obserwuje się, iż niektóre uczelnie niepubliczne tworzą już pewne tradycje w zakresie organizowania dorocznego cyklu konferencyjnego charakterystycznego dla własnego profilu badawczego.

Baza dydaktyczna stanowiąca podstawę do realizacji procesu kształcenia w stosunku do lat ubiegłych ulega ciągłej poprawie i to zarówno w uczelniach publicznych, a w szczególności publicznych uczelniach zawodowych jak i w uczelniach niepublicznych. Są jednak szkoły wyższe, które nadal zdecydowanie odstają od standardu wypracowanego przez ostatnie lata. W wielu uczelniach niepublicznych, a szczególnie w ich jednostkach zamiejscowych biblioteki wyposażone są zbyt skromnie i nie zapewniają właściwego dostępu do literatury. Brak dbałości o bibliotekę był w sześciu przypadkach jedną z przyczyn ocen negatywnych i warunkowych.

Sprawy studenckie postrzegane są przez uczelnie z większą troską, aniżeli w latach poprzednich. Zachowane zostały na ogół zasady dotyczące udziału studentów w organach kolegialnych, systemie pomocy stypendialnej. Natomiast wciąż, szczególnie w uczelniach niepublicznych, brak jest opinii studentów w kształtowaniu oferty programowej.

Poziom umiędzynarodowienia procesu dydaktycznego jest wciąż jeszcze znikomy. Jedynie duże uczelnie publiczne mają znaczące efekty w tym zakresie, jak m. in: wymianę studencką, wymianę kadry naukowo-dydaktycznej, wspólne projekty międzynarodowe (Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Politechnika Poznańska). W uczelniach niepublicznych podpisywane są liczne umowy o współpracy, jednakże bez wyraźnego wskazania efektów tej współpracy.

Kontakty z otoczeniem oznaczają dobrą współpracę z biznesem (np. Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Politechnika Poznańska, Wyższa Szkoła Promocji w Warszawie) w zakresie praktyk zawodowych, udział wybitnych praktyków w realizacji procesu kształcenia, co ma miejsce w wielu uczelniach. Uczelnie regionalne i lokalne, w tym publiczne uczelnie zawodowe, na ogół mają dobrze rozwiniętą współpracę z władzami samorządowymi, której efektem są studia podyplomowe i prace badawcze. Wciąż mało dostrzegalne są efekty współpracy określonych organów uczelni, jak np. konwentu – skupiających ludzi o znaczących autorytetach z różnych dziedzin życia społecznego i gospodarczego. Brak jest też kontaktów z praktyką gospodarczą w zakresie wypracowywania koncepcji programowych, na które oczekuje rynek pracy. Uczelnie niepubliczne przywiązują bardzo wiele uwagi do akcji promocyjnej, co przynosi efekty w procesie rekrutacji.

Kultura prawna w zakresie dokumentacji toku studiów, a także spraw osobowych w wielu uczelnia niepublicznych nadal wymaga stałego doskonalenia, aczkolwiek obserwuje się pewien postęp w jej prowadzeniu, w szczególności zaś w zakresie dokumentacji personalnej i dotyczącej toku studiów.

3. W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy i jaki wpływ miały wprowadzone zmiany na jakość kształcenia?

W świetle przeprowadzonych w roku 2009 wizytacji można zauważyć, iż w uczelniach publicznych nastąpiła wyraźna poprawa jakości kształcenia, co potwierdzają pozytywne oceny jakości kształcenia. Przygotowano starannie ofertę programową, wdrożono wewnętrzny system jakości kształcenia, podejmowano dyskusję nad jakością kształcenia, opracowano standardy weryfikacji wiedzy studenta, a także zasady pisania prac dyplomowych. Można również stwierdzić, iż uczelnie śledzą wszelkie uchwały wydawane przez Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej dotyczące jakości kształcenia i uwzględniają je w swojej działalności dydaktycznej, w tym uwzględniono uwagi PKA dotyczące wprowadzenia właściwych wzorów sylabusów, struktury kwalifikacji absolwentów, kształtowania składu minimum kadrowego. Natomiast duży udział ocen negatywnych i warunkowych w uczelniach niepublicznych, tj. 36,5% (10 ocen negatywnych i 13 warunkowych na 63 oceny wydane ogółem w tych uczelniach) pozwala na stwierdzenie, iż w części z nich zlekceważono przepisy prawa i nie respektowano zawartych w nich wymagań, co przyniosło w konsekwencji negatywną ocenę jakości kształcenia. Prowadzono m. in. bez uprawnień ośrodki zamiejscowe (w tym zagraniczne) i kształcono w nich nie tylko na poziomie studiów pierwszego stopnia, ale także studiów drugiego stopnia. Tak duże rozproszenie organizacyjne nie było i nie mogło być podparte właściwą kadrami akademicką, a także odpowiednią bazą dydaktyczną, co pogłębiło negatywną ocenę tego typu działań. Z kolei nie można nie zauważyć, iż aż 40 uczelni niepublicznych zostało pozytywnie ocenionych i to na pełny okres. W uczelniach tych widoczne były działania projakościowe uwzględniające uwagi sformułowane w czasie poprzednich wizytacji (powiększono zbiory biblioteczne, sylabusy dostosowano do zaleceń PPKA, opracowano standardy prac dyplomowych, wprowadzono wewnętrzne systemy zapewnienia jakości, wykazano dbałość o kwalifikacje kadry akademickiej, w tym minimum kadrowego, a także zapewniono właściwą obsadę dydaktyczną do prowadzenia zajęć dydaktycznych). W dyskusjach prowadzonych podczas wizytacji z kadrami akademicką powracał problem jakości kształcenia na studiach drugiego stopnia, a w szczególności stopnia przygotowania absolwentów studiów pierwszego stopnia kierunków odległych programowo od profilu kierunków ekonomicznych.

4. Ile uczelni zlikwidowało prowadzone / ocenione uprzednio kierunki i z jakich przyczyn?

Ogółem 12 jednostek uczelni podjęło decyzje o zamknięciu prowadzenia kształcenia na określonych kierunkach studiów. Podstawowym powodem likwidacji kształcenia był brak kandydatów. I tak pięć jednostek uczelni zlikwidowało kierunek „informatyka i ekonometria” z powodu braku kandydatów, a w niektórych przypadkach także minimum kadrowego. Trzy uczelnie zamknęły kierunek „ekonomia”, w tym jedna publiczna (Akademia Obrony Narodowej w Warszawie), między innymi z powodu zmiany swojej strategii programowej. Kierunek „finanse i rachunkowość” zamknęły trzy jednostki uczelni z powodu braku naboru. Jedna uczelnia zamknęła kierunek „zarządzanie”.

III. Opiniowanie wniosków

1. Informacje ogólne.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów				
		ekonomia	finanse i rachunkowość	gospodarka przestrzenna	logistyka	zarządzanie
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	1					1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	29	2	2	9	9	7
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiów magisterskich	10	5		1		4
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	10	5			2	3
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	25					
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	6	4				2
Razem	81	16	2	10	11	17

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	1		1		
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	29	10	17		2
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiów magisterskich	10	2	5		3
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	10	7	3		
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	25	16	1	6	2
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	6	1	3		2
Razem	81	36	30	6	9

* dotyczy tylko wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni publicznych.

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	36		36
Negatywne	30	3	27
W toku	9		9
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	6		6
Razem	81	3	78

* dotyczy tylko wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni publicznych.

2. Analiza merytoryczna wydanych opinii.

Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych w roku 2009 zaopiniował ogółem 72 wnioski, w tym 23 wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcyjono-

wanie uczelni. Wśród 49 wniosków o przyznanie uprawnień do prowadzenia studiów, tylko 20 zaopiniowano pozytywnie, co stanowi 40,8 % ogółu wniosków z tego zakresu. Najwięcej wniosków bo 14 dotyczyło kierunków tzw. tradycyjnych, tj. „ekonomii” i „zarządzania”, ale aż 11 wniosków dotyczyło nowego kierunku, jakim jest „logistyka”, wprowadzonego na listę kierunków w roku 2006. Kierunek „logistyka” cieszy się u młodzieży wielką popularnością z uwagi na chłonność rynku pracy, na co uczelnie niepubliczne szybko zareagowały. Jak wiadomo uczelnie autonomiczne spełniające warunki określone w art. 56 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, uruchamiają kierunki studiów decyzją senatów – stąd ocena preferencji dla kierunku „logistyka” w tej grupie uczelni będzie możliwa dopiero po dokonaniu w tych uczelniach oceny jakości kształcenia po wypromowaniu pierwszych absolwentów, tj. za mniej więcej dwa lata. Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż w roku 2009 rozpatrzono tylko jeden wniosek o utworzenie nowej uczelni niepublicznej, co jest dobrym sygnałem dla zbyt nabrzmiałego i rozproszonego rynku uczelni w Polsce, informującym iż rynek w tym zakresie jest już nasycony. Trzeba również podkreślić, iż wśród 49 wniosków 8 dotyczyło nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia, z których tylko dwa otrzymały pozytywną opinię Zespołu. Na sześć wniosków o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej, tylko jeden wniosek został zaopiniowany pozytywnie (Wyższa Szkoła Zarządzania i Informatyki w Rzeszowie – ZOD we Lwowie). Relatywnie dość dużo było wniosków o utworzenie zamiejscowych ośrodków dydaktycznych. Z dziesięciu wniosków złożonych w tym zakresie aż siedem otrzymało pozytywną opinię, co wynikało z faktu, że ZOD tworzyły na ogół duże uczelnie z dobrymi już tradycjami dydaktycznymi. Uczelnie publiczne niespełniające wymogów określonych w art. 56 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, złożyły 3 wnioski, które zostały zaopiniowane negatywnie.

Tabela nr 6.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Poziom kształcenia	Kryteria ocen												
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa – obciążenia kadry	Badania naukowe	Baza dydaktyczna – pracownie – brak	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	ECTS	Zasady rekrutacji	Inne	Sekwencja przedmiotów
1	ekonomia	I	2	1	2	2	3			2				3	1
		II	2	2		2	4	2		1		2			
2	finanse i rachunkowość	I	1		1	1	1				1				
3	gospodarka przestrzenna	I	1	6	5	6	5		2	3	2	1			4
4	logistyka	I	6	6	5	3	4		4	4	5	1			2
5	zarządzanie	I	4	3	4	6	5		2	7	7	1		2	4
		II	1		1	2	1	2		2	2	1			
	Razem	I	14	16	17	18	18		8	16	15	3		5	11
		II	3	2	1	4	5	4		2	2	1	2		

Najpoważniejszą i najliczniej pojawiającą się przyczyną wydania opinii negatywnych dotyczących uprawnień do prowadzenia studiów drugiego stopnia były: zbyt skromne badania naukowe, niespełnienie wymogów minimum kadrowego, niewłaściwa obsada zajęć dydaktycznych, a także nieodpowiednie określenie struktury kwalifikacyjnej absolwenta. Ponadto sformułowano zastrzeżenia dotyczące niewystarczających zbiorów bibliotecznych i niewłaściwej koncepcji programowej kształcenia. Nie określono również zasad rekrutacji w przypadku przyjęć na studia drugiego stopnia.

Do najważniejszych zaś przyczyn negatywnych opinii na temat wniosków o przyznanie uprawnień do prowadzenia studiów pierwszego stopnia należały: braki z zakresie minimum kadrowego oraz niewłaściwa obsada zajęć dydaktycznych (18 wniosków nie spełniało tych warunków na 24 zaopiniowanych negatywnie, co stanowi 75% wniosków zaopiniowanych negatywnie oraz 36,7% wszystkich zaopiniowanych wniosków), a także w równym stopniu plany studiów i programy nauczania oraz niewystarczające zbiory biblioteczne (15 wniosków nie spełniało tych wymogów na 24 zaopiniowane negatywnie). Aż w 14 wnioskach niewłaściwie określono strukturę kwalifikacji absolwenta, a wobec 8 wniosków sformułowano zarzuty dotyczące bazy dydaktycznej (najczęściej wskazano na brak pracowni specjalistycznych, w szczególności w odniesieniu do kierunków „gospodarka przestrzenna” i „logistyka”). Ponadto w przypadku 11 wniosków nie podano informacji o organizacji studiów niestacjonarnych, co uniemożliwiło ocenę spełnienia wymogów w zakresie liczby godzin zajęć dydaktycznych określonych w standardach kształcenia. Aż w 15 wnioskach wystąpiły uchybienia w zakresie organizacji praktyk zawodowych, a w 16 nie udokumentowano dostępu do zbiorów bibliotecznych.

IV. Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2009 r. oraz ocena współpracy z wizytowanymi uczelniami, ekspertami, a także ocena obowiązujących procedur i kryteriów dokonywania ocen oraz opiniowania wniosków

Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych wykonał wszystkie swoje zobowiązania zaplanowane na rok 2009. Oceniając współpracę z ekspertami należy podkreślić Ich wielkie zaangażowanie w dokonaniu ocen jakości kształcenia, solidność prowadzonych prac w tym zakresie i ich terminowość, a przede wszystkim wysoki profesjonalizm w ocenie jakości kształcenia. Ekspertci wyrażają pełną gotowość do dalszej współpracy z PKA. Zespół stara się o stały dopływ kolejnych ekspertów o znaczącym autorytecie w środowisku naukowym. Zespół dostrzega konieczność wprowadzenia w swojej ofercie obok akredytacji programowej – także dokonywanie akredytacji instytucjonalnej. Istnieje również potrzeba wypracowania bardziej szczegółowych kryteriów dla oceny jakości kształcenia na studiach drugiego stopnia w związku z wprowadzeniem procesu bolońskiego, a także macierzy kompetencji jako instrumentu oceny.

V. Analiza terminowości realizacji czynności przewidzianych procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków

Terminy formułowania ocen jakości kształcenia oraz opiniowania wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kierunków studiów były przez Zespół zawsze dotrzymane, przy starannym zachowaniu wszelkich procedur i przepisów wynikających z przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, rozporządzeń ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego oraz statutu i uchwał Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

VI. Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych oraz w jaki sposób zamierza wykorzystać dotychczasowe doświadczenie w planowaniu i realizacji tych zadań?

W roku 2010 Zespół będzie kontynuował ocenę jakości kształcenia na kierunku „zarządzanie” w II cyklu oraz „finanse i rachunkowość” w cyklu I. Ponadto Zespół będzie kontynuował rozpoczętą w roku 2009 akredytację zintegrowaną, tj. łączącą w miarę możliwości w jednym terminie, akredytację dwóch lub trzech kierunków studiów prowadzonych w danej uczelni, co powinno ułatwić przygotowania się do wizytacji oraz zmniejszyć ich częstotliwość, a jednocześnie umożliwić pozyskanie nowych doświadczeń przygotowujących do prowadzenia akredytacji instytucjonalnej.

9. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych

*Autorzy: dr hab. Tadeusz Bodio,
mgr Grzegorz Laskowski, mgr Monika Sularzycka*

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

Zespół liczy 9 członków. W 2009 r. odbyło się 19 posiedzeń Zespołu.

W kompetencjach Zespołu znajduje się 14 kierunków studiów: „administracja”, „dziennikarstwo i komunikacja społeczna”, „europeistyka”, „nauki o rodzinie”, „pedagogika”, „pedagogika specjalna”, „politologia”, „polityka społeczna”, „praca socjalna”, „prawo”, „prawo kanoniczne”, „psychologia”, „socjologia”, „stosunki międzynarodowe”.

W 2009 roku oceniano jakość kształcenia na wszystkich kierunkach pozostających w kompetencjach Zespołu, z wyłączeniem „polityki społecznej”, w przypadku której w żadnej z uczelni nie został zakończony dotychczas pierwszy cykl kształcenia.

W zestawieniu statystycznym nie uwzględniono kierunków „psychologia” oraz „praca socjalna”, ponieważ żadna z procedur dotyczących oceny na tych kierunkach nie została w 2009 r. zakończona.

II. Ocena jakości kształcenia na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu. Uwagi ogólne, w tym dotyczące jakości raportów samooceny

1. Analiza statystyczna, uwzględniająca: liczbę i rodzaj sformułowanych ocen, rodzaje uczelni, poziomów kształcenia i kierunki studiów.

Tabela nr 1.

Rodzaje wydanych ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem			Ogółem	Z tego ze skróconym okresem		
Oceny pozytywne	88	37	14		23	12	51	30	1	20	16
Oceny warunkowe	12						12	10		2	1
Oceny negatywne	4						4	3	1		
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	12	3			3	3	9	6		3	
Razem	116	40	14		26	15	76	49	2	25	17

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje wydanych ocen					Razem	
			Oceny Pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny		
			Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Uniwersytety ⁹	27	administracja	5					5	
		dziennikarstwo i komunikacja społeczna					1	1	
		nauki o rodzinie	3	2				3	
		pedagogika	5	1				5	
		politologia	4	1			1	5	
		prawo	4					4	
		prawo kanoniczne	2					2	
		socjologia	1					1	
		stosunki międzynarodowe				1	1		
Uczelnie Techniczne	2	socjologia	2	1				2	
Uczelnie Pedagogiczne	4	pedagogika	3	1				3	
		politologia	1					1	
Uczelnie Rolnicze	1	socjologia	1					1	
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	6	administracja	2					2	
		pedagogika	1					1	
		politologia	2					2	
		socjologia	1					1	
Uczelnie niepubliczne	76	administracja	9	3			1	10	
		dziennikarstwo i komunikacja społeczna	4					4	
		europaistyka	3		3	1		7	
		nauki o rodzinie	2		1			3	
		pedagogika	11	2	3	1	1	16	
		pedagogika specjalna	2					2	
		politologia	6	1	3	2	5	16	
		prawo	2					2	
		socjologia	7	4	2			9	
				stosunki międzynarodowe	5			1	6
				inne ^b				1	1

^a Dotyczy uniwersytetów, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

^b zmiana zaszeregowania specjalności (zmiana zespołu)

Z analizy danych w tabelach nr 1 i 2 wynika, że ponad 65% wydanych ocen dotyczy uczelni niepublicznych, 23% – uniwersytetów i 12% pozostałych uczelni.

Kierunkami najczęściej ocenianymi były: „politologia” (24), „pedagogika” (24) i „administracja” (17). Najmniej ocen dotyczyło kierunków: „pedagogika specjalna”, „prawo kanoniczne”, „nauki o rodzinie”, „dziennikarstwo i komunikacja społeczna”.

Dobrym prognostykiem dla jakości kształcenia jest to, że ok. 85% ocen było pozytywnych, z tego ok. 18 % na skrócony okres. Ocen warunkowych było 12%, wszystkie one dotyczą uczelni niepublicznych, podobnie jak oceny negatywne.

Najwięcej odstępień i zawiesznień ocen dotyczyło uczelni niepublicznych, trzykrotnie więcej niż uczelni publicznych. Najczęściej dotyczyły one kierunku „politologia” – ok. 41%.

2. Analiza wyników ocen.

W opracowaniu **struktury kwalifikacji absolwenta** uczelnie wzorowały się głównie na treści standardów kształcenia, najczęściej rozbudowując ją o elementy uwzględniające własne zasoby naukowo-dydaktyczne, specyfikę środowiska lokalnego i potrzeby rynku pracy. Wzbogacały ją także o wymagane kwalifikacje wynikające z nauczania w ramach specjalności. Nanoszono dodatkowe komponenty wynikające z realizacji praktyk zawodowych oraz nauczania języków obcych.

Struktury kwalifikacji absolwenta na ogół nie zawierają uogólnień świadczących o nadmiernym przeroście ambicji uczelni czy antycypowania cech sylwetki absolwenta niezgodnych z istotą takiej struktury. Generalnie przestrzegane są standardy i deskryptory kształcenia określone w ramach procesu bolońskiego. Uczelnie doceniają także konieczność poszukiwania własnej „niszy” w polskim systemie edukacyjnym.

Z racji istnienia licznych specjalności na kierunku „pedagogika” trudności sprawia uczelniom precyzyjne określenie struktury kwalifikacji absolwentów poszczególnych specjalności. Nierzadko błędnie przypisywano im umiejętności, które odnoszą się do absolwentów innych kierunków studiów. Dotyczy to zwłaszcza takich specjalności, jak: pedagogika przedszkolna, wczesnoszkolna oraz nauczycielska. Pojawiały się także trudności w precyzyjnym określeniu zakresu wiedzy absolwenta „pedagogiki”.

Podobne problemy ze strukturą kwalifikacji absolwentów mają uczelnie kształcące na kierunku „politologia”. W jej ramach nierzadko wyróżniano specjalności, które są odrębnymi kierunkami studiów (dziennikarstwo i komunikacja społeczna, bezpieczeństwo narodowe, stosunki międzynarodowe i in.). Problem ten dotyczy także „socjologii”, czy „nauk o rodzinie”. Jego źródła tkwią w niepełnej wiedzy na temat standardów budowy koncepcji kształcenia, w tym struktury kwalifikacji, lub w dążeniu do zwiększenia w odbiorze zewnętrznym atrakcyjności studiowania w konkretnej uczelni i pozyskaniem kandydatów na studia.

Do najczęściej spotykanych uchybień należy zaliczyć:

- a) przesadne rozbudowanie kwalifikacji absolwenta, które nie są możliwe do osiągnięcia na bazie realizowanych treści programowych i na określonym poziomie kształcenia;
- b) przypisywanie absolwentom studiów I stopnia kompetencji właściwych dla studiów II stopnia;
- c) stosowanie niewłaściwych i nieuprawnionych nazw specjalności, których skutkiem są uchybienia w konstrukcji sylwetek absolwenta i struktury kwalifikacji;
- d) nadmierna ogólnikowość i brak precyzji w opisie sylwetki absolwenta oraz struktury kwalifikacji.

Plany studiów i programy nauczania generalnie odpowiadają wymaganiom standardów. W kilku przypadkach zalecono korektę programów nauczania i planów studiów, co było konsekwencją konieczności skorygowania nazw specjalności. Odnotowano także nierzadkie przypadki potrzeby doskonalenia synchronizacji sylwetki absolwenta i struktury jego kwalifikacji z programami i planami studiów.

Uczelnie generalnie przejawiają inwencję i zaangażowanie w opracowaniu programów specjalnościowych i fakultatywnych. Jednak niekiedy zaangażowanie to skutkuje zbyt dalekim odejściem od profilu studiów zakładanego dla danego kierunku i specjalności. Są także i inne przyczyny tego stanu rzeczy, w tym ekonomiczne i kadrowe, powodujące m.in., że uczelnie organizują tak zajęcia, aby w nich mogli uczestniczyć studenci z pokrewnych kierunków studiów.

W planowaniu organizacji studiów coraz aktywniej korzysta się z nowoczesnych rozwiązań w zakresie zarządzania dydaktyką, organizacji zajęć, sesji egzaminacyjnych i konsultacji. Odnotowuje się widoczną poprawę w zakresie technicznego opracowania planu studiów, programu nauczania i obsługi studentów (punktacja ECTS, sekwencyjność zajęć, praktyki, zasady zaliczania przedmiotów, liczba godzin zajęć dydaktycznych i ich proporcja uwzględniająca poszczególne formy studiów i in.).

W ramach kierunku „administracja” plany studiów i programy nauczania opierają się głównie o blok przedmiotów prawno – administracyjnych ze specjalnościami idącymi w stronę polskiej i europejskiej administracji publicznej. Jest to pozytywna tendencja, wpisująca się w wymogi funkcjonowania krajowej i europejskiej administracji publicznej. Do planów studiów włączane są także bloki przedmiotów ekonomicznych i społeczno – politologicznych, co sprzyja budowaniu w ten sposób tożsamości kierunku i zapewnienia mu własnego, ukształtowanego oblicza odróżniającego go od studiów na kierunku „prawo” czy innych kierunkach społecznych. Wśród ocenionych jednostek prowadzących kierunek „prawo” zwraca uwagę nowatorski w skali kraju plan studiów prawniczych prowadzonych w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, wykazujący się dużą dozą innowacyjności oraz wysoką indywidualizacją programu, uwzględniającego potrzeby i oczekiwania konkretnego studenta. Doskonale zbudowany system punktacji ECTS wspomaga wdrożenie systemu,

prowadząc niejako studenta od początku studiów – stosownie do wybieranych indywidualnie treści kształcenia.

Podobnie jak w ubiegłym roku w odniesieniu do wielu kierunków zastrzeżenia budzi konstrukcja sylabusów, zwłaszcza schematyczny i niezbyt precyzyjny opis przedmiotów. Zawarta w nich literatura nie zawsze jest właściwie dobrana i aktualizowana. Również w jej spisie dość często nie wyróżnia się tej, która jest obowiązkowa i zalecana.

W niektórych uczelniach miejsca odbywania praktyk studenckich nie były skorelowane z rodzajem specjalności.

Do najczęściej spotykanych uchybień należy zaliczyć:

- a) wady w konstrukcji sylabusów, zwłaszcza zbyt ogólnikowy opis przedmiotu i dobór literatury;
- b) niewłaściwą sekwencję zajęć w planach studiów;
- c) zbyt niską liczbę godzin zajęć do wyboru;
- d) brak nadzoru nad organizacją i realizacją praktyk studenckich;
- e) blokowanie zajęć z danego przedmiotu w jednym dniu;
- f) naruszanie proporcji między wykładami a innymi formami zajęć dydaktycznych;
- g) minimalizm w planowaniu programu studiów przejawiający się w ograniczaniu treści kształcenia i wymiaru godzin do wymogów standardowych celem obniżenia kosztów nauczania.

Wiele kontrowersji budzi kwestia „nauczania na odległość” (e-learning). W uczelniach stosujących tę metodę kształcenia występuje wiele poważnych uchybień formalnych, merytorycznych i dydaktycznych. Wynika to m.in. z braku doświadczeń szkolnictwa polskiego w kształceniu „na odległość” oraz odpowiedniego zaplecza technicznego pozwalającego na spełnienie wymogów dydaktycznych, a także wysokich kosztów inwestycyjnych przy jednoczesnej tendencji uczelni do minimalizowania wydatków na infrastrukturę niezbędną do organizacji i prowadzenia nauczania z wykorzystaniem tych metod. W rezultacie nierzadko występują przypadki swoistego eksperymentowania i improwizowania w „nauczaniu na odległość”. W kilku uczelniach niepublicznych stwierdzono, że te metody kształcenia nie były właściwie rozumiane – przekraczano dopuszczone prawem proporcje metod dydaktycznych wykorzystujących e-learning i metod tradycyjnych.

Analiza **efektów kształcenia** wskazuje na znaczące zróżnicowanie poziomu nauczania i weryfikacji wiedzy studentów. Jest to uzależnione od rodzaju uczelni – publicznej i niepublicznej (na niekorzyść tych drugich), liczebności studentów na danym kierunku i roku studiów (im większa liczba tym stopień weryfikacji wiedzy mniejszy), formy studiów – stacjonarne i niestacjonarne (na niekorzyść tych drugich) i stosowanych metod. Coraz częściej na zajęciach są stosowane prezentacje multimedialne.

Postępy w procesie kształcenia wyznaczane są zwykle poprzez system kontroli studentów obejmujący tradycyjne i powszechnie obowiązujące procedury: egzaminy, zaliczenia, kolokwia, sprawdziany w formie ustnej i pisemnej.

Analiza programów potwierdza, że standardy są spełnione, głównie w zakresie podstawowym. Zauważa się, zwłaszcza w uczelniach niepublicznych, przewagę wykładów co powoduje naruszanie proporcji między różnymi formami zajęć oraz coraz częściej sprowadzanie egzaminów i zaliczeń do testów i prac pisemnych. Zbyt rzadkie stosowanie metod aktywizujących na zajęciach skutkuje występowaniem u studentów bariery psychologicznej i słabym wykształceniem umiejętności występowania na szerszym forum, polemiki, argumentacji, itp. Jest to dość istotny problem, na który należy zwrócić baczniejszą uwagę.

Poziom stosowanych standardów oceny prac dyplomowych należy bodajże do jednej ze słabszych stron kształcenia na ocenionych kierunkach studiów. Prace licencjackie i magisterskie prezentują bardzo zróżnicowany poziom merytoryczny: bardzo dobre należą do rzadkości, dominują prace na średnim poziomie, ale też niemało jest tych, które są bardzo słabe zarówno pod względem merytorycznym jak i formalnym. Nierzadko spotyka się sytuację, że tematyka tych prac zdecydowanie odbiega od zakresu kierunku studiów. Prace takie nie powinny być dopuszczone do obrony. Analiza procesu dyplomowania wyraźnie wskazuje, iż nie zawsze są przestrzegane procedury związane z przygotowaniem seminarzysty do egzaminu dyplomowego. Uchybienia występujące w pracach dyplomowych i procesie dyplomowania wyraźnie wskazują na nie zawsze wystarczający poziom zaangażowania ze strony nauczycieli akademickich i źle funkcjonujący wewnętrzny system doskonalenia jakości kształcenia – zwłaszcza w uczelniach niepublicznych. Uczelnie coraz bardziej zdają sobie umysławiać powyższy stan rzeczy i coraz częściej rozważają możliwość rezygnacji z pisania prac licencjackich na rzecz inaczej zorganizowanego i w innej formie przeprowadzanego egzaminu dyplomowego.

Konkludując, do najczęściej spotykanych mankamentów w procedurze dyplomowania należy zaliczyć:

- a) zadawanie podczas egzaminu dyplomowego pytań nierzadko dotyczących lub oscylujących wokół tematyki pracy dyplomowej;
- b) dopuszczanie do obrony prac o tematyce niezgodnej z kierunkiem studiów;
- c) brak określenia limitu seminarzystów przypisanych do danego nauczyciela;
- d) zawyżanie ocen z prac dyplomowych;
- e) uchybienia w organizacji i przebiegu egzaminu dyplomowego (skład komisji, jakość recenzji, liczba i tematyka zadawanych pytań);
- f) nagminne niedoceniające metodologii w konceptualizacji prac i wymogów formalnych;
- g) recenzje nie zawsze napisane zgodnie z obowiązującym kanonem.

W zdecydowanej większości uczelni stwierdzono brak kompletnego i spójnego **wewnętrznego systemu jakości kształcenia**, który obejmowałby wszystkie parametry kształcenia i sprawnie działał. Najczęściej funkcjonują tylko poszczególne elementy tego systemu np. hospitacje, okresowa ocena studentów na bazie wybiórczych parametrów,

przeгляд planów studiów i obsady zajęć. Kwestie jakości kształcenia są także w zbyt małym stopniu przedmiotem dyskusji nauczycieli oraz obrad organów kolegialnych.

W tych uczelniach, w których system został już wdrożony i funkcjonuje od kilku lat, jest on konsekwentnie rozwijany, często również w połączeniu z ubieganiem się o uzyskanie zewnętrznego certyfikatu jakości (np. ISO). W uczelniach tych system jest wewnętrznie zróżnicowany, odnosi się do oceny dokonywanej tak przez studentów jak i przełożonych. Także dokumentacja kontroli jakości kształcenia jawi się w takiej sytuacji jako wiarygodna i miarodajna, co wynika m.in. z cykliczności jej dokonywania, a nie jedynie w związku z planowaną wizytacją PKA. Zauważalne są coraz częściej pro jakościowe oddolne działania władz uczelni.

W trakcie odbywanych wizytacji zalecano opracowanie spójnego wewnętrznego systemu jakości kształcenia, w szczególności powołanie komisji ds. jakości kształcenia i opracowanie regulaminów ich pracy. Jak wynika z odpowiedzi na raporty w większości uczelni powołano komisje odpowiedzialne za monitoring i doskonalenie jakości kształcenia na ocenianym kierunku.

Z obserwacji wizytacyjnych wynika, że uczelnie mają jeszcze zbyt małą wiedzę na temat wewnętrznego systemu jakości kształcenia, jego konstrukcji i funkcji.

Niestety, w skali całego kraju powszechną słabością jest brak wśród studentów poczucia realnego wpływu na obsadę zajęć czy zatrudnianie pracowników prowadzących zajęcia dydaktyczne, co należy uznać za poważny mankament systemu, a wręcz jego hybrydowość w tym zakresie.

W czasie wizytacji zgłaszano postulaty, aby PKA opracowała wytyczne lub też zalecenia jak budować wewnętrzny system jakości kształcenia.

Zdecydowana większość ocenianych kierunków spełniała podstawowe kryteria **minimum kadrowego**. Przy tym widoczne są różnice w jakościowym doborze kadry między uczelniami publicznymi i niepublicznymi. Proces budowy własnych kadr w uczelniach niepublicznych jest zbyt powolny, choć uczelnie te podejmują w tym zakresie różnorodne inicjatywy, niektóre z nich pokrywają nawet koszty związane z procedurą uzyskania stopni naukowych.

Najczęściej spotykanym mankamentem była niewłaściwa konstrukcja minimum kadrowego. Powinna ona uwzględniać możliwie najszersze spektrum komplementarnych specjalności w zakresie danego kierunku studiów. Jednym z problemów w konstrukcji minimum kadrowego jest brak pozytywnej i pełnej korelacji między wymogami formalnymi i merytorycznymi. Na ogół pierwsze są spełniane, drugie – nie zawsze, lub w zróżnicowanym zakresie – zależnie od uczelni i kierunku studiów. Kwestia owego „spektrum” jest niezwykle istotna, gdyż rzutuje na jakość spełnienia wielu innych standardów, dotyczących m.in. programu nauczania, obsady zajęć, ich poziomu czy doboru tematyki dyplomów i procedury dyplomowania.

Kwestia optymalnej konstrukcji minimum kadrowego jest poważnym wyzwaniem dla kierunku „politologia”. Na kierunkach „stosunki międzynarodowe” oraz „dziennikarstwo i komunikacja społeczna” generalnie uczelnie dysponują stosownym minimum kadrowym, którego składy są korygowane w przypadku zgłaszanych zastrzeżeń. Również w zdecydowanej większości uczelni publicznych i niepublicznych prowadzących kształcenie na kierunku „pedagogika”, minimum kadrowe spełnia wymogi formalne i merytoryczne.

W wielu uczelniach (poza Uniwersytetem Jagiellońskim, który wprowadził określone zasady oceny pracownika) niekorzystnym zjawiskiem jest zatrudnienie wieloletowe, np. podczas wizytacji stwierdzono przypadek pracy profesora na dwóch pierwszych etatach w dwóch uniwersytetach oraz zgłoszenia go do dwóch składów minimum kadrowego studiów drugiego stopnia. Należy odnotować brak reakcji MNiSW oraz uczelni na tę sytuację. Obecnie osoba ta pracuje w trzech uczelniach i we wszystkich wchodzi w skład minimum kadrowego, co stwierdzono w trakcie kolejnej wizytacji na innym uniwersytecie. Taki stan rzeczy negatywnie rzutuje na ocenę standardów stosowanych w tym zakresie w środowisku akademickim.

Generalnie w uniwersytetach wymagania kadrowe są spełnione. W tej grupie uczelni na „administracji” kadra naukowo-dydaktyczna jest zróżnicowana: od najlepszej w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie i Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu do słabszej w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II i Uniwersytecie w Białymstoku oraz najsłabszej w Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (1 emerytowany samodzielny nauczyciel akademicki w zakresie nauk o administracji). Uczelnie niepubliczne prowadzące studia I stopnia zwłaszcza dla samodzielnych nauczycieli akademickich, stanowią dodatkowe miejsce pracy. Sytuacja ta rodzi negatywne konsekwencje: skoncentrowanie dydaktyki samodzielnych pracowników naukowych na seminariach dyplomowanych, zaprzestanie publikowania prac naukowych, niewłaściwy przydział (pojedynczych) zajęć dydaktycznych i innych.

Spełnienie warunków kadrowych jest ciągłą, podstawową bolączką szkół niepublicznych. Oprócz trudności związanych z deficytem kadr w kraju występuje nadal zjawisko (choć już nie tak powszechne) przemieszczania się kadry ze szkoły do szkoły zaraz po uzyskaniu akredytacji danego kierunku, czy parokrotnego stanowienia minimum kadrowego.

W wizytowanych uczelniach, zwłaszcza uniwersytetach, widać dbałość o rozwój młodej kadry w zakresie nauk prawno-administracyjnych.

Zdarzają się niedopełnienia wymogów czysto formalnych, np. w aktach osobowych znajdują się nieaktualne oświadczenia o wyrażeniu zgody na zaliczenie do minimum kadrowego. W zbyt wielu przypadkach oświadczenia są wypełniane bez należytej staranności, a przecież stanowią one podstawowy dokument pozwalający na zaliczenie do minimum kadrowego. Często brakuje kopii dyplomów potwierdzających uzyskanie stopni lub tytułu naukowego.

Wobec znikomej oferty przedmiotów prowadzonych w językach obcych (choć pojawiają się coraz częściej tego typu oferty i to nie tylko w uczelniach publicznych) pojawia się kwestia rzeczywistego udziału w proce-

sie dydaktycznym cudzoziemców wliczonych do minimum kadrowego od 1 października 2009 r. do minimum – w grupie profesorów i doktorów habilitowanych – można wliczyć 2 cudzoziemców, co może oznaczać, że na studiach I stopnia będą oni stanowić większość samodzielnych pracowników nauki posiadających dorobek naukowy z zakresu danego kierunku studiów. Kwestia możliwości zweryfikowania rzeczywistego prowadzenia przez nich wymaganej liczby godzin staje się wtedy decydująca.

Badania naukowe są realizowane przede wszystkim w tych uczelniach, które posiadają uprawnienia do prowadzenia studiów II stopnia/jednolitych magisterskich lub przygotowują się do ich uruchomienia. Tematyka badań oraz publikacji nawiązuje do specyfiki uczelni, prowadzonych kierunków, a także usytuowania uczelni (szczególnie niepublicznych) w lokalnym środowisku.

Publikacje obcojęzyczne wydawane są głównie przez ośrodki akademickie i „zamożne” uczelnie, one też dbają o rozwój międzynarodowych kontaktów naukowych.

Zauważalna jest wyraźna dysproporcja w zakresie realizowanych badań naukowych między uczelniami publicznymi i niepublicznymi na korzyść tych pierwszych. W związku z tą sytuacją zalecano wprowadzenie w każdej uczelni jasnych regulacji odnoszących się do zasad afiliacji badań pracowników danego kierunku studiów.

Generalnie uczelnie w zbyt małym stopniu ubiegają się o granty zewnętrzne, także same przeznaczają zbyt skromne środki na badania naukowe. W niewielu uczelniach funkcjonuje system „grantów wewnętrznych” – na potrzeby prowadzenia własnych badań przez pracowników naukowych.

Badania na ogół nie są organizowane zgodnie z obowiązującymi w danym zakresie standardami; nie zawsze jest właściwie postrzegana rola katedr i zakładów naukowo-dydaktycznych w prowadzeniu badań. Uczelnie powinny zwracać baczną uwagę na profesjonalizację organizacji badań naukowych oraz ich wymiar pragmatyczny.

Jeśli chodzi o dynamikę, zakres i finansowanie badań naukowych to na ocenianych kierunkach ujawniają się znaczące kontrasty. Dotyczą one studiów politologicznych, stosunków międzynarodowych, europeistyki. Na studiach prawniczych i administracyjnych poziom badań naukowych, umiędzynarodowienie jak i relacje z otoczeniem są generalnie na dobrym poziomie. Badania naukowe na kierunku „pedagogika” charakteryzują się wysoką intensywnością, co wyraża się w licznych i zróżnicowanych tematycznie projektach badawczych, publikacjach naukowych oraz konferencjach i sympozjach o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym. Dotyczy to zwłaszcza największych ośrodków akademickich. Niepokojącą tendencją jest natomiast coraz bardziej zanikający aspekt teoretyczny badań i nadmierne skoncentrowanie na metodyce nauczania, czego przykładem może być mała liczba periodyków naukowych w skali kraju z tej dziedziny. Wydaje się, że jest to efekt zapotrzebowań społecznych, ale także deficytu głębokiej wiedzy teoretycznej ze strony prowadzących badania, co nie służy wszechstronnemu rozwojowi pedagogiki. Pilną potrzebą chwili wydaje się być także pogłębienie metodologicznego aspek-

tu badań pedagogicznych. Na „politologii” dynamika i poziom badań są zróżnicowane. Uwzględniają one tematykę międzynarodową, krajową, regionalną i lokalną. Ich pozytywną stroną jest to, że w znacznym stopniu uwzględniają potrzeby dydaktyki, zaś słabą – przywiązywanie zbyt małej uwagi do badań o walorach teoriopolitycznych i metodologicznych.

Niezależnie od sygnalizowanych mankamentów na ocenianych kierunkach, zwłaszcza w uczelniach niepublicznych obserwuje się tendencję do coraz większego zaangażowania w realizację badań naukowych i ich umiędzynarodowienie. Coraz częściej uczelnie wydają własne pisma naukowe, w których są publikowane badania, organizują konferencje także z udziałem przedstawicieli zagranicznych ośrodków naukowych.

Baza dydaktyczna jest silną stroną większości jednostek organizacyjnych prowadzących oceniane kierunki studiów. Przy tym ocena tej bazy wypada lepiej w uczelniach niepublicznych niż uczelniach publicznych. Stanowi o tym m.in. dobre usytuowanie uczelni niepublicznych, wyposażenie sal w środki audiowizualne, ich estetyka i in.

Generalnie zauważa się tendencję do coraz lepszego spełniania przez uczelnie standardów odnoszących się do bazy materialnej, m.in. pod względem liczby i powierzchni pomieszczeń wykorzystywanych w dydaktyce, ich wyposażenia w sprzęt multimedialny. Uczelnie konsekwentnie rozbudowują laboratoria językowe i pracownie komputerowe, a niektóre z nich także studia telewizyjne. Powszechniejsza staje się informatyzacja nauki i nauczanie na odległość, zatem także i w tym zakresie widoczna jest poprawa wyposażenia w sprzęt techniczny w siedzibie uczelni. Widać również postęp w kwestii przygotowania do przyjęcia i obsługi studentów niepełnosprawnych.

Od sygnalizowanej tendencji są jednak odstępstwa – nie we wszystkich ocenianych jednostkach władze wykazują dbałość o bazę materialną, estetykę sal, zapewnienie środków na zakup książek czy czasopism. W rezultacie w bibliotekach brakuje podstawowej literatury zalecanej w sylabusach, co zgłaszają studenci na spotkaniach z zespołami oceniającymi. Stąd też uczelnie winny prowadzić baczniejszy monitoring potrzeb bibliotecznych i zabezpieczać stosowne środki finansowe na uzupełnienie księgozbiorów. Odnotowano także tendencję do coraz szerszego korzystania z usług internetowych w zakresie zapewnienia pracownikom i studentom dostępu do czasopism krajowych i zagranicznych. Ewentualne braki zgłaszane przez ekspertów spotykają się z deklaracją uzupełnienia zbiorów.

W trakcie wizytacji odnotowano, że stan bazy dydaktycznej istotnie rzutuje na atmosferę w uczelniach (tam, gdzie jest słaba baza panuje stan poczucia tymczasowości i oczekiwania na lepsze warunki) i jakość kształcenia.

Konkludując, wizytacje potwierdziły, że sytuacja materialna uczelni w niemałym stopniu implikuje poziom spełnienia wielu innych standardów jakości kształcenia. W tym względzie najwięcej uwag jest zgłaszanych przez uczelnie publiczne, co winno być ważnym sygnałem dla władz szkolnictwa wyższego.

Analizując **sprawy studenckie** należy stwierdzić, iż na szczególne podkreślenie zasługuje wzrastająca świadomość studentów roli, jaką mogą pełnić w ramach struktur uczelnianych. Niestety nie zawsze świadomość ta przekłada się w bezpośrednie zaangażowanie w pracę samorządu studentów, kół naukowych i komisji uczelnianych.

Studenci generalnie pozytywnie oceniali poziom kształcenia, kontakty z nauczycielami akademickimi, potwierdzali, iż mogą liczyć na konsultacje i pomoc naukową kadry nauczającej. Również pozytywnie postrzegali działalność samorządów na ocenianych kierunkach studiów.

Studenckie koła naukowe cechuje znacząca aktywność wydawnicza i konferencyjna. Należy podkreślić, iż studenci administracji i prawa zazwyczaj należą do najaktywniejszych w uczelniach.

Studenci, zwłaszcza uczący się w formie niestacjonarnej, krytykowali jakość pracy dziekanatów, niekiedy organizację przepływu informacji, oraz fakt, iż ich przedstawiciele nie są włączani w procesy decyzyjne dotyczące jakości kształcenia. Krytyce poddawano usterki formalne w postępowaniu stypendialnym. Najczęściej zgłaszane przez studentów kwestie sporne odnosiły się do bieżącego funkcjonowania uczelni, pracowników dydaktycznych i administracyjnych. W zdecydowanej większości przypadków szkoła należycie reaguje, starając się poprawiać komfort studiowania.

Powtarzające się mankamenty w uczelniach to niska jakość obowiązujących regulaminów wewnętrznych, głównie regulaminu dotyczącego przyznawania pomocy materialnej, nieodpowiednia baza dydaktyczna, niewystarczające wyposażenie bibliotek w księgozbiory.

Dużą niedogodnością dla studentów jest brak możliwości stołowania się oraz noclegów w akademikach oraz nadmierna koncentracja zajęć dydaktycznych w blokach przekraczających 12 godzin dziennie. Ponadto, zajęcia na studiach niestacjonarnych zaczynają się niekiedy od wczesnych godzin popołudniowych w piątki, co uniemożliwia przede wszystkim studentom pracującym dojazd na wyznaczone godziny.

W niektórych uczelniach niepublicznych zauważa się wprowadzenie własnych systemów stypendialnych mających promować najzdolniejszych studentów, w tym ulgi w opłatach za studia, do całkowitego zwolnienia włącznie.

Poziom umiędzynarodowienia nie należy do mocnych stron kierunków studiów, które były oceniane, zwłaszcza prowadzonych przez niewielkie uczelnie i często uczelnie niepubliczne. Do najważniejszych ograniczeń umiędzynarodowienia dorobku naukowego pracowników i badań naukowych należy zaliczyć skromne środki finansowe oraz wieloletowość pracowników. Wskazuje się także na niewielką pragmatyczną doniosłość podejmowanych w Polsce badań naukowych.

Większość uczelni cechuje brak systematycznej międzynarodowej wymiany studentów i kadry naukowo-dydaktycznej oraz realizacji badań naukowych z zagranicznymi ośrodkami naukowymi. Do rzadkości należą gościnne wykłady prowadzone przez *visiting professors*.

Wszystkie uczelnie w projektowaniu badań zwracają uwagę na specyfikę regionalną (przygraniczne usytuowanie) i co ważne, potrafią wykorzystać te atuty. Bliższa analiza współpracy międzynarodowej wskazuje jednak, że wymaga ona koncepcyjnej weryfikacji na wszystkich uczelniach. Badania są tematycznie rozproszone i prowadzone nie zawsze w sposób ciągły i systematyczny.

W niektórych uczelniach ujawnił się wyraźny deficyt transparentności w przyznawaniu środków na intensyfikację kontaktów międzynarodowych.

Wszystkie wizytowane uczelnie realizujące studia politologiczne czy socjologiczne prowadzą współpracę międzynarodową, tyle że w różnicowanym stopniu. Współpraca ta w większości przypadków jest sformalizowana (zawarte umowy), uwzględnia wspólne programy badawcze, publikacje, konferencje naukowe, wymianę naukową. W odniesieniu do kierunku „pedagogika” poziom międzynarodowy osiągają zwykle duże ośrodki akademickie o randze uniwersyteckiej i utrwalonym już statusie oraz renomie. Do rzadkości należy osiągnięcie poziomu międzynarodowego w uczelniach niepublicznych. Na kierunkach „stosunki międzynarodowe”, „europaistyka” czy „dziennikarstwo i komunikacja społeczna” kontakty międzynarodowe nie stanowią specjalnego atutu uczelni. Takiej współpracy albo jeszcze nie rozpoczęto albo też, jeśli pojawiają się wzmianki o jej nawiązaniu z partnerami zagranicznymi, brakuje enuncjatywnie wyliczonych dowodów takich przedsięwzięć.

Uczelnie doceniają wagę **kontaktów z otoczeniem** lokalnym, uwypuklają swoje zaangażowanie w problemy lokalne w opisie realizowanej misji. Interesujące są stwierdzenia o ścisłej więzi z gospodarczym charakterem danego regionu, co z pewnością ma decydujące znaczenie dla szans ich przetrwania w sytuacji niżu demograficznego. W tym względzie wyróżniają się zwłaszcza uczelnie prowadzące studia politologiczne wykazując się bardzo dobrą współpracą z lokalnymi instytucjami i organizacjami społecznymi. Inicjują wiele oryginalnych przedsięwzięć tym samym budując swój pozytywny wizerunek. Również angażują się w przedsięwzięcia o charakterze krajowym. Dobre kontakty z otoczeniem mają uczelnie prowadzące także inne oceniane kierunki. Kontakty te są także implikowane potrzebami uczelni, m.in. związanymi z realizacją praktyk studenckich czy zatrudnieniem absolwentów.

Kontakty z otoczeniem są realizowane na różne sposoby, najbardziej popularna jest praktyka zawodowa studentów oraz coraz powszechniejsze „klastry”. Dobra współpraca z otoczeniem wyrażająca się także uwzględnianiem potrzeb rodzimego środowiska społeczno – ekonomicznego w procesie dydaktycznym ma miejsce głównie w uczelniach niepublicznych.

Zauważalny jest wzrost pozyskiwania grantów na sfinansowanie wybranych potrzeb szkoły. Z kolei uczelnie o statusie uniwersytetów i akademii w dużych miejscowościach wykazują (przede wszystkim poprzez aktywność kół naukowych) większą troskę o gości ze świata nauki i polityki. Także ten typ szkół wyższych ma lepiej rozwiniętą naukową współpracę międzynarodową.

Zdarzają się bardzo rzadkie przypadki, gdy Prezydium PKA negatywnie oceniało kontakty z otoczeniem ze względu na fakt, iż uczelnia niewystarczająco reagowała na potrzeby regionu.

3. W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy i jaki wpływ miały wprowadzone zmiany na jakość kształcenia?

W czasie wizytacji nierzadko wyrażano opinie, że przyjazd zespołu PKA służy mobilizacji jednostek ocenianych, a tym samym tak potrzebnej co pewien czas „samodiagnozie” stanu nauczania, która w połączeniu z diagnozą zespołu oceniającego pozwala na identyfikację silnych i słabych stron nauczania, a tym samym jego doskonalenie. Jest to także okres studiowania standardów, procedur, obowiązujących aktów prawnych, w rezultacie lepszego poznania i zrozumienia znaczenia doskonalenia jakości kształcenia na konkurencyjnym rynku edukacyjnym.

Bardzo cenne dla władz uczelni, a także dla zespołów wizytacyjnych, są końcowe spotkania poświęcone wstępnej ocenie jakości kształcenia na wizytowanych kierunkach. Zwłaszcza, że służą one wymianie poglądów i opinii na temat jakości kształcenia nie tylko w jednostce wizytowanej, ale także w krajowym systemie edukacyjnym. Ważne są zwłaszcza opinie przedstawicieli uczelni na temat silnych i słabych stron standardów, które wymagają doskonalenia i są przedmiotem dyskusji Zespołu Kierunków Studiów Społeczno-Prawnych. Doświadczenia z tych spotkań także prowadzą do wniosku, że istnieje potrzeba intensywniejszego upowszechniania wiedzy na temat działalności PKA oraz standardów kształcenia.

Z analizy odpowiedzi na raporty zespołów PKA wynika, że wszystkie uczelnie odnoszą się z należytą uwagą do wniosków i zaleceń pokontrolnych. Ich władze w pismach skierowanych do PKA podkreślały, że te wnioski i zalecenia traktują jako pomoc w doskonaleniu jakości kształcenia.

Raporty powizytacyjne były przedmiotem narad bądź dyskusji na spotkaniach roboczych w ocenianych jednostkach. Co istotne, miały one także wpływ na wzbogacenie wiedzy pracowników naukowo-dydaktycznych i administracyjnych na temat standardów jakości kształcenia, prowadzenia dokumentacji toku studiów itp.

Na kierunkach studiów, które uzyskały akredytację na pełny okres proces kształcenia przebiega bez zakłóceń. W części uczelni, które otrzymały oceny pozytywne na skrócony okres, lub oceny warunkowe powołano komisje lub wyznaczono osoby odpowiedzialne za wdrożenie programów naprawczych. Programy te zostały dobrze opracowane, ważne aby konsekwentnie były wdrażane. Ich efektem są m.in. coraz lepiej funkcjonujące wewnętrzne systemy jakości kształcenia, co także ważne – są one coraz bardziej doceniane przez uczelnie.

4. Ile uczelni zlikwidowało prowadzone/ocenione poprzednio kierunki i z jakich przyczyn?

Uchwały o zawieszeniu lub odstąpieniu od dokonania oceny dotyczyły ok. 10% wyznaczonych jednostek. Pojedyncze przypadki zawieszenia kształcenia bądź likwidacji odnotowano na kierunkach: „administracja” (1), „pedagogika” (1), „dziennikarstwo i komunikacja społeczna” (1), „stosunki międzynarodowe” (2) i „politologia” (6). Jedną z ważniejszych przyczyn zawieszenia lub likwidacji kierunków są koszty ich utrzymania i brak liczby kandydatów na studia uzasadniającej uruchomienie kierunku.

III. Opiniowanie wniosków

1. Informacje ogólne.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów											
		prawo	administracja	nauki o rodzinie	pedagogika	pedagogika specjalna	psychologia	socjologia	praca socjalna	politologia	dziennikarstwo i komunikacja społeczna	stosunki międzynarodowe	europaistyka
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	3		2		1								
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	41		8	1	12	1		4	7	3	4	1	
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiów magisterskich	31	5	6		9		5	1		1		3	1
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	10	2	3		4							1	
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	24												
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	1				1								
Wniosek o stwierdzenie spełnienia warunków do prowadzenia kształcenia	1									1			
Wniosek dotyczący zmiany siedziby Uczelni	1												
Razem	112	7	19	1	27	1	5	5	7	5	4	5	1

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	3	1	2		
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	41	24	11		6
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiów magisterskich	31	18	11		2
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	10	9	1		
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	24	14	2	7	1
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	1		1		
Wniosek o stwierdzenie spełnienia warunków do prowadzenia kształcenia	1	1			
Wniosek dotyczący zmiany siedziby uczelni	1			1	
Razem	112	67	28	8	9

* dotyczy tylko wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni publicznych.

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	67	5	62
Negatywne	28	3	25
W toku	9		9
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	8		8
Razem	112	8	104

* dotyczy tylko wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni publicznych.

Uczelnie najczęściej wnioskowały o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia (ponad 36% ogółu wniosków) oraz drugiego stopnia (ok. 28 % ogółu wniosków). Na trzecim miejscu plasowały się wnioski o przedłużenie pozwolenia na działalność.

W przypadku studiów pierwszego stopnia najczęściej wnioskowano o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku „pedagogika”, następnie „praca socjalna” i „administracja”. Na drugim poziomie najczęściej ubiegano się również o uprawnienia do prowadzenia

kierunków: „pedagogika” i „administracja”, a także „prawo” i „psychologia” na poziomie jednolitych studiów magisterskich.

Spośród wszystkich wniosków dotyczących uruchomienia studiów pierwszego stopnia ok. 62% zostało zaopiniowanych pozytywnie, a drugiego stopnia studiów i jednolitych studiów magisterskich – pozytywnie zaopiniowano ok. 58% wniosków;

W porównaniu do ubiegłych lat ujawnił się spadek zainteresowania uczelni uruchomieniem takich kierunków studiów jak „europeistyka” i „pedagogika specjalna”.

W minionym roku uczelnie wykazywały brak zainteresowania uzyskaniem uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku i studiów międzykierunkowych.

Tylko w jednym przypadku odnotowano zainteresowanie uczelni utworzeniem jednostki zagranicznej i prowadzenia w niej kształcenia na kierunku „pedagogika”.

Tabela nr 6.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Poziom kształcenia	Kryteria ocen									
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne
1	prawo	II		1	2	3	2	2		2	1	
2	administracja	I		2		2	1					
		II		1	1	2	2					
3	nauki o rodzinie	I	1	1		1				1	1	
4	pedagogika	I	2	4	1	3				2	2	
		II		1	1	2		2		1		
5	psychologia	II	1			2	1	2		1		
6	praca socjalna	I	1	3		2				1		
7	politologia	I	1	1	1		1					
8	dziennikarstwo i komunikacja społeczna	I		1					1	1	1	
9	stosunki międzynarodowe	I		1	1		1					
		II		1	1	1	1	1				
10	europeistyka	I		1		1	1			1		
	Razem	I	5	14	3	9	4		1	6	4	
		II	1	4	5	10	6	7		4	1	

Tabela nr 6 ilustruje najważniejsze problemy w zakresie spełnienia wymogów warunkujących uruchomienie kształcenia na kierunkach studiów społeczno-prawnych. Z jej analizy wynika, że we wnioskach o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na studiach pierwszego stopnia, najwięcej mankamentów występuje w standardach odnoszących się do planów studiów i programów nauczania (30%), kadry naukowo-dydak-

tycznej (20%) i zasobów biblioteki (ok. 12%). Mankamenty te odnoszą się zwłaszcza do wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia studiów na kierunku „pedagogika”. Z kolei przy uruchomieniu studiów drugiego stopnia / jednolitych studiów magisterskich wnioskodawcy mieli największe problemy ze spełnieniem wymogów dotyczących kadry naukowo-dydaktycznej (ok. 30%), badań naukowych (ok. 20%) i obsady kadrowej (ok. 15%). Najwięcej problemów związanych ze spełnieniem standardów w tym zakresie występuje we wnioskach dotyczących kierunków „prawo” i „psychologia”. We wnioskach dotyczących „pedagogiki” najczęściej nie są spełniane 2 standardy, dotyczące kadry naukowo-dydaktycznej i badań naukowych.

W przypadku „administracji”, ale także na innych kierunkach studiów, obserwuje się zjawisko polegające na wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku, a po pozytywnej opinii – rezygnacja i zgoda na innym kierunku. Wielokrotne wyrażanie zgody na etapie wnioskowania o nadanie uprawnień jest zgodne z prawem, problem zaś pojawia się, gdy wnioskowane kierunki zostają utworzone w kilku uczelniach. Cykl wizytacji powoduje, że dana osoba jest nadal wliczana do minimum w większej liczbie uczelni, niż na to pozwalają uregulowania prawne, bądź częściej wchodzi w skład minimum kadrowego jedynie ostatniego z wnioskowanych kierunków tworząc luki w pozostałych. W tym zakresie system funkcjonujący w MNiSW, który ma być bazą danych odnośnie osób wliczonych do minimum kadrowego wykazuje poważne braki.

IV. Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2009 r. oraz ocena współpracy z wizytowanymi uczelniami, ekspertami, a także ocena obowiązujących procedur i kryteriów dokonywania ocen oraz opiniowania wniosków

Zespół zrealizował zaplanowane zadania na rok 2009. Ich realizacji m.in. sprzyjały:

- a) przyjęte preferencje przy wyznaczaniu do oceny kierunków i uczelni; uwzględniały one w pierwszej kolejności uczelnie, które uzyskały najslabsze oceny jakości kształcenia na kierunkach społeczno-prawnych oraz te uczelnie i kierunki, które w ogóle nie były oceniane;
- b) elastyczność organizacji pracy Zespołu;
- c) profesjonalizm i wsparcie pracowników Biura PKA;
- d) rozszerzenie składu ekspertów dla poszczególnych kierunków studiów. Zadbane o to, aby eksperci reprezentowali rozliczne środowiska uczelniane;
- e) upowszechnianie wiedzy w środowiskach naukowo-dydaktycznych na temat standardów jakości kształcenia (m.in. na I Ogólnopolskim Kongresie Politologii, który odbył się w dniach 22–24 września 2009 r. w Warszawie był zorganizowany panel w całości poświęcony jakości kształcenia i badaniom naukowym; podobne inicjatywy podejmuje także wiele innych kierunków społeczno-prawnych).

V. Analiza terminowości realizacji czynności przewidzianych procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków

Działania pilotowane przez Biuro PKA mieściły się w kalendarzu postępowania administracyjnego oraz procedur wewnętrznych PKA.

VI. Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych oraz w jaki sposób zamierza wykorzystać dotychczasowe doświadczenie w planowaniu i realizacji tych zadań?

Przyjęta w 2009 roku nowa koncepcja działania Zespołu generalnie zdała egzamin, tym bardziej, że nastąpiło ustabilizowanie jego składu osobowego. Koncepcja ta wymaga jednak dalszego doskonalenia, m.in. w zakresie:

- a) wewnętrznego podziału zadań w celu równoważenia obciążenia pracą członków Zespołu. Dodać należy, że w tej kwestii sporo zrobiono, część obowiązków przypadających na koordynatora kierunku „pedagogika” przejęli inni członkowie Zespołu;
- b) optymalizacji grafiku pracy, zwłaszcza ze względu na okres wakacyjny. Optymalizacja ta winna się wiązać z realizacją planów wizytacyjnych ze stosownym wyprzedzeniem oraz szybszym rozpatrywaniem wniosków nadesłanych w kwietniu i następnych przedwakacyjnych miesiącach. Doświadczenia ostatniego roku wskazują także na potrzebę zwrócenia baczniejszej uwagi w Zespole nie tylko na przestrzeganie terminów rozpatrywania spraw merytorycznych, ale także realizację innych zadań natury organizacyjno-merytorycznej. Również należy większą uwagę zwrócić na przestrzeganie terminów przesyłu materiałów merytorycznych przez członków Zespołu dotyczących spraw rozpatrywanych przez Prezydium PKA, które zostały określone wewnętrznymi procedurami;
- c) weryfikacji i uzupełnienia składu listy ekspertów na bazie obowiązujących kryteriów. Współpraca z ekspertami rodzi czasem problemy natury organizacyjnej i proceduralnej wobec nie przestrzegania terminów nadesłania recenzji czy powizytacyjnych raportów częściowych.

W 2010 roku Zespół będzie w swojej działalności koncentrował uwagę na:

- a) realizacji standardowych zadań, wynikających ze Statutu PKA i unormowań prawnych;
- b) monitorował jakość kształcenia na kierunkach, które znajdują się w jego kompetencjach;
- c) dążył – tam, gdzie to możliwe – do zamknięcia cyklu ocen;
- d) inicjował działania związane z doskonaleniem standardów kształcenia;
- e) wspierał środowiskowe i uczelniane przedsięwzięcia upowszechniające wiedzę o jakości kształcenia i reformach w tym zakresie.

10. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Artystycznych

Autor: prof. Joachim Pichura

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu

Zespół liczył 6 członków. W 2009 r. odbył 9 posiedzeń.

W kompetencjach Zespołu pozostają następujące kierunki studiów: „aktorstwo”, „architektura wnętrz”, „dyrygentura”, „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych”, „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej”, „grafika”, „instrumentalistyka”, „jazz i muzyka estradowa”, „kompozycja i teoria muzyki”, „konserwacja i restauracja dzieł sztuki”, „malarstwo”, „organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej”, „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia”, „reżyseria”, „reżyseria dźwięku”, „rzeźba”, „scenografia”, „taniec”, „wokalistyka”, „wzornictwo”. Dwa kierunki studiów: „wiedza o teatrze” oraz „muzykologia” pozostają także w kompetencjach Zespołu Kierunków Studiów Humanistycznych.

W 2009 r. Zespół prowadził ocenę jakości kształcenia na 8 kierunkach studiów, w wyniku której sformułował 27 ocen. Oceny dotyczyły takich kierunków studiów, jak: „grafika” – 4, „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych” – 8, „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej” – 9, „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia” – 2, „architektura wnętrz” – 1, „jazz i muzyka estradowa” – 1, „malarstwo” – 1, „wzornictwo” – 1.

II. Ocena jakości kształcenia

Raporty samooceny uczelni objętych akredytacją w 2009 r. w większości zostały przygotowane zgodnie z zaleceniami PPKA. W nielicznych tylko przypadkach, niektóre punkty raportu samooceny były opracowane zbyt lakonicznie, nie zawierały bowiem w pełni rozwiniętej informacji dotyczącej danego zagadnienia.

Spośród sformułowanych ocen 20 dotyczyło uczelni publicznych. Było to 19 ocen pozytywnych, dokonanych po ocenie pozytywnej wydanej poprzednio na okres pięciu i sześciu lat (w tym 5 ocen ze skróconym okresem) oraz 1 ocena warunkowa.

W odniesieniu do 7 uczelni niepublicznych sformułowano 6 ocen pozytywnych, w tym 4 wydane po raz pierwszy i 2 po ocenie pozytywnej ze skróconym okresem, oraz 1 ocenę warunkową.

Skrócony okres wydania oceny uzasadniało najczęściej:

- Niespełnienie wymagań określonych w § 11 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby

prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048 z późn. zm.), odnoszących się do stosunku liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe, do liczby studentów (na kierunkach studiów artystycznych nie może być on mniejszy niż 1:25).

- Niespełnienie w realizowanych programach kształcenia, zarówno na studiach stacjonarnych jak i niestacjonarnych wymagań zawartych w standardach kształcenia określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. Nr 164, poz. 1166 z późn. zm.).
- Minimalny rozwój kadry dydaktycznej (np. w okresie ostatnich czterech lat został zrealizowany tylko jeden przewód habilitacyjny oraz dwa przewody doktorskie).
- Brak wdrożenia w pełni systemu ECTS oraz właściwej punktacji ECTS, odzwierciedlającej rzeczywisty wkład pracy studenta w dany przedmiot.
- Merytoryczna i programowa jakość przedstawionych przez Uczelnię sylabusów poszczególnych przedmiotów realizowanych w ramach jednolitych studiów magisterskich oraz studiów II stopnia. Wiele z nich było źle przygotowanych, nagminnie brakowało zapisów bibliograficznych literatury przedmiotu.
- Brak właściwej formy zaliczeń przedmiotów artystycznych.
- Brak ankiet studenckich oceniających jeden z podstawowych elementów wpływających na jakość kształcenia – poziom prowadzonych zajęć dydaktycznych.
- Brak galerii w nowo powstałych budynkach.
- Brak kół artystycznych i naukowych związanych z profilem studiów.
- Brak biblioteki uczelnianej.
- Brak samorządu studenckiego oraz przedstawicieli studentów w organach kolegialnych uczelni, co skutkuje niespełnieniem części przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwo wyższym dotyczących zasad i kryteriów przyznawania świadczeń pomocy materialnej.
- Brak dostępu do pracowni warsztatowych po zajęciach obowiązkowych, jak również niewystarczająca ilość i jakość sprzętu stanowiącego ich wyposażenie.
- Prowadzenie w ramach wizytowanego kierunku specjalności (np. „muzykoterapia” oraz „choreografia i techniki tańca”), których struktura, plany studiów, zasady rekrutacji oraz forma dyplomowania w sposób zdecydowany odbiegają od standardu ustalonego dla ocenianego kierunku.
- Rekrutacja na studia II stopnia nie była poprzedzona sprawdzianem ze stopnia przygotowania w zakresie przedmiotów artystycznych (praktycznych).

1. Analiza statystyczna, uwzględniająca: liczbę i rodzaj sformułowanych ocen, rodzaje uczelni, poziomów kształcenia i kierunki studiów.

Tabela nr 1.

Rodzaje wydanych ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Oceny pozytywne	25	19			19	5	6	4		2	2
Oceny warunkowe	2	1			1		1	1			
Razem	27	20			20	5	7	5		2	2

W 2009 r. akredytacji poddano:

- **8 uniwersytetów** oceniając w nich kierunki studiów: „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej” – „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych – studia I i II stopnia oraz jednolite studia magisterskie,
- **5 uczelni pedagogicznych** kształcących w zakresie kierunków: „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych”, „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej” – studia I i II stopnia oraz jednolite studia magisterskie, „grafika” – studia I i II stopnia,
- **7 uczelni artystycznych** prowadzących kierunki studiów: „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych”, „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej”, „grafika”, „jazz i muzyka estradowa” – studia I i II stopnia oraz jednolite studia magisterskie,
- **7 niepublicznych uczelni** prowadzących kształcenie na kierunkach: „grafika” – studia I i II stopnia; „ architektura wnętrz” – studia I stopnia, „malarstwo” – studia I stopnia, „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia” – studia I i II stopnia oraz jednolite studia magisterskie, „wzornictwo” – studia I i II stopnia.

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje wydanych ocen			
			Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Razem
			Ogółem	Z tego ze skróconym okresem		
Uniwersytety ^a	8	edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	5	1		5
		edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej	2	1	1	3
Uczelnie Pedagogiczne	5	edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	2			2
		edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej	2	1		2
		grafika	1			1
Uczelnie Artystyczne	7	edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	1			1
		edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej	4	1		4
		jazz i muzyka estradowa	1	1		1
		grafika	1			1
Uczelnie niepubliczne	7	grafika	2			2
		architektura wnętrz	1			1
		malarstwo	1			1
		realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia	1	1	1	2
		wzornictwo	1	1		1

2. Analiza wyników ocen jakości kształcenia.

W zdecydowanej większości wizytowanych uczelni, **struktura kwalifikacji absolwenta** jest zgodna z uregulowaniami zawartymi w standardzie kształcenia oraz przyjętymi w ramach Procesu Bolońskiego tzw. dyskryptorami efektów kształcenia.

Absolwenci posiadają wiedzę oraz umiejętności zgodne z ukończonym kierunkiem studiów, są przygotowani do realizacji twórczej pracy zawodowej zarówno samodzielnej jak i zespołowej. Zakładane cele kształcenia oraz kompetencje ogólne i specyficzne absolwentów odnoszą się do ich wiedzy, umiejętności i postaw, jak również do dokonywania ocen i formowania sądów, komunikowania się z otoczeniem oraz możliwości kontynuacji kształcenia przez całe życie. Biorąc pod uwagę dynamiczny rozwój technik komputerowych, Uczelnie wprowadziły i poszerzyły przedmioty z tego zakresu, dostosowując kwalifikacje absolwentów do oczekiwań rynku pracy.

Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że wśród wizytowanych w roku 2009 uczelnie miały miejsce nieliczne przypadki niewłaściwego uregulowania zasad dyplomowania, niezgodności tematyki pisemnych prac dyplomowych z kierunkiem kształcenia, jak również niewłaściwego wyboru opiekunów i recenzentów oraz tryb przeprowadzania egzaminów dyplomowych.

We wszystkich wizytowanych uczelniach, ocena realizacji **programu kształcenia** z obowiązującymi w czasie ich realizacji standardami, wyka-

zywała spełnienie wymagań określonych w tych standardach. Przyjęte rozwiązania programowe umożliwiały osiągnięcie każdego z deklarowanych na danym kierunku celów kształcenia sformułowanych w sylwetce absolwenta. Sposób realizacji i system kontroli w zdecydowanej większości uczelni był właściwie realizowany, na odpowiednim poziomie i zakresie specjalistycznym.

Do mankamentów należy zaliczyć niewdrożenie w niektórych uczelniach systemu punktów ECTS. Były przypadki, że funkcjonujący system nie w pełni przyporządkowywał w sposób właściwy liczby punktów do wymaganego wkładu pracy.

Wszystkie uczelnie wykazują dużą troskę o właściwy dobór kandydatów na studia na kierunkach artystycznych. W ramach postępowania rekrutacyjnego kandydat zostaje poddany sprawdzianom specjalistycznym decydującym o przyjęciu. Egzamin wstępny jest najczęściej dwuetapowy i wymaga dużej wiedzy od kandydata. Zdarza się jednak zarówno w uczelniach publicznych, jak i niepublicznych, że rekrutacja odbywała się na zasadzie przeglądu prac plastycznych kandydata, bądź konkursu świadectw, co na kierunkach artystycznych nie pozwala na określenie stopnia przygotowania do studiowania na wybranym kierunku.

We wszystkich uczelniach, **efekty kształcenia** na wizytowanych kierunkach artystycznych należy uznać za dobre, a często – bardzo dobre.

Jednym z istotnych elementów oceny, są liczne nagrody uzyskane na krajowych i międzynarodowych imprezach, np. zespoły studenckie prowadzone przez pedagogów Wydziału Filmu i Fotografii WSSiP w Łodzi uzyskiwały w latach 2007–2008 15 nagród na festiwalach filmowych, czy konkursach fotograficznych.

Efekty kształcenia widoczne są w aktywności wystawienniczej studentów i absolwentów kierunków plastycznych. W zdecydowanej większości uczelnie posiadały własne galerie, ale też bardzo często prezentowały dorobek poza ich murami na wystawach indywidualnych i zbiorowych.

Rady wydziałów wszystkich uczelni śledziły na bieżąco działalność zespołu nauczycieli akademickich, oceniając efekty pracy i stopień satysfakcji absolwentów. Najważniejszym sprawdzianem i narzędziem weryfikacji programów są na kierunkach artystycznych koncerty i wystawy na zakończenie roku akademickiego, które stają się forum dyskusyjnym na prowadzonym kierunku. Również procedura otwartych, publicznych egzaminów dyplomowych kończących studia I i II stopnia daje możliwość weryfikowania dotychczasowych dokonań i udoskonalania procesu kształcenia oraz jego rezultatów.

Inną – specyficzną dla kierunków artystycznych – formą **systemu jakości kształcenia**, jest udział studentów w różnego typu wystawach, koncertach i konkursach o zasięgu krajowym jak również międzynarodowym, gdzie są oceniani przez niezależne komisje.

Znaczący wpływ na zapewnienie jakości kształcenia ma również fakt przeprowadzania egzaminów praktycznych w formie występu publicznego, ocenianego przez komisję powołaną przez dziekana.

Istotnym elementem jakości kształcenia jest przeprowadzana co 4 lata przez władze uczelni ocena kadry, jak i coraz częściej stosowana ankieta dla studentów oceniających zajęcia dydaktyczne. Należy jednak stwierdzić, że są jeszcze uczelnie, które takiej ankiety nie wprowadziły.

Studenci podlegali okresowym przeglądom i ocenom takim jak: kolokwia, estrady studenckie, testy, sprawdziany. System ocen uwzględniał także zaangażowanie i postawę studenta, systematyczność i odpowiedzialność.

W zdecydowanej większości uczelnie spełniły wymagania **minimum kadrowego** na wizytowanym kierunku. Proponowane do minimum osoby spełniały wymagania merytoryczne, jak również prowadziły bogatą działalność artystyczną, naukową i posiadały dorobek pedagogiczny. W szeregu przypadkach osobami wchodzącymi w skład minimum kadrowego wizytowanych kierunków byli wybitni artyści posiadający uznanie nie tylko w kraju, ale również za granicą.

Obsada zajęć dydaktycznych w wizytowanych jednostkach była zgodna z tematyką prowadzonych zajęć oraz posiadany przez pedagoga dorobkiem naukowym. Zdarzały się jednak przypadki, że warunek ten nie był spełniony.

We wszystkich jednostkach spełniony był wymóg dotyczący relacji pomiędzy liczbą nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe, a liczbą studentów.

We wszystkich uczelniach i wizytowanych kierunkach proces naukowo – dydaktyczny rozwija się prawidłowo i dynamicznie. Na podstawie raportów samooceny należy stwierdzić, że pedagodzy kierunków artystycznych biorą udział w licznych wystawach indywidualnych i zbiorowych, koncertach w charakterze dyrygenta chórów uczelnianych, pokazach filmowych efektem czego są liczne nagrody otrzymane przez pedagogów zarówno w kraju jak i za granicą. Uczestniczą w szeregu seminariów i konferencji naukowych, prowadzą wykłady w ramach współpracy z uczelniami zagranicznymi. O ich prestiżu świadczy dobitnie fakt, że są zapraszani do udziału w kursach mistrzowskich oraz pracach jury konkursów krajowych i międzynarodowych.

Wachlarz **problemów naukowych** podejmowanych przez pedagogów wizytowanych kierunków jest bardzo szeroki. Dotyczy zarówno problemów dydaktycznych, analizy twórczości wybitnych kompozytorów, problemów związanych z twórczością filmową jak również podejmowane są problemy dotyczące roli sztuki i twórczości w swoich regionach. W niektórych uczelniach liczba publikacji, wydawnictw, albumów, monografii jest znacząca, a ich poziom należy ocenić bardzo wysoko. Projekty badawcze w ramach badań własnych realizowane są przede wszystkim w związku z podnoszeniem kwalifikacji przez pedagogów, ale również z myślą o rozwoju danego kierunku. Niestety, kwoty będące w dyspozycji uczelni na badania własne są w szkolnictwie artystycznym stosunkowo niewielkie, co w dużej mierze ogranicza podejmowanie większych przedsięwzięć naukowo-artystycznych.

Generalnie **baza dydaktyczna** przeznaczona w ocenianych uczelniach dla potrzeb wizytowanych kierunków jest wystarczająca do prowadzenia

dydaktyki na odpowiednim poziomie. Budynki dydaktyczne są najczęściej we właściwym stanie technicznym i estetycznym.

Osobnym problemem jest wyposażenie bazy dydaktycznej w wysokiej klasy instrumentarium, aparaturę elektroniczną, sprzęt multimedialny. Jest on stale uzupełniany i aktualizowany, jednak potrzeby w tym zakresie są o wiele większe. Jakość wyposażenia sal i pracowni dydaktycznych na kierunkach artystycznych ma ogromne znaczenie i wpływa na jakość kształcenia. Ze względu na koszty, problem ten jest widoczny we wszystkich wizytowanych uczelniach. Nie we wszystkich uczelniach i akademikach zapewniony jest dostęp do Internetu i komputerowych zasobów bibliotecznych. Wyraźny jest jednak postęp w tym obszarze i coraz więcej jednostek zakłada sieć bezprzewodową. Największym problemem dla niektórych uczelni jest spełnienie wymogów dotyczących osób niepełnosprawnych, bowiem jest to związane z ogromnymi kosztami (uruchomienie wind i konieczność adaptacji budynków).

W niektórych uczelniach **udział studentów** kierunków artystycznych w działalności Samorządu Studenckiego jest stosunkowo mały. Również działalność kół naukowych jest w obszarze artystycznym raczej znikoma. Zdarzają się koła dynamicznie działające, ale w skali wizytowanych uczelni jest to raczej działalność incydentalna.

Stypendia na wizytowanych kierunkach to często pojawiający się problem, zarówno w uczelniach publicznych, jak i niepublicznych. Wysokość i dostępność stypendiów – zdaniem studentów – była niewystarczająca. Umowy ze studentami, które określają kwotę wpisowego i czesnego, czy innych odpłatności, zawierają w niektórych przypadkach zapisy, które mogą budzić wątpliwości natury prawnej.

W zdecydowanej większości uczelni studenci nie mają zastrzeżeń co do profesjonalnej obsługi dziekanatów. Również relacje studentów z wykładowcami oraz ich dostępność jest na kierunkach artystycznych wszystkich uczelni bez zarzutu.

Poziom umiędzynarodowienia we wszystkich wizytowanych uczelniach, zarówno w publicznych jak i niepublicznych był realizowany w podstawowym zakresie. Były jednak w kilku przypadkach relacje z zagranicznymi ośrodkami bardziej rozwinięte i intensywne.

Przykładem może być Akademia Muzyczna im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu. W ramach Programu Erasmus Akademia Muzyczna w Poznaniu utrzymuje partnerskie kontakty z wieloma placówkami naukowo-dydaktycznymi za granicą, m.in. w: Austrii, Belgii, Czechach, Estonii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Islandii, na Litwie, w Niemczech, Norwegii, Włoszech, Szwecji, Turcji, Wielkiej Brytanii.

W rezultacie intensywnej i owocnej działalności Programu Erasmus, Akademia Muzyczna w Poznaniu – pośród 238 uczelni z 55 krajów zrzeszonych w AEC (międzynarodowe stowarzyszenie wyższych szkół muzycznych, konserwatoriów i akademii) – znalazła się w prestiżowej dziesiątce uczelni realizujących ten Program w roku 2007/2008. Uzyskała V miejsce w kategorii wysyłanych za granicę studentów, VI miejsce w obliczonym procentowo

udziale wyjeżdżających studentów oraz VI miejsce w kategorii przyjmowanych pedagogów z zagranicy. Uczelnia otrzymała także wyróżnienie w ogólnopolskim konkursie zorganizowanym przez Fundację Rozwoju Programu Erasmus z okazji 20-lecia funkcjonowania Erasmus w Polsce.

Ogólnie w wizytowanych uczelniach współpraca instytucjonalna w wielu przypadkach miała charakter umów partnerskich między uczelniami. Widoczny jest też udział pracowników wizytowanych kierunków w wykładach za granicą – w ramach Erasmus. Odbywały się staże podyplomowe i doktorskie oraz częste pobyty studentów zarówno polskich za granicą, jak i zagranicznych w Polsce. Pobyty na semestralnych studiach, rocznych lub czasowych. Podejmowane są coraz częściej wspólne tematy prac artystycznych i dydaktycznych realizowane z ośrodkami krajowymi i zagranicznymi.

Relacje z otoczeniem obejmują sferę współdziałania z innymi instytucjami artystycznymi, ze szczególnym uwzględnieniem szkolnictwa wyższego, oraz sferę działań adresowanych do społeczeństwa całego regionu. Relacje te wyrażają się poprzez: zapewnienie stałego dopływu wysoko wykwalifikowanej kadry do instytucji muzycznych i plastycznych; wzbogacanie życia kulturalnego miasta i regionu poprzez organizowanie wielu imprez, głównie wystaw, koncertów odbywających się w siedzibie uczelni, a także w różnych ośrodkach kulturalnych regionu; utrzymywanie kontaktu z dziećmi i młodzieżą szkół ogólnokształcących poprzez prowadzenie akcji umuzykalniającej w formie audycji muzycznych, koncertów, konkursów, wystaw, działania na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych, współpraca z organizacjami społecznymi i gospodarczymi.

Uczelnie wykonując swe zadania współpracują z krajowymi i zagranicznymi instytucjami artystycznymi, naukowymi i społecznymi oraz uczestniczą w tworzeniu europejskiej i światowej przestrzeni artystycznego szkolnictwa wyższego.

3. W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy i jaki wpływ miały wprowadzone zmiany na jakość kształcenia?

Uwagi sformułowane w stosunku do wizytowanych kierunków w trakcie pierwszej akredytacji dotyczyły prawie wyłącznie spraw natury organizacyjno-prawnych, które zostały w zdecydowanej większości skorygowane, natomiast nie miały one bezpośredniego wpływu na podniesienie jakości kształcenia. Istotnym problemem jest nieprzestrzeganie przez niektóre uczelnie prowadzące kierunek „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej” zaleceń zawartych w standardach kształcenia, a dotyczących wielkości grup studenckich na niektórych przedmiotach.

4. Ile Uczelni zlikwidowało prowadzone / ocenione uprzednio kierunki i z jakich przyczyn?

Brak informacji o zlikwidowaniu ocenianych uprzednio kierunków.

III. Opiniowanie wniosków

1. Informacje ogólne.

W 2009 r. Zespół Kierunków Studiów Artystycznych spośród otrzymanych 15 wniosków zaopiniował 11. Dotyczyły one przede wszystkim uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia – ok. 40% i II stopnia ok. 33 %.

Natomiast pojedyncze wnioski odnosiły się do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonej uczelni – 2, nadania istniejącemu wydziałowi zamiejscowemu uprawnień do prowadzenia kształcenia oraz przywrócenia uprawnień – 1.

Spośród 15 wniosków, 3 dotyczyły uczelni publicznych, 12 – uczelni niepublicznych. Najczęściej wnioskowano o utworzenie kierunków „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych” (5) oraz „grafika” (3).

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów							
		edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej	grafika	architektura wnętrz	malarstwo	wzornictwo	realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia	organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	2	1					1		
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	6	3		1	1				1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiach magisterskich	5	1	1	1		1		1	
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	1			1					
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia	1						1		
Razem	15	5	1	3	1	1	2	1	1

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole		
		Pozytywne	Negatywne	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	2	1	1	
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	6	3	1	2
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiach magisterskich	5	2	2	1
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	1	1		
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia	1			1
Razem	15	7	4	4

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	7	1	6
Negatywne	4	1	3
W toku	4	1	3
Razem	15	3	12

2. Analiza merytoryczna wydanych opinii.

Podstawą wydanych opinii pozytywnych była pozytywna ocena przedstawionej koncepcji kształcenia, planów studiów i programów nauczania, bazy materialnej i dydaktycznej oraz spełnienie wymagań kadrowych.

Negatywną opinię o rozpatrywanych wnioskach uzasadniał:

- 1) Brak spełnienia wymagań określonych w art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.). Uczelnie bardzo często nie dołączały do wniosków oświadczeń, na podstawie których można by było jednoznacznie stwierdzić

- czy i na jakich kierunkach i poziomie studiów przedstawieni we wniosku nauczyciele akademicki stanowią już minimum kadrowe.
- 2) Brak spełnienia wymagań określonych w § 8 ust. 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048 z późn. zm.) przez osoby wskazane we wniosku do minimum kadrowego.
 - 3) Brak jednoznacznej informacji o rozmiarze oraz poziomie prowadzonych badań naukowych. W dokumentacji wniosku brakowało często zbiorczej informacji o dotychczasowej działalności naukowo-badawczej jednostki. Informacja ograniczała się jedynie do opisu indywidualnych osiągnięć poszczególnych nauczycieli akademickich. Brak było również informacji o środkach przeznaczonych na prowadzenie działalności naukowej, składzie zespołów badawczych, realizowanych tematach badawczych oraz opisu efektów tych badań, a także planowanych działań w tym zakresie.
 - 4) Brak dorobku artystycznego z zakresu wnioskowanego kierunku studiów lub związanego z danym kierunkiem studiów.
 - 5) Brak dostosowania planów i programów nauczania do obowiązujących standardów kształcenia. Zawężanie koncepcji kształcenia, niewłaściwa obsada nauczycieli akademickich proponowanych do prowadzenia zajęć z niektórych przedmiotów. Sylwetka absolwenta niezgodna z planem studiów. Proponowanie do prowadzenia wykładów, szczególnie na studiach drugiego stopnia, pedagogów posiadających tytuł zawodowy magistra.
 - 6) Zbyt ogólnikowe sylabusy, nieuwzględniające istotnych elementów procesu kształcenia: założeń i celów dydaktycznych, warunków zaliczenia przedmiotu oraz metod kształcenia. Niepełny był również opis formy zaliczeń i egzaminów – podany jedynie ogólny rygor zaliczeń i egzaminów. W sylabusach nie uwzględniono również punktacji ECTS dla poszczególnych przedmiotów oraz nie podano nazwisk osób prowadzących poszczególne przedmioty w danym semestrze.
 - 7) Przedstawione zbyt ogólnie informacje, dotyczące bazy lokalowej. Często brakowało zarówno precyzyjnych danych, dotyczących przewidywanej powierzchni lokalowej, przeznaczonej na realizację zajęć z zakresu wnioskowanego kierunku studiów, jak i informacji o powierzchni przeznaczonej na poszczególne pracownie, czy modelarnie wraz z planowanym wyposażeniem technicznym. Informacje te są niezbędne dla oceny, czy zostaną zapewnione warunki umożliwiające prawidłową realizację celów kształcenia, zwłaszcza na takich kierunkach studiów, jak: „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych”, „malarstwo”.
 - 8) Lakoniczne informacje dotyczące zbiorów bibliotecznych, często niewystarczających dla uruchomienia nowego kierunku studiów.
 - 9) Zbyt duży limit przyjęć na I rok studiów. Na podstawie analizy wniosków, które wpłynęły do zaopiniowania często, zdaniem Zespołu, liczba studentów nie jest dostosowana do możliwości kadrowych i loka-

lowych uczelni. Zachwianie tej równowagi, zwłaszcza na kierunkach artystycznych, prowadzi do obniżenia jakości kształcenia.

- 10) Prowadzenie w ramach kierunku „malarstwo” tylko jednej specjalności „malarstwo sztalugowe”, która z racji swej specyfiki powinna być ofertą tylko dla wybitnie uzdolnionych. Uczelnia nie przedstawiła żadnej propozycji prowadzenia innych specjalności.
- 11) Niedostateczne przygotowanie dokumentacji wniosku, zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym. Niekiedy dokumentacja zawierała trzy wersje minimum kadrowego, z których żadna nie prezentowała składu minimum kadrowego odpowiadającego wymogom § 5 ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia. Brak było także informacji dotyczących zajęć do wyboru, czy organizacji zjazdów na studiach niestacjonarnych.
- 12) Uczelnia informowała o planowanym limicie przyjęć na studia niestacjonarne, natomiast w dokumentacji brakowało planu dla tych studiów, a także informacji o ich organizacji, w tym liczbie zjazdów.

Tabela nr 6.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Poziom kształcenia	Kryteria ocen									
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Syllabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne (limit przyjęć na studia)
1	edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	I	1	1	1		2		2	1	1	2
		II	1		1		1	1	1	1		1
2	malarstwo	II		1	1		1		1			1
	Razem	I	1	1	1		2		2	1	1	2
		II	1	1	2		2	1	2	1		2

IV. Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2009 r. oraz ocena współpracy z wizytowanymi uczelniami, ekspertami, a także ocena obowiązujących procedur i kryteriów dokonywania ocen

Zadania zaplanowane przez Zespół na 2009 r. nie zostały w pełni zrealizowane, w związku z czym 8 ocen zostanie zakończonych w 2010 r.

Współpracę z wizytowanymi uczelniami należy ocenić bardzo pozytywnie. Równie pozytywnie należy ocenić współpracę z ekspertami. Ich

wiedza i znajomość procedur pozwalają na rzetelną ocenę wizytowanych kierunków. Jedynym problemem jest terminowość przekazywania raportów cząstkowych, a co za tym idzie również opracowanie raportu końcowego z wizytacji.

V. Analiza terminowości realizacji czynności przewidzianych procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków

Na terminowość realizacji czynności związanych z procedurą oceny znaczący wpływ miał m.in. fakt, iż wizytowane w roku 2009 kierunki są prowadzone najczęściej w dwóch, trzech uczelniach, co utrudniało dobór ekspertów (np. niektórzy z planowanych ekspertów byli zatrudnieni w obu uczelniach, co znacznie opóźniało powołanie składu zespołów oceniających).

VI. Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych oraz w jaki sposób zamierza wykorzystać dotychczasowe doświadczenie w planowaniu i realizacji tych zadań?

Dążenie do akredytowania w tym samym terminie 2–3 kierunków działających w Uczelni.

11. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Wojskowych

Autorzy: prof. dr hab. Czesław Flanek, mgr Izabela Sadurska

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu

W skład Zespołu wchodzi 5 członków PKA. Skład Zespołu nie ulegał zmianom. Obecnie w składzie Zespołu są 3 osoby, które były członkami PKA w poprzedniej kadencji oraz 2 osoby pełniące funkcję po raz pierwszy. Zespół w 2009 roku odbył 9 posiedzeń.

W kompetencjach Zespołu pozostają 4 kierunki studiów: „bezpieczeństwo narodowe”, „bezpieczeństwo wewnętrzne”, „inżynieria bezpieczeństwa” i „logistyka (wojskowa)”.

Zespół korzysta w pracy z pomocy bardzo doświadczonych ekspertów (ponad 25), z którymi współpraca układa się bardzo dobrze.

Wyżej wymienione kierunki studiów prowadzone są w około 70 uczelniach publicznych i niepublicznych. Kierunki te są także prowadzone w uczelniach autonomicznych spełniających wymogi określone w art. 56 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, które mogą samodzielnie tworzyć kierunki studiów. Brak jest pełnej informacji o rozmiarach tego kształcenia.

II. Ocena jakości kształcenia na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu

Zespół w 2009 roku nie prowadził oceny jakości kształcenia na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu z tego względu, że uczelnie nie zakończyły pierwszego cyklu kształcenia (pierwsze wnioski wpływały w 2007 roku). W 2010 roku Zespół zamierza przeprowadzić ocenę jakości kształcenia na wybranych uczelniach publicznych (w tym także autonomicznych) i niepublicznych na wszystkich kierunkach pozostających w jego kompetencji, na których wypromowani zostali pierwsi absolwenci.

III. Opiniowanie wniosków

Wnioski, które zostały rozpatrzone w 2009 roku przez Zespół Kierunków Studiów Wojskowych dotyczyły 3. kierunków studiów, tj.: „bezpieczeństwa narodowego”, „bezpieczeństwa wewnętrznego”, „inżynierii bezpieczeństwa”.

Analizując strukturę wniosków o uruchomienie kierunków studiów trzeba podkreślić, że:

- najczęściej wniosków dotyczyło kierunku „bezpieczeństwo wewnętrzne” (ok. 49%);
- niewiele mniej wniosków dotyczyło kierunku „bezpieczeństwo narodowe” (ok. 39%);
- kilka wniosków dotyczyło kierunku „inżynieria bezpieczeństwa” (ok. 12%);
- nie było wniosków dotyczących kierunku „logistyka” (wojskowa).

Dane liczbowe dotyczące wniosków przedstawione są w tabelach nr 1-4.

Tabela nr 1.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów		
		bezpieczeństwo narodowe	bezpieczeństwo wewnętrzne	inżynieria bezpieczeństwa
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	40	16	19	5
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiów magisterskich	1		1	
Razem	41	16	20	5

Tabela nr 2.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole		
		Pozytywne	Negatywne	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	40	15	21	4
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiów magisterskich	1		1	
Razem	41	15	22	4

Tabela nr 3.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	15	1	14
Negatywne	22		22
W toku	4		4
Razem	41	1	40

Tabela nr 4.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Poziom kształcenia	Kryteria ocen									
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne
1	bezpieczeństwo narodowe	I		1	1	10				2	2	
2	bezpieczeństwo wewnętrzne	I		5	3	19			1	4	2	
		II				1		1				
3	inżynieria bezpieczeństwa	I				1				3		
	Razem	I		6	4	30			1	9	4	
		II				1		1				

Jakość przedstawionych do zaopiniowania wniosków była niezadowalająca. Ponad 50 % wniosków o uruchomienie kierunków studiów zostało zaopiniowanych negatywnie.

Uwagi ogólne dotyczące wniosków:

- bardzo poważnym mankamentem wniosków były braki w minimum kadrowym (podstawowa przyczyna ocen negatywnych);
- niedojrzała koncepcja kształcenia;
- programy studiów często nie zawierały oferty zajęć do wyboru i właściwych treści kształcenia;
- bardzo często sylabusy nie spełniały wymogów określanych w stosownych uchwałach;
- niedostateczne zasoby biblioteczne;
- często uczelnie nie przedstawiały dobrze przemyślanych i zabezpieczonych praktyk;
- na 11 odwołań od negatywnej oceny wniosków zaledwie w 2. przypadkach zmieniono ją na ocenę pozytywną.

IV. Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2009 rok oraz zadań na lata następne

Zadania zaplanowane na 2009 rok przez Zespół Kierunków Studiów Wojskowych w minionej kadencji zostały wykonane. Wszystkie sprawy realizowane były na bieżąco. Stosowne procedury były przestrzegane.

Bardzo dobrze układa się współpraca z ekspertami. Recenzje (opinie) przez nich przedstawiane są wyczerpujące, kompetentne i terminowe.

Zespół na 2010 rok planuje skupić główny wysiłek na wizytacjach uczelni (10–12 uczelni w IV kwartale) publicznych (w tym autonomicznych) oraz niepublicznych, które zakończą pierwszy cykl kształcenia.

12. Podsumowanie wyników wydanych ocen

Autor: mgr inż. Maciej Markowski

12.1. Informacje ogólne

Państwowa Komisja Akredytacyjna w roku 2009 wydała łącznie 582 oceny jakości kształcenia, zaś w 40 przypadkach Prezydium PKA podjęło decyzję o odstąpieniu, bądź czasowym zawieszeniu procedury oceny. Ponad 60% ocen, sformułowanych zostało w stosunku do kierunków prowadzonych w uczelniach publicznych, zaś zdecydowana większość ogółu ocen (prawie 85%), to oceny pozytywne, z czego tylko niecałe 15%, stanowią oceny wydane na skrócony okres 2–4 lat.

Najwięcej ocen sformułowano w stosunku do kierunków studiów: „filologia”, „zarządzanie” oraz „informatyka” (oceniana przez Zespół Kierunków Studiów Technicznych oraz Matematyczno – Fizyczno – Chemicznych). Stosunkowo dużo warunkowych oraz negatywnych ocen jakości kształcenia sformułowano względem uczelni niepublicznych. W ich przypadku stanowiły one ok. 30% ogółu ocen, zaś w przypadku uczelni publicznych, stosunek ten wyniósł zaledwie 4%.

Istotną kwestią jest fakt, iż w przypadku uczelni niepublicznych, poddawanych ponownemu procesowi akredytacji, w związku z upływem 5–6 letniego okresu, na który przyznana została wydana wcześniej pozytywna ocena, niemal 25% ocen stanowiły oceny warunkowe lub negatywne, co może mieć związek zarówno z pogorszeniem jakości kształcenia w czasie obowiązywania pierwotnie wydanej oceny, jak również z przeprowadzonego wówczas procesu dostosowania kryteriów oceny jakości kształcenia przyjętych przez PKA do europejskich standardów ENQA (European Standards and Guidelines). Fakt ten jest tym bardziej niepokojący, iż w grupie uczelni publicznych, ten sam wskaźnik wyniósł zaledwie 3%. Równocześnie należy zauważyć stymulujące oddziaływanie oceny warunkowej oraz pozytywnej wydanej na skrócony okres na jakość kształcenia w ocenianych jednostkach, gdyż w przypadku ponownej oceny jakości kształcenia, prawie w 97% przypadków ocen dokonanych w uczelniach publicznych, a w 80% w niepublicznych, wydano oceny pozytywne.

Niepokojącym wydaje się również fakt, iż w grupie uczelni niepublicznych, w odniesieniu do kierunków studiów poddanych po raz pierwszy ocenie jakości kształcenia, ponad 35% uzyskało oceny warunkowe bądź negatywne. W przypadku analogicznie ocenianych kierunków studiów prowadzonych w uczelniach publicznych, udział tych ocen wyniósł ok. 7%.

Tabela nr 1.

Rodzaje wydanych ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Oceny wyróżniające	3	3			3						
Oceny pozytywne	494	340	70	6	264	56	154	75	10	69	31
Oceny warunkowe	59	12	4		8		47	29	2	16	4
Oceny negatywne	26	3	1	1	1		23	13	3	7	3
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	40	12	3		9	7	28	14	1	13	3
Razem	622	370	78	7	285	63	252	131	16	105	41

Tabela nr 2.

Kierunki studiów	Rodzaje wydanych ocen						
	Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	Razem
		Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
administracja		16	3			1	17
archeologia		6					6
architektura i urbanistyka		2	1				2
architektura krajobrazu		1	1			1	2
architektura wnętrz		1					1
biologia		5					5
biotechnologia		1	1				1
budownictwo		15	2				15
chemia		4			1		5
dziennikarstwo i komunikacja społeczna		4				1	5
edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych		8	1				8
edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej		8	3	1			9
edukacja techniczno-informatyczna		4	1	1			5

ekonomia		11		5	3	4	23
elektronika i telekomunikacja	3	7	1		1		11
etnologia		4		1			5
europaistyka		3		3	1		7
filologia		50	3	1		2	53
filologia polska		22	1	1		2	25
filozofia		2				1	3
finanse i rachunkowość		11			2	3	16
fizjoterapia		10		3			13
fizyka		2					2
fizyka techniczna		2					2
geodezja i kartografia		9	1				9
geografia		13	2				13
gospodarka przestrzenna		3			1		4
grafika		4					4
historia		2					2
historia sztuki		3	1				3
informacja naukowa i bibliotekoznawstwo		1					1
informatyka		32	4	5	5		42
informatyka i ekonometria						5	5
inżynieria chemiczna i procesowa		1					1
inżynieria materiałowa		1	1				1
inżynieria środowiska		16	1	2	1	2	21
jazz i muzyka estradowa		1	1				1
kierunek lekarsko-dentystyczny		3					3
kosmetologia		3	2				3
kulturoznawstwo		1		1		1	3
leśnictwo		3					3
malarstwo		1					1
matematyka		14	3	1			15
mechanika i budowa maszyn					1	1	2
nauki o rodzinie		5	2	1			6
nawigacja		2					2
oceanotechnika		2					2
ochrona dóbr kultury		1					1
ochrona środowiska		27	10	1	1		29

papiernictwo i poligrafia		2	2	1		1	4
pedagogika		20	4	3	1	1	25
pedagogika specjalna		2					2
pielęgniarstwo		12	1			1	13
politologia		13	2	3	2	6	24
prawo		6					6
prawo kanoniczne		2					2
realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia		1	1	1			2
rolnictwo		3	1				3
rybactwo		3					3
socjologia		12	5	2			14
stosunki międzynarodowe		5				2	7
technika rolnicza i leśna		1					1
technologia chemiczna		7	1				7
technologia drewna		1					1
technologia żywności i żywienie człowieka		1	1				1
teologia		1					1
towaroznawstwo		2	1				2
transport		3	2				3
turystyka i rekreacja		8	1	7	1		16
wiedza o teatrze		1					1
wychowanie fizyczne		5	1	2			7
wzornictwo		1	1				1
zarządzanie		31	3	8	4	3	46
zarządzanie i inżynieria produkcji		2		2	1		5
zdrowie publiczne		2		2		1	5
inne *		1				1	2
Razem	3	496	73	58	26	40	622

* zmiana zaszeregowania specjalności (zmiana zespołu)

12.2. Analiza merytoryczna wydanych ocen

• Struktura kwalifikacji absolwenta

Podobnie jak w roku ubiegłym, zespoły oceniające Państwowej Komisji Akredytacyjnej obserwowały, w większości przypadków, brak inicjatyw uczelni zmierzających do indywidualizacji deklarowanych kwalifikacji absolwentów, zgodnie z profilem uczelni lub specyfiką regionalną. Sylwetka absolwenta stanowiła zazwyczaj kopię ram kwalifikacji absol-

wenta określonych w sformułowanym w przepisach prawa standardzie kształcenia dla danego kierunku studiów.

Planowana struktura kwalifikacji absolwenta jedynie w sporadycznych przypadkach ukształtowana została z uwzględnieniem potrzeb lokalnej gospodarki, wyrażonych przez przedstawicieli interesariuszy społecznych i gospodarczych danej uczelni.

Obserwowana sytuacja postrzegana jest jednoznacznie niekorzystnie zarówno dla szkół wyższych, jak i ich absolwentów. Zdecydowana większość uczelni wciąż nie potrafi stworzyć unikalnej oferty kształcenia, pozwalającej na zagospodarowanie rynkowej niszy, przez co obniża ona swój potencjał konkurencyjny na rynku usług edukacyjnych. Również z perspektywy studentów szkół wyższych, rzeczywiste zróżnicowanie oferty kształcenia, poprzez możliwie daleko idącą indywidualizację struktury kwalifikacji absolwenta, jest niezwykle korzystne. Zwiększa bowiem szanse na wyróżnienie, a więc i sukces na rynku pracy, w szczególności w świetle istniejących możliwości prezentacji potencjalnym pracodawcom posiadanych w suplemencie do dyplomu specyficznych kwalifikacji.

Niezwykle istotną kwestią jest powszechny brak w deklarowanej sylwetce absolwenta tzw. kompetencji miękkich i zdolności interpersonalnych, określanych przez deskryptory dublińskie jako umiejętności i postawy. Zespoły oceniające zauważyły, iż w znacznej większości struktura kwalifikacji absolwenta ograniczała się do opisu posiadanej wiedzy, pomijając współcześnie równie ważne umiejętności komunikacji z otoczeniem, pracy zespołowej, formułowania ocen i wydawania sądów czy też pozyskiwania nowej i implementacji posiadanej wiedzy.

• **Plany studiów i programy nauczania**

Konsekwencją niskiego poziomu zróżnicowania struktury kwalifikacji absolwenta pomiędzy poszczególnymi uczelniami w ramach jednego kierunku studiów, jest również niski poziom różnorodności planów studiów i programów nauczania. W zdecydowanej większości ocenianych kierunków studiów, realizowane plany studiów odpowiadały wymaganiom zdefiniowanym w standardach kształcenia. Jednocześnie dużym mankamentem obserwowanym niemal we wszystkich wizytowanych jednostkach, jest niezwykle ograniczona możliwość indywidualizacji studiów przez studentów, wynikająca z niewielkiej oferty przedmiotów obieralnych, ograniczonych zazwyczaj do sztywnych ram określonych wybraną specjalnością. Wizytowane uczelnie w większości oferują równie małe możliwości poszerzania wiedzy spoza kierunku studiów. W tym zakresie obserwowane są również pozytywne wyjątki, jak np.: „prawo” w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

Odrębnym, równie istotnym problemem jest realizowanie założeń procesu bolońskiego w procesie wdrażania studiów dwustopniowych. W znacznej większości jednostek wprowadzenie modelu dwustopniowego polegało na niemal mechanicznym podziale dotychczasowych studiów jednolitych magisterskich, na 3-letnie studia licencjackie i 2-letnie magisterskie. Skutkuje to nieprawidłowościami zarówno w kształtowaniu kwalifikacji właściwych

dla obu poziomów studiów, jak i problemami we właściwym kształtowaniu programów studiów, co przejawia się zdarzającymi się przypadkami obecności treści programowych na niewłaściwym dla nich poziomie studiów.

Dużą słabością ocenianych programów i planów studiów, jest niezwykle uboga, bądź wręcz brak oferty kształcenia w językach obcych oraz nauki języka obcego specjalistycznego dla danego kierunku studiów.

Inną, dość często spotykaną nieprawidłowością, jest wykraczanie treści realizowanych w ramach danego kierunku studiów poza kanony przewidziane dla tego kierunku. Sytuacja taka jest szczególnie często obserwowana w przypadku kierunków ekonomicznych (szczególnie w przypadku kierunku „ekonomia”, w ramach którego dość często realizuje się treści właściwe dla kierunku „zarządzanie” lub „finanse i rachunkowość”), kierunku „ochrona środowiska” (gdzie w zależności od specyfiki uczelni występuje nadmiar treści chemicznych lub biologicznych) oraz kierunku „turystyka i rekreacja” (przerost treści związanych z turystyką, a niedobór związanych z rekreacją). W części przypadków działania takie powodowane były chęcią sztucznego uatrakcyjnienia oferty, poprzez proponowanie specjalności dość mocno odbiegających od głównego kierunku studiów, co mogło sprawiać wrażenie realizowania przez uczelnię szerszego niż w rzeczywistości profilu kształcenia. W innych przypadkach sytuacja ta uzasadniona była profilem naukowym kadry naukowo – dydaktycznej, co nie zmienia faktu, iż zdarzały się sytuacje, w których z tego powodu studenci otrzymywali zamiast pełnego wykształcenia, właściwego dla wybranego przez nich kierunku studiów, jedynie odzwierciedlające specjalizacje naukowe nauczycieli akademickich.

• **Efekty kształcenia**

Dokonane w 2009 r. oceny jakości kształcenia pozwalają stwierdzić, iż w dalszym ciągu uczelnie weryfikują osiągnięte efekty kształcenia w sposób tradycyjny, poprzez częściowe badanie wiedzy studentów za pomocą egzaminów, kolokwium, etc. Nie odnotowano jednakże przypadków weryfikacji całościowej wyników egzaminów oraz dokonywania na ich podstawie pogłębionych analiz dotyczących metod osiągnięcia tychże efektów.

Również proces dyplomowania przebiega w większości przypadków w sposób tradycyjny, co więcej w tym przypadku zauważono kilka istotnych uchybień. Przede wszystkim zastrzeżenia budził przebieg egzaminu dyplomowego, w szczególności zakres merytoryczny pytań stawianych dyplomantom, który wielokrotnie określano jako zbyt wąski, koncentrujący się głównie wokół zagadnień związanych z tematyką pracy dyplomowej. Pewne zastrzeżenia są formułowane względem rysującej się tendencji zastępowania tradycyjnej pracy licencjackiej egzaminem końcowym, którego wymagania oceniano jako niższe w stosunku do wcześniejszego procesu dyplomowania.

Nie odnotowano natomiast przypadków stosowania innych, zaawansowanych metod ewaluacji i weryfikacji efektów kształcenia przez uczelnie. W ocenianych jednostkach nie prowadzono badań wśród absolwentów oraz pracodawców, dotyczących stopnia wykorzystywania przez nich w pracy zawodowej wiedzy i umiejętności nabytych w procesie kształcenia.

W wizytowanych jednostkach w dalszym ciągu widoczny jest brak orientacji wewnętrznych systemów zapewniania jakości na efekty kształcenia. W znacznej większości przypadków brak jest również działań mających na celu ewaluację innych kompetencji studentów, poza wiedzą encyklopedyczną, takich jak umiejętności praktyczne oraz postawy.

- **Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia**

W wielu wizytowanych uczelniach odnotowano podejmowanie działań mających na celu budowę wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia. Uczelnie powołują wyspecjalizowane komórki czy też pełnomocników, mających zajmować się tą tematyką. Jednakże w dalszym ciągu są to działania o niskiej efektywności lub wręcz powierzchowne, mające na celu jedynie zadość uczynienie wymogom formalnym, nie zaś rzeczywistą orientację na podnoszenie jakości kształcenia. Wnioski takie można wyciągnąć przede wszystkim na podstawie analizy funkcjonowania poszczególnych elementów systemu, jak również widocznego bardzo częstego braku powiązań systemowych pomiędzy nimi oraz częstego ignorowania wyników lub wręcz zaniechania ich analizy, np.: kwestionariuszy ankietowych.

Szczególnie skomplikowanym problemem, z uwagi na fakt, iż ten element wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia stosowany jest stosunkowo najczęściej, jest kwestia ewaluacji zajęć dydaktycznych dokonywana za pomocą kwestionariuszy ankietowych wśród studentów. Oprócz zdarzających się nieprawidłowości związanych z budową kwestionariusza ankietowego (zawężenie spektrum pytań do niektórych obszarów) czy samym sposobem przeprowadzenia ankietyzacji (brak anonimowości respondentów, nieregularność prowadzenia badań) ważną kwestią jest wspomniany sposób wykorzystania wyników ankiet. Niezwykle często spotykane są przypadki ograniczania oddziaływania tego elementu, poprzez zaniechanie sporządzania podsumowania wyników oraz ich wykorzystania. W większości przypadków deklarowane działania ograniczają się tylko do sytuacji ekstremalnie negatywnych, a i w tych przypadkach jedynie do rozmowy przełożonego z negatywnie ocenianym pracownikiem. Sporadycznie wyniki ankiet studenckich wykorzystywane są do wyłaniania najlepszych pracowników oraz ich nagradzania.

Odrębnym problemem jest świadomość studentów co do wyników ankiet oraz ich wykorzystania. W przeważającej liczbie ocenianych jednostek studenci nie odczuwają pozytywnych skutków ani ankietyzacji, ani całości systemu zapewniania jakości kształcenia. Nie przedstawia im się wyników ankiet w żadnym zakresie, przez co dość często wyrażają niechęć do wypełniania kwestionariuszy ankietowych, uznając to za nieefektywne. To z kolei wpływa na frekwencję, co może wypaczać wyniki końcowe. Problem frekwencji studentów w badaniu, a przez to jego reprezentatywności, widoczny jest szczególnie w jednostkach, które decydują się na przeprowadzanie badań ankietowych w systemie elektronicznym.

Pozostałe elementy wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia występują dość rzadko lub w ogóle na poziomie deklaracyjnym.

Jedynie w nielicznych wizytowanych jednostkach odnotowano istnienie kompleksowych, w pełni wdrożonych wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia.

- **Kadra dydaktyczna**

Wymagania formalne w kwestii spełnienia wymagań dotyczących ilościowego oraz jakościowego składu minimum kadrowego w ocenianych jednostkach zazwyczaj były spełnione. Również w tej kwestii w roku 2009 zespoły oceniające dostrzegły kilka tendencji, zgodnych ze spostrzeżeniami z lat ubiegłych. Najbardziej komfortową sytuację w zakresie minimum kadrowego odnotowano w dużych uczelniach publicznych. Wymagania określone przepisami prawa były tu spełniane zazwyczaj z dużym nadmiarem. Jednocześnie występuje bardzo istotny, niekoniecznie pozytywny wpływ specyfiki danej uczelni (np.: rolniczej, technicznej) na profil obsady kadrowej zajęć dydaktycznych, widoczny szczególnie w przypadku kierunków znajdujących się na skraju, bądź spoza głównego obszaru jej działalności naukowej. Odczuwalny jest również, w niektórych przypadkach, problem zaawansowanej wiekowo kadry nauczycieli akademickich ze stopniem naukowym doktora, nie rokujących nadziei na uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

W przypadku uczelni niepublicznych problemy dotyczące braku własnej kadry naukowo – dydaktycznej widoczne są zarówno przy studiach pierwszego, jak i drugiego stopnia. W znaczącej większości ocenianych kierunków studiów, prowadzonych przez uczelnie niepubliczne, kadra naukowa tworząca minimum kadrowe dla studiów pierwszego stopnia, zatrudniona jest w uczelni jako dodatkowym miejscem pracy. W przypadku studiów drugiego stopnia, bardzo mocno odczuwalny jest udział pracowników naukowo-dydaktycznych będących w wieku emerytalnym. Obydwie sytuacje są dość niekorzystne, z perspektywy długookresowej, z uwagi na mogące się pojawić trudności z zapewnieniem stabilnego składu minimum kadrowego. Pomimo tego, wśród uczelni niepublicznych rośnie udział uczelni o stabilnej sytuacji kadrowej, bazujących na pracownikach naukowych zatrudnionych w nich jako podstawowym miejscem pracy.

- **Badania naukowe**

Poziom prowadzonych badań naukowych, niezbędnych do kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia, jest pochodną sytuacji kadrowej uczelni. W przypadku uczelni publicznych, o ugruntowanej pozycji na rynku edukacyjnym, działalność naukowa prowadzona jest w sposób ciągły, zaś w przypadku wybranych dziedzin nauki i sztuki, wręcz na światowym poziomie, mierzonym m.in. publikacjami w czasopiśmie z tzw. „listy filadelfijskiej”, udziałem w pracach międzynarodowych gremiów czy organizacją lub udziałem w uznanych, międzynarodowych konferencji naukowych.

W przypadku uczelni niepublicznych, odnotowywany jest wzrost działalności naukowej. Ma ona jednak charakter bardziej indywidualny, zaś dość rzadko tworzone są zespoły badawcze. W skali ogólnej, badania na-

ukowe w uczelniach niepublicznych, mają wciąż zdecydowanie mniej regularny charakter, niż w uczelniach publicznych.

- **Baza dydaktyczna**

Poziom infrastruktury naukowej i dydaktycznej, zarówno w uczelniach publicznych, jak i niepublicznych, jest obszarem w którym na przestrzeni ostatnich lat, w tym również w roku 2009 odnotowano najbardziej dynamiczny progres. Szczególnie istotna w tej materii jest rosnąca zdolność uczelni do pozyskiwania środków z funduszy Unii Europejskiej. Tym nie mniej na tle nowoczesnej infrastruktury bardziej widoczny staje się problem nowoczesnej aparatury badawczej oraz dydaktycznej, których brak w przypadku niektórych ocenianych kierunków studiów, w szczególności przyrodniczych, ścisłych, technicznych oraz artystycznych, stanowi istotną przeszkodę w prowadzeniu kształcenia na odpowiednim poziomie.

Odrębną kwestią jest poziom zasobów bibliotecznych, zarówno w postaci księgozbiorów, jak i czasopism branżowych oraz dostępu do pełnotekstowych elektronicznych baz danych. Jakkolwiek skala problemu jest różna na różnych uczelniach, tym nie mniej coraz częściej zespoły wizytujące dostrzegają trudności, jakie mają studenci z dostępem w uczelni do aktualnych zasobów wiedzy.

- **Poziom umiędzynarodowienia**

Problem internacjonalizacji procesu kształcenia, jak również innych aspektów działalności uczelni, jest obecny niezmiennie od wielu lat. Wciąż w zdecydowanie zbyt niskim stopniu uczelnie korzystają z międzynarodowych programów wymiany kadry naukowej oraz studentów czy prowadzą badania naukowe w tej skali. W programach studiów brak jest również przedmiotów prowadzonych w językach obcych, co dodatkowo sprzyja istnieniu spotykanej w bardzo wielu wizytowanych jednostkach zbyt słabej ich znajomości wśród studentów, co obok przyczyn finansowych ma największy wpływ na niski poziom uczestnictwa w programach wymiany międzynarodowej.

- **Kontakty z otoczeniem**

Trwałe relacje z krajowymi interesariuszami uczelni są, obok poziomu umiędzynarodowienia, wciąż jedną z najsłabszych stron wizytowanych jednostek. Nieliczne uczelnie mają w sposób trwały nawiązane relacje ze środowiskiem gospodarczym, polegające również na włączeniu przedstawicieli praktyki do bieżącego procesu kształcenia studentów. Dostrzegalne są również cenne inicjatywy współpracy uczelni, szczególnie o zasięgu regionalnym, z organami samorządu lokalnego, przy czym efekty pracy gremiów mających w swoich kompetencjach rozwijanie takowej współpracy, np.: konwentu, oceniane są na ogół jako słabe.

Jednocześnie palącym problemem jest kwestia włączenia przedstawicieli pracodawców w proces formułowania koncepcji kształcenia oraz

programów nauczania, co owocuje coraz częściej sygnalizowaną luką pomiędzy kompetencjami absolwentów a oczekiwaniami rynku pracy.

Niż demograficznego wpłynął na poziom współpracy uczelni z instytucjami edukacyjnymi niższego szczebla. Jednakże poza nielicznymi przykładami trwałej współpracy, ma ona charakter raczej incydentalny, zorientowany na bieżące potrzeby prowadzonej w uczelniach rekrutacji.

Podsumowanie

Pomimo szeregu uwag, zgłaszanych przez zespoły oceniające w raportach powizytacyjnych, odnotować należy fakt, iż zdecydowana większość (ok. 85%) kierunków studiów poddanych procesowi akredytacji spełnia kryteria oceny jakości kształcenia PKA w stopniu pozwalającym na wydanie oceny pozytywnej.

Spośród powyżej zasygnalizowanych kwestii, do najważniejszych zadań uczelni należeć będzie z pewnością opracowanie i realne wdrożenie wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia. Szczególnie istotnym zagadnieniem będzie ich orientacja na problem poprawnej weryfikacji efektów kształcenia zarówno w ramach poszczególnych przedmiotów, jak i całości programów i planów studiów wynikającego z przyjętej struktury kwalifikacji absolwenta. Zauważyć przy tym należy, iż osiągnięcie tego celu w znacznej mierze zależeć będzie od intensyfikacji relacji, zarówno na poziomie strategicznym, jak i operacyjnym poszczególnych uczelni oraz ich jednostek organizacyjnych, z interesariuszami zewnętrznymi.

13. Podsumowanie wyników ocenionych wniosków

Autor: mgr Karolina Martyniak

13.1. Informacje ogólne

W 2009 roku Zespoły Kierunków Studiów PKA rozpatrzyły łącznie **465 wniosków** (o 13% więcej w porównaniu z rokiem ubiegłym, kiedy to rozpatrzonych zostało 460 wniosków). Zdecydowana większość wniosków – **86,6%** – to wnioski przedstawione przez uczelnie niepubliczne (**458**). Opiniowane wnioski dotyczyły **71 kierunków studiów** – na 119 określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 czerwca 2006 r. w sprawie nazw kierunków studiów (Dz. U. Nr 121, poz. 838 z późn. zm.) – co stanowi **59,7%** ogółu kierunków.

Tabela nr 1.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	248	38	210
Negatywne	191	23	168
W toku	64	10	54
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	26		26
Razem	529	71	458

* dotyczy tylko wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni publicznych.

Na **465** rozpatrzonych przez Komisję wniosków (64 są w trakcie procedury opiniodawczej) – **191** zostało zaopiniowanych **negatywnie**, co stanowi **41%** ocenionych wniosków. Relatywnie więcej opinii negatywnych dotyczyło wniosków złożonych przez uczelnie niepubliczne (36,7%) niż publiczne (32,4%).

Natomiast nie ma zbyt wielkiej różnicy pomiędzy liczbą ocen pozytywnych i negatywnych, sformułowanych w odniesieniu do wniosków o uprawnienia do prowadzenia studiów pierwszego i drugiego stopnia. W pierwszym przypadku opinie pozytywne stanowią 46% ogółu, a negatywne 42%, zaś w drugim przypadku jest to odpowiednio 42% i 39%. W obu przypadkach nieznacznie przeważają oceny pozytywne.

Tabela nr 2.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Rodzaje wniosków, które wpłynęły do PKA w 2009 r.													
			Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo utworzonych uczelniach	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich	Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo utworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach studiów międzykierunkowych	Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	Inne				
1	administracja	19	2	8	6	3										
2	archeologia	1		1												
3	architektura i urbanistyka	2		1	1											
4	architektura krajobrazu	6	2	4												
5	architektura wnętrz	1		1												
6	bezpieczeństwo narodowe	16		16												
7	bezpieczeństwo wewnętrzne	20		19	1											
8	budownictwo	14	2	11		1										
9	dietetyka	3		3												
10	dziennikarstwo i komunikacja społeczna	4		4												
11	edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	5	1	3	1											
12	edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej	1			1											
13	edukacja techniczno-informatyczna	6		6												
14	ekonomia	16		2	5	5									4	
15	elektronika i telekomunikacja	2		2												
16	energetyka	1		1												
17	etnologia	1		1												
18	europistyka	1			1											

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Rodzaje wniosków, które wpłynęły do PKA w 2009 r.																	
			Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo utworzonych uczelniach	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich	Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach studiów międzykierunkowych	Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	Inne								
19	farmacja	1			1															
20	filologia	19	2	10	3	1			1										2	
21	filologia polska	3	1		2															
22	filozofia	1		1																
23	finanse i rachunkowość	2		2																
24	fizjoterapia	17	3	9	1	2			2											
25	fizyka techniczna	1		1																
26	geodezja i kartografia	3		3																
27	gospodarka przestrzenna	10		9	1															
28	górnictwo i geologia	1		1																
29	grafika	3		1	1	1														
30	historia	4		3	1															
31	informacja naukowa i bibliotekoznawstwo	1							1											
32	informatyka	20	2	12		4			2											
33	inżynieria bezpieczeństwa	5		5																
34	inżynieria chemiczna i procesowa	1				1														
35	inżynieria materiałowa	2	2																	
36	inżynieria środowiska	3		2	1															
37	kosmetologia	20	3	15	2															
38	kulturoznawstwo	7		7																
39	leśnictwo	2		2																
40	logistyka	11		9		2														

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Rodzaje wniosków, które wpłynęły do PKA w 2009 r.																
			Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo utworzonych uczelniach	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich	Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach studiów międzykierunkowych	Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	Inne							
41	malarstwo	1			1														
42	matematyka	3		3															
43	mechanika i budowa maszyn	4	1	3															
44	mechatronika	6	1	5															
45	nauki o rodzinie	1		1															
46	ochrona dóbr kultury	1		1															
47	ochrona środowiska	6	2	3			1												
48	ogrodnictwo	1		1															
49	organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej	1		1															
50	pedagogika	27	1	12	9	4											1		
51	pedagogika specjalna	1		1															
52	pielęgniarstwo	13	2	3	8														
53	politologia	5		3	1														1
54	położnictwo	1		1															
55	praca socjalna	7		7															
56	prawo	7			5	2													
57	psychologia	5			5														
58	ratownictwo medyczne	10	2	8															
59	realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia	1			1														
60	rolnictwo	3		3															
61	socjologia	5		4	1														

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Rodzaje wniosków, które wpłynęły do PKA w 2009 r.											
			Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo utworzonych uczelniach	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich	Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach studiów międzykierunkowych	Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	Inne		
62	sport	5	2	2	1									
63	stosunki międzynarodowe	5		1	3	1								
64	techniki denty-styczne	2		2										
65	transport	3		2	1									
66	turystyka i rekreacja	30	1	13	6	6		3	1					
67	wychowanie fizyczne	4		4										
68	wzornictwo	2	1					1						
69	zarządzanie i inżynieria produkcji	4		2	1	1								
70	zarządzanie	17	1	7	4	3							2	
71	zdrowie publiczne	11	1	8	1	1								
72	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	80						80						
73	Inne	1												1
	Razem	529	35	276	77	39	80	10	1				9	2

Tabela nr 3.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespołach			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej*	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	35	12	19		4
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	276	127	117		32
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	77	32	30		15
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	39	26	9		4
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	80	45	5	25	5
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	10	4	4		2
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	1		1		
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach studiów międzykierunkowych					
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	9	1	6		2
Inne	2	1		1	
Razem	529	248	191	26	64

* dotyczy tylko wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni publicznych.

Największa liczba wniosków dotyczyła:

1. nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia – 276 (52,2% ogółu wniosków);
2. przedłużenia pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej – 80 (15,1%);
3. nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich – 77 (14,5%) (w 2008 roku udział wniosków o utworzenie studiów II stopnia był większy niż o przedłużenie pozwolenia).

Najczęściej opiniowano wnioski dotyczące następujących kierunków studiów:

1. „turystyka i rekreacja” – 30 (5,7%);
2. „pedagogika” – 27 (5,1%);
3. „bezpieczeństwo wewnętrzne”, „informatyka” oraz „kosmetologia” – 20 (3,8%);

4. „administracja” oraz „filologia”- 19 (3,6%).

Popularne przed kilkoma laty kierunki ekonomiczne („ekonomia”, „zarządzanie”) zajmują dalszą pozycję (ok. 3%). Uwagę zwraca również ponad dwukrotny wzrost – w porównaniu z rokiem ubiegłym – liczby wniosków dotyczących kierunku „budownictwo” oraz dwukrotny wzrost liczby wniosków dotyczących „bezpieczeństwa wewnętrznego”.

Tabela nr 4.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Kryteria ocen															
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne						
												Organizacja zajęć	Studia niestacjonarne	Rekrutacja	ECTS	Sekwencja przedmiotów	Koncepcja kształcenia	
1	administracja	I		2		2	1											
		II		1	1	2	2											
2	architektura i urbanistyka	II						1										
3	architektura krajobrazu	I	1	4	1	3	3		2	2	3							
4	bezpieczeństwo narodowe	I		1	1	10				2	2							
5	bezpieczeństwo wewnętrzne	I		5	3	19			1	4	2							
		II				1		1										
6	budownictwo	I	2	8	5	1	5		8	7	4		3					
7	dietetyka	I			1	1			1		1							
8	dziennikarstwo i komunikacja społeczna	I		1					1	1	1							
9	edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	I	1	1	1		2		2	1	1			2				
		II	1		1		1	1	1	1				1				
10	edukacja techniczno-informatyczna	I	1	3	1		4		4	2								1
11	ekonomia	I	2	1	2	2	3			2		1					3	
		II	2	2		2	4	2		1				2				
12	elektronika i telekomunikacja	I	1	2	2	1	1		2	1	2		2					
13	energetyka	I		1	1	1	1		1				1					

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Kryteria ocen															
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne						
												Organizacja zajęć	Studia niestacjonarne	Rekrutacja	ECTS	Sekwencja przedmiotów	Koncepcja kształcenia	
14	europeistyka	I		1		1	1			1								
15	filologia	I	1	2		3	2			2	2							
		II	1	1		3							1					
16	filozofia	I				1				1								
17	finanse i rachunkowość	I	1		1	1	1				1							
18	fizjoterapia	I	4	15	10	13	6		17	8	12							
		II			2			2										
19	geodezja i kartografia	I	1		1				1				1					
20	gospodarka przestrzenna	I	1	6	5	6	5		2	3	2	4			1			
21	historia	I	1		1	1				1	1							
22	informatyka	I	5	6	2		12		6	4	2		3					3
23	inżynieria bezpieczeństwa	I				1					3							
24	inżynieria materiałowa	I			1		1											
25	inżynieria środowiska	I	1	2	1	1	2		2	2	2		1					
26	kosmetologia	I		1	3		2		5	4	2							
27	kulturoznawstwo	I		3		3			1	1								
28	leśnictwo	I		1		1			1	1	1							
29	logistyka	I	6	6	5	3	4		4	4	5	2			1			
30	malarstwo	II		1	1		1		1				1					
31	matematyka	I			1				1	1								1
32	mechanika i budowa maszyn	I	1	3	2		1		2	1			1					
33	nauki o rodzinie	I	1	1		1				1	1							
34	ochrona środowiska	I		1	2	2	1	1	3	1	1							
35	ogrodnictwo	I		1			1											

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Kryteria ocen															
			Struktura kwalifikacji absolwenta	Plany studiów i programy nauczania	Sylabusy	Kadra naukowo-dydaktyczna	Obsada kadrowa	Badania naukowe	Baza dydaktyczna	Zasoby biblioteczne, czytelnia	Praktyki studenckie	Inne						
												Organizacja zajęć	Studia niestacjonarne	Rekrutacja	ECTS	Sekwencja przedmiotów	Koncepcja kształcenia	
36	pedagogika	I	2	4	1	3				2	2							
		II		1	1	2		2		1								
37	pielęgniarstwo	I	1	1					1	1								
		II		3	2		3	4		2	3							
38	politologia	I	1	1	1		1											
39	praca socjalna	I	1	3		2				1								
40	prawo	II		1	2	3	2	2		2	1							
41	psychologia	II	1			2	1	2		1								
42	ratownictwo medyczne	I		2	2	3			3	1	3							
43	rolnictwo	I	1	1	1					1	1	1	1					
44	stosunki międzynarodowe	I		1	1		1											
		II		1	1	1	1	1										
45	techniki dentystyczne	I							1	1								
46	transport	II	1	1				1	1	1			1					
47	turystyka i rekreacja	I	3	5	4	7				2	1							
		II		3		3		1		1								
48	wychowanie fizyczne	I	2	2			2		2		2							
49	zarządzanie i inżynieria produkcji	I				1	2		1	1								
50	zarządzanie	I	4	3	4	6	5		2	7	7	4			1	2		
		II	1		1	2	1	2		2	2				1			
51	zdrowie publiczne	I	2	4		5	1		4		1							
	Razem	I	48	105	67	105	71	1	82	78	65	12	12	2	3	5	5	
		II	7	15	12	21	16	22	3	12	6		1	5	1			

Jak wynika z przedstawionej powyżej tabeli wśród wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia najczęściej zastrzeżeń budziły niewłaściwie opracowane plany studiów i programy nauczania oraz niewystarczająca lub nie posiadająca odpowiednich kwalifikacji kadra naukowo-dydaktyczna. Kolejnymi przyczynami wydania oceny negatywnej dla opiniowanych wniosków były zbyt

skromna baza dydaktyczna, niewystarczające zasoby biblioteczne, niewłaściwie opracowane sylabusy oraz brak zapewnienia realizacji praktyk. Recenzenci zwracali również uwagę na nieprawidłowo określoną sylwetkę absolwenta, a także nieodpowiednią organizację zajęć dydaktycznych, zwłaszcza dla studentów studiów niestacjonarnych. Rzadziej wymienianymi powodami odrzucenia wniosku były: niewłaściwa sekwencja przedmiotów, niepoprawnie określona koncepcja kształcenia, nieprawidłowo opracowany system ECTS oraz zastrzeżenia do sposobu rekrutacji na studia.

Natomiast w odniesieniu do wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich, najczęściej zastrzeżeń budził poziom badań naukowych, minimum kadrowe, obsada kadrowa zajęć dydaktycznych oraz plany studiów i programy nauczania.

13.2. Analiza merytoryczna wydanych opinii

Wśród sformułowanych w 2009 r. opinii dominowały opinie pozytywne, stanowiące 59% ogółu rozpatrzonych wniosków. O ich wydaniu zadecydowało spełnienie wymagań warunkujących uruchomienie kształcenia na określonym kierunku studiów i poziomie kształcenia, a w szczególności:

- prawidłowo określona sylwetka absolwenta, w tym właściwie określona struktura kwalifikacji absolwenta, zgodna ze standardami kształcenia i uwzględniająca deskryptory efektów kształcenia,
- poprawnie opracowane plany studiów i programy nauczania, sylabusy oraz system ECTS;
- odpowiednie i właściwie udokumentowane minimum kadrowe (w tym obsada ważnych dla kierunku przedmiotów);
- właściwa organizacja procesu dydaktycznego, zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych;
- poprawna organizacja praktyk dla studentów (prawidłowy wymiar, program, system kontroli, miejsca praktyk dostosowane do specyfiki kierunku, itd.);
- stan prowadzonych badań naukowych;
- baza materialna umożliwiająca realizację procesu dydaktycznego (w tym specjalistyczne laboratoria i pracownie, jak również potwierdzony długoterminowymi umowami dostęp do bazy np. szpitalnej);
- zapewnienie dostępu do zasobów bibliotecznych;
- zabezpieczenie środków finansowych.

W odniesieniu do opiniowanych wniosków, niezależnie od ich rodzaju, czy specyfiki kierunku studiów, sformułowano wiele uwag i zastrzeżeń, które zadecydowały o wydaniu opinii negatywnych. Jedną z nich było niedostateczne przygotowanie dokumentacji wniosku, zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym, czy edytorskim. Niekiedy dokumentacja zawierała trzy wersje minimum kadrowego, z których żadna nie prezentowała podstawowego składu minimum kadrowego od-

powiadającego wymogom rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 164, poz. 1166 z późn. zm.). Brak było także informacji dotyczących: zajęć do wyboru, czy organizacji zjazdów na studiach niestacjonarnych, niedokładnie określano wymiar zajęć dydaktycznych, które miały być prowadzone przez osoby stanowiące minimum kadrowe, bądź też podawano we wniosku wzajemnie sprzeczne informacje.

Wnioskodawcy nie zawsze zapoznawali się z zasadami i kryteriami oceny poszczególnych elementów wniosku pomimo, iż wypracowane przez Państwową Komisję Akredytacyjną kryteria są udostępnione na stronie internetowej Komisji. Nawet we wnioskach składanych ponownie, po uprzedniej opinii negatywnej, zdarzały się wnioski nadal bardzo słabo przygotowane, zawierające te same uchybienia. Przyczyną wielokrotnie powtarzanych błędów w dokumentowaniu wymogów określonych powszechnie obowiązującymi przepisami prawa może być brak wzoru wniosku zamieszczonego w tych przepisach.

1. Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia.

O wydaniu opinii negatywnych zdecydowały następujące czynniki:

1) Struktura kwalifikacji absolwenta

Recenzenci formułowali najczęściej zastrzeżenia odnoszące się do:

- niezbyt precyzyjnego określenia sylwetki absolwenta (kwalifikacji absolwenta), bez ustalenia w sposób jednoznaczny jakie kwalifikacje specyficzne dla danego kierunku będzie posiadał jego absolwent; brakowało też zindywidualizowanej propozycji związanej np. z potrzebami regionu, bowiem często opis struktury kwalifikacji był bardzo zbliżony do zawartego w standardach kształcenia (praktycznie kopowano zapisy), nie precyzował kompetencji ogólnych i specyficznych absolwentów, nabywanych umiejętności i kształtowanych postaw;
- nieprawidłowo przedstawionej struktury kwalifikacji, nie znajdującej potwierdzenia w programach nauczania i w formach sprawdzania kompetencji studentów lub nie w pełni odpowiadającej strukturze kwalifikacji zarysowanej w standardzie kształcenia; sylwetka absolwenta była niezgodna z planem studiów.

2) Koncepcja kształcenia

W tym zakresie wiele uwag krytycznych odnoszono do:

- planów studiów i programów nauczania:
 - brak dostosowania planów i programów nauczania do obowiązujących standardów kształcenia;
 - zawężanie koncepcji kształcenia, niewłaściwa obsada nauczycieli akademickich proponowanych do prowadzenia zajęć z niektórych przedmiotów;

- plany studiów i programy nauczania nie zawierały oferty zajęć do wyboru, zawierały ją w zbyt małym zakresie, albo co prawda obejmowały ofertę zajęć do wyboru, jednak nie ustalano zasad dokonywania wyboru zajęć przez studentów;
- brak ważnych przedmiotów dotyczących treści kierunkowych;
- niezgodny ze standardami udział aktywnych form kształcenia (ćwiczenia audytoryjne, laboratoryjne i projektowe nie stanowiły przynajmniej 50% zajęć);
- zbyt mała liczba godzin zajęć na studiach niestacjonarnych – nie spełniony był warunek stanowiący, iż liczba godzin zajęć na studiach niestacjonarnych nie może być mniejsza niż 60% ogólnej liczby godzin zajęć określonych w standardach kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, przy jednoczesnym zapewnieniu pełnej realizacji minimalnej liczby godzin zajęć zorganizowanych określonych w standardach kształcenia;
- brak w programach nauczania i planach studiów niektórych zajęć laboratoryjnych, uniemożliwiający osiągnięcie zakładanych w sylwetce absolwenta umiejętności;
- występowanie w planach studiów przedmiotów nie związanych z kierunkiem;
- nieprawidłowa sekwencja przedmiotów – przedmioty, które powinny stanowić podstawę dla innych planowano realizować równolegle z nimi lub po nich;
- brak opisu systemu punktowego ECTS, albo system ten nie spełniał wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta (Dz. U. Nr 187, poz. 1385) (np. różna łączna liczba punktów ECTS na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych oraz brak punktów ECTS za zaliczenie praktyk i przygotowanie pracy dyplomowej).
- sylabusów:
- sylabusy były zbyt ogólnikowe i nie uwzględniały istotnych elementów procesu kształcenia: założeń i celów dydaktycznych, warunków zaliczenia przedmiotu oraz metod kształcenia. Niepełny był również opis formy zaliczeń i egzaminów, bowiem podawano jedynie ogólny rygor zaliczeń i egzaminów. Często nie zawierały również: nazwy jednostki prowadzącej kierunek, nazwy kierunku, a tym bardziej specjalności, określenia przedmiotów wprowadzających wraz z wymaganiami wstępnymi, liczby godzin zajęć dydaktycznych, w tym wykładów, ćwiczeń, laboratoriów, seminariów, itp., przewidywanych w systemie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, liczby punktów ECTS, nazwiska osoby (osób) prowadzącej zajęcia;
- zamieszczony w sylabusach spis zalecanych lektur budził wątpliwości, ponieważ był często zbyt rozbudowany, bez podziału na literaturę obowiązkową i uzupełniającą, w skrajnych wypadkach liczba lektur obejmowała nawet ponad 70 pozycji, z którymi student miał się zapoznać w ciągu trzech semestrów studiów. W spisie za-

lecanych lektur znajdowały się pozycje nieaktualne, wydane przed wielu laty.

- praktyk:

- niewłaściwa organizacja praktyk studenckich, a zwłaszcza niejasno opracowane założenia praktyk, w tym: ich cel, program i terminy realizacji oraz system kontroli, co nie pozwalało na ocenę możliwości przygotowania absolwenta do przyszłego zawodu;
- brak umów czy porozumień z przedsiębiorstwami i instytucjami dostosowanymi do potrzeb kierunku i w odpowiedniej do planowanej liczby studentów liczbie miejsc.

- organizacji procesu dydaktycznego:

- zbyt duży limit przyjęć na I rok studiów; często liczba studentów nie była dostosowana do możliwości kadrowych i lokalowych uczelni, a zachwianie tej równowagi, prowadzi do obniżenia jakości kształcenia;
- brak informacji o organizacji zajęć na studiach niestacjonarnych, w tym o liczbie zjazdów.

3) Kadra naukowo-dydaktyczna

Uchybienia w zakresie niespełnienia wymogów dotyczących minimum kadrowego dotyczyły najczęściej:

- braku spełnienia wymagań określonych w art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Uczelnie bardzo często nie dołączają do wniosków oświadczeń, na podstawie których można by było jednoznacznie stwierdzić czy i na jakich kierunkach i poziomie studiów przedstawieni we wniosku nauczyciele akademicy stanowią już minimum kadrowe;
- braku spełnienia wymagań określonych w § 5 i 10 – stanowiących o wymaganej w minimum kadrowym liczbie osób posiadających dorobek z zakresu wnioskowanego kierunku, bądź dziedziny z nim związanej oraz w § 8 ust. 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia przez osoby wskazane we wniosku do minimum kadrowego;
- proponowanie niewłaściwej obsady zajęć.

4) Baza dydaktyczna

Zastrzeżenia budził także brak infrastruktury techniczno-laboratoryjnej, bądź też dostatecznych informacji o bazie dydaktycznej, co uniemożliwiało ocenę spełnienia wymagań w tym zakresie:

- przedstawiano zbyt ogólne informacje dotyczące bazy lokalowej: brakowało precyzyjnych danych dotyczących przewidywanej powierzchni, przeznaczonej na realizację zajęć z zakresu wnioskowanego kierunku studiów, jak i informacji o powierzchni przeznaczonej na poszczególne laboratoria, pracownie, czy modelarnie wraz z planowanym wyposażeniem technicznym;

- często nie podawano liczby studentów, którzy z tej bazy korzystają, i czy po dodatkowym naborze na nowy kierunek baza będzie wystarczająca;
- uczelnie często ograniczały się we wniosku do zapewnienia, że utworzą niezbędną bazę laboratoryjną, pracownie specjalistyczne i projektowe i będą ją uzupełniać. Nie precyzowały jednak jakie pracownie, kiedy i w jakiej kolejności, gdzie i z jakim wyposażeniem utworzą oraz jakie środki i z jakiego źródła przeznaczą na ten cel. Niekiedy bazę laboratoryjną stanowiły wyłącznie pracownie szkół średnich, które na ogół nie zapewniały możliwości odbycia ćwiczeń i nabycia umiejętności odpowiednich dla studiów wyższych.

Zasoby biblioteczne:

- brak informacji dotyczących zbiorów bibliotecznych lub przedstawione przez wnioskodawcę informacje nie gwarantowały, iż zostaną zapewnione odpowiednie warunki do prowadzenia kształcenia na wnioskowanym kierunku studiów;
- wskazywanie bibliotek, z których uczelnia zamierza skorzystać, np. biblioteki zespołu szkół średnich, biblioteki publicznej (miejskiej czy powiatowej) bez opisanie zbiorów (tytułów i liczby egzemplarzy podręczników, prenumerowanych czasopism i zbiorów specjalnych, itd.); brak wiarygodnych umów z bibliotekami mającymi udostępnić swoje zbiory;
- brak informacji dotyczących utworzenia biblioteki własnej oraz określenia jakie pozycje zostaną zakupione i z jakich środków.

2. Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiów magisterskich.

Podobnie jak w przypadku uruchomienia studiów I stopnia o wydaniu opinii negatywnych, decydowały zastrzeżenia do **struktury kwalifikacji absolwenta, planów studiów i programów nauczania, kadry naukowo-dydaktycznej oraz bazy dydaktycznej.**

Ponadto w opiniowaniu wniosków o utworzenie studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich istotne znaczenie ma ocena **badan naukowych**, związanych z zakresem ocenianego kierunku, prowadzonych w danej jednostce organizacyjnej uczelni. Wymóg ten został sformułowany w § 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia.

W przedłożonych wnioskach często brakowało jednoznacznej informacji o rozmiarze oraz poziomie prowadzonych badań naukowych z zakresu wnioskowanego kierunku studiów lub dziedzinie z nim związanej. W dokumentacji wniosku nie przedstawiano także zbiorczej informacji o dotychczasowej działalności naukowo-badawczej jednostki, ograniczając się jedynie do opisu indywidualnych osiągnięć poszczególnych na-

uczycieli akademickich. Brakowało również informacji o środkach przeznaczonych na prowadzenie działalności naukowej, składzie zespołów badawczych, realizowanych tematach badawczych oraz opisu efektów tych badań, a także planowanych działań w tym zakresie.

Przy ocenie wniosków o utworzenie studiów drugiego stopnia istotne znaczenie mają również proponowane zasady rekrutacji na te studia, zwłaszcza w jaki sposób uczelnia zamierza wyrównać różnice programowe w odniesieniu do osób, które ukończyły inne kierunki studiów.

3. Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej.

Sformułowanie przez Prezydium PKA stanowiska w sprawie wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej uzależnione jest od uprzednio dokonanych ocen jakości kształcenia. W 2009 roku takich wniosków wpłynęło **80**, prawie dwukrotnie więcej w porównaniu do roku 2008, kiedy to złożono ich zaledwie 48.

W odniesieniu do 31,25% wniosków posłużono się sformułowaniem, iż Komisja nie może wydać opinii pozytywnej, bowiem nie był spełniony warunek uzyskania pozytywnych ocen jakości kształcenia przez co najmniej połowę kierunków lub żaden z prowadzonych w uczelni kierunków studiów nie został oceniony.

Natomiast w odniesieniu do pozostałej grupy dominowały opinie **pozytywne** – **56,25%**, 6,25% stanowiły opinie negatywne, a 6,25% wniosków jest jeszcze w trakcie rozpatrywania.

Rozdział III

Sprawy studenckie

Autor: mgr inż. Maciej Markowski

W minionym roku, studenci eksperci, przedstawiciele Parlamentu Studentów Rzeczypospolitej Polskiej (PSRP) uczestniczyli, podobnie jak w latach ubiegłych, w wizytacjach zespołów oceniających Państwowej Komisji Akredytacyjnej (PKA). Ich rolą była ocena spraw studenckich, w tym również wybranych zagadnień formalnych, warunków rozwoju działalności studenckiej oraz roli studentów w procesach zapewniających jakość kształcenia. Podstawą ich pracy jest Uchwała Nr 218/2008 Prezydium PKA z dnia 10 kwietnia 2008 r. w sprawie kryteriów oceny spełnienia wymagań w zakresie spraw studenckich.

1. Zakres działania ekspertów PKA ds. studenckich

Oceny kwestii uregulowań prawnych funkcjonujących w ocenianej jednostce eksperci PKA ds. studenckich dokonywali głównie na podstawie analizy dokumentów i regulaminów, jak również sposobu realizacji ich postanowień w praktyce. Należały do nich: regulamin przyznawania pomocy materialnej, decyzje komisji stypendialnych oraz protokoły z ich posiedzeń, decyzja o podziale środków funduszu pomocy materialnej, skład Senatu oraz rady podstawowej jednostki organizacyjnej uczelni, skład komisji dyscyplinarnych ds. studentów i nauczycieli akademickich, formalne opinie właściwego organu samorządu studenckiego dotyczące regulaminu studiów, planów studiów i programów nauczania.

Niezmiernie ważnym dokumentem, z punktu widzenia spraw studenckich, jest również umowa cywilno – prawna, o której mowa w art. 160 ust. 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Bezpośrednio z kwestią odpłatności łączą się też decyzje lub zarządzenia sankcjonujące zarówno katalog, jak i wysokość opłat dodatkowych związanych z tokiem studiów, które muszą spełniać wymagania przewidziane w art. 99 ustawy.

Studenci podczas wizytacji, poza wspomnianymi dokumentami, badają także funkcjonowanie administracji wizytowanej jednostki w części bezpośrednio wiążącej się ze sprawami studenckimi oraz kontaktami ze studentami. Ocenie podlega dostępność i funkcjonowanie dziekanatu, biblioteki oraz biur odpowiedzialnych za praktyki i wymianę międzynarodową oraz krajową. Eksperti ds. studenckich biorą pod uwagę również ogólne warunki do studiowania stwarzane przez uczelnię osobom niepeł-

nosprawnym. Innym aspektem wizytacji jest ocena opieki dydaktycznej, socjalnej i naukowej nad studentami, w tym również form przekazywania informacji związanych z tokiem studiów zarówno w siedzibie uczelni, jak i za pomocą Internetu czy możliwości bezpośredniego kontaktu wykładowców i pracowników administracji jednostki z studentami.

Ostatnim ważnym etapem wizytacji eksperta PKA ds. studenckich są spotkania ze studentami odwiedzanej jednostki i prowadzonego w jej ramach kierunku studiów. Podczas spotkania poruszane są wszystkie powyższe kwestie, a także poznawane odczucia i opinie studentów na temat poziomu prowadzonych zajęć, dostosowania oferty i infrastruktury uczelni do ich potrzeb, perspektyw zawodowych po ukończonym kierunku, przydatności przekazywanych treści, możliwości rozwoju naukowego oraz życia studenckiego i oferowanej pomocy materialnej.

2. Wnioski płynące z raportów

Pomoc materialna

W roku 2009 studenci wzięli udział w zdecydowanej większości wizytacji, dokonywanych po raz pierwszy lub po upływie terminu wcześniej przyznanej oceny pozytywnej. Z ich raportów można wysnuć wiele wniosków i spostrzeżeń. W zakresie pomocy materialnej najczęściej powtarzającymi się uchybieniami były:

- niezgodny z Kodeksem postępowania administracyjnego (Kpa) tryb przyznawania pomocy materialnej. Brak było decyzji administracyjnych, które powinny zawierać: podstawę prawną, decyzję, uzasadnienie oraz pouczenie o możliwości odwołania się do wyższej instancji. Bardzo często decyzje były zastępowane publicznie udostępnionymi listami (w formie obwieszczenia), co nie stanowi, w myśl Kpa, skutecznego dostarczenia decyzji;
- określanie w regulaminach przyznawania pomocy materialnej oraz miejsc w domach studenckich kryteriów nie przewidzianych w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym. Jest to charakterystyczny problem, dość często pojawiający się w tych regulaminach;
- ponadto, mimo coraz powszechniejszego stosowania się do art. 177 ust. 1, 2 i 3 ustawy i zapewniania odpowiedniego udziału studentów w komisjach stypendialnych, bardzo często władze jednostki oraz uczelni w sposób autorytatywny wyznaczają przewodniczących organów stypendialnych. Eksperti studenci uważają to za praktykę nieodpowiednią, stojąc na stanowisku, iż najbardziej właściwy jest demokratyczny wybór przewodniczącego spośród członków komisji, zwłaszcza że w kompetencjach władz uczelni leży nadzór nad komisjami, który wyraża się uchylaniem błędnych decyzji przez nie podejmowanych.

Mimo powyższych uchybień można zauważyć poprawę dostępności do informacji dotyczącej pomocy materialnej oraz coraz lepszą organizację pracy organów odpowiedzialnych za przyjmowanie wniosków i wydawanie decyzji, w związku z tym studenci, mimo dość skompliko-

wanych procedur prawnych mogą w łatwy sposób uzyskać przystępną informację i pomoc, a dzięki temu skutecznie ubiegać się o pomoc materialną.

Działalność studencka oraz udział studentów w organach kolegialnych i wyborczych

Generalne wnioski płynące z oceny działalności samorządu studenckiego, reprezentacji studentów w organach kolegialnych i wyborczych oraz kół naukowych w uczelniach są dość zróżnicowane. Z jednej strony do pozytywów można zaliczyć:

- pomoc uczelni w tworzeniu warunków do działalności samorządu studenckiego, w postaci wyposażonego biura oraz środków na działalność studencką, jako przejaw realizacji art. 202 ust. 8 ustawy;
- dostosowanie się większości uczelni do przepisów art. 61 ust. 3, art., art. 67 ust. 4 oraz art. 71 ust. 1 pkt. 1 ustawy i zapewnienie odpowiedniego udziału studentów w organach kolegialnych i wyborczych uczelni. Analogicznie wygląda udział studentów w komisjach dyscyplinarnych ds. studentów i nauczycieli akademickich;
- przywiązywanie dużej uwagi do działalności naukowej studentów. Uczelnie gwarantują wsparcie logistyczne i merytoryczne dla aktywnych studentów pozwalając im działać w ramach kół naukowych, do których przydzielają opiekunów i zapewniają środki finansowe.

Z drugiej strony w czasie wizytacji zaobserwowano wiele sytuacji, które uznano za nieodpowiednie. Należą do nich:

- nieobecność przedstawicieli studentów w posiedzeniach organów kolegialnych i wyborczych, jak również brak aktywności w pracach poszczególnych gremiów roboczych uczelni. Sytuacja taka może być spowodowana zarówno brakiem odpowiedzialnego podejścia studentów do realizacji przysługujących im praw oraz brakiem wiedzy na temat ich działalności, ale również brakiem działań ze strony władz uczelni motywujących do aktywności (np.: nie włączanie do prac gremiów roboczych, komisji wydziałowych czy senackich, ograniczanie prawa udziału w posiedzeniach organów kolegialnych, wyznaczanie niekorzystnych terminów posiedzeń, bez możliwości usprawiedliwienia nieobecności w zajęciach w tym samym czasie);
- niewłaściwe wyliczanie reprezentacji studentów w senacie lub radzie podstawowej jednostki organizacyjnej, przez zaokrąglenie procentowego udziału studentów w tych organach w górę, przez co nie spełnione jest ustawowe wymaganie co najmniej 20% udziału studentów w tych gremiach. Jest to dość częstym błędem uczelni;
- środki przeznaczone na działalność studencką oraz naukową są nierzadko niewspółmiernie małe w stosunku do wielkości uczelni i skali działalności studenckiej. Dość często nie przestrzega się również kompetencji organów samorządu studenckiego w zakresie podziału środków na działalność studencką, zgodnie z art. 202 ust. 6 ustawy.

Umowa student – uczelnia oraz opłaty pobierane przez uczelnie

W sprawach opłat za usługi edukacyjne zauważalna jest poprawa w kwe-

stii zawierania umów za usługi edukacyjne pomiędzy studentem a uczelnią. Coraz mniej umów zawiera klauzule uznane przez UOKiK za niedozwolone. Podobnie w kwestiach pobierania opłat za usługi związane z wydawaniem dokumentów poświadczających przebieg studiów oraz opłat dodatkowych uczelnie w coraz większym stopniu przestrzegają przepisów art. 99 ustawy oraz właściwych rozporządzeń Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Wciąż jednak wiele uczelni, głównie niepublicznych, we wzorach umów zawiera wiele klauzul uznanych przez UOKiK za abuzywne. Do najczęstszych należą mówiące o:

- karach płaconych przez studenta w momencie wypowiedzenia umowy;
- ograniczeniu jego uprawnień wynikających z ustawy (np.: prawo do pomocy materialnej dla studentów) w wyniku nieterminowego wnoszenia opłat;
- zobowiązaniu studenta do przestrzegania przepisów zawartych w odrębnych dokumentach nie stanowiących załączników do umowy, np.: corocznie zmienianego regulaminu opłat;
- prawie jednostronnej zmiany zapisów umowy przez uczelnię bez zawarcia aneksu;
- niejasnych zasad naliczania wysokości czesnego w kolejnych latach studiów.

Innym dość często pojawiającym się problemem jest pobieranie przez uczelnie publiczne i niepubliczne opłat za egzaminy poprawkowe. O ile w przypadku tych pierwszych opłata ta nie jest dozwolona przez ustawę, to w przypadku tych drugich ma negatywny wpływ na wiarygodność zaliczeń i egzaminów.

Rola studentów w wewnętrznym systemie zapewnienia jakości kształcenia

Kwestią, która nie ulega poprawie oraz wciąż budzi wiele zastrzeżeń jest udział studentów w procesie zapewnienia jakości kształcenia. Jest niewiele uczelni, które posiadają przemyślany, kompleksowy i sprawnie funkcjonujący system, w który ponadto zaangażowani, na różnych etapach, są studenci. W większości przypadków problem ten ogranicza się do przeprowadzenia ankiet ewaluacyjnych wśród studentów, oceniających prowadzenie zajęć dydaktycznych. W niewielkiej liczbie uczelni lub jednostek organizacyjnych studenci są zaangażowani już od początku, a więc etapu projektowania kwestionariusza ankietowego, poprzez przeprowadzenie ankiety, a następnie analizę wyników i proces wyciągania wniosków. Dość często na podstawie zebranych kwestionariuszy tworzone jest opracowanie zbiorcze, które jest przekazywane władzom, lecz bardzo rzadko wgląd do wyników mają przedstawiciele studentów, a ewenementem w skali kraju jest przekazywanie jakiegokolwiek informacji zwrotnej o wynikach ankietyzacji szerokiemu gronu studentów. Z drugiej strony, dość częstym zjawiskiem jest brak zainteresowania wynikami ankiet zarówno ze strony studentów, jak i ich przedstawicieli zasiadających w samorządach studenckich. Jednocześnie w przytłaczającej większości uczelni, w których ankietyzacja jest przeprowadzana, studenci nie odczuwają żadnych pozytywnych skutków, będących jej wynikiem. Można na

tej podstawie wysnuć wniosek, że przeprowadzenie ankiety w większości uczelni jest wymogiem niejako narzuconym, lecz w gruncie rzeczy niepożądanym w środowisku akademickim.

Dostęp do informacji związanych z trybem i przebiegiem studiów

Ważnym aspektem oceny spraw studenckich przez studentów uczestniczących w wizytacjach była kwestia dostępu do informacji związanych z tokiem i przebiegiem studiów. W tym zakresie zauważalna jest tendencja coraz częstszego wdrażania systemów informatycznych służących przepływowi informacji pomiędzy uczelnią a studentami. W wielu ocenionych jednostkach usprawniły one przepływ informacji, a ponadto ułatwiły dostęp do zbiorów bibliotecznych, sylabusów, itp. Mankamentem w tym zakresie jest niedoskonałość wdrażanych systemów oraz ich obsługa, która powoduje niedostatecznie szybkie zamieszczanie w nim informacji.

Problemy studentów niepełnosprawnych

Ostatnim istotnym wnioskiem płynącym z tegorocznych raportów studenckich ekspertów jest kwestia dostosowania uczelni do potrzeb kształcenia osób niepełnosprawnych. W przypadku nowych budynków, uczelnie starają się dostosować w tym zakresie architekturę obiektu. Jednak w przypadku starszych, nierzadko zabytkowych budynków, brak jest działań w tym zakresie.

3. I Studenckie Forum Jakości

W dniach 16–18 października 2009 r. w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyło się I Studenckie Forum Jakości (SFJ). Konferencja ta, nawiązuje do formuły cyklicznego „Forum Jakości” organizowanego przez PKA, poświęcanego różnorodnym aspektom zapewniania jakości kształcenia. Studenckie Forum Jakości zorganizowane zostało we współpracy z Parlamentem Studentów RP oraz Parlamentem Samorządu Studentów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Do wzięcia udziału w SFJ zostali zaproszeni przedstawiciele władz szkół wyższych, osoby odpowiedzialne za sprawy studenckie, w tym kwestie związane z zapewnianiem jakości kształcenia, i samorządy studenckie. To połączenie dwu części środowiska akademickiego zagwarantowało możliwość wymiany stanowisk i spostrzeżeń na temat spraw studenckich w kontekście jakości kształcenia widzianej z różnych perspektyw. Motywem przewodnim SFJ, były spostrzeżenia ekspertów studenckich PKA zawartych w raportach z poszczególnych wizytacji z całego okresu ich obecności w PKA. Podczas I SFJ odbyły się panele poświęcone następującym tematom: ankietyzacja jako element wewnętrznego systemu oceny jakości kształcenia, system odpłatności za usługi dydaktyczne, rola studentów w zarządzaniu uczelnią oraz problemy studentów niepełnosprawnych w szkołach wyższych.

Uroczyste otwarcie Forum dokonane zostało przez prof. dr hab. Danutę Strahl – Wiceprzewodniczącą PKA, dr hab. Zbigniewa Pilarczyka – Pro-

rektora UAM ds. studenckich, prof. dr hab. inż. Adama Hamrola – Rektora Politechniki Poznańskiej, Bartłomieja Banaszaka – Przewodniczącego Parlamentu Studentów RP, Martę Gruszczyńską – Przewodniczącą Parlamentu Samorządu Studentów UAM oraz mgr Mateusza Gołębiowskiego – Prezesa Zarządu Fundacji na Rzecz Studentów i Absolwentów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu „Universitatis Posnaniensis” – współodpowiedzialnej za logistyczną stronę organizacji konferencji.

Pierwszy z paneli, poświęcony problemowi ankietyzacji oraz jej miejsca w wewnętrznym systemie zapewniania jakości kształcenia, unoczniał skalę zagadnienia, bardzo często marginalizowanego, lub traktowanego rozłącznie od pozostałych elementów systemu. Szczególną uwagę poświęcono właściwemu udziałowi studentów w całym procesie, jak i w budowaniu i przeprowadzaniu ewaluacji zajęć dydaktycznych za pomocą ankiet studenckich. Łukasz Podsiadło, ekspert PKA ds. studenckich z Politechniki Koszalińskiej, dokonał analizy wniosków wynikających z raportów sporządzonych przez studentów i przedstawił główne zastrzeżenia do całego procesu zapewnienia jakości kształcenia przez uczelnie. Do najważniejszych zaliczyć można przede wszystkim brak spójnych wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia oraz brak zaangażowania w ich budowanie. Zastrzeżenia budziło również funkcjonowanie przedstawicieli studentów, niewłaściwie dobrane pytania w kwestionariuszu ankietowym, niewłaściwe terminy i formy przeprowadzenia ankietyzacji oraz brak informacji zwrotnej do studentów o wynikach i efektach ankiet studenckich. Niezwykle ważnym elementem panelu były wystąpienia zaproszonych prelegentów: dr hab. Pawła Stępnia z Uniwersytetu Warszawskiego oraz prof. dr hab. Piotra Dominiaka z Politechniki Gdańskiej, którzy zaprezentowali funkcjonujące w ich uczelniach rozwiązania w zakresie wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, ze szczególnym naciskiem na proces ankietyzacji. Wskazywali oni duże znaczenie udziału studentów w całym procesie oraz wagę jaką należy przykładać do planowania całości ankietyzacji, a także znaczenie określenia celów i oczekiwań, które stawiane są przed rozpoczęciem tego ważnego przedsięwzięcia. Ważnym elementem dyskusji okazały się kwestie publikacji wyników oraz terminu przeprowadzania ankiety. Z przedstawionych opinii wypływa wniosek, że kwestie te powinny być rozstrzygane przy uwzględnieniu szeroko rozumianej specyfiki uczelni, jednakże publikacja wyników powinna być celem, do którego wszystkie uczelnie powinny dążyć.

Drugi z paneli koncentrował się na kwestii odpłatności za usługi edukacyjne, w szczególności pod kątem umów zawieranych pomiędzy studentem i uczelnią na mocy art. 160 ust. 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Głównymi wnioskami płynącymi z raportów studenckich ekspertów PKA, przedstawionymi przez Łukasza Wyszyńskiego, koordynatora studenckich ekspertów PKA, studenta Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni, była wciąż dość duża liczba klauzul niedozwolonych znajdujących się w rejestrze prowadzonym przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK), a stosowanych w ww. umowach, odnotowywa-

nych w raportach studenckich ekspertów. Bardzo istotnym, było w tym kontekście wystąpienie Pana Łukasza Dubińskiego z poznańskiej delegatury UOKiK, który podkreślił, że podpisanie tzw. wzorca umowy, zawierającego klauzule uznane przez UOKiK za niedozwolone, jest nieważne. W odpowiedzi na pytania uczestników, zazaczył również, że jeżeli studenci (lub administracja) uczelni mają wątpliwości co do zapisów w treści umowy – mogą skontaktować się z najbliższą delegaturą lub porównać z ogólnodostępnym wykazem klauzul niedozwolonych. Kwestią, która również była poruszana podczas tego panelu SFJ, było pobieranie opłat, które są niedozwolone przez ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym, lub których wysokość jest niezgodna z rozporządzeniem MNiSW w przedmiotowej sprawie. Z doświadczeń związanych z akredytacją nasuwa się także pozytywny wniosek, że coraz więcej uczelni, zarówno publicznych jak i niepublicznych, stosuje się do powyższych przepisów i co za tym idzie nie obarcza studentów zbędnymi opłatami.

Trzecia część I Studenckiego Forum Jakości była poświęcona szeroko pojętej roli studentów w zarządzaniu uczelnią. Na tym polu zarówno wnioski płynące z raportów studenckich ekspertów PKA, prezentowane przez Łukasza Wyszynskiego, jak i wnioski przedstawiane przez prof. dr hab. Marka Lisińskiego z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, członka PKA, były zbieżne, aczkolwiek niepokojące, gdyż obaj prelegenci zauważyli, iż rola studentów w procesie zarządzania uczelnią jest fikcyjna i fasadowa, co wynika z zaniedbań zarówno ze strony reprezentantów studentów, jak i władz uczelni. Dyskusja na ten temat pozwoliła wysnuć wnioski, iż jedynie poważne, rzetelne podejście, wola wzajemnego zrozumienia i dialogu, zarówno ze strony środowiska studenckiego, jak i władz uczelni może poprawić ten stan rzeczy. Co warte podkreślenia większą rolę w podnoszeniu wiedzy i kształtowaniu kompetencji studentów pełniących funkcje w organach przedstawicielskich, powinny odgrywać ogólnopolskie organizacje studenckie, takie jak Parlament Studentów RP, na przykład poprzez działalność jego komisji branżowych.

Podczas ostatniego panelu podnoszono problemy osób niepełnosprawnych, z którymi spotykają się w trakcie kształcenia w uczelniach. Niepokojąco zabrzmiały wnioski płynące z raportów studenckich ekspertów PKA, zaprezentowane przez Łukasza Podsiadło, które wskazywały na bardzo ograniczone działanie na tym polu przez większość szkół wyższych. Bardzo często ograniczające się jedynie do przystosowania infrastruktury uczelnianej do potrzeb studentów niepełnosprawnych ruchowo. Należy tutaj zaznaczyć, że udogodnienia te najczęściej dotyczą nowo budowanych obiektów. Pełny obraz problemu pokazało wystąpienie przedstawicieli Zrzeszenia Studentów Niepełnosprawnych UAM „Ad Astra”, wskazując, iż nie tylko bariery architektoniczne, ale i biurokratyczne, mentalne oraz źle zaplanowany proces dydaktyczny są problemami niepełnosprawnych studentów. W tym aspekcie bardzo ważnym wydaje się funkcjonowanie w uczelniach rzeczników osób niepełnosprawnych, co w znaczący sposób może, w ocenie uczestników panelu, poprawić komfort studiowania.

Całość I Studenckiego Forum Jakości została podsumowana w ostatnim dniu przez jego organizatorów, którzy podkreślali, iż nie można przestać jedynie na prezentacji i omówieniu problemów w trakcie Forum, lecz należy podejmować próby wprowadzenia w życie wniosków wypracowanych podczas dyskusji, w czym szczególną rolę odgrywają przedstawiciele samorządów studenckich działający w poszczególnych uczelniach. W opinii uczestników Forum spotkania pozwalające na dyskusję na poziomie ogólnokrajowym reprezentantów różnych grup społeczności akademickiej w przyszłości powinny być kontynuowane.

Rozdział IV

Działalność Zespołów roboczych PKA

1. Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia

Autor: mgr Karolina Martyniak

Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia powołany został Decyzją Nr 8/2008 Przewodniczącego Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 8 maja 2008 r. (wydaną na podstawie § 5 ust. 3 pkt. 7 Statutu PKA).

Jego Przewodniczącą została prof. dr hab. Danuta Strahl, będąca jednocześnie Wiceprzewodniczącą Komisji oraz Przewodniczącą Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych. W skład Zespołu weszli:

- prof. Andrzej Banachowicz (członek Zespołu Kierunków Studiów Artystycznych),
- ks. dr hab. Jerzy Kułaczkowski (członek Zespołu Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych),
- dr hab. inż. Adam Marciniak (członek Zespołu Kierunków Studiów Technicznych),
- prof. dr hab. Bogdan Wosiewicz (Przewodniczący Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych)
- mgr Karolina Martyniak – pracowniczka Biura PKA – jako Sekretarz Zespołu.

W 2009 r. odbyły się 3 posiedzenia, podczas których Zespół kontynuował prace zmierzające do zaproponowania optymalnych rozwiązań dotyczących stosowanych w uczelniach wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia, kryteriów akredytacji instytucjonalnej oraz kryteriów oceny studiów II stopnia, ze szczególnym uwzględnieniem procesu rekrutacji. Wstępne propozycje dotyczące powyższych kwestii zostały skierowane do konsultacji do członków Komisji. Zespół rozpoczął również prace nad opracowaniem projektu kryteriów oceny wewnętrznych systemów zapewnienia jakości oraz na bieżąco dokonywał analizy wyników ankiet i przedstawił stosowne informacje Prezydium.

Do listopada 2009 r. skierowano do uczelni 353 ankiety dotyczące przeprowadzonych w tym roku wizytacji. Analiza wyników ankietyzacji przedstawiona została w Rozdziale V.

Plan pracy Zespołu ds. KOJK na lata akademickie 2009/2010 oraz 2010/2011 obejmuje zarówno kontynuację prac rozpoczętych w 2008 r. i w 2009 r., jak i nowe zagadnienia, wynikające z założeń zmian Prawa o szkolnictwie wyższym, tj.:

1. Opracowanie kryteriów szczegółowych dotyczących: oceny jakości kształcenia na studiach II stopnia, minimum kadrowego i kształcenia na odległość.
2. Modyfikację obecnie obowiązującego wzoru raportu z wizytacji.
3. Opracowanie kryteriów akredytacji instytucjonalnej.
4. Opracowanie modelu raportu powizytacyjnego dla akredytacji instytucjonalnej.
5. Opracowanie modelu raportu samooceny dla akredytacji instytucjonalnej.
6. Opracowanie nowego modelu raportu samooceny dla akredytacji programowej.
7. Opracowanie załącznika do raportu samooceny – „macierz kompetencji”.
8. Opracowanie zasad oceny nowo powstających kierunków studiów w świetle Krajowej Ramy Kwalifikacji.

2. Zespół ds. Polityki Informacyjnej i Relacji z Otoczeniem

Autor: mgr inż. Maciej Markowski

Konsekwencją zmian w Statucie PKA dokonanych na posiedzeniu plenarnym Komisji w dniu 22 stycznia 2009 r. było powołanie decyzją Przewodniczącego Państwowej Komisji Akredytacyjnej nr 2/2009 z dnia 23 lutego 2009 r. **Zespołu ds. Polityki Informacyjnej i Relacji z Otoczeniem**.

W skład zespołu weszli:

- prof. dr hab. Danuta Strahl, jako jego Przewodnicząca,
- prof. dr hab. inż. Marian Chudy,
- prof. dr hab. Andrzej Górniak,
- prof. dr hab. Joanna Pyszny,
- prof. dr hab. inż. Franciszek Rudnicki,
- prof. dr hab. Łucja Tomaszewicz,
- Bartłomiej Banaszak – przewodniczący Parlamentu Studentów RP,
- mgr Izabela Kwiatkowska – Sujka, mgr inż. Maciej Markowski i mgr Wojciech Wrona – pracownicy Biura PKA.

W 2009 r. zespół odbył 3 posiedzenia.

Głównym zadaniem Zespołu jest kreowanie polityki informacyjnej PKA oraz kształtowanie jej pozytywnych relacji z interesariuszami zewnętrznymi.

Pierwszym zadaniem zrealizowanym przez Zespół było dokonanie analizy i postawienie diagnozy obecnego stanu relacji PKA z otoczeniem zewnętrznym na poziomie zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Na tej podstawie określono długofalowe cele oraz ich spodziewane efekty.

Kontakty Państwowej Komisji Akredytacyjnej z otoczeniem zewnętrznym w sferze międzynarodowej uznano za bardzo dobre. Dostrzeżono równocześnie szereg kwestii wymagających poprawy w tym obszarze na poziomie krajowym. Za szczególnie istotną uznano potrzebę wypracowania jasnych kanałów komunikacji skierowanych do szeroko rozumianego

społeczeństwa, w szczególności osób podejmujących decyzję o wyborze uczelni oraz kierunku studiów, dla których wyniki ujednoczonych procedur oceny jakości kształcenia, stosowanych przez PKA, byłyby cennym źródłem informacji. Uznano równocześnie, iż dotychczas przekazywane informacje poprzez stronę internetową Komisji, dotyczące wydawanych ocen, w coraz mniejszym stopniu wypełniają to zadanie. Podjęto zatem samą pracę nad formułą syntezy raportu powizytacyjnego, obejmującą równocześnie ostateczne rozstrzygnięcia sformułowane w uchwale Prezydium PKA dotyczącej oceny jakości kształcenia w danej jednostce. Syntezy raportów, sporządzane wedle przyjętego wzoru, publikowane będą na stronie internetowej Komisji. Rozwiązanie to pozwoli na wskazywanie cennych z punktu widzenia jakości kształcenia rozwiązań, w szczególności specyficznych dla danej uczelni, które w sposób obiektywny poszerzać będą wiedzę odbiorców.

Równolegle podjęto pracę nad publikacją mającą stanowić swoisty przewodnik po kryteriach oceny jakości kształcenia stosowanych przez Państwową Komisję Akredytacyjną, pod roboczą nazwą „ABC akredytacji”. Treść publikacji ma być przystępna dla osób, które wcześniej nie miały styczności z pracami Komisji, zarówno pracowników uczelni, jak i szerszego grona odbiorców, poszukujących informacji na temat oceny jakości kształcenia. Publikacja ta będzie dobrze uzupełniać i pozwoli właściwie odczytać informacje zawarte w syntetycznych opracowaniach raportów powizytacyjnych, o których wspomniano wcześniej.

Realizacja wymienionych wyżej celów wymaga modernizacji strony internetowej Komisji, podjęto więc działania mające na celu dostosowanie obecnie istniejącego serwisu, do zmieniających się potrzeb i możliwości w tym zakresie. Prace koncepcyjne udało się zakończyć w 2009 r. Obecnie trwa wdrażanie przyjętych założeń.

W roku 2010 Zespół ds. Polityki Informacyjnej i Relacji z Otoczeniem będzie kontynuował rozpoczęte prace, w szczególności nad publikacją syntez raportów powizytacyjnych.

3. Zespół ds. Etyki Państwowej Komisji Akredytacyjnej

Autor: mgr Grzegorz Laskowski

Państwowa Komisja Akredytacyjna, będąca instytucją, której skuteczność działania jest ściśle związana z zaufaniem publicznym, dbając o wysokie standardy swego funkcjonowania oraz pozyskanie zaufania środowiska akademickiego, uznała za konieczne skodyfikowanie i kontrolę standardów postępowania, których powinni przestrzegać członkowie Państwowej Komisji Akredytacyjnej, a także eksperci Komisji i pracownicy Biura PKA.

Dlatego też podczas posiedzenia plenarnego Państwowej Komisji Akredytacyjnej, które miało miejsce w dniu 22 stycznia 2009 r., podjęto decyzję o konieczności powołania **Zespołu ds. Etyki Państwowej Komisji Akredytacyjnej**. Oprócz wspomnianych przesłanek, uzasadniały ją także

sporadyczne, lecz uznawane przez Komisję za etycznie naganne przypadki zachowań członków lub ekspertów Komisji.

Zgłoszono kandydatury sześciu osób, spośród których w wyniku głosowania wyłoniono pięć, które weszły w skład Zespołu. Członkami zostali:

- dr hab. inż. Zbigniew Kierzkowski (ZKS Technicznych),
- dr hab. Katarzyna Potyrała (ZKS Przyrodniczych),
- ks. prof. dr hab. Stanisław Rabiej (ZKS Humanistycznych),
- prof. dr hab. Łucja Tomaszewicz (ZKS Ekonomicznych),
- prof. dr hab. Andrzej Wójtowicz (ZKS Społecznych i Prawnych).

Nowo powołany Zespół wybrał na swojego Przewodniczącego prof. dr hab. Andrzeja Wójtowicza. Natomiast koordynację prac Zespołu Władze Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej powierzyły p. Grzegorzowi Laskowskiemu, będącemu jednocześnie sekretarzem Zespołu Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych.

Pierwsze posiedzenie odbyło się 26 marca 2009 r. Podjęto wówczas prace nad projektami Kodeksu Etyki Państwowej Komisji Akredytacyjnej oraz Regulaminu Zespołu do Spraw Etyki Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Kodeks został przyjęty przez Państwową Komisję Akredytacyjną w formie Uchwały Nr 2/2009 z dnia 16 października 2009 r. Co warte zaznaczenia, jedną z kar przewidywanych Kodeksem jest wniosek do Prezydium PKA o skierowanie do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego wniosku o odwołanie członka PKA. Pełna treść Kodeksu jest dostępna na stronie internetowej Komisji (www.pka.edu.pl). Regulamin, w którym określono zasady procedowania Zespołu ds. Etyki, został przyjęty na posiedzeniu w dniu 4 grudnia 2009 r.

Rozdział V

Analiza wyników ankiet

Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia, powołany Decyzją Nr 8/2008 Przewodniczącego PKA z dnia 8 maja 2008 r., opracował ankietę, będącą jednym z elementów wewnętrznego systemu zapewniania jakości PKA, którą od 1 stycznia 2009 r. otrzymywali rektorzy wszystkich wizytowanych uczelni. Jej celem jest nie tylko ocena aktualnych relacji Komisji z jednym z jej głównych interesariuszy, tj. uczelniami publicznymi i niepublicznymi, ale także uzyskanie opinii i sugestii, które będą brane pod uwagę przy doskonaleniu wewnętrznego systemu zapewniania jakości PKA i stosowanych przez Komisję kryteriów i procedur.

1. Analiza odpowiedzi na pytania zamknięte.

Autor: mgr Karolina Martyniak

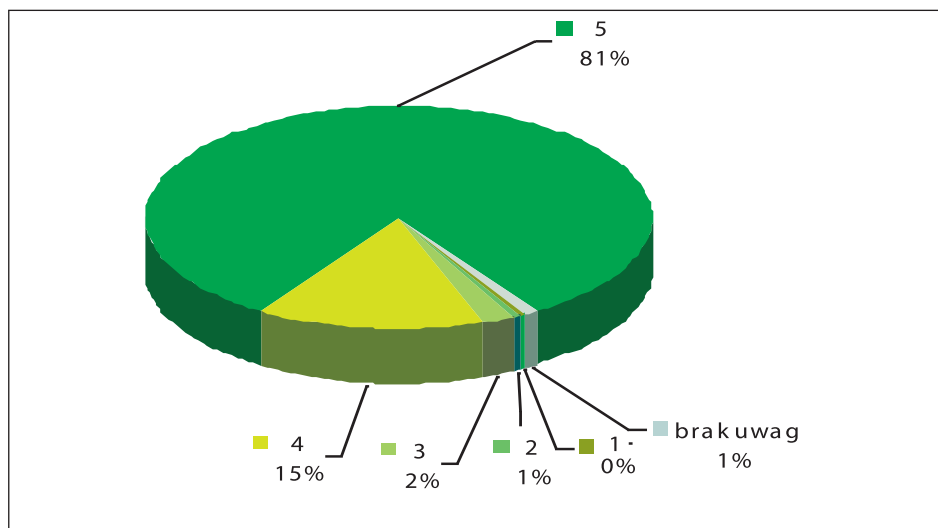
W 2009 roku (od początku stycznia do końca listopada) wysłano do uczelni 353 ankiety, dotyczące przeprowadzonych w tym okresie wizytacji. Otrzymano 230 odpowiedzi zwrotnych, z tym że zdarzały się przypadki, iż ankietę dotyczącą jednego kierunku wypełniały dwie różne osoby, a więc zamiast jednej ankiety otrzymywaliśmy dwie, albo odwrotnie – ankiety dotyczące dwóch kierunków wypełniała jedna osoba, udzielając jednej odpowiedzi, bądź też jedna z uczelni przysłała zestaw ankiet dotyczących wizytacji w okresie od 2005 do 2008 roku, uwzględniając akredytowane jednostki.

Tabela nr 1. Stosunek liczby ankiet wysłanych do uzyskanych odpowiedzi.

ZKS ANKIETY	ZA	ZE	ZH	ZM	ZMFCh	ZP	ZRLiW	ZSiP	ZT	ZWF	Razem
Wysłane	26	52	38	21	22	24	25	64	65	16	353
Otrzymane	14	21	35	15	22	18	16	39	40	10	230
%	54%	40%	92%	71%	100%	75%	64%	61%	62%	62,5%	65%

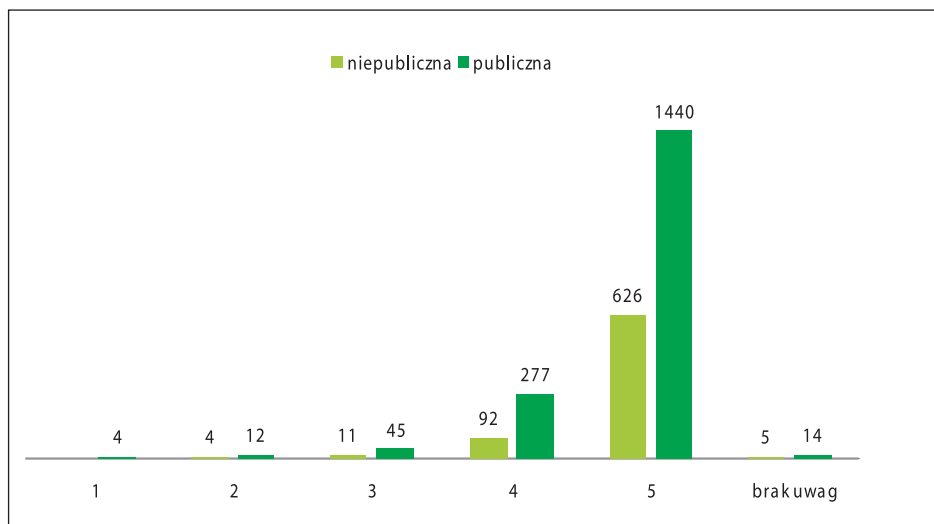
Ankieta obejmowała 9 punktów dotyczących różnych etapów pracy Zespołów Oceniających. Uczelnie dokonywały oceny stosując pięciostopniową skalę ocen.

Wykres nr 1. Oceny sformułowane przez uczelnie.

Powyższy wykres wskazuje, iż dominują oceny pozytywne bowiem 81% stanowią oceny bardzo dobre oraz 15% – dobre. Pozostałe oceny bądź ich brak mają niewielki udział w łącznej liczbie ocen sformułowanych przez uczelnie.

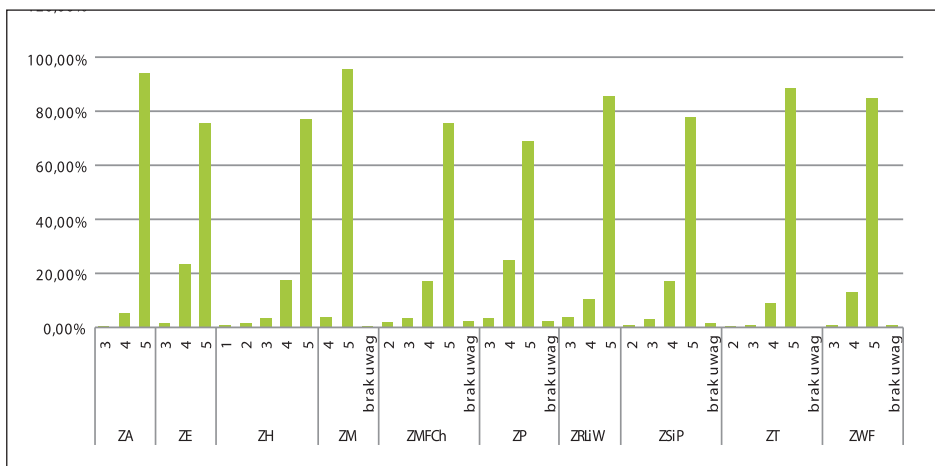
Wykres nr 2. Rozkład ocen sformułowanych przez uczelnie niepubliczne i publiczne.

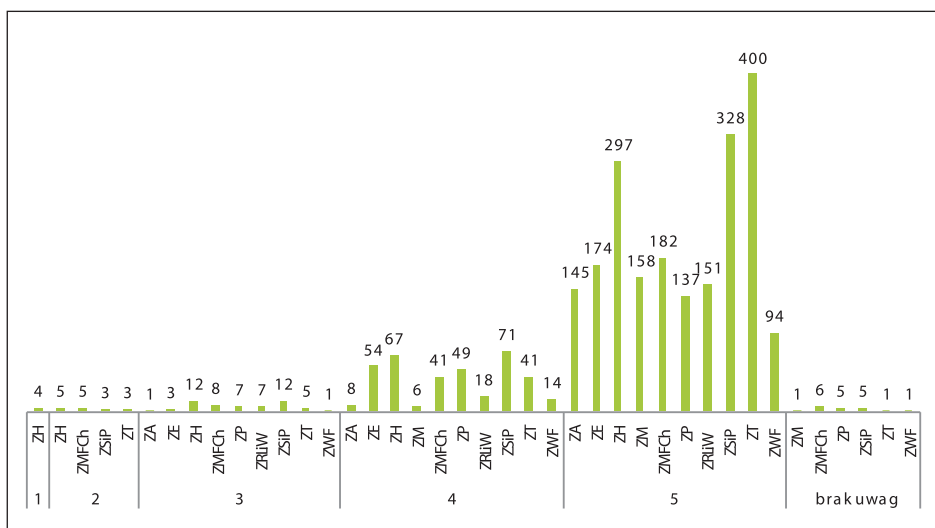
Wśród 230 uzyskanych odpowiedzi: 162 udzielone zostały przez uczelnie publiczne i 68 – przez uczelnie niepubliczne. Obie grupy uczelni wystawiły Komisji najwięcej ocen bardzo dobrych i dobrych, z tym że udział tych ocen w ogólnej liczbie ocen wystawionych przez uczelnie publiczne był nieco mniejszy.

Szczegółowy rozkład, zarówno liczbowy, jak i procentowy, ocen wystawionych przez uczelnie uwzględniający poszczególne pytania przedstawiono w *Załączniku Nr 1*.

Wykres nr 3. Procentowy rozkład ocen uzyskanych przez poszczególne Zespoły Kierunków Studiów.

Wykres nr 4. Rozkład ocen sformułowanych przez uczelnie według rodzajów ocen i Zespołów Kierunków Studiów.

Powyższe dane wskazują, iż jedynie ZKS Medycznych uzyskał wyłącznie oceny bardzo dobre i dobre, ZKS Artystycznych oraz ZKS Wychowania Fizycznego uzyskały oceny bardzo dobre i dobre oraz po jednej ocenie trójkowej, a ZKS Ekonomicznych, ZKS Przyrodniczych oraz ZKS Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych poza ocenami bardzo dobrymi i dobrymi otrzymały pojedyncze oceny trójkowe; ZKS Humanistycznych uzyskał cały przekrój ocen, zaś pozostałe Zespoły oceny od 2 do 5, z tym że w odniesieniu do wszystkich Zespołów dominują oceny bardzo dobre i dobre.

Szczegółowy rozkład, zarówno liczbowy, jak i procentowy, ocen uzyskanych przez poszczególne Zespoły Kierunków Studiów, w podlegających ocenie obszarach przedstawiono w *Załączniku Nr 2*.

2. Analiza odpowiedzi na pytania otwarte.

Autor: mgr inż. Maciej Markowski.

Ważnym elementem analizy ankiet przeprowadzanych wśród uczelni, jest analiza odpowiedzi udzielanych na pytania otwarte. Dotyczyły one: pozytywnych oraz wymagających zmiany aspektów pracy zespołów oceniających, merytorycznych aspektów oceny, którym zespoły wizytujące powinny poświęcić większą uwagę w przyszłości oraz ogólnego odbioru procesu oceny jakości kształcenia przeprowadzanego przez Państwową Komisję Akredytacyjną.

W zdecydowanej większości przedstawiciele ocenianych uczelni czy ich jednostek organizacyjnych nie udzielali odpowiedzi na pytania zamieszczone w drugiej części kwestionariusza ankietowego. Szeroki zakres pytań otwartych, ustalony aby ograniczyć czas potrzebny do wypełnienia kwestionariusza sprawił, że udzielone odpowiedzi były bardzo różnorodne, a przez to trudne do zagregowania bez utraty intencji przekazu. Z tego też powodu w analizie wszystkim udzielonym odpowiedziom przypisano jednakową wagę. Wyjątek stanowi jedynie pierwsze pytanie otwarte (*Jakie aspekty pracy zespołu oceniającego oceniacie Państwo najwyżej?*), na które odpowiedzi nie udzielono jedynie w dwóch kwestionariuszach ankietowych. W pozostałych pytaniach „brak uwag” stanowi zdecydowaną większość odpowiedzi.

Najchętniej udzielano odpowiedzi na pytanie o pozytywne aspekty pracy zespołu oceniającego. Odpowiedzi były bardzo różnorodne, jednakże wskazywały dwa główne aspekty, na które zwracano uwagę w wizytowanych uczelniach. Pierwszym, najbardziej oczywistym jest poziom merytorycznego przygotowania członków zespołu oraz kompetencje w zakresie ocenianego kierunku studiów. Drugim zaś, szeroko rozumiane relacje interpersonalne członków zespołów wizytujących z przedstawicielami ocenianych jednostek. Jak wynika z odpowiedzi, bardzo często zwracano uwagę na wysoką kulturę osobistą, rzeczowość, życzliwość, miłą atmosferę czy komunikatywność członków zespołów wizytujących. Zwracano także uwagę na organizację pracy tych zespołów, którą generalnie oceniono pozytywnie.

Wagę, jaką wizytowane jednostki przywiązują do wymienionych aspektów pracy zespołu, podkreślają również odpowiedzi, wskazujące przypadki negatywnego odbioru pracy niektórych zespołów lub ekspertów. Negatywne uwagi zgłaszano zarówno do merytorycznego przygotowania zespołu oceniającego lub niewłaściwego, zdaniem uczelni, doboru ekspertów, nieprawidłowości w komunikacji pomiędzy przedstawicielami uczelni a zespołem wizytującym, jak również niedostatecznie sprawnej organizacji pracy w zespole. Wśród odpowiedzi dotyczących pierwszego zastrzeżenia, zwrócono uwagę m.in. na potrzebę uwzględnienia specyfiki uczelni (techniczna, niepubliczna) oraz włączenia do składu zespołu wizytującego ekspertów z innych szkół, w tym o podobnym profilu. Zauważono również zdarzające się przypadki hospitowania zajęć dydaktycznych przez członków zespołu oceniającego, których specjalność naukowa jest nieco odmienna od tematyki prowadzonych zajęć, jak również zwrócono uwagę na brak pełnego spektrum specjalistów, reprezentujących wszystkie obszary ocenianego kierunku. Jakkolwiek zastrzeżenia zwracają uwagę na konieczność starannego doboru składu zespołu wizytującego, to pełne rozwiązanie tego problemu jest z oczywistych względów niemożliwe. Równie istotne są negatywne uwagi zgłaszane w kwestiach związanych z komunikacją pomiędzy zespołem wizytującym a władzami uczelni lub jednostki. Podkreślano konieczność precyzyjnego formułowania uwag przez zespół oceniający, jak również tworzenia możliwie przyjaznej atmosfery sprzyjającej wymianie doświadczeń i służącej procesowi doskonalenia jakości kształcenia, nie mającej znamion sformalizowanej kontroli.

Ważną kwestią, na którą zwracano uwagę, jest sposób przygotowania zarówno wizytowanej jednostki, jak i członków zespołu do procedury oceny jakości kształcenia. Wskazywano na zdarzające się przypadki braku znajomości treści raportu samooceny przez członków zespołu, co utrudniało sprawne przeprowadzenie wizytacji.

Pytania ankietowe dotyczyły również kryteriów, zgodnie z którymi dokonywana jest ocena jakości kształcenia. Udzielane odpowiedzi miały często rozbieżny charakter. W niektórych przypadkach wskazywano na konieczność uelastycznienia kryteriów oceny, zwłaszcza formalno – prawnej, podczas gdy w innych stwierdzano, iż kryteria dotyczące poszczególnych ocen są zbyt ogólne, zaś istniejące interpretacje przepisów prawa niejednoznaczne lub niejasne.

Podsumowując należy stwierdzić, iż biorąc pod uwagę zarówno wyniki pytań zamkniętych, jak i otwartych, dotychczasowa praca Państwowej Komisji Akredytacyjnej oceniana jest ogólnie pozytywnie. Jednocześnie występuje konieczność zwrócenia większej uwagi przez zespoły wizytujące na potrzebę sprawnej komunikacji pomiędzy władzami ocenianej jednostki z członkami zespołu, mającej na celu wymianę doświadczeń oraz wsparcie uczelni w doskonaleniu jakości procesu kształcenia.

Rozdział VI

Współpraca krajowa PKA. Opiniowanie aktów prawnych.

Autorzy: mgr Łukasz Łukomski, mgr inż. Maciej Markowski

1. Współpraca krajowa

Dr hab. Marek Rocki Przewodniczący Państwowej Komisji Akredytacyjnej, dr hab. Mieczysław W. Socha Sekretarz Komisji oraz prof. dr hab. Danuta Strahl i prof. dr hab. Anna Zielińska-Głębocka wiceprzewodniczące Komisji uczestniczyli w spotkaniach z kierownictwem Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, posiedzeniach Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencji Rektorów Publicznych Szkół Zawodowych, Konferencji Rektorów Zawodowych Szkół Polskich, Komisji Nauki, Edukacji i Sportu Senatu RP, środowisk akademickich, organizacji studenckich oraz w wielu konferencjach naukowych.

Dr hab. Mieczysław Socha Sekretarz Komisji brał m.in. udział w konferencjach organizowanych przez Parlament Studentów RP dotyczących prostudenckich kierunków zmian prawa w szkolnictwie wyższym i zewnętrznej oceny jakości szkolnictwa wyższego w nowym etapie jego rozwoju, Fundację Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych oraz uczelnie ekonomiczne, która poświęcona była procesowi bolońskiemu w kontekście strategii rozwoju szkół wyższych, a także IBM Conference „Common Europe”, Academic Initiative Meeting. Ponadto dr hab. M. Socha wielokrotnie uczestniczył w posiedzeniach plenarnych Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego przedstawiając informacje o aktualnych działaniach PKA.

W dniu 21 maja 2009 r. odbyło się spotkanie Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego prof. dr hab. Barbarą Kudrycką oraz z Prezydium Konferencji Rektorów Zawodowych Szkół Polskich. Poruszane tematy dotyczyły: jakości kształcenia, budowania strategii rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce i roli wyższych szkół zawodowych w systemie nauki i szkolnictwa wyższego kraju, współpracy PKA i KRZaSP w celu podniesienia jakości kształcenia, tworzenia zintegrowanego systemu informatycznego dotyczącego minimów kadrowych oraz bardziej jednoznacznego określania wymagań w stanowiących przepisach prawa.

W dniu 15 lipca 2009 r. dr hab. Marek Rocki wziął udział w spotkaniu Premiera RP Donalda Tuska oraz Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z rektorami uczelni niepublicznych. Dyskutowano nt. kwestii finansowania ze środków publicznych uczelni niepublicznych, w tym czesnego opłacanego przez studentów studiów stacjonarnych w tych uczelniach.

Postanowiono powołać zespół, w którego skład wejdą przedstawiciele uczelni niepublicznych oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, i którego zadaniem będzie osiągnięcie porozumienia w sprawie sposobu realizacji żądań finansowych rektorów uczelni niepublicznych. **Zespół ds. Analizy Systemu Finansowania Szkolnictwa Wyższego** został powołany Zarządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego Nr 45 z dnia 17 września 2009 r. W skład Zespołu weszli: przewodnicząca – Barbara Kudrycka – Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz członkowie: Michał Boni – Minister – Członek Rady Ministrów, Przewodniczący Komitetu Stałego Rady Ministrów, Adam Budnikowski – Rektor Szkoły Głównej Handlowej, Tadeusz Pomianek – Rektor Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Jan Vincent-Rostowski – Minister Finansów.

Z pracami nad nowelizacją ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, a także ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki związane było powołanie przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego Zespołu do spraw wypracowania ram prawnych integrujących działalność Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów oraz Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Państwową Komisję Akredytacyjną reprezentowali: prof. dr hab. Danuta Strahl – wiceprzewodnicząca Komisji oraz prof. dr hab. Marek Lisiński – członek Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych. Zadaniem Zespołu było opracowanie katalogu wspólnych pojęć używanych w pracy Państwowej Komisji Akredytacyjnej i Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, propozycji przepisów prawnych integrujących procedury ocen stosowanych przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów oraz Państwową Komisję Akredytacyjną, a także zintegrowanie zakresu przedmiotowego ocen dokonywanych przez obie Komisje, zwłaszcza w kontekście przyjętych nazw kierunków studiów oraz dziedzin i dyscyplin, w których nadawane są stopnie i tytuły naukowe i w zakresie sztuki. Efektem prac Zespołu było opracowanie, przy współudziale Dyrektora Biura PKA p. Barbary Wojciechowskiej, dokumentu pt. „Zasady współpracy PKA i CK – podstawowe założenia do ustawy” zawierającego ustalenia dotyczące wyżej wymienionych zagadnień. W części dotyczącej założeń do przepisów prawnych integrujących procedury ocen stosowanych przez CK i PKA określone zostały propozycje wymagań, których spełnienie powinno warunkować przyznanie uprawnienia do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I, II i III stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich, a także do nadawania stopni naukowych. W kolejnej części skoncentrowano się na opisie kryteriów ocen dokonywanych przez obie Komisje w odniesieniu do dorobku naukowego jednostek ubiegających się o uprawnienia do kształcenia lub nadawania stopni naukowych, dorobku naukowego osób mających stanowić minimum kadrowe studiów I i II stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich, oraz pracowników naukowo-dydaktycznych jednostek ubiegających się o uprawnienia do nadawania stopni naukowych, a także oceny dorobku naukowego wymaganego od kandydatów do tytułu naukowego profesora, stopni naukowych doktora habilitowanego i dokto-

ra oraz oceny bazy naukowo-dydaktycznej. W dwóch ostatnich częściach przedstawiono propozycje dotyczące kompetencji, trybu powoływania, organizacji i trybu działania PKA i CK, a także propozycje zmian w przepisach związanych z merytoryczną działalnością obu Komisji. Dokument, o którym mowa, został przyjęty na wspólnym posiedzeniu Prezydium obu Komisji, a następnie przedstawiony Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego na spotkaniu w dniu 26 listopada 2009 r.

W październiku 2009 r. prof. dr hab. Anna Zielińska-Głębocka, wiceprzewodnicząca Państwowej Komisji Akredytacyjnej, rozpoczęła współpracę z Komisją Eksperską powołaną przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w celu opracowania i wdrożenia Krajowych Ram Kwalifikacyjnych. Zadaniem prof. A. Zielińskiej-Głębockiej jako przedstawiciela PKA jest czuwanie nad pracami grup opracowujących deskryptory dziedzinowo określonych obszarów kształcenia oraz opiniowanie efektów ich prac.

W bieżącym roku, podobnie jak w latach poprzednich, odbyło się Forum Jakości – „**IV Forum Jakości – Rola pracodawców w procesie zapewniania jakości i oceny wyższego wykształcenia**” zorganizowane wspólnie przez Państwową Komisję Akredytacyjną i Business Centre Club. W konferencji uczestniczyło 120 przedstawicieli uczelni, pracodawców i agencji akredytacyjnych. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego reprezentowała Sekretarz Stanu prof. dr hab. Maria Orłowska zaś Ministerstwo Edukacji Narodowej Podsekretarz Stanu dr hab. Zbigniew Marciniak. Przedstawiciele strony rządowej podkreślali znaczenie oceny jakości w procesie kształcenia na wszystkich poziomach edukacji oraz zwracali uwagę, iż włączanie kolejnych grup interesariuszy szkolnictwa wyższego przyczyni się do wzrostu poziomu dostosowania kształcenia w szkołach wyższych do potrzeb gospodarki. Minister Zbigniew Marciniak wyraził przekonanie, iż włączenie przedstawicieli pracodawców w proces oceny jakości kształcenia będzie równie dużym sukcesem PKA, jakim w niedalekiej przeszłości było włączenie przedstawicieli studentów.

Przedmiotem obrad były dotychczasowe doświadczenia oraz perspektywy wzajemnej współpracy uczelni, pracodawców i ich organizacji oraz Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Forum Jakości podzielone zostało na dwie części. W pierwszej, poświęconej roli pracodawców w systemach zapewniania jakości wyższego wykształcenia, dr K. Dittrich, dyrektor holenderskiej agencji akredytacyjnej NVAO, zapoznał zebranych z doświadczeniami tej agencji, po czym sekretarz PKA dr hab. M. Socha przedstawił doświadczenia PKA w tej dziedzinie.

Porównanie obu wystąpień wykazało, iż Państwowa Komisja Akredytacyjna, jak i system szkolnictwa wyższego w Polsce, jest dopiero na początku drogi, którą od wielu lat podąża szkolnictwo holenderskie. Dr Dittrich, koncentrując się na sektorze wyższych szkół zawodowych, w których poziom współpracy z otoczeniem gospodarczym jest najbardziej dynamiczny, opisał praktyki przyjęte w jego kraju, takie jak: szerokie, zarówno na szczeblu ogólnokrajowym, jak i lokalnym, konsultacje

programów kształcenia z reprezentantami środowiska pracodawców, coraz szerszy udział tzw. nauczycieli wizytujących, zatrudnionych w sektorze gospodarczym w prowadzeniu zajęć dydaktycznych czy rozbudowane praktyki zawodowe. Jednocześnie zwrócił uwagę, iż pomimo faktu, że pracodawcy stanowią integralną część systemu zapewniania jakości kształcenia, zarówno w skali kierunku studiów, jak i całej uczelni, jednak ostateczna odpowiedzialność za jakość zawsze spoczywa na uczelni. W dotychczasowych doświadczeniach Państwowej Komisji Akredytacyjnej, środowisko pracodawców reprezentowane było poprzez przedstawicieli, będących członkami Komisji. Dążąc do dalszego pogłębiania związków obu środowisk, Prezydium PKA w uchwale w sprawie kryteriów oceny systemu weryfikacji efektów kształcenia, jako jedno z kryteriów przyjęło poziom współpracy uczelni z pracodawcami oraz ich udział w kształtowaniu efektów kształcenia. Niestety pomimo coraz silniejszych bodźców, PKA w dalszym ciągu odnotowuje niski poziom wzajemnej współpracy na poziomie poszczególnych uczelni.

Następnie przedstawiciele środowiska akademickiego (dr hab. J. Świątek z Politechniki Wrocławskiej, prof. dr hab. K. Gutkowska, prorektor SGGW, prof. dr hab. H. Piekarek-Jankowska, rektor PWSZ w Elblągu oraz Prezes P. Zygarłowski i dr K. Koj reprezentujący Wyższą Szkołę Bankową w Poznaniu) zaprezentowali dobre przykłady współpracy uczelni z pracodawcami. Przedstawiciele środowiska pracodawców (Prezes K. Chełpiński, MIS S. A., Dyrektor Joanna Tyszka, Grupa Lotos S. A., Rafał Jabłoński, Kierownik Inicjatywy Akademickiej IBM STG) przedstawili własne doświadczenia we współpracy z uczelniami.

Część druga konferencji poświęcona była dyskusji panelowej, w toku której przedstawiciele KRASP (prof. dr hab. M. Wąsowicz, przewodniczący UKA), Grupy Roboczej ds. Krajowych Ram Kwalifikacji (przewodnicząca dr hab. E. Chmielecka, FPAKE), ZUS (dyrektor S. Kuruliszwili), Polimex-Mostostal S.A. (dyrektor A. Stańczyk), Parlamentu Studentów R. P. (przewodniczący B. Banaszak) oraz PKA (wiceprzewodniczące PKA prof. dr hab. D. Strahl, prof. dr hab. A. Zielińska-Głębocka) starali się zidentyfikować główne bariery, możliwości ich pokonywania oraz potencjalne formy współpracy uczelni oraz agencji akredytacyjnych z pracodawcami.

Ogólnym wnioskiem płynącym zarówno z prezentacji, jak i późniejszej debaty, jest fakt istnienia zbyt dużej luki między kwalifikacjami absolwentów oczekiwanymi przez pracodawców i kształtowanymi przez uczelnie. Poziom współpracy między środowiskiem akademickim i środowiskiem pracodawców oceniano jako niezadowalający, mimo wielu dobrych i godnych upowszechniania przykładów prezentowanych w czasie konferencji. Szansą na osłabienie tego niekorzystnego w wielu aspektach zjawiska jest większe zaangażowanie pracodawców w proces tworzenia i oceny programów studiów oraz efektów uczenia się. Zwrócono przy tym uwagę na rzadko wykorzystywaną ustawową możliwość tworzenia w uczelniach konwentów, w skład których wchodzić mogą m.in. przedstawiciele pracodawców. Niemal wszyscy uczestnicy spotkania wyrazili wolę i potrzebę pogłębiania współ-

pracy pomiędzy oboma środowiskami, jak również włączenia przedstawicieli pracodawców do prac Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Jedyne przedstawiciel Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich wyraził pogląd, iż pracodawcy nie stanowią ważnego ogniwa w działalności uczelni, argumentując, iż uczelnie powinny same odpowiadać za jakość i efekty kształcenia, a włączanie pracodawców rozmyje tę odpowiedzialność.

Zauważono, iż dość istotną barierą we wzajemnej współpracy, zarówno na poziomie uczelni, jak i PKA, jest pewne rozproszenie organizacji skupiających pracodawców, jak również dotychczasowy niewielki dialog obu środowisk.

Wychodząc naprzeciw wzajemnym oczekiwaniom zarówno ze strony pracodawców jak i przedstawicieli uczelni, PKA będzie podejmowała dalsze inicjatywy, mające na celu kontynuowanie dialogu i wypracowanie skutecznych form współdziałania. Przykładem takiego działania jest, zapowiedziane w trakcie forum, powołanie przez Przewodniczącego PKA grupy roboczej, składającej się z przedstawicieli pracodawców, środowiska akademickiego i PKA, która opracuje zasady rekrutacji, szkolenia i włączania ekspertów reprezentujących pracodawców do prac zespołów wizytujących PKA.

Kolejnym ważnym spotkaniem współorganizowanym przez PKA było I Studenckie Forum Jakości, w którym uczestniczyła prof. dr hab. Danuta Strahl wiceprzewodnicząca Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Szczegółową informację na temat tego Forum przedstawiono w Rozdziale III. Sprawy Studenckie.

2. Opiniowanie aktów prawnych

W związku z podjęciem przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego prac nad „Załoženiami do nowelizacji ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki” prowadzone były liczne konsultacje i spotkania, w tym także z Państwową Komisją Akredytacyjną, która aktywnie uczestniczyła w pracach nad założeniami nowych regulacji prawnych, dążąc do jeśli nie wyeliminowania to na pewno maksymalnego ograniczenia mechanizmów niekorzystnych dla prawidłowego funkcjonowania szkolnictwa wyższego oraz wypracowania jak najlepszych rozwiązań.

Podczas styczniowego spotkania z Przewodniczącym i Sekretarzem Komisji prof. Grażyna Praweńska-Skrzypek, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, zwróciła się do Komisji z prośbą o sugestie zmian, wynikających z jej dotychczasowych doświadczeń, w tym także o wskazanie propozycji zmian przepisów, które utrudniały pracę Komisji oraz takich, które umocniłyby jej pozycję. Ponadto p. Minister poprosiła o zwrócenie szczególnej uwagi na – wielokrotnie podnoszony przez środowisko akademickie – problem niskiej jakości kształcenia na studiach drugiego stopnia i jej skutków.

Państwowa Komisja Akredytacyjna przedstawiła ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego obszernie stanowisko w sprawie

wyżej wymienionych *Założeń*, formułując uwagi ogólne dotyczące statusu i funkcjonowania Państwowej Komisji Akredytacyjnej, uwzględniając rozwiązania przyjęte w innych państwach europejskich oraz aprobowane i promowane przez międzynarodowe agencje akredytacyjne, a także proponując szczegółowe rozwiązania prawne dotyczące: trybu powoływania Komisji, jej składu i trybu działania, kompetencji Przewodniczącego Komisji, Sekretarza, Prezydium, Przewodniczących Zespołów i Zespołów Kierunków Studiów, organizacji i trybu działania Komisji i jej Biura oraz zasad finansowania. Odniesiono się również do proponowanych rozwiązań związanych z merytoryczną działalnością Komisji oraz innymi aspektami funkcjonowania szkolnictwa wyższego.

W 2009 roku Państwowa Komisja Akredytacyjna zaopiniowała 27 projektów aktów prawnych, w tym 22 rozporządzeń, 4 ustaw i 1 zarządzenia (tabela nr 1).

Tabela nr 1.

	Projekt			Razem
	ustawa	rozporządzenie	zarządzenie	
Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego	1	17	1	19
Minister Zdrowia	2	2	–	4
Prezes Rady Ministrów	–	2	–	2
Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego	1	–	–	1
Minister Edukacji Narodowej	–	1	–	1
Razem	4	22	1	27
	27			

Opiniowane projekty ustaw dotyczyły zmiany nazw uczelni, wykonywania zawodu pielęgniarstwa i położnej oraz samorządu pielęgniarstwa i położnych, natomiast rozporządzeń – nazw kierunków studiów, dokumentacji przebiegu studiów, limitów przyjęć na studia medyczne, standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków i poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki.

Rozdział VII

Międzynarodowa działalność PKA.

Autor: mgr Wojciech Wrona

Wśród największych osiągnięć Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2009 r. z pewnością umieścić należy uzyskanie statusu pełnego członka European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) oraz przyjęcie do European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR). Ponadto przedstawiciele Komisji aktywnie uczestniczyli w dwu- i wielostronnych spotkaniach rozwijając współpracę na arenie międzynarodowej i kontynuując działania mające na celu budowę Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA)

ENQA została utworzona w roku 2000 pod nazwą European Network for Quality Assurance in Higher Education jako instytucja promująca współpracę w zakresie oceny jakości kształcenia w europejskim szkolnictwie wyższym. Jej późniejszy rozwój odzwierciedla wagę, jaką Rada Unii Europejskiej, a także władze organizacji przykładały do wymiany doświadczeń i rozwoju umiejętności w obszarze zapewniania jakości. Obecne cele częściowe organizacji zostały określone w sposób następujący:

- wspieranie wymiany informacji i doświadczeń (w szczególności z zakresu metodologii i dobrych praktyk) dotyczących oceny jakości w szkolnictwie wyższym,
- tworzenie przestrzeni dla dyskusji o standardach, procedurach i wskaźnikach dotyczących oceny jakości kształcenia,
- zapewnianie europejskim ministrom ds. szkolnictwa wyższego, a także regionalnym i krajowym instytucjom należącym do Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego fachowych ekspertyz i opinii,
- ułatwianie przedsięwzięć związanych z transgraniczną oceną jakości kształcenia,
- promowanie rozwoju i implementacji efektywnych rozwiązań zapewniania jakości,
- koordynacja i nadzór nad zewnętrznymi przeglądami agencji akredytacyjnych,
- utrzymywanie i rozwijanie współpracy z innymi europejskimi organizacjami skupiającymi interesariuszy,
- wnoszenie wkładu w proces tworzenia Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego,

- prowadzenie dialogu z innymi, także pozaeuropejskimi organizacjami.
- Status pełnego członka ENQA nadawany jest agencjom akredytacyjnym, które funkcjonują nie krócej niż dwa lata oraz spełniają kryteria określone w rozdziale trzecim „European Standards and Guidelines for Quality Assurance”, w tym m. in. dotyczące funkcjonowania na podstawie przepisów prawa, niezależności, uznania przez władze publiczne, posiadania zasobów (materialnych i niematerialnych) zapewniających należyłą realizację powierzonych im zadań.

European Quality Assurance Register in Higher Education (EQAR)

Idea utworzenia „European Quality Assurance Register for Higher Education” (EQAR) została zaakceptowana podczas spotkania europejskich ministrów edukacji w Bergen 20 maja 2005 r., ale jej praktyczna realizacja nastąpiła dopiero w marcu 2008 r. EQAR jest publicznie dostępną internetową platformą informacyjną dostarczającą precyzyjnych i obiektywnych danych o wiarygodnych agencjach akredytacyjnych funkcjonujących w Europie. Celem funkcjonowania Rejestru jest przede wszystkim wspieranie jakości europejskiego szkolnictwa wyższego, a w szczególności:

- wspieranie mobilności studentów poprzez budowanie zaufania pomiędzy instytucjami szkolnictwa wyższego,
- uniemożliwienie funkcjonowania instytucji o niskich standardach wewnętrznych i / lub instytucji nieuznawanych przez władze publiczne,
- umożliwienie (jeśli krajowe prawodawstwo dopuszcza taką możliwość) uczelniom wyboru odpowiedniej agencji akredytacyjnej.

Warunkiem włączenia do rejestru jest spełnienie wymogów określonych w „European Standards and Guidelines for Quality Assurance”.

Państwowa Komisja Akredytacyjna, realizując cele sformułowane w Strategii na lata 2007 – 2011, procedurę zewnętrznego przeglądu działalności, której efekty stały się widoczne w 2009 r. zainicjowała kilka miesięcy wcześniej. Ocena została dokonana w październiku 2008 r. przez zespół międzynarodowych ekspertów w składzie:

- Nicholas Harris (Przewodniczący) – niezależny ekspert międzynarodowy,
- Oddvar Haugland – ekspert międzynarodowy, dyrektor norweskiej agencji akredytacyjnej NOKUT,
- Ewa Kolanowska – tłumacz, konsultant,
- Marek Wąsowicz – przewodniczący Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej,
- Edward Jezierski – prorektor ds. kształcenia w Politechnice Łódzkiej,
- Viorel Proteasa – przedstawiciel studentów (ANOSR, Rumunia) oraz członek Komisji ds. Audytu Wewnętrznego Europejskiej Unii Studentów (ESU).

Wynik przeglądu był jednoznacznie pozytywny, eksperci nie mieli zastrzeżeń do funkcjonowania Państwowej Komisji Akredytacyjnej (raport zespołu, odpowiedź PKA, a także „Action plan” jest dostępny na stronie internetowej www.pka.edu.pl). 23 stycznia 2009 r. Państwowa Komisja Akre-

dytacyjna uzyskała status pełnego członka ENQA na okres pięciu lat i dołączyła do instytucji z 23 krajów (m. in. Austrii, Belgii, Danii, Francji, Holandii, Niemiec, Hiszpanii) skupionych w organizacji odgrywającej kluczową rolę w procesie budowy Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

Rekomendacja zawarta w raporcie przygotowanym dla ENQA okazała się satysfakcjonująca także dla przewodniczącego Komitetu Rejestrującego EQAR – decyzja o włączeniu PKA do rejestru wiarygodnych agencji akredytacyjnych funkcjonujących w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego zapadła na posiedzeniu w dniach 4 / 5 kwietnia 2009 r. Warto zauważyć, iż przed kwietniowym posiedzeniem Komitetu w rejestrze odnotowane były jedynie trzy agencje akredytacyjne.

Ponadto, podobnie jak w latach ubiegłych, przedstawiciele Państwowej Komisji Akredytacyjnej aktywnie uczestniczyli w pracach m. in. European Consortium for Accreditation, Central and Eastern Network for Quality Assurance Agencies oraz European Association for Quality Assurance in Higher Education biorąc udział w 18 spotkaniach i konferencjach międzynarodowych.

Kalendarium wydarzeń międzynarodowych, w których w 2009 r. uczestniczyli przedstawiciele PKA

Data i miejsce spotkania	Rodzaj spotkania	Przedstawiciele PKA
13 – 14.01. Madryt, Hiszpania	Udział w posiedzeniu grupy roboczej European Consortium for Accreditation	Sekretarz PKA
21.01. Haga, Holandia	Udział w posiedzeniu Komitetu Sterującego projektu TEAM II	Sekretarz PKA
5 – 6.02. Bruksela, Belgia	Udział w konferencji University Business Forum	Sekretarz PKA
19.02. Amsterdam, Holandia	Udział w posiedzeniu Zarządu European Consortium for Accreditation	Sekretarz PKA
26.02. Haga, Holandia	Udział w posiedzeniu grupy roboczej European Consortium for Accreditation	Sekretarz PKA
25.03 – 26.03. Kopenhaga, Dania	Udział w posiedzeniu grupy roboczej European Consortium for Accreditation	Sekretarz PKA
07.05 – 08.05. Wiedeń, Austria	Udział w konferencji “Business as unusual – Private Higher Education in Europe: Fact-Finding, Experiences, Pathways”	Sekretarz PKA
29 – 30.05. Wilno, Litwa	Udział w spotkaniu Zgromadzenia Ogólnego Central and Eastern Network for Quality Assurance Agencies oraz seminarium “External Reviews of Agencies: Lesson Learned”	Sekretarz PKA

9 – 12.06. Zurich, Szwajcaria	Udział w posiedzeniu Komitetu Sterującego TEAM II oraz Zarządu i dwóch grup roboczych European Consortium for Accreditation	Sekretarz PKA, pracownik Biura PKA ds. współpracy międzynarodowej, organizacji i informatyzacji
25 – 28.08. Warszawa, Polska	Spotkanie dwustronne PKA – ANQA	Sekretarz PKA, pracownicy Biura PKA: ds. współpracy międzynarodowej, organizacji i informatyzacji, oraz ds. studenckich, organizacji i współpracy międzynarodowej
01– 02.09 Haga, Holandia	Udział w posiedzeniu grupy roboczej European Consortium for Accreditation	pracownik Biura PKA ds. współpracy międzynarodowej, organizacji i informatyzacji
27 – 30.09. Barcelona, Hiszpania	Udział w posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego European Association for Quality Assurance in Higher Education oraz spotkaniu Zarządu European Consortium for Accreditation	Sekretarz PKA
14.10. Amsterdam, Holandia	Udział w posiedzeniu grupy roboczej European Consortium for Accreditation	Wiceprzewodnicząca PKA
21 – 23.10. Madryt, Hiszpania	Udział w spotkaniu Komitetu Sterującego TEAM II	pracownik Biura PKA ds. współpracy międzynarodowej, organizacji i informatyzacji
21 – 24.10. Dublin, Irlandia	Udział w konferencji “New Skills for New Jobs – The role of Higher Education Institutions and Business Cooperation”.	Sekretarz PKA
26.10. Warszawa, Polska	Spotkanie z przedstawicielami kazachskiego środowiska akademickiego	Sekretarz PKA, pracownik Biura PKA ds. publikacji, sprawozdań i współpracy międzynarodowej.
19 – 21.11. Kopenhaga, Dania	Udział w 4 th European Quality Assurance Forum	pracownik Biura PKA ds. współpracy międzynarodowej, organizacji i informatyzacji
8 – 10.12. Haga, Holandia	Udział w spotkaniu Zarządu European Consortium for Accreditation oraz zorganizowanym przez NVAO seminarium „Internationalisation and Accreditation”	Sekretarz PKA

Wśród wymienionych powyżej wydarzeń najliczniejszą grupę stanowią spotkania związane z pracami grup roboczych European Consortium for Accreditation, których członkami są przedstawiciele Państwowej Komisji Akredytacyjnej:

- „Institutional accreditation and audits” zajmującej się m. in. analizą funkcjonowania systemów akredytacji instytucjonalnej, formułowaniem rekomendacji dotyczących ich wdrażania, a także szkoleniem i wymianą ekspertów (Wiceprzewodnicząca Państwowej Komisji Akredytacyjnej);
- „Qrossroads and information strategies” wdrażającej internetowy serwis informacyjny skupiający kluczowe informacje o funkcjonujących w Europie instytucjach szkolnictwa wyższego (pracownik Biura PKA ds. współpracy międzynarodowej, organizacji i informatyzacji),
- „Mutual learning and best practices” pracującej nad dokumentem odzwierciedlającym aktualny stan wiedzy na temat oceny efektów kształcenia, sformułowaniem zasad wprowadzania oceny efektów kształcenia jako elementu procesu akredytacji oraz integracją tych dwóch obszarów (Sekretarz Państwowej Komisji Akredytacyjnej).

Ponadto dr hab. Mieczysław W. Socha reprezentuje PKA w Zarządzie European Consortium for Accreditation oraz w Komitecie Sterującym projektu „Transparent European Accreditation decisions and Mutual recognition agreements II” (TEAM II).

Państwowa Komisja Akredytacyjna w 2009 r. podejmowała także – podobnie jak w latach ubiegłych – starania mające na celu nawiązanie kontaktów dwustronnych, w tym także z instytucjami spoza Europy Zachodniej. Przejawem tych działań było przyjęcie w październiku 2009 r. w siedzibie Państwowej Komisji Akredytacyjnej przedstawicieli kazachskiego środowiska akademickiego wizytujących polskie uczelnie, a także wizyta przedstawicieli utworzonej w listopadzie 2008 r. ormiańskiej agencji akredytacyjnej ANQA (National Center for Professional Education Quality Assurance, Foundation), a w jej efekcie podpisanie w grudniu 2009 r. porozumienia o współpracy m. in. w celu wspierania rozwoju systemu zapewniania jakości w ormiańskim szkolnictwie wyższym i szkolenia ekspertów.

Podsumowanie

Przyjęta przez Państwową Komisję Akredytacyjną strategia działania na lata 2007–2011 obejmuje 8 głównych, spójnych i wzajemnie powiązanych celów, które można podzielić na dwie grupy:

1. budowanie i monitorowanie systemu zapewnienia wysokiej jakości kształcenia w polskim szkolnictwie wyższym;
2. harmonizowanie prac na rzecz zapewnienia jakości kształcenia prowadzonych w Polsce z działaniami podejmowanymi w tym zakresie w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego (EOSW), uzyskanie członkostwa i aktywne działanie w strukturach najważniejszych stowarzyszeń instytucji akredytacyjnych EOSW, w tym osiągnięcie statusu stałego członka European Association for Quality Assurance (ENQA).

Pierwsza grupa celów jest realizowana wielopłaszczyznowo poprzez:

- 1) dokonywanie systematycznej, cyklicznej oceny jakości studiów prowadzonych w uczelniach i oceny warunków, w jakich ma być realizowane kształcenie w jednostkach ubiegających się o nadanie uprawnień, a także konsekwentne działanie na rzecz zwiększenia świadomości środowiska akademickiego, w tym studentów, jak istotna jest jakość kształcenia, zwłaszcza gdy brak zewnętrznych mechanizmów weryfikacyjnych, wiążących jego jakość z łatwością uzyskania zatrudnienia;
- 2) doskonalenie procesów i procedur służących temu działaniu i stały monitoring ich skuteczności w zmieniających się warunkach, gdy nie istnieje jeszcze naturalny mechanizm weryfikacji efektów kształcenia, jakim jest rynek pracy. Permanentne monitorowanie i doskonalenie jakości pracy członków i ekspertów Komisji, a także pracowników Biura PKA;
- 3) współdziałanie i motywowanie do współpracy różnych instytucji działających w obszarze szkolnictwa wyższego, którego celem jest utworzenie swoistego lobby na rzecz kształcenia wysokiej jakości, a także do ścisłego powiązania kształcenia z rzeczywistymi potrzebami dynamicznie rozwijającej się – w przyszłości nowoczesnej i innowacyjnej gospodarki;
- 4) współpracę w tworzeniu ram prawnych funkcjonowania sfery szkolnictwa wyższego poprzez:
 - opiniowanie projektów aktów prawnych, wyznaczających generalne założenia, warunki i kryteria dotyczące kształcenia, a także proponowanie pewnych rozwiązań wynikających z wiedzy i doświadczenia dydaktycznego oraz naukowego członków i ekspertów Komisji, czy też związanych z ich międzynarodową aktywnością w realizacji idei EOSW,
 - przekazywanie ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego obszernych raportów z wizytacji przeprowadzonych przez zespoły

oceniające Komisji, umożliwiających nie tylko systematyczne i szczegółowe poznawanie sytuacji w poszczególnych uczelniach w kontekście jakości oferowanego w nich kształcenia, ale również dających obraz rzeczywistego stanu całej sfery szkolnictwa wyższego,

– czuwanie, aby uczelnie, autonomiczne w kształtowaniu koncepcji nauczania i wszystkich aspektów jej realizacji, respektowały podstawowe wymogi określone prawem, ale jednocześnie stymulowanie do podejmowania kreatywnych działań zmierzających ku podnoszeniu jakości i efektywności kształcenia.

1) Jednym z celów przyjętych w strategii działań PKA na lata 2007–2011 było zakończenie pierwszego cyklu ocen we wszystkich jednostkach, w których wypromowani zostali absolwenci w poszczególnych grupach kierunków studiów.

W minionym okresie realizując swoje ustawowe zadania, Komisja dokonywała zarówno pierwszych, jak i kolejnych ocen jakości kształcenia, opiniowała wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunkach i poziomach studiów, rozstrzygała wnioski o ponowne rozpatrzenie wydanych ocen czy sformułowanych opinii, a także formułowała stanowisko w sprawie przedłużenia uczelniom niepublicznym uprawnień do prowadzenia kształcenia. Osiągnięcie wspomnianego celu jest zatem zadaniem ambitnym i trudnym w sytuacji, gdy nadawanie uprawnień do prowadzenia kształcenia i jego uruchamianie jest procesem ciągłym (co oznacza coroczny stały wzrost liczby jednostek, które powinny zostać poddane ocenie z uwagi na wypromowanie pierwszych absolwentów), któremu przy tym nie towarzyszy proporcjonalny wzrost środków finansowych na działalność Komisji (**tabela nr 1**).

Tabela nr 1.

Rok	Budżet działu 803 (szkolnictwo wyższe)	Budżet BPKA	Procentowy udział budżetu BPKA w budżecie działu 803	Liczba ocen i wniosków	Wzrost zadań w % w stosunku do 2006 r.
2006	9 719 919 000	5 917 000	0,06087	790	100%
2007	10 427 604 000	7 127 070	0,06835	1128	▲ +43%
2008	10 744 700 000	7 290 298	0,06785	867	▲ +10%
2009	11 447 325 000	7 980 000	0,06971	1149	▲ +45%
2010	11 537 412 000	7 905 000	0,06852		

Pomimo to do końca 2009 r. zamknięto pierwszy cykl ocen prawie na wszystkich kierunkach studiów, na których wypromowano absolwentów. Należy zatem uznać, iż realizacja założonego celu przebiega sprawnie, między innymi dzięki decyzjom zmniejszającym koszty bieżących działań Komisji (np. łączenie wizytacji na różnych kierunkach studiów w danej jednostce organizacyjnej uczelni, dokonywanie weryfikacji działań naprawczych podjętych przez uczelnie przez zmniejszone liczebnie zespoły lub – w przypadkach, gdzie jest to możliwe i uzasadnione – bez wizytacji,

przy zachowaniu zasady, iż wizytacje w jednostce ocenionej pozytywnie nie powinny odbywać się rzadziej niż co 6 lat).

W kolejnych latach Komisja będzie kontynuować prace zmierzające do wypełnienia zadań wynikających z przyjętej strategii mając nadzieję, iż nie tylko niż demograficzny będzie czynnikiem wpływającym na równoważenie finansowych potrzeb ze skalą stojących przed nią zadań, wprost proporcjonalnych do liczby kierunków studiów i jednostek organizacyjnych je prowadzących.

Wyniki ocen jakości kształcenia, zgodnie z celem nr 3 strategii, są publikowane na stronie internetowej Komisji. Są to zarówno informacje dotyczące bieżących wyników ocen jakości kształcenia dokonywanych na kierunkach i poziomach studiów w poszczególnych jednostkach organizacyjnych uczelni, jak i raporty syntetycznie podsumowujące wyniki oceny poszczególnych kierunków studiów, po dokonaniu oceny w większości jednostek, w których zakończono co najmniej pierwszy cykl kształcenia, a także cykliczne, analityczne raporty podsumowujące prace Komisji w danym roku kalendarzowym i w kolejnej kadencji. W 2009 r. Prezydium PKA, dążąc do szerszego zapoznania wszystkich zainteresowanych ze szczegółową opinią na temat kształcenia prowadzonego na kierunkach i poziomach studiów w poszczególnych uczelniach, jego mocnych i słabych stron, stanowiących podstawę formułowanych przez Komisję ocen, postanowiło o systematycznym umieszczaniu na stronie internetowej Komisji obszernych informacji podsumowujących każdą z dokonywanych ocen. Podsumowania te powinny ukazywać się po uprawomocnieniu się wydanych przez Komisję ocen jakości kształcenia, podjętych po zapoznaniu się z informacjami i wyjaśnieniami przedłożonymi przez uczelnie w odpowiedzi na raporty zespołów wizytujących, a także w ewentualnych wnioskach o ponowne rozpatrzenie spraw. Będą zatem zawierały dane pozwalające na poznanie uzasadnienia wydanych ocen. Jednocześnie wobec postulatów środowiska akademickiego, w tym przede wszystkim studentów, a także kandydatów na studia, o udostępnianie raportów z wizytacji przeprowadzanych przez zespoły oceniające PKA na stronach internetowych Komisji, podjęte zostały prace nad takim wzorem raportu z wizytacji, który można byłoby publikować chroniąc jednocześnie dane osobowe zawarte w tych raportach.

Aby strona internetowa PKA lepiej spełniała swoją funkcję, a dostęp do zawartych na niej informacji był łatwiejszy, rozpoczęto prace, modernizacyjne, które powinny zakończyć się w pierwszym kwartale 2010 roku.

2) Wykonując swe ustawowe zadania Komisja realizowała kolejny cel strategiczny, jakim jest doskonalenie stosowanych standardów oraz kryteriów zarówno oceny jakości kształcenia jak i opiniowania wniosków, z uwzględnieniem zmieniających się uwarunkowań prawnych, a także z wykorzystaniem doświadczeń komisji akredytacyjnych funkcjonujących w EOSW. Dopracowane zostały wytyczne, według których uczelnie sporządzają raporty samooceny, a zespoły wizytujące PKA – raporty z wi-

zytacji. Zwrócono szczególną uwagę na potrzebę przeprowadzania przez uczelnie dokonujące samooceny analizy jakości prowadzonego kształcenia w kontekście deklarowanych jego celów i uzyskanych efektów, oraz budowania wewnętrznych systemów zapewnienia kształcenia dobrej jakości. Zweryfikowano także zakres informacji zawieranych przez zespoły oceniające w raporcie z wizytacji tak, aby w szerszym zakresie uwzględniana była ocena wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia i jego skuteczności oraz ocena spraw studenckich.

Ponadto Komisja sformułowała i podała do publicznej wiadomości kryteria oceny obszarów mających decydujący wpływ na jakość kształcenia: programów nauczania i planów studiów, minimum kadrowego, bazy dydaktycznej i badań naukowych. W 2008 r., decyzją Przewodniczącego PKA, powołany został Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia, którego zadaniem jest doskonalenie kryteriów stosowanych przez Komisję, a także ewaluacja jakości pracy zespołów oceniających PKA. Wynikiem działania Zespołu było sformułowanie i opublikowanie w 2008 r. kryteriów oceny systemu weryfikacji efektów kształcenia (ze szczególnym uwzględnieniem sposobu ich definiowania i mierzenia, monitorowania korelacji efektów kształcenia z potrzebami rynku pracy oraz współpracy z pracodawcami), formalno prawnych aspektów kształcenia i wymagań w zakresie spraw studenckich. W 2008 r. dokonano również zmiany kryteriów oceny programów i planów studiów w związku z modyfikacją obowiązujących przepisów prawa, a w 2008 i 2009 r. doprecyzowano kryteria oceny minimum kadrowego oraz ogólne kryteria oceny jakości kształcenia. Obecnie Zespół prowadzi prace m.in. nad kryteriami akredytacji instytucjonalnej oraz kryteriami oceny studiów drugiego stopnia.

Ponadto Zespół opracował i wdrożył ankiety, które kierowane do ocenianych uczelni po przeprowadzeniu wizytacji, są elementem wewnętrznego systemu zapewnienia wysokiej jakości pracy Komisji. W niniejszej publikacji przedstawiona została pierwsza analiza wyników ankietyzacji prac zespołów oceniających PKA.

W 2009 r. członkowie Komisji, dzięki finansowanemu z funduszy UE a prowadzonemu przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego projektowi realizowanemu w ramach programu „Kapitał Ludzki” odbyli szereg wizyt studyjnych, których celem było zapoznanie się z zasadami działania, stosowanymi procedurami, zakresem odpowiedzialności i doświadczeniami instytucji akredytacyjnych funkcjonujących w Hiszpanii, Norwegii, Szwecji, Austrii i na Węgrzech. W przyszłym roku planowane są wizyty w Holandii i Wielkiej Brytanii. Wiedza zdobyta w trakcie tych spotkań powinna zostać wykorzystana zarówno w bieżącej działalności Komisji, jak i w projektowaniu i wprowadzaniu zmian wynikających z reformy systemu szkolnictwa wyższego.

Komisja, mając na względzie dbałość o wysokie standardy etyczne działań podejmowanych na rzecz PKA przez jej członków i ekspertów oraz pracowników Biura PKA, a także pogłębienie zaufania do prowadzonej przez nią działalności, uchwaliła Kodeks Etyki PKA, w którym

zawarte zostały zasady postępowania obowiązujące wszystkich wyżej wymienionych. Ponadto, w celu rozstrzygnięcia co do zgodności ich postępowania z tymi zasadami, a także ewentualnego wyjaśniania postanowień Kodeksu, Komisja powołała Zespół do spraw Etyki.

3) Komisja uznała za szczególnie ważne dla jakości kształcenia zgodne współdziałanie w tym zakresie różnych gremiów i instytucji działających w obszarze szkolnictwa wyższego (szkół wyższych, PKA, Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, konferencji rektorów różnych typów uczelni, środowiskowych Komisji akredytacyjnych, Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, Fundacji Rektorów Polskich) i beneficjentów tego kształcenia – studentów, absolwentów i pracodawców, a także organów władzy i administracji rządowej (komisje Sejmu i Senatu RP, minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego oraz inni ministrowie nadzorujący szkoły wyższe). Dlatego prowadzi wielotorowe działania poczynając od stałego włączenia w procedury oceny jakości kształcenia ekspertów studenckich (obecnie współpracuje z Komisją 50 studentów), stałego zwiększania udziału ekspertów zagranicznych w dokonywanych ocenach jakości kształcenia, i pracodawców zarówno w określaniu pożądanych efektów kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów, jak i w procesach ewaluacyjnych prowadzonych przez Komisję, poprzez organizowanie corocznych Forów Jakości poświęconych najważniejszym bieżącym tematom dotyczącym kształcenia na poziomie studiów wyższych, jego jakości i związku z potrzebami rynku pracy, także w aspekcie budowy innowacyjnej gospodarki.

Niezwykle istotnym efektem działalności Komisji i szerokiego włączenia przedstawicieli studentów w procesy ewaluacyjne jest obserwowany w trakcie wizytacji, i potwierdzony w 2009 r. podczas „I Studenckiego Forum Jakości”, w którym uczestniczyli przedstawiciele Komisji i jej Biura, stały wzrost świadomości, a co za tym idzie i wymagań, studentów odnośnie jakości oferowanego im kształcenia – studenci stopniowo i w coraz większej liczbie uczelni stają się partnerami w procesie edukacji.

Ponieważ kształcenie powinno być skutecznie realizowanym procesem umożliwiającym osiągnięcie oczekiwanych efektów najwyższej jakości, Komisja za niezwykle ważny uznała udział środowiska pracodawców w prawidłowym określeniu tych efektów. Bada zatem relacje uczelni z ich środowiskiem, funkcjonowanie biur karier, zainteresowanie uczelni losami absolwentów i ich oceną stopnia przygotowywania do wymagań pracodawców, a także wpływ jaki mają potrzeby lokalnego rynku pracy na przyjętą koncepcję kształcenia i jej realizację. Ponieważ dotychczasowe obserwacje dokonane podczas wizytacji, a także opinie uczestników „IV Forum Jakości”, wskazują nadal na niewystarczający wpływ środowiska pracodawców na kształcenie w szkołach wyższych, Komisja podjęła działania zmierzające do pobudzenia zainteresowania pracodawców i uczelni współdziałaniem w kształtowaniu i realizacji koncepcji nauczania. Korzystając z doświadczeń dotyczących studentów uznała, iż powinno to nastąpić przede wszyst-

kim poprzez bardziej intensywne włączenia pracodawców w proces oceny jakości kształcenia. Ustalono, iż pierwszym krokiem w tym kierunku będzie, podobnie jak w przypadku studentów, określenie przez powołany w tym celu przez Przewodniczącego Komisji zespół, w składzie którego znaleźliby się przedstawiciele pracodawców, zasad wyznaczania i szkolenia ekspertów, a także warunków współpracy.

Biorąc pod uwagę wszystkie wskazane wyżej pryncypia Komisja uznała, iż należy ściślej powiązać jej funkcjonowanie – kierunki rozwoju, strategiczne cele i obszary działania, obowiązujące procedury i standardy, z oczekiwaniami środowiska akademickiego i pracodawców, a także z kierunkami rozwoju i działania wyznaczonymi przez Proces Boloński krajom EOSW. Dokonana zatem została zmiana Statutu PKA, stwarzająca Przewodniczącemu Komisji możliwość powołania Rady Konsultacyjnej, która jako jego organ doradczy i opiniodawczy, będzie uczestniczyć w realizacji tego celu. W listopadzie 2009 r. Przewodniczący Komisji powołał pierwszą Radę Konsultacyjną, w skład której weszli przedstawiciele środowiska akademickiego – Przewodniczący Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich oraz Konferencji Rektorów Zawodowych Szkół Polskich, Przewodniczący Państwowej Komisji Akredytacyjnej I i II kadencji, przedstawiciele organizacji pracodawców – Prezydenci Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych „Lewiatan” i Konfederacji Pracodawców Polskich, a także Prezes Polskiej Rady Biznesu, eksperci zagraniczni z bogatym doświadczeniem wynikającym z wieloletniej współpracy z krajowymi agencjami akredytacyjnymi i ich europejskimi stowarzyszeniami – Przewodniczący Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO), Zastępca Dyrektora Generalnego Norwegian Agency for Quality Assurance in Education (NOKUT) oraz niezależny międzynarodowy ekspert ds. zapewnienia jakości kształcenia.

Realizując swoje ustawowe zadania i przyjętą strategię Komisja nie tylko rozwija ścisłą współpracę ze środowiskiem akademickim, poznając bezpośrednio jego problemy i oczekiwania, wskazując kierunki pożądanych zmian, wyjaśniając wszelkie wątpliwości dotyczące stosowanych procedur i kryteriów (przedstawiciele Komisji uczestniczą w cyklicznych posiedzeniach konferencji rektorów uczelni różnych typów, posiedzeniach Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, Komisja organizuje w miarę potrzeb doraźne spotkania z przedstawicielami tych konferencji i ministra), ale bierze również aktywny udział w kształtowaniu prawa ustalającego zasady funkcjonowania szkolnictwa wyższego. Uczestniczy w konsultacjach przeprowadzanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i pracach powoływanych przez niego zespołów, opiniuje projekty aktów prawnych.

W ostatnim okresie Komisja przede wszystkim włączyła się bardzo aktywnie w zapoczątkowany przez ministra proces reformy szkolnictwa wyższego. Przedstawiała opinie, uwagi i propozycje zmian do przedkładanych projektów założeń reformy poszczególnych obszarów regulowanych przez prawo o szkolnictwie wyższym, a na zakończenie prowadzo-

nych konsultacji sformułowała stanowisko w sprawie ostatecznej wersji zaproponowanych przez ministra założeń nowelizacji ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (dostępne pod linkiem <http://www.pka.edu.pl/Dokumenty/stanowisko-prezydium-PKA-02-07-2009.pdf>).

W dokumencie tym przedstawione zostało między innymi krytyczne stanowisko Komisji odnośnie projektowanych regulacji mających zmienić jej status, a także zaproponowano szereg zmian w prawach i zasadach funkcjonowania Komisji oraz jej procedowania (w tym przede wszystkim wprowadzenie akredytacji instytucjonalnej, nowych zasad procedury odwoławczej, automatycznego zawieszania rekrutacji na kierunkach negatywnie ocenionych) uwzględniających w szerszym zakresie wymagania, jakie spełniać musi taka instytucja akredytacyjna jak PKA, funkcjonująca w EOSW, wpisana do European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR) i będąca stałym członkiem najważniejszych europejskich gremiów skupiających agencje tego typu, której oceny i opinie są uznawane w tym obszarze.

Projektowana reforma wiąże się również z ustaleniem obszarów odpowiedzialności, uprawnień i zasad współdziałania PKA i Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów (CK). W 2009 r. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego powołała zespół złożony z przedstawicieli obydwu gremiów i reprezentantki urzędu obsługującego tego ministra, który przy znaczącym współdziałaniu dyrektora Biura PKA, sformułował dokument „Zasady współpracy PKA i CK – podstawowe założenia do ustawy”. Dokument ten, szerzej omówiony w części opracowania poświęconej współpracy krajowej, jest dostępny na stronie internetowej Komisji (www.pka.edu.pl).

Jak z przedstawionych powyżej informacji wynika Komisja jest zdeteterminowaną rzeczniczką dokonywania takich zmian w prawie regulującym funkcjonowanie sfery szkolnictwa wyższego, które służyłyby zapewnieniu wysokiej jakości kształcenia i byłyby zharmonizowane z europejskimi standardami oraz dobrymi praktykami przyjętymi przez instytucje akredytacyjne działające w EOSW, zdefiniowanymi w „European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area” ENQA oraz „Code of Good Practice” European Consortium for Accreditation (ECA). Jednym z głównych celów Komisji, do którego od pierwszych lat swego działania dążyła, i który znalazł odzwierciedlenie w jej strategii, było spełnienie wspomnianych standardów w takim stopniu, który umożliwiłby wejście PKA do elitarnego grona europejskich instytucji akredytacyjnych stowarzyszonych w gremiach odgrywających kluczową rolę w Procesie Bolońskim.

Komisja została członkiem ECA oraz Central and Eastern European Network for Quality Assurance Agencies (CEEN), a celem określonym w strategii na lata 2007–2011 stało się uzyskanie pełnego członkostwa w wiodącym w EOSW stowarzyszeniu agencji akredytacyjnych – ENQA. Komisja przeprowadziła proces samooceny zakończony przygotowaniem

stosownego raportu i po raz pierwszy poddała się ocenie międzynarodowego zespołu ekspertów, mającej określić stopień spełnienia przez PKA wymogów stawianych przez te gremia. Ocena ta, wskazująca mocne jak i definiująca słabsze strony Komisji, generalnie wypadła bardzo dobrze, dzięki czemu PKA uzyskała status pełnego członka ENQA, a następnie została wpisana do utworzonego w 2008 r. European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR) – rejestru tych instytucji, których działania są w znaczącym stopniu zgodne ze standardami zdefiniowanymi w wyżej wspomnianych dokumentach ENQA i ECA. Zgodnie z założeniami strategii PKA została również przyjęta na prawach pełnego członka do International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education (INQAAHE), międzynarodowej sieci skupiającej instytucje akredytacyjne z całego świata, której celem jest m.in. rozpowszechnianie informacji na temat doświadczeń dotyczących zapewnienia jakości w szkolnictwie wyższym, promowanie dobrych praktyk i ułatwianie nawiązywania współpracy zrzeszonych w niej agencji. Komisja stała się aktywnym członkiem tych stowarzyszeń uczestnicząc m.in. w posiedzeniach Zgromadzeń Ogólnych ENQA i ECA, pracach Zarządu jak i grup roboczych ECA (m.in. 3 grup roboczych projektu badawczego TEAM, dzięki któremu tworzona jest baza danych „Crossroads” zawierająca pełną informację o decyzjach akredytacyjnych wydanych przez agencje uczestniczące w projekcie, a także wypracowywane są standardy, kryteria i procedury wspólnej oceny studiów prowadzonych przez uczelnie polskie i zagraniczne). Ponadto bierze udział w dorocznych spotkaniach CEEN, której jest członkiem, a także European Forum for Quality Assurance, w seminariach i konferencjach poświęconych jakości kształcenia organizowanych m.in. przez Radę Europy, agencje akredytacyjne i ich stowarzyszenia. Komisja systematycznie rozszerza grono instytucji akredytacyjnych, z którymi nawiązuje współpracę dwustronną – w latach 2007–2009 podpisała umowy o wzajemnej uznawalności wydawanych ocen z agencjami holenderską (NVAO) i austriacką (AAC) oraz list intencyjny w tej sprawie z agencją szwajcarską (OAQ), a także umowę o współpracy z agencją ormiańską (ANQA).

Wprawdzie Komisja w znacznym stopniu osiągnęła założone w strategii cele, jednakże w wyniku procesu zewnętrznej oceny, któremu się poddała, zostały zdefiniowane te obszary jej działania, które w opinii międzynarodowego zespołu ekspertów wymagają dalszego doskonalenia. W naturalny zatem sposób, poza działaniami wskazanymi w strategii a mającymi charakter ciągły, pojawiły się kolejne, służące realizacji celów niezdefiniowanych w strategii, ale ściśle z nią związane, niektóre już osiągnięte i przynoszące efekty wskazano powyżej (położenie większego nacisku na ocenę i stymulowanie rozwoju uczelnianych wewnętrznych systemów zapewniania jakości, uwzględnienie tego kryterium jako mającego wpływ na każdy z czterech możliwych rezultatów ocen, większy wpływ na formułowaną ocenę efektów kształcenia, publikowanie pełniejszych informacji na temat dokonanych ocen, rozwój wewnętrznego

systemu zapewnienia jakości prac Komisji), inne zostaną osiągnięte wraz z wprowadzeniem postulowanych przez Komisję zmian w obowiązującym prawie (uprawnienie Komisji do dokonywania akredytacji instytucjonalnej i – w efekcie – jej uwzględnienie w misji PKA, wprowadzenie innego od dotychczas obowiązującego systemu odwoławczego, może również zapewnienie środków finansowych niezbędnych do pełnej realizacji zadań Komisji) lub poprzez skuteczniejszą politykę informacyjną (przekonanie środowiska akademickiego, iż postrzeganie działań Komisji jedynie przez pryzmat spoczywającego na niej obowiązku weryfikowania minimalnych wymagań jakościowych określonych prawem, nie w pełni odpowiada jej rzeczywistej roli jako instytucji akredytacyjnej) i współpracę ze środowiskiem akademickim (pomoc uczelniom w budowaniu efektywnych wewnętrznych systemów oceny jakości kształcenia).

ZAŁĄCZNIK NR 1 – Rozkład ocen sformułowanych przez uczelnie niepubliczne i publiczne.

Pytanie	ROZKŁAD OCEN SFORMUŁOWANYCH PRZEZ UCZELNIE NIEPUBLICZNE I PUBLICZNE						
	Ocena	Niepubliczne		Publiczne		Razem	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
1) Czy Biuro PKA przysłało Państwu informację o planowanej wizytacji wystarczająco wcześniej, aby można się było do niej dobrze przygotować?	1			4	1,7	4	1,7
	2			4	1,7	4	1,7
	3	1	0,4	7	3,0	8	3,5
	4	5	2,2	13	5,7	18	7,8
	5	62	27,0	133	57,8	195	84,8
	brak uwag			1	0,4	1	0,4
2) Czy Państwa zdaniem członkowie zespołu oceniającego wnikliwie zapoznali się przed wizytacją z Raportem Samooceny?	3	1	0,4	4	1,7	5	2,2
	4	10	4,3	25	10,9	35	15,2
	5	56	24,3	133	57,8	189	82,2
	brak uwag			1	0,4	1	0,4
4a) Czy zakres przedmiotowy wizytacji oraz czas jej trwania pozwoliły na sprawną i rzetelną ocenę jakości kształcenia?	2	2	0,9			2	0,9
	3	2	0,9	1	0,4	3	1,3
	4	10	4,3	25	10,9	35	15,2
	5	52	22,6	134	58,3	186	80,9
	brak uwag	1	0,4	3	1,3	4	1,7
4b) Czy zakres przedmiotowy wizytacji oraz czas jej trwania pozwoliły na sprawną i rzetelną ocenę jakości kształcenia?	2	2	0,9	1	0,4	3	1,3
	3	2	0,9	8	3,5	10	4,3
	4	11	4,8	37	16,1	48	20,9
	5	51	22,2	116	50,4	167	72,6
	brak uwag	1	0,4	1	0,4	2	0,9
5a) Czy zespół oceniający formułował swoje oczekiwania w sposób zrozumiały i zgodny z obowiązującymi przepisami prawa?	3			2	0,9	2	0,9
	4	7	3,0	16	7,0	23	10,0
	5	60	26,1	145	63,0	205	89,1

5b) Czy zespół oceniający sformułował swoje oczekiwania w sposób zrozumiały i zgodny z obowiązującymi przepisami prawa?	3			1	0,4	1	0,4
	4	4	1,7	17	7,4	21	9,1
	5	63	27,4	142	61,7	205	89,1
	brak uwag			3	1,3	3	1,3
6) Czy postawa i zachowanie członków zespołu oceniającego w trakcie całej wizytacji świadczyły o poszanowaniu standardów etycznych?	3	1	0,4	1	0,4	2	0,9
	4	3	1,3	4	1,7	7	3,0
	5	63	27,4	158	68,7	221	96,1
7) Czy podsumowanie pracy zespołu oceniającego podczas spotkania z władzami Uczelni było poparte rzeczową i obiektywną argumentacją?	2			1	0,4	1	0,4
	3			3	1,3	3	1,3
	4	12	5,2	24	10,4	36	15,7
	5	55	23,9	134	58,3	189	82,2
	brak uwag			1	0,4	1	0,4
8a) Czy wizytacja okazała się pomocna w rozwiązywaniu bieżących problemów dotyczących ocenianego kierunku lub ukierunkowaniu ewentualnych zmian?	2			3	1,3	3	1,3
	3	2	0,9	9	3,9	11	4,8
	4	14	6,1	51	22,2	65	28,3
	5	51	22,2	99	43,0	150	65,2
	brak uwag			1	0,4	1	0,4
8b) Czy wizytacja okazała się pomocna w rozwiązywaniu bieżących problemów dotyczących ocenianego kierunku lub ukierunkowaniu ewentualnych zmian?	2			3	1,3	3	1,3
	3	1	0,4	7	3,0	8	3,5
	4	11	4,8	47	20,4	58	25,2
	5	54	23,5	104	45,2	158	68,7
	brak uwag	1	0,4	2	0,9	3	1,3
9) Jak ogólnie oceniają Państwo jakość pracy zespołu oceniającego wizytowany kierunek studiów?	3	1	0,4	2	0,9	3	1,3
	4	5	2,2	18	7,8	23	10,0
	5	59	25,7	142	61,7	201	87,4
	brak uwag	2	0,9	1	0,4	3	1,3
Razem		738	320,9	1 792	779,1	2 530	1 100

ZAŁĄCZNIK NR 2 – Rodzaje ocen uzyskanych przez poszczególne Zespoły Kierunków Studiów.

ZKS ANKIETY		RODZAJE OCEN UZYSKANYCH PRZEZ POSZCZEGÓLNE ZESPOŁY KIERUNKÓW STUDIÓW													
		ZA	ZE	ZH	ZM	ZMFCh	ZP	ZRLiW	ZSIP	ZT	ZWF	Razem			
	Ocena	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
1) Czy Biuro PKA przysłało Państwu informację o planowanej wizytacji wystarczająco wcześnie, aby można się było do niej dobrze przygotować?	1		4	1,7										4	1,7
	2		4	1,7										4	1,7
	3		3	1,3				1	0,4	3	1,3			1	0,4
	4		6	2,6	1	0,4	2	0,9	1	0,4	2	0,9	2	0,9	7,8
	5	14	15	6,5	14	6,1	19	8,3	13	5,7	15	6,5	37	16,1	84,8
brak uwag							1	0,4						1	0,4
2) Czy Państwa zdaniem członkowie zespołu oceniającego wnikliwie zapoznali się przed wizytacją z Raportem Samooceny?	3						1	0,4					3	1,3	2,2
	4		4	1,7	9	3,9	4	1,7	6	2,6	2	0,9	7	3,0	15,2
	5	14	17	7,4	15	6,5	16	7,0	12	5,2	14	6,1	28	12,2	82,2
brak uwag							1	0,4						1	0,4
4a) Czy zakres przedmiotowy wizytacji oraz czas jej trwania pozwoliły na sprawną i rzetelną ocenę jakości kształcenia?	2												1	0,4	0,9
	3		1	0,4							1	0,4	1	0,4	1,3
	4	1	4	1,7	1	0,4	5	2,2	6	2,6			7	3,0	15,2
	5	13	16	7,0	14	6,1	16	7,0	11	4,8	15	6,5	28	12,2	80,9
brak uwag							1	0,4	1	0,4			1	0,4	1,7

